

En historisk Prolog: eller Bemærkninger og Op-
lysninger til K. Christian den Syvendes,
Hoffets, og Struensee's Historie og
Charakteristik i A. 1766—1772;
med Bidrag til Kritiken af sammes Fremstilling og Behandling
fra 1772 til 1850.

La Verité arrive toujours à temps pour l'histoire.

Første Afdeling.

I. Danmarks Historie har, iblandt mange andre særegne Mærkværdigheder, ogsaa den, at to politiske Revolutioner i Midten af det 17de og af det 19de Aarhundrede have, ved Hjælp af Omstændighederne, kunnet fra Grunden af omstyrte Rigets Statsforfatning, ikke allene uden Voldsomhed og Blodsudgydelse, men saa at sige uden ringeste Modstand; men at derimod en Hofrevolution og et Ministerkifte i det 18de Aarhundrede medførte et blodigt Justitsoptrin og en offentlig Scandal i Kongehuset, hvortil Danmark aldrig havde kiendt Lige — det nyere Europa, kunde man sige, ikke let siden Henrik den Ottendes Tid i England; dersom man ikke maatte tænke paa en lignende, først nyligen historisk oplyst Begivenhed fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, og i det samme Fyrstehuus, der berørtes ved hine Optrin i Danmark. — Forholdene ved samme vare af en saadan Beskaffenhed, at de nødvendigen ikke allene maatte vække Forundring og Forbauselse ved udenlandske Hoffer, men udøve en skadende og forstyrrende Virkning paa Fremstillingen af den historiske Sandhed i Begivenheden,

og af de fornemste deeltagende Personers Handlinger og Charakter. Det var den saakaldte „Revolution af 1772“ (en Benævnelse, som den har beholdt, endog lange efter at Frankrige mod Slutningen af det 18de Aarhundrede havde lært Europa, hvad en Revolution er), der stuttedes med en blodig i Danmark (i det mindste siden Torben Dons Død) uherlig Scene, og med en Egtteskabsfilismisje, hvis Anstedelighed kun fandt sin Lige, eller endnu blev overgaaet, i en sildigere Tid ved Processen imod en Dronning af Storbritannien, der ligeledes tilhorte det brændeligste Tyrstehuus. Hele var Sorgespillet til Ende, for den hele Begivenhed, over hvis indre Sammenhang et i Begyndelsen temmelig giennemsigtigt Stof blev kastet, hvilket med hvert Aar maatte blive tættere, gik over til at opfattes og behandles som afgjort Partisag. Dette har den været i 80 Aar; og endnu i den allernyeste Tid har historisk Sandhed og Retfærdighed, hverken i eller udenfor Danmark, kunnet fordrive de Taager, hvormed Poeter, Romanforfattere, Anekdotisamlere, fremmede Reisebeskrivere, biographiske Compilatorer, og eensidige Historieforkvædere, have meer eller mindre tilhyllet og fordunklet en stor Deel af de virkelige Omstændigheder og Kiendegjæringer. Ved mange andre Tilfælde kan man kalde dette ligegyldigt, naar det kun gjælder den blot personlige Hof-Scandal, som man veed, er et privilegeret Stof for Romanen og den romanagtige Fortælling. Her er det anderledes. Personlige Forhold gribe dybt ind i de politiske; hvad der i de første er til Forargelse, truer med de alvorligste Følger for Land og Rige, ved at blive Middelet for argierrige og herskelystne Planer.

Det sergellige historiske Drama's Charakter og Udgang var saadan, at det let var at forudsæe, hvorledes man vilde benytte dets for Poesien umiddelbart effectfulde Stof. De mærkværdigste Personer i dette Drama, nemlig Struensee,

Dronning Caroline Mathilde, og Dronning Juliane Marie, have især været underkastede den Skiebne, deels at fremstilles som ædle, uskyldige og udoelig fortiente Offere for en nedrig og hævngierrig Herksesygge; deels at mishandles som moralske Uhyrer og sorte Siæle, hvis Navne vare forfaldne til Brændemærket i Historiens Aarbøger. Men disse have den Egenskab, at man vel mangengang kan skrive paa deres Blade, hvad der en Tid lang uberettiget kommer til at gjælde for troværdig Fortælling; men der kommer dog næsten altid, tidlig eller sildig, en Dag, da det Skrevne pludselig sviander bort, og Bladene staae atter rene, til at modtage den historisk sandfærdige Beretning. De fem eller sex Aar i Danmarks Aunaler, som endtes med Katastrophen den 17de Januar 1772, have ikke manglet Vidner og Vidnesbyrd nok om hvad der foregik ved Hoffet og i Regjeringen; men det var ikke blot Undersaatter, Ministre, Embedsmand, Hofmand, Indlinger og andre private Personer, som deeltog i disse Aars Begivenheder. Det gjaldt her en souverain Monark; det gjaldt to Dronninger, deres Slægt og Efterkommere; og imedens de to modstaaende Partier ikke staaede noget Middel til, hvert paa sin Side, at fornedre og beskæmme vedkommende fyrstelige Personer, hindredes paa flere Maader den historiske Sandhed fra at komme til Orde, og at lade det rette og fulde Lys falde paa deres Charakterer og Handlinger. Det har dog for længe siden været aabenbart, at det i Særdeleshed var Partiet, som styrtedes 1772, der brugte hine Midler, og det havde hertil en naturlig Grund og en Fordeel, som det ikke undlod at benytte. Selv maatte dette Parti slye hiint Sandhedens Lys; Modpartiet kunde og vilde heller ikke overalt lade det falde paa Begivenhedernes Sammenhæng. Saaledes kunde man længe trodse Historien og dens gjemte Kilder; og gjør det endnu. Det er værd at bemærke ved denne Leilighed, at ligesom

den bekiendte hannoverste Gburfyrstinde Sophia Dorotheas mystiske Skiebne og længe tilhøllede Forhold til Grev Rönigsmark først nylig (ved Professor Palmblad i Upsala) har faaet sin historiske Oplysning: saaledes er hendes Levnet ved samme Tid i England benyttet til en romantisk Historie og opdigtede Memoirer. (*Memoirs of S. Dorothea. Consort of George I. etc. 2. Ed. Lond. 1815. 2 voll. 8.*)

Uden at ville (fordi de fornødne Kilder dertil endnu fattes, og maaskee aldrig ville fremkomme) forsøge paa at udvikle de virkelige Motiver til den blodige Strengbed, hvormed Dommen over Struensee iværksattes: maae vi helde det for afgjort, at denne Strengbed i sig selv var en politisk Feil, fordi den, endstøndt den rammede en skyldig og strafværdig Underfaat, betyngtet med Nationens Had, hævede ham efter Døden til en Blads iblandt Statsoffere, og lettede Arbeidet for dem, som af forskjellige Bevæggrunde vilde tilkiende ham Martyrkronen — ja i vore Dage endog i denne indflette en Borgerkronen. Det reber dog en ringe Fortrolighed med de politiske Drivesfædre — og man kan lægge til, de politiske Lidenskaber, der medvirke til Begivenheder og Katastrofer af den Art, som Struensees Fald, hans Dom og Henrettelse, dersom man, som det ofte, og endnu i den nyeste Tid er skeet,¹⁾ allene vilde søge dem i personligt Had og Hævngierrighed. Man forverler da overhovedet enkelte, i Conspirationen medvirkende Personers individuelle og egennyttige Motiver med den ledende Mand eller politiske Idee, som i Handlinger af den Natur maa bestemme deres Gang og tilsidst giøre Udslaget. Det er

¹⁾ Saaledes f. Ex. i Stridit „Statshälfningen i Danmark den 17. Jan. 1772, af Dr. E. Grünblad.“ Helsingfors. 1850; og i: „Caroline Mathilde, nach ihrem Leben u. Leiden, von H. C. Heimbürger.“ Gelle. 1851; ligesom ogsaa i de nedenfor omtalte: „Memoirs of Sir Robert Murray Keith, and of Carolina Mathilda.“ m. m. Lond. 1819.

ikke vausteligt at tænke sig flere Grunde, hvorfor man har anseet Struensees Benaadning i en absolut monarkisk Stat for farlig, om ikke umuelig; men endog de, som efter fuld Overbeviisning betragtede hans Misgjerning som den groveste Art af Majestætsforbrydelse, maatte saameget mere have været i Stand til at indsee den umaadelige Afstand, der fandtes imellem Struensees Brøde og Brandts Forseelser. Disse vare af den Art, at de omtrent kunde sammenfattes i den ene, at have havt Struensees Fortrolighed, og ladet sig bruge som et svagt, villigt og letfjndigt Redskab i hans Haand; og det er meget nær ved det Ubegribelige, at Ingen i det stridende Parti var i Stand til at indsee, at man ved at benaade Brandt paa Livet i det mindste vilde have formindsket det flette Indtryk af en saa uretfærdig Dødsdom; men at man derved tillige, netop ved Modsetningen af en saadan kongelig Raadesaet,²⁾ dersom man ikke vilde udvide den til den egentlig Skyldige, havde sat Struensees Forbrydelse i et stærkere Lys.

Det var derimod let at forudsæe den naturlige Virkning, som begge de faldne Yndlingers Henrettelse maatte udøve i Landet selv, og herfra udbrede i en videre Kred, til Understøttelse for en Mening, som det lykledes Eufelte af det

²⁾ Der har i forrige Aarhundrede været det Rygte i Dntob, at Brandts Benaadning var afgjort og besluttet; men at Christian VII. slet ikke var at formaae til at underskrive den. Han skulde have sagt: „Hvorfor Struensee skal henrettes, veed jeg ikke; men skal det saa være, da maa Brandt ogsaa døe; han har lagt Haand paa mig.“ Fortællingen er usandsynlig; uden at Sagen var umuelig. — Det er bekiendt nok, at Christian VII. var uden al Høielse for Guhyer, der havde været nok saa meget i Gunst hos ham, saasnart denne var borte fra ham. Har Kongen vægret sig ved at underskrive Brandts Benaadning, da har man formodentlig heller ikke trangt meget paa ham. — Efter en anden Fortælling skal Kongen have kastet Pennen, og i nogen Tid ikke villet underskrive Struensees Dom; men omsider, da man sagde, at Monarkens Vre vilde lide ved en Benaadning, underskrev han.

styrkede Parti, der, enten forviste eller frivilligen, tyede til Udlandet, efterhaanden at giøre gjeldende næsten over hele Europa. Blodscenen paa Østerjællø den 28de April 1772, i sig selv rystende, men tillige fæl og grusom ved Henrettelsens barbariske Skærpelse, var ikke i det danske Folks Smag; og man kan sige, at en stor Deel af det bitre og hævngierrige Had til Struensee, som hele Nationen nærede, stufes i hans Blod: ja endog, at dette allerede paa Ketterstedet afvættede en Deel af den Haan og Foragt, hvorfor han længe havde været Gienstand.

Hertil kom nu, at det seirende Parti — tildeels af Hensyn til Christian den Syvendes Person, og til den i Europas nyere Historie for en regierende Tyrste mageløse Situation, hvori denne sunds svage Konge allerede under Struensees korte Periode havde været, og hvori man fremdeles lod ham blive til hans Dod — i Stedet for at fremme den historisk-sande Belysning af Forholdene, snarere hindrede og undertrykte den. Man tillod vel et og andet Bidrag til Struensees personlige Charakteristik, (s. Gr. Münters Omvendelsehistorie) eller til Skildringen af hans Misbrug af Magten, hans despotiske Statsstyrelse, og enkelte af dens fordærlige Virkninger (s. Gr. Langebeks „Trende Skaldedigte“) at komme for Lyset; og man forgæde for, at officielle Beretninger om det, under og efter den 17de Januar foregaaede, meddeektes Publicum, ligesom for en Deel ogsaa de fremmede Hoffer. Derimod blev den egentlige Proces, og alle Sagens Aet, fra Regjeringens Side begravede i dyb Hemmelighed (med Undtagelse af, at det Fornødne meddeektes det engelske Hof, eller dets herved værende Minister.) Ikke engang Advocaternes Indlæg, imod

*) Den nye Udgave af disse udkomne i September 1772, blev endog tilzænet Enkedronningen, som i privat Audientis havde modtaget Langebeks, og i særdeles gunstige og opmuntrende Udtryk meddeelt ham Tilladelse dertil.

og til Forjvar for de Skyldige, maatte komme offentlig for Lyset; og i en lang Række Aar, lige til 1824, fiendtes disse Aetstykker kun af omløbende Afskrifter,¹⁾ som man længe omhyggeligt dugte, og som neppe turde sælges offentligt paa en Bogauktion, for de omfider, da Dr. Host (1824) vovede paa at lade dem trykke i Tillægget til Struensees Levnetsbeskrivelse, tabte deres Værdi som hemmelige Cabinetstykker. Derved kunde man ikke hindre, men hjalp snarere til, at Struensee meget tidligt kunde af saadanne Folk, der af forskjellige Grunde toge hans Parti, blive fremstillet som et, om ikke reent uskyldigt, dog fra flere Sider undskyldeligt, beklageligt, endog af Danmark høist fortient Statsoffer for en herskesyg, rænkfuld og grusom politisk Cabale, som, foruden andre uretfærdigt demte og behandlede Privatmænd, trak en ung, uhykkelig, skyldfri, af Folket elsket, beundret, beklaget Dronning med i Struensees Undergang, og derved gjorde hende til Gienstand for en poetisk Tilbedelse, og hendes Historie til et rigt Stof og lønnende Udbytte for romantisk Udsmykkelse i Noveller og Dramer.

2. Da nu omfider den historiske Behandling af Begivenheder, som endelig den tredie Generation ikke længere vilde betragte som demte til evig Tausshed, eller til en bestandig mystisk Tilhylling, begyndte at gjøre sig gjeldende: da faldt den i en Forfatters Hænder, der gif til sit Arbeide, ikke uden alvorlig Flid, med biographisk Talent, med en heldig og rigtig Opfatning af mange enkelte Forhold; men med en i det Hele forudsatt Mening og Tidsanskuelse af Historiens Grund-Ideer, og med Fornegtelse af mangen høiere Fordring af Landens og Hjertets evige Sandheder. Hans Værk er siden blevet en Kilde, som flere have udfrevet og copieret; det er endog i den nyeste Tid, af hvis Strem saa Mange lode sig bortrive

¹⁾ Heller ikke disse ere altid fuldstændige; f. Ex. Wiwets Indlæg eller Anklage mod Struensee, som nedenfor vil blive berørt.

i aandelig og politisk Meningsstrældom, benyttet til Forsøg paa at forvandle en af de mest despotiske, egenmægtige og demoraliserede Ministre, som det 17de og 18de Aarhundrede frembragte, til en politisk Martyr for Borgerfrihed. — Vi ville, til en noget nærmere Belysning heraf, i Korthed og Hurtighed giennemløbe de mest karakteristiske Hovedtraf i den trykte Litteratur over Struensee's og hans Ministeriums Historie, i dennes forskjellige Perioder.

Den tidligste af disse omfatter de Smaa skrifter og Flyveblade, som skyldtes den farlige Gave, hvormed Struensee vilde faae Frihedsskaaben over Despotismen — hvormed han meente, uden at vove noget for sit Regieringsystem, pludselig at kunne frigjøre Nanden og Pressen i Danmark og Norge, eller lade begge fra Censuren's fuldstændige Umyndighedsstand gaae over til en saa teileløs Ubundenhed, som ingen Regiering, vi have kiendt i Europa siden 1792 og 1848, i hvor revolutionair eller fanatisk-republicansk den endog var, har kunnet taale. Naar man veed og seer, paa hvilken Maade den absolute Trykkefrihed i Danmark brugtes og misbrugtes fra den 14. Sept. 1770 til den 17. Jan. 1772, og senere, vil man vel ikke vente sig meget til en egentlig historisk og politisk Oplysning af Struensee's Gnevoldsmagt. I Oprustningen af den med eet losgivne, censurfrie Skrivehyges Dagnosfere, er den mylrende Mængde af disse i det korte Tidsrum et, skient naturligt, dog altid, under daværende Tidsvilkaar i Danmark, mærkeligt Phænomen; men Bestaffenheden er det ikke mindre, betragtet som Provesteen for den almindelige Dannelse paa dette Tidspunkt. Der savnes ikke, blandt denne Mængde, nogle Smaa skrifter af Vardi; „enkelte Svømmere, der holdt sig ovenpaa det uhyre Svalg“. De hore dog næsten alle til statsøconomiske og finansielle Materiers Kred; og Virkningen af den allerede længe før 1770 begyndte Bevægelse i Landbosagen fik

ogsaa ved Skrivefriheden et betydeligt Fremstød, der forplantede sig i den følgende Periode, indtil den efter 1784 udvikledes til Modenhed og bar sine Frugter. I andre og høiere Retninger virkede Censurens Ophævelse mindre, end man maa see vil tænke sig. Frisindede og frimodige Uttringer i Regieringskunst og Statslære, i practisk Philosophie, Verdens- og Menneskekundskab, havde Holberg (Epistlerne) og hans Efterfølger Sneedorff (den patriotiske Tilsvær, som blev udgivet uden Censur), Fr. Lütken, D. D. Lütken, og fl. udbredt i Danmark eet eller to Decennier tidligere end 1770. Den pludselige Overgang for Enhver fra Umyndighed og Aands-
 tvang til toieløs Frihed havde ikke desmindre i og ved sig selv en stærk og betydelig Virkning paa at frigjøre den offentlige Mening; om ogsaa de velgiørende Frugter heraf, og af en, skøndt fornuftig begrændset Trykkefrihed, først sildigere fremkom.

I øvrigt veed man, hvor slet et Ny den hele Pamphlet-Masse, som Censurens Ophævelse fremkaldte 1770—1772 og senere, og hvis Overfømmelse der maatte flere Aars Indskrænkning og bedre Smag til at sætte Dømming for, altid har havt. Det er saa tidt sagt, lige siden 1771, da Kritiken allerede benyttede Skrivefriheden for at tugte dens egne Afvødninger,⁵⁾ at den allerstørste Mængde af disse Skrifter var til Bavnere for Tænkemaade, Dplysning, Fornuft og Smag, baade hos den skrivende og læsende Deel af Folket, især Hovedstadens Indbyggere: at det egentlig kun hører til de overflødige Gientagelser,

⁵⁾ »Forteignelse paa alle de Skrifter, som siden Trykkefriheden ere udfomne — med en kort Grindring om ethvert Skrift.« 1ste—3die Aargang. Kbh. 1771. 1772. Alt, hvad der i disse Trykkefrihedens saakaldte »gyldne Aar«, udgik fra Pressen, hver saubstigt eller skarnagtigt det var, fandt Ufsætning, og det stundom saa rivende, at der af enkelte Hyldestskrifter om Censuren siges at være solgt 9—10,000 Exemplarer. Ved Enden af denne kritiske Forteignelses anden Aargang klages derimod allerede over »Lafernes ringe Antal, som ikke nær holder Forlæggeren skadesløs«; og med det 3die Bind ophørte dette Foretagende.

at give Døgalitteraturen fra den Struensee'ske Skrivefrihedstid sit almindelige Skudsmaal.

Der vilde behøves megen Taalmodighed, uforvreden Modie, Fortrolighed med alle daværende Tidsforhold og Omstændigheder, for at drøfte den hele Masse, for at giennemvade dette Ufere af Smuds, Gemeenhed og Smagløshed, hvori man saa fielden finder Jodfaste paa en renere og høiere Grund. Men et saadant Foretagende vilde være nødvendigt for den, der agtede at benytte en ofte medbydelig og frastødende, men umiddelbar Kilde til fra mange Sider at ophyses om Folkets Kulturtilstand, Sæder og indvortes Forfæmning, særdeles i vor Hovedstad, umiddelbar for Christian VII. Regieringstiltrædelse, i den korte Tid, da man kan betragte denne Konge som regjerende Monark, og under Struensee's Ministerium. — Om Udbyttet ikke blev meget rigt, saa vilde det dog derved i ethvert Tilfælde blive klart, at der i hine Aar hos den danske Nation, eller hos dens bedre Deel, rorte sig en uhyggelig Følelse af moralsk Forfald og politisk Fordærvelse i Staten, hos Regieringen, ved Hoffet, og hos de Førnemme. Denne Tilstand, hvad Hoffet og Hoffredien angaaer, var paa en Maade allerede begyndt under Frederik V., ved denne Konges eget udsvævende Liv; ligejøm ved uformistig Ddselhed og overdaadig Levemaade hos en stor Deel af Adelen, hvis Virkninger, dersom de med uhindret Fremgang havde vedvaret nogle Decennier, maatte enten have reent forvansket Nationalkarakteren, og befængt dens Marv og Kiærne med fortærende Gifstoffer; eller de maatte have fremkaldt langt større og mere voldsomme Omvæltninger i Danmark, end Hofrevolutionen 1772, eller Minister- og Regent-Skiftet 1784. Man sees vel i enkelte af de Smudsfrister fra A. 1770—1772, hvori en Sværm af raac, ufyndige, gemene Døgnfrivere benyttede Pressens losladte Fræthed og Skamløshed for en usjel Bindings Skuld,

at man dengang heller ikke skaanede, hvad der er det ædlere og ufordærvede Menneſke helligt. Umiddelbare Angreb paa Religion og Moral ere vel ikke hyppige; men der fandtes et Parti, eller enkelte Ordførere for et ſaadant, der indflødte eller ſkiulte ſaadanne Angreb bl. a. under Formen af kræn- kende og nedbrydende Anfald paa den geiſtlige Stand, og af en, fra raæ og uvittig Efterklang af Frankriges Encyclopædiſter og ſaakaldte Philoſopher fra det 18de Aarhundrede, hentet Declamation over Præſternes Overflødighed og Religionens Udelukkeſe af Ungdommens Lære og Dannelſe. Stridsſkrifter af den Art (thi den geiſtlige Stand fandt alvorlige og ivrige Forſvarere) fylde flere Bind af Preſſefrihedens Literatur. En ikke ringere Mængde af dens Flyveſkrifter er rettet imod de Tegn paa Sædernes Fordærvelse i Hovedſtaden, indbrydende Letſærdighed, Overdaadighed, og Smag for ſlette, tidsdræbende, kun for Sandſerne tillokkende Forhyſtelſer — hvis Tilværelſe ei kan undgaae en nøiere hiſtoriſk Betragtning af huii Periode; men hvis førſte Udvikling var tidligere, og begyndt i Frederik den Femtes Regieringstid.

Umiddelbare og navnlig Angreb paa de Magthavende i Regieringen vovede man, ſelv under Preſſens reent utvilede Frihed, meget ſelden at komme frem med; men deres voldſomme, ulovlige, eller deſpotiſke Handlinger ſkaanedes ikke, da førſt Stemmungen begyndte at blive afgjort, og ſig ſelv bevidſt; da de i nogen Tid ſkiulte, eller halv dultede Forhold, Omſtændigheder og Motiver efterhaanden røbede ſig, og det Forhæng, ſom maaffee dengang noget meer end i vore Dage kunde unddrage Hoffets Færd fra offentlig Kundſkab, blev meer og mere gien- nemſigtigt ved de Paagieldeudes letſindige Uforſigtighed, og tilſidſt ſkamloſe Frækhed. Men ogſaa i hine Dage ſporer man den til enhver Tid temmelig almindelige Frygt eller Sky for at komme dem for nær, ſom man vil angribe eller styrte,

saalænge Magten gjør dem til de Stærkeste. Endskiøndt Pressen var løst fra ethvert tænkeligt Baand, var man dog heller ikke endnu bleven saa vant, som i en sildigere Tid, til at sætte sig ud over alle Hensyn ved at angribe nævnte Personer, uden at have fuld Hiemmel og klare Beviser tilrede. Selv efterat Struensee havde indseet, hvor slet han havde gjort Regningen for sig selv, og hvor lidt han havde kiendt den Nation, han som Despot vilde styre, da han gav den det for ham selv farligste Baaben i Hænderne — selv efterat han igien vilde lægge Toile paa Pressens Frihed, havde man allerede lært, hvorledes man kunde bruge dens Baaben uden stor Fare for at falde i Politiets Hænder. Man skrev bittre og bidende Pasquiller, hvis blotte Titel var nok til at vise Læseren, hvorhen man sigtede; eller man indklædte Angrebet paa den herskende Minister, paa hans Haandlangere, og paa høiere Personer, der havde traadt Plikt, Ret og Værdighed under Fødderne, i almindelig Satire og Straffetale.⁶⁾

3. Blandt Alt, hvad der for den 17de Jan. 1772 udgik fra Pressen om og imod Struensee og hans Ministerium, vil man dog neppe kunne epvise noget, der havde den særegne Mærkværdighed, eller bar Præg af en saa hensynsløs usofsærdet Frimodighed, en saa reen Patriotisme, som den i sin Tid ligesaa bekiendte, som forskielligt bedømte „Nye Prøve

⁶⁾ Saaledes havde Nogen i et Ugeblad (Magazin for periodiske Skribenter. 1771. Nr. 72) fremsat, blandt en heel Række andre, det Spørgsmaal til Besvarelse: „Er det mueligt, at en Husfrues Væler kan være hendes Mand's oprigtige Ven og troe Raadgiver? Naar Manden tager ham til sin Fortrolige, hvad bliver da Følgen heraf for dem alle Tre og for Børnene?“ — Det kan være mueligt, at den, fra hvem Spørgsmaalet i Ugebladet kom, ikke engang har tænkt paa Forholdene ved Hæftet. Men det varede ikke længe, før der udkom tre Afskrifter, hvori dette Spørgsmaal besvaredes, paa forskiellig Raade, men altid saaledes, at det, man vilde sige til Vedkommendes Skam og Skade, blev forstaaeligt for Enhver.

af Skrivefrihed", der udkom i April 1771, og i hvis Forfatter dengang neppe Nogen ahnede en af Danmarks navnkundigste, mest fortiente og anseete Lærde og Historieforskere, den allerede aldrende Geheime-Archivarius Statsraad J. Lange bef. Den Alvor og den Driftighed, hvormed denne rimede Philippica umiddelbart tiltaler den absolute Monark, foreholder Kongen hans Pligter, og revser det voldsomme og eccentricke Regieringsystem, som Indlingen, med hvem han deelte meer end sin Throne, arbejdede paa at indføre — overgik Alt, hvad der med Omsvøb, paa meer eller mindre skulde Veie, i mange af Pressefrihedens smudsige Producter blev skrevet om Struensees Ministerium, og hvad dermed stod i Sammenhæng. Forfatteren havde dog det Uheld, at han besad mere Uerlighed og uforsærdet Mod, end æsthetisk Smag og stilistisk Dannelse. Saa lidt som det faldt Nogen ind, at en Mand, der havde tilbragt sit hele Liv med at samle vor Histories originale Kilder, paa samme Tid, som han arbejdede paa det danske Diplomatarium og udgav første Bind af *Scriptores Rer. Dan.*, i skarpe og bidende Niim vilde angribe Struensee, hans Hof og Parti — saa lidt kunde man vente sig, at denne Mand's strenge Alvorstale og en Satire, hvis Bitterhed var uden Pynt, uden Skaansel, uden Salt, skulde smage Rængden, der var mere vant til lave Pasquiller; eller Andre, der stødtes over den uvante og stive eller kantede Form; endnu mindre dem, der efter Tragediens Slutning, af Medlidenshed eller andre Grunde, vilde have det styrtede Parti mildere bedømt og behandlet. Da Langebefs første „Prøve“ udkom, har den uden Tvivl dog forbausset Endeel, baade ved Indhold og Tone; ligesom den ogsaa blev revet bort, og strax meer end een Gang estertrykt. Men de strenge Sandheder, som den udtalte, forekom Adskillige at være alt for nøgne. Kritiken var ikke Langebef gunstig, især da han efter den 17de Januar

1772 udgav de to Fortsættelser af sit saakaldte „Skaldedigt“, af hvilke den første („Tanke over Julcastens Feide“) vel var skreven inden Struense's Fald, men som Forfatteren dog, efter den 7de Oct. 1771, ikke holdt det raadeligt, at komme frem med. Man bebreidede ham (allerede 1773,) at hans Tiltale til Kongen var stødende og forargelig ved „sin mydige Tone, som naar en ubetænksum Fader præker Moralens for sin Søn“; det var, som man kunde see „en streng, bister Mand, staaende lige op og ned for Kongen, og med oprakt Begesfinger docere Kongeplichterne for sin Enevoldsherre.“⁷⁾

Men det var dog hverken Form eller Tone, som det ved et Skrift af den Art kom an paa; og dersom den første overhovedet nødvendigen maatte mislykkes, da Langebets hverken var Satiriker eller Poet, og skrev disse politiske Niim i en Alder af over 60 Aar: saa er derimod netop den alvorlige Strengthed i Tonen — om endog undertiden fra Stilens Side pedantisk — eiendommelig og mærkværdig hos Langebets, da han var og blev den eneste, der saaledes gif den lige Bei og saa reent tog Bladet fra Munden, i det han vilde „røre Hovedet og dets ommere Dele, naar Andre monstre paa Kroppen og Fodderne.“ Han forudsaae omtrent selv, hvad Skiebne hans dristige Niim vilde faae; „fordi Sandheden, naar den er saltet, finder ikke Alles Smag, (men her var netop Mangel paa Salt) og naar den er nøgen, ikke bliver seet uden Manges Bluelse.“ — Man kan let tænke sig hvorledes det vilde gaade den, der tog sig for at give en „Ny Prove af Skrivefrihed“ for

7) Kritisk Journal. 1773. Nr. 7. Recensionen er uden Tvivl af Abrahamson (der siden 1771 var Lærer ved Artillerischoles) og er et ikke uinteressant Bidrag til hans litteraire Characteristik. Saaledes f. Ex. at det eneste, der har „fermoiet“ ham i de saakaldte Skaldedigte, ere de gamle danske Ord, som Langebets har brugt og forklaret i Noterne, og „som allesammen fortiente at føres i Brug igien.“

vore Dage og deres Magthavere, i Langebeks Sprog og Tone. Han vilde ikke engang slippe med at blive behandlet i samme Smag, som Dr. Høst i sin Tid behandlede Langebek. — For Historien beholder dog altid deenes „Skaldedigte“ en Mærkværdighed, som ikke er ringere end den biographiske, eller den, de have med Hensyn til deres Forfatters Person, Stilling og øvrige Virken. Det er naturligtvis især det første, fra April 1771, der maa vække Forundring over, at et Skrift af den Natur kunde gaae ganske uændset hen — ligesom at det var en til den Grad loyal og monarkisk findet Embedsmand, som Langebek, der ligesaa lidt skaaner sin absolute Gnevoldsherre, som hans almægtige Vizir. Man vil kunne sige: han skrev imidlertid anonymt; og han vovede ikke, at lade det andet Stykke (om Juleastens Feide) trykke før den 17de Januar. Men her kan det være nok, naar vi til Sammenligning stille Langebek, (der kun skyldte sig selv hvad han var) ved Siden af den ved sin Stilling reent uafhængige Suhm, og af Tyge Rothe.

Den første skrev nogle Dage efter den 17de Jan. sit berømte „Brev til Kongen“, der valte en mageløs Enthusiasme, og i Hundredestusinder af Eftertryk, Afskrifter og Oversættelser (endog paa Latin) spredtes over begge Riger, i Hertugdømmerne, og i Udlandet. Dette Brev fandt Indgang og gjorde sin Virkning hos hele Folket, fordi det virkelig var lykkedes Forfatteren, i god, kiærnefuld, sammentrængt Prosa, i et frit og mandigt Sprog, at sige, hvad der var hele Folkets Mening. Naar Suhm begynder sin Tiltale til Kongen med disse Ord: „Lange nok have Religion og Dyd været hos os „traadte under Fødder; Retfærdighed, Ærbarhed, alt for længe „forviste fra vore Grændser — En skammelig Sammenrottelse „af nedrige Folk havde bemestret sig Din Person, gjort Ud- „gangen til Dig umuelig for alle Rettskafne; Du saae og hørte

„kun igiennem deres Dine og Dren. Imedens Dit Land „svømmede i Taarer, Frygt og Forfækkelse herskede allevegne; „imedens det danske Navn var blevet til en Banære; imedens „Patrioterne stode forbansede, Rigerne udhævedes, det kongelige „Huses Sol formørkedes, og Alting var til Priis for Ure= „skiendere og Gudsbespottere“ o. s. v. — da give hans Ord, med mere Kraft, Eftertryk og Korthed, i sig selv den samme Mening, som Langebeks gammeldags, stive, vidtloftige og lidt smagløse og platte Niim. Suhms stærke Paamindeiser og alvorlige Lærdomme til Kongen ere ligesaa dristige, og i Grunden ogsaa de samme, som Langebeks. Denne traadte vel ikke frem under Navn; men det havde vist nok ikke været umueligt, om man havde villet, at komme paa Spor efter en Forsætter, der skrev i et saadant Sprog, paa en Tid, da et Bink af Struensee i det mindste havde været nok til at skille Langebek ved hans Embede. Suhm opnaaede, efter den 17de Januar, ved sit Brev en Navnkundighed og Popularitet, som intet andet Skrift havde kunnet give ham, og det kom herimod ikke i Betragtning, at en og anden kritisk Stemme fandt mindre Fortieneste i hans Frimodighed og Dristighed, end dersom han var kommen tidligere med sin Formanings- og Straffetale.⁸⁾

8) „Et Brev med den Frihed, Styrke og Ridtærhed, som dette, skrevet „til Kongen den 16de Januar, i Stedet for den 18de, skalde vi „have sat ved Siden af disse adelt-dristige Skrifter, hvorved den britiske public spirit ideligt nærmer sig til Thronen, for at beskytte et „forærmnet Folks Friheder imod egenyttige Ministres Indflydelse. „Men nu, da det udkommer efterat Tordenveiret, som opklarede vor „Statsluft, var trullet forbi, — saa falder i det mindste Dpoffr el= „sen bort.“ o. s. v. Krit. Journ. 1772 S. 12. — Endogsaa Nyerup selv kunde 1799, da han skrev sin store Mædens Leonet, ikke lade Suhms Brev til Kongen gaae fri for en Censur, der ikke var ganske uden Anledning. (Suhms saml. Str. XV. S. 58. 59.) Kort efter, da han udgav „Suhmiana“ (1799), fandt derimod Nyerup selv, at „han havde været for meget indtaget imod Brevet“; og

Tyge Rothe var endnu mere forsigtig. Han maatte vel vide, at Folk ikke saa snart kunde glemme, at Struensee 1769 havde gjort ham til Committeret i Toldkammeret, og 1771, skiondt ved en latterlig Feiltagelse, til Borgermester i Kiøbenhavn. Men da Tordenen slog ned den 17de Jan., blev hans Forstand pludselig opklaret ved det stærke Lyn, og meer endnu, da han havde læst Suhms Brev til Kongen. T. Rothe skrev nu: „Til Folket og til Suhm, om hans Tale til Kongen“; et Slags Forsvar for Suhms Brev, som det slet ikke behovede, og hvori Rothe (som dengang vist ingen Ahnelse havde om, hvor haardt og ugunstigt Suhm dømte om ham selv⁹⁾) i sit modbydeligt kosslede Sprog, med Selvroes og mange store Ord, med den tunge Vægtighed og Bigtighed, som han saa gierne vilde lægge i enhver af sine Sætninger, kommenterede over Brevet. Ved samme Leilighed anbragte han en Skildring af det nylig styrtede Parti, af hvilket han to Gange modtog Forfremmelse; men hvis „Formastelse“, „Raseri“, „Forgribelse“, „Vold“, „Utroskab imod Regenten“ og „sorte Dndskab“ Rothe nu havde opdaget, og ikke skaaned mere, end enten Langebek eller Suhm. Maaskee er der imidlertid fundet et eller andet ved dette Skrift, som gjorde det mindre behageligt for hoiere Bedkommende; det blev ikke trykt;¹⁰⁾ men T. Rothe, lod sig derimod „efter Befaling“ høre om „Dagen den 17de Januar“¹¹⁾ i sine egne, ved deres forskruede Svulst

denne Omvendelse havde Tyge Rothes Declamation „Til Folket og til Suhm“ bevirket. Hver karakteristisk for Nyerup!

⁹⁾ Han har karakteriseret ham (for 1772) ved de saa, men om T. Rothe vægtige Ord: „en slem Mand.“

¹⁰⁾ Nyerup udgav det iblandt Estersamlingen af Suhms utrykte Smaaskrifter, (Suhmiana, S. 9-50) efter Forfatterens egenhændige Haandskrift, hvilket denne formodentlig har tilsendt Suhm.

¹¹⁾ „Om Dagen, den 17de Januar, af T. Rothe. Trykt efter Befaling.“ Kbh. 16 S. 8. J. R. Høst kalder endog Rothes Digt „en Ridvise“ (Høngesang.)

velbekjendte riimfrie Vers, ligesaa langt fra Poesie, som Langebeks platte Niim. Men i disse findes der i det mindste profaiske Facta; med alt det for vor Tids Smag stedende i Form og Tone, have de en historisk Charakter; de give ligesom et kort Begreb af Alt hvad den offentlige Mening, og den almindelige nationale Forbittrelse imod Struensee, lod udstemme i Pressesfrihedens, for det meste slette og urene Producter, baade før og efter den 17de Januar. Deri laae vel ogsaa den egentlige Grund til, at den ærlige Langebek hos Saadanne, hvis Mening var meer eller mindre gunstig for det styrkede Parti, maatte høre ilde for sin strenge Sandhedsroft, og sin hensynsløse Frimodighed. Men naar det gaaer saavidt, at „Stalddigtene“ i Struensees Levnetsbeskrivelse faae Navn af „rimede Pasquiller“, og deres Forfatter tillægges „Lavhed, Usanddrubhed og Skamløshed“ i hans Skrivemaade¹²⁾: da faae vi allerede derved temmelig tydelige Bink om, i hvilken Aand Struensees Charakter og Handlinger maa være opfattede og skildrede af denne hans Biograph.

I en ganske anden Aand og fra det modsatte Standpunkt lod, som vi kunne tænke os, Sproget i den tallose Mængde af Stillingsblade, Smæderiim og Slyvestrifter, som strax efter den 17de Januar, og lang Tid derefter, reguede ned over Kiøbenhavn; og som man seer, opslugtes med en Begierlighed, der neppe har vilst sig større ved nogen sildigere Leilighed. Da naturligtviis de nye Magthavere her lode Pressen have den laadeste og mest ubændige Frihed: behøves her ingen Underretning om Bestaffenheden af den Struenseeske Pamphletliteratur i dens anden Afdeling. Egentlige Oplysninger om Hoffets Arcana, eller de lønlige Motiver og

¹²⁾ Grev Joh. Fr. Struensee og hans Ministerium, af J. S. Felt. 1821. S. 461, 536. Den 10de Udgave. II. Deel. S. 136, 221.

Intriger, som foregik i Cabinetsministerens Regieringskreds, kunne vi ikke vente os. At der imidlertid i et og andet af denne Hær af Døguskrifter om og imod Struensee og hans Regiering kan findes ikke faa historiske Bink og Hentydninger: er dog af mindre Vigtighed, end Beviset, som deres hele Masse giver om den offentlige Mening og om Folkets Had til det styrkede Partie. Neppe vil Europas hele nyere Historie i noget Land kunne fremvise en eneraadende Minister, som ved sit Fald har været i højere Grad forhadet hos hele Nationen, end Struensee.

4. Andre samtidige og tidlige Bidrag til Oplysning om Struensees Periode, og Katastrophen, som endte den, ville maaskee Nogle vente sig i Udlandets Dagblade og Aviser; og skiondt disse for Tidshistorien overhovedet vel ikke ere meget sikke og paalidelige, ere de dog i visse Tilfælde mundværkelige og nyttige Kilder. Man begriber imidlertid, at i et Tilfælde af den Art, maatte det, af flere Grunde, være vanskeligt eller umueligt for Avisredacturer, at levere ubekjendte eller autentiske Bidrag til Historien af en Hof- og Cabinets-Revolution, hvis virkende Kræfter og hvis hemmelige Intriger og Optrin bag Coulisserne man gjorde sig al Umage for at tilflere; hvortil en dobbelt Grund laae baade i Forholdenes forargelige Natur, og i den vanskelige og usædvanlige statsretlige Stilling, hvori den danske Statsstyrelse befandt sig under en absolut Monark, hvis Tilstand gjorde ham udygtig til at handle som fuldmyndig Regent. Det vilde vel i et eller andet særskilt Hensyn kunne interessere os at see, hvorledes man udenlands har betragtet disse Forhold, eller i hvilket Lys man har seet den 17de Januars Begivenheder; men i den Henseende vilde fremmede Ministres fuldstændige Beretninger (særliges til Hofferne i Petersborg, London, Stockholm og Paris) fra Aarene 1766—1772, være af langt mere Betydenhed for vor Historie i disse Aar, end

udenlandske Dagblade og politiske Journaler. Vi kunne dog nævne et Par af de sidste, den maanedlig i Haag udkommende „*Mercure historique & politique*“, og de i Amsterdam trykte maanedlige „*Annales Beligues*“. (begge for Maanederne Februar—Mai 1772) der udmærke sig ved udførlige og temmelig noiagtige Beretninger om de factiske Begivenheder i den saakaldte Revolution den 17de Januar, og sammes nærmeste Følger; og hvor der heller ikke fattes politiske Betragtninger over disse Begivenheder, hvis ualmindelige Opsigt ved alle Hoffer, og i alle politiske Kredse i Europa, man ogsaa ved disse franske Tidsskrifter har Leilighed til at overbevise sig om. De her meddeelte Artikler fra eller om Danmark ere holdte i en moderat og alvorlig Tone; i det hele mere til Fordeel for Dronning Caroline Mathildes og Struensees Parti, end for det modsatte. Imod Dronningen og Cabinetsministeren skrev derimod den bekiendte, i Holland udkommende *Gazette de Leyde* og det med saamegen Skarphed, at den engelske Minister i Nederlandene engang, men forgieves, vilde forsøge at imponere vedkommende Udgiver.¹³⁾

Man kunde snarest have Anledning til at vente sig meer end almindelig Interesse for Struensee, hans Skiebne og hans pludselige og dybe Fald i England, hvor den strenge Fængsling af en regierende Dronning, der var den engelske Konges Søster, udgjorde en i den nyere Tid uhørt Begivenhed i dette Lands Regenthuus. Saavidt man kan dømme efter et Par Londoniske Dagblade fra Aaret 1772 („*The public Ledger*, a

¹³⁾ Der fortælles, at den engelske Minister i Haag, Mr. Yorke, sed Redacturen eller Forlæggeren af denne Avis true med alvorlige Følger, dersom han ikke holdt inde med sine arefrankende Artikler om en Søster af Kong Georg III. Vedkommende svarede ham, at han var en uafhængig Mand, og havde 12,000 Gyldens Indkomst om Aaret af Avisen. Dette Argument fandt Ministeren afgjørende, og taug.

daily paper, open to all parties," og „The Morning Chronicle and London Advertiser") var det ogsaa især Dronningens Skiebne, der vakte nogen Deeltagelse hos det engelske Publicum; for Struensee, som i England var en næsten ubekendt Person, yttredes kun ringe Interesse. Man har dog undertiden havt Underretninger fra Correspondenter i Kiøbenhavn, der have kiendt Struensees Egenskaber og Hoffets Forhold temmelig vel.¹⁴⁾ Stemningen for Caroline Mathilde, var vel overhovedet den mest almindelige, i det mindste som den fremtræder i de to anførte Aviser; dog seer man ogsaa af disse, at det ikke i London manglede paa Blade, hvor Begivenheden benyttedes efter andre Beretninger til at pirre Læsernes Nysgierrighed og Tilbøielighed for Scandalen, eller paa Gadeviser om „Nyheder fra Danmark“, „som man skraalede ud i hele London, ja lige udenfor St. James Pallads.“¹⁵⁾ Heller ikke kan man sige, at de londoniske Blade, hvor man i øvrigt holdt stærkt paa Dronningens Rettigheder, i Følge hendes høie Byrd, („as a daughter of Britain, and the Sister of our Sovereign") selv altid skaanede hende for at meddele flige „scandalouse, absurde, modsigende Beretninger;" eller, til andre Tider, bidende satiriske Indfald, og Epigrammer om den samme

¹⁴⁾ 3 Morning Chronicle, 861. Febr. 25, siges, (i et Brev fra en Kiøbmand i Kiøbenhavn, af 11. Februar:) „You have heard, that the Queens fidelity to the Kings bed was long ago suspected. — — Struense has confessedley great abilities; but he wanted every thing else requisite to form an absolute minister in the arbitrary court of a weak King, and a young, amiable, but not instructed Queen." o. f. v.

¹⁵⁾ „No sooner did the unhappy news arrive from Denmark, but the public prints teemed with scandalous accounts, absurd, contradictory and puerile; villainous songs are published and hawled all about London, even in the ears of an infortunate family of St. James." etc. (The public Ledger, no. 3779. 5. Febr. 1772.)

„Britannias Datter“. ¹⁶⁾ Det kan bemærkes, at da man, Onsdagen d. 30. Jan. læste de første Rygter om Begivenheden den 17. Jan. i et Londonsk Aftenblad, fortalte den strax paa en for Dronningen høist ufordeclagtig Maade, men tillige med en stor Deel reent falske Beretninger: Kiøbenhavns Borgere havde omringet og indtaget Slottet; de havde tvunget Kongen til at indgaae to Betingelser, hvis han ei vilde nedlægge Regieringen: at stille sig fra Dronning Caroline, og at lade hende arrestere for Livstid paa et af Slottene; „the physician (Struensee) was instantly put into an iron cage“ o. s. v. Allerede to Dage derefter havde „the public ledger“ derimod faaet en anden Beretning meddeelt fra en Herre, som meente at kiende udenlandske Forhold meget noie; og denne var meget til Dronningens Fordeel: Der havde længe været et fiendtligt Partie imod hende, som udlagde alting til det værste; Enkedronningen havde længe intrigeret for sin Son; „the physician“ siges at være uskyldig, men er forfulgt af Bagtalelse og Misundelse o. s. v.

Fra dette Standpunkt fortsætter overhovedet det sidstnævnte Dagblad, næsten uafbrudt i ethvert Nummer, sine efterfølgende Beretninger og Fremstillinger af Dronningens videre Skiebne og Forhold under hendes Arrestering paa Kronborg. Det er især denne Handling af Regieringen i Danmark, som man i dette Blad vil finde i høj Grad formastelig og oprørende for det

¹⁶⁾ *J. G. Publ. Ledger*, Apr. 25. 1772. „Weekly List of diverting paragraphs.“ Nr. 3. 4. 5. *Public Ledger*. Febr. 4. „A Northern Princess suckles her last child herself; but she is said to have treated the first with a degree of negligence, bordering upon cruelty; hence the voice of scandal has affirmed, that the children are of different fathers.“ — *Morning Chronicle*. 849. 1772. Febr. 11. „The Queen of Denmark was pregnant at the time of the late revolution at Copenhagen, and a report is current, that she has since miscarried.“ m. m. Formodentlig er dette en Horexling med et tidligere Rygte i Kiøbenhavn (Sept. 1770), da Dronningen en Tid lang var upaæfelig.

engelske Folks nationale Ære og Kronens Værdighed. Man ansaae det for en afgjort Sag, at det mægtige England ikke kunde taale en saadan Krænkelse af en lille Stat; Dronningens Liv og Ære maatte beskyttes ved en truende Demonstration; og det manglede ikke paa gjentagne Opfordringer til at sende en Eskadre til Sundet, for at true Kiøbenhavn eller Kronborg med Bombardement; eller paa Rygter om at Ministrene tænkte paa noget saadant, hvorom man dog endnu savner sikker Oplysning. Men undersøger man dette Dagblads politiske Stilling, befindes det overhovedet at være mest i Opposition mod Lord Norths ilde anseete Ministerium; og dettes tilsyneladende Lunkenhed ved Caroline Mathildes Skiebne benyttes saaledes ogsaa i „the public ledger“ som en god Anledning til ofte gjentagne bittere Udfald og Bebrejdelser. Saaledes hedder det engang: „at det danske Hof nok vilde vogte sig for, under hvilketsomhelst Paaskud, at fængsle en engelsk Prindsesse, dersom det ikke kiendte de engelske Ministres Feighed og Udselthed, der hellere taale enhver Forhaanelse, hjemme eller udenfor Landet, end opgive deres Post.“¹⁷⁾ Et af de skarpeste og bitterste Angreb paa Lord North, i Anledning af hans formeente Ligegyldighed for den danske Dronnings Sag, er et Brev til ham af 21. Marts (Publ. Ledg. no. 3818)¹⁸⁾ og her ere tillige de hovmodige og krænkende Udtryk om Danmark, og den danske Nation, drevne til det Yderste. Dagbladets Udgivere modtog og indførte imidlertid ogsaa, i de nærmest følgende Dage, flere alvorlige Forsvar for Ministeren.

Man seer i øvrigt tydeligt af disse Dagblades Holdning, og af den tiltagende Hyppighed og Udsørlighed af de

¹⁷⁾ „That Court must know, that we are cursed with a set of Ministers, who will tamely submit to any foreign or domestic insults, rather than give up their places.“ (Nr. 3804. march. 4, 1772.)

¹⁸⁾ Brevet er undertegnet med det berømte Navn Junius; men er ikke ægte, eller Understriften falsk.

meddeelte, længere hen næsten daglig forekommende Artikler og Breve om Struensees og Dronningens Proces, at Sagen efterhaanden har vakt større Interesse og Nysgierrighed hos det engelske Publicum. Man begyndte ogsaa snart at skaffe sig, af danske og fremmede Aviser, eller ved Correspondenter fra Kiøbenhavn, enhver Notice og Nyhed — authentisk og paa-
 lidelig, eller ikke — som var at overkomme,¹⁹⁾ angaaende Personer, der vel tidligere havde givet Stof nok til Dmtale ved deres uforklarlige Dphoielse, men endnu mere ved deres pludselige, dybe Fald. Dertil kom den unge Dronnings ulykkelige Skiebne, som især Personer, der vare Ministeriet imod, søgte at sætte i det mest tragiske Lys. Rygter om, at hun blev anklaget for at have Deel i hoiforræderiske Planer og Anslag mod Kongen, at hendes Proces skulde føres med Lovens hele Strengthed, at der kunde blive Tale om at dømme hende fra Livet og at udføre Dommen — noget, hvorom den blotte Hensigt var nok til at opfordre England til Hævnen²⁰⁾: udspreddes ved Pressen over hele Landet, uden at man endnu kan spore, at Indtrykket af Carolinæ Mathildes Ulykke har været meget dybt og almindeligt hos Nationen. Begivenheden var desuden samtidig med andre Ubehageligheder og Uenigheder i den engelske Kongefamilie. Parlamentsstriden om den af Georg III. indbragte Bill imod Prindsers Ægteskab uden Kongeligt Samtykke (i Anledning af Forbindelser, som begge Kongens og

¹⁹⁾ „The bare intension of a sudden capital punishment amounted to a degree of murder in her pursuers, and deserves condign punishment.” (Publ. Ledger. Febr. 8, 1772.)

²⁰⁾ Man kan let foreville sig, af hvad Art en stor Deel af de fra Kiøbenhavn meddeelte Nyheder ere. Der tilføies i „The public Ledger” af 10. Apr. 1772, at en Correspondent melder: at de Efterretninger, i Henseende til danske Sager, som Bladet modtager, ere for det meste reent latterlige („the most ridiculous, that can possibly be conceived, not worth the price of postage, and only fit for a Grub-Street-Ballad.”) o. s. v.

Caroline Mathildes Brødre, havde indgaaet) satte Nationen og Partierne i England i langt stærkere Bevægelse, end Søsterens Skiebne i Danmark. — Man vil desuagtet finde, at engelske Dagblade og Tidsskrifter ere en hidtil ganske forbigaaet Kilde, hvori enkelte Træk og Omstændigheder forekomme, i det mindste til Belysning af Begivenheden i 1772, saaledes som den betragtedes udenfor Danmark, der ikke reent kan eller bør oversees i Historien.

5. Vende vi os igien fra Udlandet og fra dets periodiske Presse, saa finder man, at det første egentlige og større Skrift, der udkom over Struensee, var et af de vigtigste, maaskee af alle det mærkværdigste, selv naar det betragtes fra den historiske Betydnings Side, som man vel har prøvet paa at svække, men ei vil kunne tilintetgjøre. Man vil let kunne vide, at vi sigte til Struensees Omvendelseshistorie af Pastor Balth. Münter, hvis Fortale er dateret den 22. Jun. 1772. Dette Skrift, der snart blev oversat i fem eller sex fremmede Sprog, gjorde en Opsigt i Europa, hvori ingen tidligere Bog om Struensee og hans Tid (ikke engang de bekiendte „Aufklärung“) kunde maale sig med Dr. Münters. Denne blev derfor saa tidligt, og efter meget forskiellige Synsmaader, fra mange Sider omtalt, belyst og bedømt, at det er overslødigt, og vilde blive meget vidtloftigt, at behandle Bogens Historie, endog kun i dennes Hovedtræk, hvoraf allene nogle saa her skulle berøres.

Det er saaledes værd at bemærke, at allerede den første, meget tidlige danske Recension over Struensees Omvendelseshistorie ikke yttre ringeste Tvivl om dens historiske Trosværdighed; men tillægger den seldne Egenskaber, og Navn af „et ypperligt Skrift“. Denne (J. Badens) Bedømmelse (Krit. Journal, 1772. Nr. 41. 42) karakteriserer Gienstanden

for den af Münter, i saa Uger tilveiebragte radicale Forandring i Struensees Sind, og i hans religiøse og moralske Meninger, som „en haardnakket, egenfindig, føleløs „Statsmand — som havde skaffet sin Fornuft et Phlegma, „der kunde giøre ham sikker for al Ovrumpning — som var „noie paa Vagt imod Alt hvad der kunde rokke hans engang „antagne System; og som til det Yderste troede, at han ingen „Forbrydelse havde begaaet, hvilken han behøvede at skamme „sig ved for en Verden, der tænkte saaledes som han selv „havde tænkt.“ Desto større, mener Baden, var Münters Fortieneste af den bevirkede Omvendelse. Man kunde herved bemærke, at en Person, der maa antages at have kiendt Struensees Charakter meget noie, og det under Forhold, som vare eneste og individuelle, (Carol. Mathilde selv) i Begyndelsen (paa Kronborg, en Maaned før hans Død) ingen Lid vilde sætte til hans religiøse Omvendelse. Men dette Punkt i Münters Fremstilling af Maaden, hvorpaa han efterhaanden bragte det derhen, er dog af mindre historisk Bigtighed, med Hensyn til Struensees Charakter, Grundsatninger og tidligere Tankemaade, end den aabne Bekjendelse om disse, som han i sine Samtaler med Münter selv har aflagt. Dennes Bog bliver derfor altid — ja selv om en fiernere Fremtid skulde bringe Papirer og Breve for Lyset, som Archiverne endnu delge i deres Hvalvingers Merke — en af de sikreste og mest autentiske Kilder til en klar Forestilling om Struensees Personlighed og Charakter.

Det kan ikke komme i Betragtning, at 50 Aar efter Badens Recension finde vi en Bedømmelse ved Sonnen, Dr. G. L. Baden, som meget afviger fra Faderens. Efter hans Mening „er Struensees Omvendelsehistorie af Dr. Münter kun en Roman, liig Middelalderens Legender, (?) men som

gjør sin Forfatter Vre.“²¹⁾ Da Dr. Baden ikke har givet noiere Forflaring over sin Mening, der falder noget dunkel, kunne vi gaae den forbi; thi det maatte dog snarere være, da Bogen var ny, end et halvt Aarhundrede efterat den udkom, at en Dom, der vilde gjøre dens Indhold til Opdigtelse, kunde komme i Betragtning. I en Samtidigs utrykte Optegnelse, hvor Bogen sees i et andet Lys, hedder det derimod: „Den „er i alle Henseender et af de mærkværdigste Skrifter, som er „udkommet i denne Sag, og maaskee det eneste, der vil naae „Efterverdenen. Hr. Münter vandt Struensees Fortrolighed „i saa høi en Grad, at han ikke skulde nogen Ting for Münter; end ikke de allermindste Omstændigheder i hans Liv.“ — „Die Spuren davon finden sich in allen Gesprächen. Sie „aber umständlich anzuführen, trug Hr. Münter Bedenken. „Seines Hauptverbrechens wird nur beiläufig gedacht. Die „Königin Mathilde ist niemals genannt.“²²⁾ Det er uden

²¹⁾ Archiv for Psychologie, Hist. og Lit., udg. af N. C. Dst. 2. Bt. 1824. S. 209. Det bør bemærkes, at saa lidt man, hverken da Münters Bog udkom, eller efter den Tid, har fremført noget Beviis paa dens Upaalidelighed, hvorimod dens troværdige Charakter bestrykes ved mangen Overeensstemmelse med Struensees egen Beretning om sin forandrede Tankemaade, hvis Authentic er afgjort: saa er Münters Bog, som enhver veed, der kender den, et Bidrag til hans Charakteristik, ingen biographisk Fortælling af hans Levnetsomstændigheder, hvoraf kun enkelte tilfældigvis forekomme. For at benytte Bogen som Kilde til reen historisk Sandhed, maa man afgjøre med sig selv: om man vil tillægge Forfatteren Sandhed, eller antage, at meer eller mindre af hans Beretning er opdigtet og tildiglet. Den, som mener det sidste, maa reent henlægge Bogen. Struensees eneste egentlige Biograph, som tillige har seet ham fra enhver Side i det fordeelagtigste Lys, har ikke havt den bestemte Mening. Vi kunne ligesaa lidt finde Grund til at betragte Münter som en „romantisk“ Forfatter.

²²⁾ Forfatteren af disse Optegnelser tilføier: at Regjeringen i Danmark efter den 17de Januar havde lovet Kongen af England, at staane Dronningens Person, og saavidt mueligt hendes Vre; og

Tvivl denne Omstændighed ved Dr. Münters Bog, hvorved den allene kunde give et Slags Berettigelse til at falde den romantisk. Den ene Grundlov for en Historiefriver, „ne quid veri non audeat dicere“, har Dr. Münter i dette Punkt ei villet eller kunnet følge i Aaret 1772. Han havde brugt den Forsigtighed, Ark for Ark at sende Manuskriptet af sine hver Dag optegnede Samtaler med Struensee til sin fortrolige Ven J. A. Cramer, paa den Tid General-Superintendent i Lübeck, for at erfare hans Mening om deres Indhold. Da det siden fra Hoffet var blevet lagt ham meget nær, og paa ny af Arveprindsen selv, at man onskede Struensees Omvendelseshistorie udgivet, efterkom Münter disse Vink; men vist nok ikke uden endeel Udledelser. Hertil maa ei allene regnes Alt, hvad Struensee har meddeelt ham om sit personlige Forhold til Dronningen, men ogsaa til Christian VII. At Bogen heller ikke er udgaaet uden en Giennemlæsning og Approbation ved en eller anden dertil skikket Person: er i det mindste sandsynligt. Man veed ogsaa, at Dr. B. Münter havde efterladt haandskrevne Optegnelser om Struensee, (maaskee tilslige Breve af eller om denne), der siges at skulle undertiden indeholde endeel mere, end den trykte Omvendelseshistorie, og som efter hans Søn, Biskop F. Münters, Død 1830 fandt deres Bei til høiere Steder.

6. Ved Siden af det Münterske Skrift er den hele efterfølgende Literatur over Struensee og Revolutionen 1772, fra dette Aar indtil 1788, enten saa flet og ubetydelig, eller saa fuld af Feil, Opdigtelser og forvanskede Beretninger, at den er reent unyttig eller ubrugbar for en historisk Behandling

ikke at lade noget trykke eller offentlig bekendtgjøre om hendes Omgang med Struensee.“ Dette, om det end ikke udtrykkeligt siges, vil man ogsaa kunne udlede af adskillige Ytringer i Gesandtskabsberetninger og i de ovenfor omhandlede Londonse Dagblade.

af denne Gienstand i vore Dage; da det, man deri kan finde af virkelige Facta, er bekiendt af bedre, oprindelige Kilder, og det øvrige falske eller opdigtede Stof ikke er til for Historien. Det er overflødigt, endog blot at nævne alle herhørende Skrifter fra 1772 til 1788, naar man ikke (hvad Materien vel fortiente) vilde give en saavidt muelig fuldstændig Bibliographie af den hele Struensee=Literatur. Dr. Høst har opregnet de betydeligste²³⁾, alle af udenlandske og unævnte Forfattere. Et eneste af disse Skrifter („Letters of an English Gentleman”. London 1772) kan fortjene noget mere Opmærksomhed, fordi man har tillagt D. Guldberg Deel i dets Indhold. Det er i det mindste tydeligt, at Materialier til dette Skrift (som tillægges en Normand, Andr. Holt) ere meddeelte Forfatteren, der i øvrigt skrev med Talent og megen Diærighed, men uden al Lidenskab eller Parti=Overdrivelse. Disse Breve vare bestemte til at giendrive de i England ved Pressen temmelig udbredte Rygter og falske Meninger om Forholdene i Caroline Mathildes og Struensee's Sag: men i Særdeleshed imod en 1772, og ikke længe efter 17de Januar, (under det falske Forfatternavn: C. A. Rothe, eller R o t h e s) udkommen Pamphlet: „Entdeckung der wahren Absicht des Staats=systems der dän. Regierung.“ o. s. v. Dette Skrift, opfyldt med grov Usandhed og Bagvaskelse, havde faaet megen Udbredelse ved en engelsk og en fransk Oversættelse, som strax udkom; og man kan bemærke, at det var det eneste, som det seikrende Parti har anseet det fornødent, saa kort efter Begivenheden, at lade giendrive. — Et der efter Carol. Mathildes Død 1775 udkom flere Skrifter om denne Dronning, ligesaa uhistoriske og fabelagtige, som det ovennævnte, er bekiendt;

²³⁾ „Der Graf J. F. Struensee und sein Ministerium.“ II. Theil. Verbericht. S. V—XXII.

men vi nævne her kun de i London 1776 udfomne „Memoirs of an unfortunate Queen; interspersed with letters, written by herself to her relations and Friends“ (252 p. 8.), fordi denne Bog, hvis Indhold er lidet meer end Roman, og de indstøttede Breve alle opdigtede, endog ganske nylig (i en lignende Bog af Mrs. Smyth) er benyttet.

Endelig fremkom 1788 de vel bekiendte „Authentische und höchst merkwürdige Aufklärungen über die Gesch. der Grafen Struensee u. Brandt; aus dem französischen Manuscript eines hohen Ungenannten übersetzt.“ Germanien 1788. — Man kan ikke frakende denne Bog en betydende Plads i den her omhandlede Literatur, uagtet den i det Hele maa henføres til Classen af upaalidelige Memoirer, og har med en stor Deel af disse baade den tillokkende Interesse, og den halv usikre, halv udsmykkede, eller med Rygter, Folkesnak, Fabel og Halvdigtning udfyldte Fortælling, tilfælles. Desuagtet, og uden at ændse den pralende Titel, der uden Tvivl er et tydsk Boghandlerskilt, vil man undres over, hvormange Facta Bogen indeholder, ved Siden af al sin Partisthed, Upaalidelighed og romantiske Udpyntning eller Overmalning. De af Høst paa nogle Sider i hans tydske Fortælle (p. XIII—XVI) paaviste Feil ere ikke af større Betydning, end at man i Memoirer af den Art ikke kan giøre saa stor Ophævelse af samme; men Bogen vrimler desuden af saamange partist fordreiede, forsætlig eller uforsætlig falske Anskuelser og Angivelser af Forhold og Tildragelser, at man i en kritisk Historie egentlig kun tør tillægge dens Fortælling Troværdighed der, hvor den stemmer overeens med virkelig „authentiske“ Kilder; men disse Partier i Bogen ere, som sagt, ikke saa. Der vilde dog heelt igiennem, for at bruge denne Bog som Kilde til Christian den Syvendes og hans Hofs Historie, udfordres en kritisk Underjogelse og Jævnførelse af alle historiske

Documenter og originale Kilder, som Tiden har levet, og som det er mueligt at komme til at benytte. En saadan Kritik er ikke mindre nødvendig ved Bogens Fortælling af Statsbegivenheder, end ved dens Fremstilling af Hoffets og Intrigernes Historie; thi ogsaa fra hiin Side har Forfatteren søgt at dreie alting hen til Fordeel for Struensee, og saameget mueligt at dække hans fuldkomne Uduelighed til alvorligt at behandle og lede Statens udvortes Politik, og den Letsin- dighed, hvormed han troede at kunne lege med dens Forhold; ligesom han i den indre Statsstyrelse, blottet for al Erfaring og administrativ Dygtighed, var vant til at betragte Alt som en Bold for sin herskesyge Selvraadighed, sine Luner, eller sine fra Tingenes Overflade hentede politiske Begreber, Me- ninger og Indfald.

Hvad der i Særdeleshed vil og maa falde Enhver i Dinene, som ved en noget dybere Forskning, ved egen Under- søgelse og Betragtning af hiin Tids sande Forhold, har dan- net sin Forestilling om disse og om de handlende Hovedper- soners Charakter, er dette: at de tyske „Aufklärungen“ heelt igiennem ere et Partiskrift, forfattet deels som Apologie for Struensee og Caroline Mathilde; deels for at tilfredsstille en personlig Forbittrelse imod Juliane Marie og hendes Tilhæn- gere, der alt for tydeligt viser, at Forfatteren har været iblandt dem, der enten styrtedes fra en betydelig Post og Indflydelse, eller dog paa en eller anden Maade maatte trække det kortere Straa ved Revolutionen den 17de Januar. Alt han i sit politiske System er meget anti-russisk, hænger sammen med hans øvrige Partiskhed for Struensee. — Saa siensynligt dette nu er, saa lidt har det hidtil villet lykkes Noget, enten af Struensees Forsvarere, eller Modstandere, og hverken da Bogen udkom, eller i et Tidsrum af over 60 Aar, at opdage, eller engang at fremsætte en rimelig Gissning om en Forfatters Person, der

fra første Hærd har vidst at skaffe sig, og med en fast Villie at bevare sin strenge Anonymitet.²⁴⁾ — Uden at ville i nogen anden Henseende ligne denne Bog med et af de originaleste og ypperste politiske Skrifter i den engelske Literatur: saa deler de „authent. Aufklärungen“ i det mindste den ene Egenkab med „The Letters of Junius“. Om disse Breve, og om Opdagelsen af deres Forfatter, har England en heel Literatur, som ikke har bragt Sagen videre, end til flere Hypotheser, een noget mere sandsynlig, end en anden. Ved den her omhandlede Bog om Struensee har man, da den udkom, forfæmst, hvad dengang havde været lettere, og maaskee snarere kunde være lykkedes, end i vore Dage; ligesom der ogsaa nu knap vil findes nogen, som vilde gjøre et Forsøg, hvorved der i det Hele kun er lidt at vinde. — Det er i øvrigt bekendt nok, at saa Skrifter af den Art have havt en større eller længere vedvarende Virkning paa Meningen, og paa efterfølgende Fremstillinger af hine Begivenheder i den danske Historie, end de saakaldte „Authentische Aufklärungen“. Ikke allene Romanfrivere, dramatiske Digtere og Novellister have lagt denne Bog til Grund for deres Stof og deres Charakteristik af Personerne; men dens Indhold, baade Sandhed og Digtning, er bleven Grundstoffet for de fleste, især udenlandske, Behandlinger af den danske Historie i vedkommende Tidsrum, eller af de paagældende Hovedpersoners Skildring.

Nogen Opmærksomhed kunde vel en fransk Bog fortjene, der i det mindste er uafhængig af den foregaaende, skreven

²⁴⁾ Dr. Høst har (i sin tydske Fort. S. XVII.) nævnet 3 af de Personer, man har giettet paa — den ene mere urimelig, end den anden. Det bliver endog latterligt, at Prinds Carl af Hessen har været en af disse tre. — I øvrigt har Høst bl. a. paavist (af S. 22 i Bogen) at den maa være skrevet imellem 1772 og 1784; formodentlig dog nærmere det første Aar, end det sidste.

imellem 1775 og 1780, og grundet paa Forfatterens Optegnelser paa en Reise, som han i et af disse Aar gjorde i Danmark. („Memoires histor. & inédites sur les Révolutions, arrivées en Danemarck & en Suède pendant les années 1770—1772.” 308 p. 8vo, hvoraf 106 vedkomme Danmark.) Forfatteren, en Abbé, J. Joh. Therese Roman, døde 1787, og hans Optegnelser bleve først udgivne i Paris 1807 af hans Slægtning M. Couvret. Høst har benyttet og jævnlig anført Bogen, der vel ikke indeholder Facta, som man ikke andensteds og tidligere finder; men dog af Høst i det Væsentlige tillægges en rigtig Fortælling, og en ofte træffende Dom. — Det Modfatte maa siges om et nyere, ulige mere bekendt, baade i England, Frankrige, Tydskland og i Norden meget udbredt Værk („The Northern Courts” etc. by *John Brown*. London. 1818. 2 voll. 8.) hvilket vi, netop fordi Bogen ved dens rigelige Indhold af Scandale kun er bleven alt for meget læst, ikke behøve videre at omtale. Allerede da den franske Oversættelse var udfkommen (1820) beklagede P. A. Heiberg (*Revue encyclopédique*, Vol. VI. p. 513) „at en Forfatter (som man ikke kan frakende Talent til den fortællende Stil) har havt den Svaghed at udgive for Historie, hvad der meer er Roman, eller en romantisk Beretning, hvori Hovedstoffet og endeel Partier ere historisk sande; men sammenvævede med en Mængde af Urimelighed, Løgn og Bagvaskelse.” At man i England (*Monthly Review*. vol. 89, p. 35) har yttret den Mening, at Optegnelser af Grev Rantzau, Alscheberg have været en af de Kilder, som Forf. har benyttet til den Deel af Bogen, der vedkommer Danmark: maa vi lade staae ved sit Værd.

7. Banskeligere er det tildeels at affige en rigtig og retfærdig Dom, ikke blot over de meget sildigt udgivne Memoirer af en dansk Militair, der, indviklet i Struensees Gald,

blev straffet med ufortient Gaardhed: „Memoires de Mr. de Falkenskiold, avec une Notice sur la vie de l'Auteur, par Ph. Secretan." Paris 1826; men over Bogens Forfatter. Dens større Deel optages af to Afhandlinger, der ikke vedkomme vor Gienstand: „om Russernes Krige mod Tyrkerne, i 1769 og 1770" (hvori Falkenskiold havde gjort Tjeneste) og „om den danske Krigsmagts Indretning." En udførlig og interessant Beretning om hans egen Proces og senere Skiebne efter hans Frigivelse fra Muntholm (1776) udfylder ligeledes flere Ark i Bogen (p. 237—300); og saaledes er det kun den mindste Deel af Indholdet, der nærmest vedkommer Struensee, hans Ministerium, hans Forhold til Forfatteren og hans Fald. („Memoires sur le Comte de Struensée" p. 101—164.) Det meste af hvad her siges paa 32 Blade er desuden bekendte Ting; men de læses desuagtet med Interesse, ved den Rolighed, i Forening med en vis Simpelt, hvormed de ere skrevne. De efterlade det Indtryk, at Falkenskiold har været en Mand af Forstand og Verdenskundskab, ikke uden heiere militair og politisk Dannelse. Endskiøndt man strax seer, at Forfatteren, da han skrev (efter 1790) har været overbevist om Nødvendigheden af Reformer i Regierings-systemet: synes han tillige at have været en af Struensees saa uafhængige Venner, der i det Hele holdt sig udenfor hans politiske Planer og Virken, og om hvem man kan sige, at han i meget oversaac Struensee, men, som det synes, nok har havt Lyst til at benytte dennes Stilling og Gunst, til selv at giere Lykke; og hvis Naad og Advarfles den af sit Held og sin pludselige Oploftelse berusede og forblindede Lykkeridder havde gjort vel i at tage til Oftertanke. Han dadler ikke allene overhovedet den umodne Tilfærdighed, hvormed Struensee gik frem i Alt, og den uoverlagte, negative Fremgangsmaade, at affkaffe Indretninger, bortjage Embedsmænd, m. m. uden

at kunne sætte noget bedre i Stedet; men fremhæver ogsaa endeel enkelte Tilfælde, hvori Struensee viste sig uheldig i sine Rysheder og Reformer. Vi see bl. a. af Falkenstiolds Fremstilling af sit Forhold til Struensee, med Hensyn til det russiske Hof og Danmarks Politik og Stilling til dette, hvorledes han her har været den uvidende, ukloge, men stivsendede og indbildske Cabinets-Minister meget overlegen; men ogsaa hvor lidt han (endsskiødt han i Jun. og Jul. 1771 blev brugt i en mislykket politisk Mission til Petersborg) kunde virke noget alvorligt og giennemgribende paa en saa letsindig, af sig selv indtagen, endog mod Falkenstiold mistænksom politisk Fugentast.²⁵⁾

I øvrigt sees man, at Falkenstiold, egentlig har betragtet hele sit Forhold til Cabinetsministeren fra et Standpunkt udenfor Stuepladsen, eller mere som en fri, uafhængig, ofte oppositionel Raadgiver, end som handlende Deeltager i Begivenhederne. Han har skrevet som Ven af Struensee og hans Parti, og vist nok holdt endeel tilbage, som han havde kunnet sige; men han har derfor ikke tilbageholdt alvorlig Dadel af visse Anordninger og Indretninger af Ministeren,

²⁵⁾ At Falkenstiold længe har følt den uretfærdige og løvlose Mishandling, hvorved han ubort, eller uden Forsvar, 1772 blev sat for Livstid paa Munkholm, hans Eiendom berøvet ham, m. m., og at en saadan Mishandling maatte give ham en vedvarende Stemning imod det Parti, der saaledes mishandlede ham: er baade begribeligt og naturligt. Man læser imidlertid med Interesse hans Beretning om de Audientser, han 1787, da han kom til Danmark, for at ville gaae i russisk Tjeneste, havde hos Juliane Marie og Arveprindsen; saavel som hans Bemærkninger over Kronprindsens daværende Exercererings-Manie m. m. Og uagtet han (uden Tvivl meer efter Andre's Beretninger, end efter egen Kundskab og Erfaring) roser meget af Struensees Foranstaltninger: staaner han ham ikke i andre Henseender, kalder ham „un personnage ombrageux“ — „entêté“; omtaler hans forsængelige Frygt for, at Kongen skulde tillægge Andre hans Planer, m. m. (Vi bemærke her, at Falkenstiold, født i Stagelse 15. Apr. 1738, døde i Laufanne d. 30. Sept. 1820, i sit 83de Aar.)

som han maatte misbillige. Endskiøndt man saaledes ikke vil læse Falkenskiølds efterladte Optegnelser, uden at faae en vis Agtelse for Forfatteren, eller uden at lære et og andet af hans forte, men mangen Gang træffende og med et Præg af Troværdighed stemplede Bemærkninger og Charakteristiker: maa man ikke giøre sig for store Forventninger om et historisk Skrift, som tilhører Forfatterens sildigere Aar, og af hvilket man, da det blev udgivet, lovede sig langt mere af Falkenskiølds Navn, end Skriftet holdt. Heller ikke kan man altid tillægge ham den kolde og forstandige historiske Rolighed, hvormed han overhovedet fremstiller og bedømmer Struensee. Falkenskiøld har i eet Punkt snarere ikke villet, end ikke kunnet skildre det virkelige Forhold ved Christian den Syvendes Hof i Aaret 1771; (i Februar kom han først til Kiøbenhavn.) I sin Tilbageholdenhed i dette Punkt er han gaaet langt videre, end man skulde tænke sig hos en Mand af hans Forstand og klare Blik; han har derved udsat sig for at faae Ulosteende af en mere partisk Tilhænger af den styrtede Usurpator af Regieringen i Danmark, end han maaskee i Virkeligheden var; og han har, enten af et Slags heimodig Følelse, eller andre personligt virkende Aarsager, hengivet sig til de samme Fortiøelser (rélicences) og til den samme Opstilling af de svageste og mest giennemsigtige Skingrunde, hvis apologetiske Anvendelse i Historien nu kun bliver latterlig. Man maa erindre, at Falkenskiøld i Aaret 1771, og indtil den 17de Januar, hørte til det herskende Parties intime Hofkreds; der sagdes, at hans Person behagede Carol. Mathilde; neppe dog til nogen Fare for Struensee.²⁶⁾ Falkenskiøld har imidlertid (p. 232—234) gientaget

²⁶⁾ Hos Uldal findes et hertil tydeligt sigtende Sted, hvor han omtaler den alle Hensyn overveieende lidenskabelige Deeltagelse, Dronningen endnu paa Kronborg viste for Struensee: „Hun vilde opoffre Alt, for at redde ham. Jeg kan derfor ei vel troe Nygtet om Falkenskiøld. Jeg erindrer ei engang, at hun talte om ham.“

Opdigtelser og besmykkende Fabler, som han maa have laant hos de „authentische Aufklärungen“, eller lignende Kilder. — Vilde man paa denne Omstændighed anvende hvad Dr. Høst siger: „at Falkenskiold undertiden, enten af Glemsomhed eller Partiskhed, har ladet sig forlede til Feil“; da var denne Dom mere rigtig, end naar han anvender den paa Struensees „Katastrøphe“ i Almindelighed; thi hvorledes Grunden til denne blev lagt af ham selv, hvorledes den udviklede sig og modnedes ved hans næsten affindige Forvovenhed i at benytte sin uhorste Stilling: kunde ikke, uden forsætlig Blindhed, være skult for Falkenskiold, da han skrev.

8. Noget tidligere end de Falkenskioldske Memoirer kom for Lyset, var Dr. J. K. Høst fremtraadt som Christian den Syvendes Historieskriver og Struensees Biograph. Vi ville her ikke meer end nævne hans „Entwurff einer Geschichte der dän. Monarchie unter der Regierung Christian VII.“, som han udgav i tre Dele (1813—16.) Denne med megen Arbeidsomhed og Flid udførte, endnu brugbare Compilation vilde have været det mere, dersom Forfatteren havde indskrænket sig til Samlerens Virksomhed, hvortil han havde meget Kald; ligesom han, uagtet den adspredte Tilfærdighed, hvormed han pleiede at overføre de mangehaande Materier, han behandlede, ikke var uden et vist Anlæg til Kritik. Derimod var han, baade i Historie, Politik, Aesthetik og flere Fag, indskrænket i Anden indenfor en vis Kreds af Yndlingsmeninger og fire Ideer, hvori han bevægede sig, og hvori, som man seer, at Fordom og en forudfattet eller paradox Mening, ikke sielden bragte ham til den mest afgjorte Partiskhed. Saaledes, da Høst som Aesthetiker, Kritiker og Historiker var uden al Idealitet, saa var altid Delsenschläger i hans Mening en underordnet og uclasseff, Baggesen en uopnaaelig Digter; saaledes Struensee en genial, udødelig Statsmand, — hvis Uerminde han, saameget

det lod sig gjøre, vilde restaurere og rense fra alle Pletter. — I Høst's Christian den Syvendes Historie finde vi de første korte Grundtræk af Struensees Levnet og politiske Historie, fortalte i selsamme Mand, og med samme tilbageholdende og fortiende Forkjærlighed for ham og hans Parti, som vi finde udviklet og udførligt fremstillet i Forfatterens 10 Aar sildigere „Historie af Struensee og hans Ministerium“ (1—3 Deel, hvoraf den tredie indeholder Bilag og Actstykker.) I dette Bærk, som deler sine Fortienester med Christian VII. Historie, efter en større Maalestok, da Behandlingen her gaaer langt mere i det Enkelte, finde vi tillige den sidstnævnte Histories Ufuldkommenheder i høiere Grad; for saa vidt som man ved nøiere og nærmere Undersøgelse, ligesom ved Sammenligning af andre (tildeels vist nok lidet tilgængelige) Kilder, bliver vaer, at Alt i Bogen er anlagt og beregnet paa at vise Struensee til hans Fordeel; at retfærdiggjøre hans System, hans Grundsatninger og hans Handlinger, endog saadanne, som hans egne Venner og Fortrolige maatte dadle; og enten at forsvare ham imod enhver af de haarde og vanærende Klagemaal, som Historiens Nemesis siden 1772 har sættet ved hans Navn og Grundring; eller at forsøge paa at fjerne og svække deres Virkning, ved at glide hen over dem, eller reent at fortie dem. Denne Dom over Struensees Biographie — der tillige er bleven en Statshistorie af Christian VII. Regiering fra hans Thronbestigelse indtil 1772 — maa vi overhovedet overlade til Eftertidens høiere Kiendelse; at bevise og stadfæste den ved Uddrag og enkelte Berigtigelser, vilde ikke jallene være et meget vidtløftigt, men et overflodigt Foretagende. Ikke blot har en Historiker, der selv i adskillige Dele havde Liigheder med Dr. Høst, men som i historiske Studier, Kundskab og Lærdom uden Sammenligning overgik ham, underkastet Struensees Levnetshistorie, da Bogen udkom, en mærkelig og skarp

Kritik²⁷⁾; ligesom dens svage Sider i at karakterisere Struensee og veie hans Værd som Statsstyrer, ogsaa andensteds i Almindelighed ere belyste.²⁸⁾ Men det er dog egentlig Efterslægtens Værk, en tilkommende Tidsalders Historie af Christian den Syvende og af Struensees Ministerium, der overhovedet og i det Enkelte skal lægge for Dagen, hvor og hvori den væsentlige Ufuldkommenhed ved Høsts Arbejde, betragtet som en historisk Levnetsbeskrivelse, bestaaer.

Med denne Uttring kan det synes, som vi selv bryde Staven over Indholdet af de følgende Blade, hvorom det kunde menes, at ogsaa disse komme for tidligt; men vi overlade dem uden Frygt til den samme Kiendelse, der engang i Tiden skal afgjøre, hvorvidt Dr. Høsts, og flere Andres Anskuelse af Struensees Charakter og Handlinger som Statsmand, har været den sande og rigtige. Det var imidlertid saa langt fra, at G. L. Baden, uagtet den rigelige Berømmelse han lagde paa Høsts Bog — men egentlig og nærmest paa dens Indledning til Christian den Syvendes Regieringshistorie fra 1766 til 69 — bifaldt Forfatterens hele Fremstilling af Struensee og hans Ministerium, at han meget meer i stærke Udtryk dadler og forkaster den; efterat han paa mange Steder har erkjendt og udtalt en streng Misbilligelse og Fordømmelse af Struensees politiske Grundsætninger og endel af hans Handlinger. At Dr. Baden heri mere gik ud fra Principer, hentede fra en forstandig Regieringskunst og Klogskabslære, end fra ethiske

²⁷⁾ Dr. G. L. Badens Bemærkninger ved „Sch. Cabinetminister J. F. Struensee og hans Ministerium af J. K. Høst.“ (Archiv for Psyhol. Hist. og Lit. udg. af N. C. Dst. Andet Bd. 1821. S. 193—235.)

²⁸⁾ J. Cr. i den korte, men mærkelige Anmeldelse af Elwers: „Goett. gel. Anzeigen“, 1825. Nr. 208. P. E. Müllers Recension i „Danst. Lit. Tidende“, 1825. Nr. 14. 15. har enkelte Rettelser og træffende Bemærkninger. Elwers og G. L. Baden have overhovedet pyret en mere fri og ligefrem udtalt Mening.

Ideer; og at han derfor heller ikke har fremhævet den hele oprørende Umoralitet, eller de irreligiøse og usædelige Elementer i Struensees Charakter, som han forte med sig til Hoffet og i sin usurperede Regieringsmagt: dette kan ikke komme i Betragtning ved Badens Dom over Høst, som Struensees Biograph, da den sidstnævnte Forfatter i sig selv ikke kan siges, med ringeste Consequents at have anvendt noget moralsk Motiv i Bedømmelsen af Struensees Handlinger. Naar derfor Høst undertiden, ligesom ganske nødtvungen af Historien, udtaler en eller anden Dadel over enkelte af disse Handlinger, forekommer den os næsten uventet, eller saa at sige umotiveret ved Forfatterens hele øvrige Mand og Synsmaade i Værket. Den, som i at skrive Struensees Historie, og i at karakterisere hans Ministerregiering, vil forbigaae hans fordærvede Grundsætninger, hans usædelige Liv, hans Foragt for Religion og offentlig Moralitet, og den Maade, hvorpaa han ved uhørt Misbrug af Monarkens personlige Forhold, tilvendte sig en usurperet despotisk Myndighed: han maa, i Stedet for at antage enkelte Lyspunkter i det uhyggelige, mørke Drama, erklære Struensees hele Regieringsystem for monsterværdigt og berømmeligt; med

²⁹⁾ Baden vil vel ikke tillægge Høst saamegen Partilighed for Struensee, som Jordom imod »de følgende Magthavere.« Han tilføjer, at Høsts Bog ikke stuler de Facta, som ere imod Forfatterens egen Mening om Struensees Ministerium og Fortjenester, og derimod bevise Dr. Badens modsatte Ansættelser. — Intet kan være mere sandt; thi man behøver kun opmærksomt at giennemlæse Høsts Fortælling om Struensees hele Ministervirksomhed, for at finde, hvorledes Biographen hvert Dieblig lader hans Handlinger, Anordninger, Indretninger, revolutionaire Voldsomhed, despotiske Adfærd, Stoltbed, Overmod og Feighed, modsiges Forfatterens Berømmelser og Lovtaler over Ministeren selv. Men Baden tillægger ogsaa Høst en overhovedet »skiev Bedømmelse« af Struensee, hvilken han aldeles ikke kan billige; (anf. St. S. 208, 209.) og beviser baade hans Partilighed og Jordom (S. 211 og flg.); efterat han S. 196—208 har kritiseret enkelte Partier i Høsts Fortælling.

rene Ord frikende ham; og uden Omsvøb, uden smaalig opsøgte Undskyldningsgrunde, ligesom stemple hans Modpartie som Forbrydere, (thi enten han, eller de maa være det) og hans Dødsdom som et Mord.

Men Forfatteren af Struensees Historie har skrevet den med en bestandigt stigende apologetisk Aand og Bestræbelse; (i hans „Geschichte der Regierung Christian VII.“ er den hverken saa stærk, eller saa afgjort og tydelig;) han har heller ikke allene i Fremstillingen selv overalt ladet sig lede af en saadan Aand; men endog i Brugen af sine Kilder, og i Meddelelsen af samme, gjort sig skyldig i en uforsvarlig Partiskhed. Endskjøndt han saaledes paa mangfoldige Steder har omtalt og brugt Münters Omvendelseshistorie, har han enten forbigaaet eller med Lempe berørt de Partier i denne Bog, hvori Struensee med Fortrydelse tilstaaer sine lastefulde Tilbøieligheder og sine umoraliske Grundsætninger; hvori han udvikler sin hele Charakter med en Consequents i Forstanden og med en psychologisk Klarhed, som har givet Bogen dens største Fortienester. Høst har vist nok givet et Slags Sammen drag af Struensees efterhaanden meddeelte Bekjendelse om sit Moralsystem³⁰⁾; men da dette ganske er lempet til den uklare Forestilling, Forfatteren vil give sine Læsere om en med mange af de ypperligste Ideer og Egenskaber begavet praktisk Læge og Statsmand, som tillige var en fuldstændig Materialist, Epicuræer og vellystig Egoist: saa maa Enhver, der vil kjende Struensee, som han var, hellere holde sig til Münter og til Historien, end til Høst.³¹⁾ Den

³⁰⁾ I den danske Lærnetsskr. S. 89—91. Den tydske Bearbejdelse I. S. 192—197.

³¹⁾ Hvor bange denne Forfatter var for at sige et Ord mere til Skade for sin Helt, end de reent umyndgaelige: har han ogsaa i dette Tilfælde vist. I den danske Udgave (S. 91) havde han dog, efter ovenanførte sammendragne Skildring af Struensees „religiøse og moraliske Grundsætninger“, tilføjet: „hvis Svaghed falder den

vigtige Regler, som Struensee, blandt hvis Laster og Feil Hylleri ikke fandtes, giver os til sit hele Liv, og især fra 1768 til 1772: at Belyst og Uergierighed vare de to Poler, hvorom det dreiede sig: har Dr. Host (neppe uvit-terligt), ladet ligge i Münters Bog. Hvilke Følger saadanne Friheder maatte have for den hele biographiske Fortælling og Charakteristik hos Host, er let at forudsee; men endnu stærkere kommer hans fremskridende Partiskhed for Struensee og dennes Tilhæng til Synne i den noget sildigere tydske Bearbejdelse af Biographien. Her nævner han f. Ex. i Fortalen (I. Th. S. VIII.) utrykte Materialier til Struensees og hans Tids Historie, som han til dette Arbejde havde faaet til sin Benyttelse (fornehmelig de haandskrevne Optegnelser af Suhm.) Disse har Host ikke forsemt rigeligt at benytte; mange betydelige og interessante Tilfø-ninger, som Indledningen til Christian VII. Regieringshistorie indtil 1768 i den tydske Udgave (S. 47—168), og den-nes historiske Fortælling selv paa mangfoldige Steder har forud for den danske, skuldes den omtalte Kilde, hvortil vel undertiden, men ikke overalt, er henviist. Alt, hvad denne Kilde derimod indeholdt, til at belyse visse Tidsforhold i deres sande Skikkelse, til at lægge Struensees hele Forbrydelse, hans mageløse Ufurpation, hans Behandling af en ulykkelig Monarks Person, og Kongens virkelige Forhold, for Dagen — er sporløst udelukket af Fortællingen i den tydske Bog. Saaledes skriver man hverken Historie eller Biographie!

proyende Tænker i Dine.» To Aar derefter, da han skrev for Tydsk-land, vilde han ikke være denne «Svagthed» bekendt. Tilfætningen forsvandt i den tydske Udgave. (I. 197.) Hertil svarer et Citat af Spittler's «Gesch. der eur. Staaten II. 554, hos Host, i «Gesch. Christian VII.» S. 112. Spittler siger: «Wenn übrigens auch Struensee mit Recht fiel: so hätte er doch nie so fallen sollen.» Det vigtige «saaledes» har Host udeladt. I øvrigt kendte Spittler 1791 neppe Struensee bedre, end det øvrige Tydskland; nemlig især af «authentische Nachrichten.»

Men naar Dr. Høst ikke kunde eller vilde skrive den med Reenhed, med ingen anden Veileder, end Sandhedens Fakkell: hvor skulde vi da vente noget bedre og renere hos dem, som endnu i de sidst forløbne 25 Aar have udfrevet de „authentische Nachrichten“, eller ufuldkomment benyttet den langt bedre og rigere Kilde, Høsts Levnetsbeskrivelse, enten til at fabrikere nye Udgaver af Struensees og hans Benners romantiske Historie, eller til at digte, for Sandhedens Dpfatning maaskee endnu mere skadelige, historiske Romane? — Hvad den med Roman blandede historiske Fortælling angaaer, som her allene vedkommer os, da behove vi egentlig kun (med Forbigaaelse af andre ubetydelige og underordnede Producter) at nævne den ved Forfatterens Navn betydeligste: Artikelen Struensee i „Der neue Pitaval, herausgegeben vom Criminal-Director Dr. J. E. Hising und Dr. W. Häring“ (3ter Theil. Berlin. 1843. S. 1—93.) hvis Forfatter vi antage den sidste at være; bekiendt som en frugtbar Romandigter og Novellist, under Navnet Wilibald Alexis. Han har, i en sammenstrængt, men let og skodesløst skizzeret Fortælling, gientaget hvad der af Løst og Fast hos hans ovennævnte Forgængere kunde passe til en piquant Criminalhistorie, i hiin bekiendte, endnu til denne Dag fortsatte Samling, der vel i det Hele mere er beregnet og indrettet for det romanlæsende Publicum, end for Criminalister. Som Udlænding er denne Forfatter fremmed for de virkelige historiske Forhold i Danmark, fremmed for Landets Tilstand og Indretninger, og ubekiendt med andre Kilder, end de almindelige, for Alle tilgængelige, men ofte ogsaa magre, mangelfulde, halvt eller heelt opdigtede. Man kan derfor ikke undres over, at Struensees Proces for en stor Deel i denne Bog findes urigtigt og slet fremstillet; men Forfatteren mener at have afgjort alting ved at casjere Dommen, og erklære Struensees Henrettelse for et Justitsmord. Det romantiske Stof

har vel heelt igiennem været ham en Hovedsag; imidlertid skaaner han dog overhovedet Struensee langt mindre, end Host har gjort; thi Dr. Håring har tillige benyttet den eneste historiske Kilde, som i den sildigste Tid er fremkommen: Frid. Raumers „Europa, vom Ende des 7jähri-gen bis zum Ende des amerikanis-chen Krieges, 1763—1783.“ (Lpz. 1839.) Erster Bd. S. 113—206.

Denne Raumers Skildring af det danske Hof og den danske Regiering i Christian den Syvendes tidligste Aar, grundet især paa engelske og franske Minister-Rapporter fra Kiøbenhavn, er ogsaa det eneste Skrift til Struensees og hans Parties Historie, siden Hosts tyske Biographie, hvori noget Nyt forekommer. Dog maa man ikke forestille sig det af stor Betydning eller Indholdsrigdom; de franske Relationer (af Ministrene Dgier og Blosset) synes Raumer overhovedet at have fundet af mindre Vigtighed; i det mindste meddeler han ikke nok af dem, for at kunne prøve og veie dem, ved Siden af de engelske. Disse ere unegtelig, naar man kan sammenholde dem med indenlandtske samtidige Skilder, af megen Interesse, da de bekræfte eller belyse endeel Træk i disse, hvis Beretning saa ofte staaer allene, og derfor kan være udsat for at gøres mistænkelig eller svæffes i sin Autoritet. Endog Struensees Charakteristik hos Dr. Münter finder her i flere Punkter sin Bestyrkelse, inden den blev skrevet. At der gives Forhold i Struensees usurperede Regiering, ligesom i Hoffets Udfærd og i den uhykkelige Konges Stilling, som berøres med stor Tilbageholdenhed — er hvad man maatte vente sig af en engelsk Gesandt. I øvrigt maatte den i Raumers Skrift benyttede Hovedkilde (de engelske Minister-Relationer) tabe noget af sin Interesse, da man erfarer, at af Ministeren Keiths Beretninger til sit Hof mangle i det engelske Rigsarchiv netop de, som handlede om Katastrophen den 17de Jan., dens Anledning og

Følger. — Vi skulle længere hen komme tilbage til de Raumerste Udtog, og ville her kun tilføie, at denne Historieskrivers Dom over den styrkede tydske Cabinetsminister i Danmark overhovedet er streng og sand. Den er saaledes et Beviis mere paa, hvorledes det kunstige, laante Lys, som Endeel have forsøgt at lade falde paa Struensee, hans Charakter og Maximer, meer og mere formorkes, jo nærmere man kommer til at see hans Handlinger og Foretagender i deres sande Skikkelse, ved Hjelp af originale og samtidige Kilder.

Til disse vil man let falde paa at henføre en for et Par Aar siden udkommen engelsk Bog med en meget loffende Titel³²⁾, indrettet til at spænde Nysgierrigheden og at stusse ukyndige Læsere i England, der tilhøre en Generation, som er langt yngre end „Authentische Nachrichten“ og andre Skrifter i Slægt med denne Bog. Den allerstørste Deel af Mrs. Smyth's saakaldte „Memoire“ om Dronn. Carol. Mathilde er udfkrevet, deels af bemeldte Bog, deels af Browns „Northern Courts“ og andre romantiske, eller med Opdigtelser udfyldte Beretninger. Om Christian VII. Ophold i England forekommer her en og anden, i og udenfor England mindre bekendt og glemt Anekdote, eller samtidig Fortælling, hvis Paa- lidelighed i øvrigt kan være tvivlsom nok; men Sir Robert Keith's egne, i Bogen aftrykte private Breve, som høre til hans Ophold i Danmark (Jun. 1771—Mai 1772) ere yderst ubetydelige; og vi erfare af Bogens Fortælle, at hans officielle Rapporter fra dette Tidsrum ogsaa vare borttagne af det Archiv, hvor Forfatterinden havde fundet Udgang til Sir Roberts Breve og Papirer. Vi kunne saaledes her forbigaae videre Dmtale af Bogen, og forbeholde os et eller andet Sted at

³²⁾ *Memoirs and Correspondence of Sir Robert Murray Keith, with a Memoir of Queen Carolina Mathilda of Denmark, etc. by Mrs. Gillespie Smyth.* London, 1819. 2 vol. 8.

berøre de faa historiske Noticer, som den indeholder. — Det nyeste Værk i England³³⁾ — hvis Forfatter ved dette har erhvervet sig en høj Plads iblandt de fortrinligste i dette Lands rige og værdifulde historiske Literatur — hvori Caroline Mathildes og Struensees Skiebne, samt Revolutionen af 1772 berøres, ville vi endnu tilsidst kun nævne, fordi Lord Mahon, som man seer, især har holdt sig til Falkenskiold, hvis saakaldte Memoirer ere den eneste Kilde han anserer (Oberst Keith's Breve nævner han med Rette som reent ubetydelige.) Han karakteriserer derfor Christian VII. med bitter Ringeagt, („she was linked to an abject wretch, destitute alike of sense and of virtue“) imedens han vil frikende C. Mathilde, og beretter Afgjørelsen af hendes Skilsmisjesag („by the resolute interposition of the King of England“) paa en uhistorisk Maade. Havde Lord Mahon kiendt Dronningens egne Meddelelser til Uldall i hendes Samtale paa Kronborg med denne sin Advocat, da vilde han neppe fæstet saa ubetinget Lid til en Fortælling paa anden Haand om det, hun skal have sagt kort før sin Død til Præsten Roques (Mem. de Falkenskiold p. 235.)³⁴⁾ Om Struensee, som han behandler uden Skaansel, og om Brandt, er Lord Mahons Dom: at de begge fortiente Afhængighed, men ikke Døden. Hans Berømmelser

³³⁾ History of England, from the peace of Utrecht, by Lord Mahon. Vol. V. (1851.)

³⁴⁾ Denne Fortælling paa anden og tredje Haand, er bleven gientaget i en Anmærkning, Carol. Mathilde vedkommende, af Pastor v. Gehren til Artikelen „Christian VII.“ i Allg. Encyclopædie von Ersch u. Gruber. 17. Th. S. 83—85. — Hvad Traditionen, igiennem Falkenskiolds og Hærens Meddelelse, om Roques Fortælling angaaende Dronningens Ord paa hendes Dødsleie angaaer, da kunde den give Anledning til en kritisk Undersøgelse, ligneude den om Carl XII. Dødsmaade. I det vi her hælde os til tidligere historiske Vidnesbyrd, og kun befatte os med afgjorte Facta, maa vi overlade en saadan Undersøgelse om et Sagn fra A. 1775, til Andre, og henvise til Dr. C. Paludan Müller's „Bemærkninger over Hr. Meugs Artikel i „Fædrelandet“ Nr. 612-619 om D. Gultberg.“ Copenh., 1841. S. 7. 8.

over Scribes bekiendte Comedie (Raton & Bertrand) falde i øvrigt noget besynderlige i en Historie.

Anden Afdeling.

I. En Bog, som Struensees Levnet af Dr. Host, særdeles den tydske Udgave, der fandt et større og udenlandsk Publicum, kunde ikke andet end faae betydelig Indslydelse paa den almindelige Mening om hans Charakter, især som Statsmand. Den bidrog ogsaa meer end noget tidligere Skrift til at befæste den Anskuelse, som et politisk Parti hos os efter 1830 har hyldet, og til en Tid søgt at gjøre gjeldende: at naar man vil glemme een Forbrydelse, der ikke vel kan bortraisonneres, men hvorefter Mogle dog have havt den Mening, at den under andre Omstændigheder vilde være behandlet som en menneskelig Svaghedsynd, der ikke just fortiente Døden: saa faldt Struensee egentlig som et blodigt Statsoffer for Frihedsideer og Reformer, hvis Apostel han for tidligt vilde være. Med sit eget Blod (hed det) beseglede han sine Ideer, næsten 20 Aar inden Revolutionen kom og gav dem Liv og Næring ved de Blodstrømme, der overskyllede Frankrige og Europa, og hvori enkelte Individuers Opoffrelse forsvandt som Atomer. — Kun fra en vis Side ligger heri historisk Sandhed.

Svorledes man endog betragter den franske Revolution, saa kan det ikke negtes, at baade det attende Aarhundredes moralske Fordærvelse, saaledes som den i Frankrige fra Hoffet og de høiere Classer udbredte sig i en vid Kreds af det sociale Liv, — og en med denne Fordærvelse beslægtet antireligiøs Letfærdighed i den Tids Philosophering og i dens moralske Grundfæmninger — vare mægtigt virkende Kræfter til Udviklingen af

Revolutionens politiske Gæringsstof. Danmark havde, i det mindste ved Hoffet, heller ikke undgaaet hin Fordærvelses Smitte. Dette er et Factum, hvorom man længe i Historien maatte synes uvidende; eller som man søgte at omgaae, fordi det under de tidligere Stats- og Regjeringsforhold ikke kunde berøres — i det mindste ikke belyst med den rene Sandheds Gaffel.

Var Struensee fremtraadt ved Christian den Syvendes Hof som en mægtig liberal Mand, ophoiet over Tidens Slaphed og Synken i al ideal Tilværelse — som en virkelig patriotisk Statsmand med stærk og reen Villie — en streng og alvorlig Talsmand for den forjagede Dyd, Anstændighed og Sædelighed: da var formodentlig hans Skiebne dog bleven den, at styrtes og fortrænges ved en anden, finere, mere umoralstf Indlings Intriger; men hans Gstermale var da i det mindste blevet et andet, et ædlere og renere. Men han traadte ind i en hos os mageløs og forvirret Stilling af den absolut monarkiske Regjering, som en i Aarhundredets moralske Indifferentis og Materialisme, og i en høj Grad af irreligiøs Ryggesløshed og Usædelighed, indviet Træl af sandfælige Drifter, Lyster og Lidenstaber. Den eneste af disse, der hos ham var opløstet over den lave Sandfæligheds Smuds, var en stærk Uergierighed. Men denne var dog ogsaa hos Struensee underordnet en herkende Begierlighed efter Nydelse og Belyst, og betragtet som et sikkrere Middel til at kunne møtte den sidste i det største opnaaelige Maal.

Saaledes har han, som det synes, baade med kold Nølighed og oprigtig Selvovervindelse, skildret sig selv, især i sine fældigste Bekjendelser for Dr. Münter. Han har derimod i dem næsten aldeles ikke umiddelbart berørt sit politiske System (nogle Phrafer om at han vilde fremme Landets og Nationens sande Vel, m. m. sige i sig selv intet;) han har der ikke giort Rede for nogen af de Ideer og Grundsætninger,

hvorefter han vilde paatage sig, uden Kundskaber og uden Erfaring, enemægtig at styre den danske Stat; noget saadant forsøgte han derimod i det Forsvarsskrift, som han opsatte i sine sidste Dage, da man havde tilladt ham at skrive, og som nedensfor ostere vil blive berørt. Han bekiendte egentlig heller ikke nøiere for Månter noget om det Forhold, hyeri han, baade umiddelbart og giennem Dronningen, havde sat sig til en halvt sindssvag, halvt underfuet og villieløs Monark. Men han var derfor ikke mindre aaben, utilbageholden, og man kan næsten si fuldstændig, i at lægge sin personlige Charakter, med dens Svagheder og dens lastværdige Egenheder, for Dagen. Hans Bekiendelser synes overhovedet at bekræfte den Egenhed af Uabenhierlighed, (i det mindste med Hensyn til Fremstillingen af Trækkene i hans egen Charakter) som han tillægger sig selv. Vi see ham i disse Bekiendelser befængt med den hele Fordærvelses og Usædeligheds Smitte, som ovenfor er omtalt; ligesom med den hele irreligiøse og materialistiske Tænkemaade, der spredte sig fra Frankrige, saaledes som det var under Regenten og Ludvig XV., over en stor Deel af Europa. Hertil kom hos Struenssee nogle ufordøiede statsoeconomiske, finansielle og pædagogiske Ideer, opfangede hos de franske Deconomister, hos Helvetius, i Rousseaus Emile, og hos ringere Forfattere. Paa denne Maade blev han i Danmark og ved Hoffet ikke blot en Forplanter af franske Grundsætninger og fransk Tone fra Ludvig den Femtendes Tid; men han fremtraadte tillige som et Slags, hos os for tidligt Forbud paa endeel af det 18de Aarhundredes revolutionaire Ideer, som i Frankrige allerede vare i Giæring. Man giør ham imidlertid for megen Ære, og røber en meget svag Kundskab til de sande Forhold, naar man siger, at han blev et Offer for saadanne Ideer. Han blev det egentlig for sin ubegrændsede hovmodige Tillid til sine Evner og til den Lykke, der med bedøvende Hastighed havde ham til en Hvide, hvor han,

svimlende i sin ærgjerrige Ruus, var blind for det farlige i de forbryderiske Midler, han havde benyttet. Han kiendte eller forstod ikke at bruge anden Klogskab, end at bryde ned og rydde bort Alt hvad der omgav ham, uden at kunne sætte andre Kræfter i Stedet, der vare stærke nok til at støtte hans forvovne Bærk. Saaledes udhulede han selv Grunden under sin despotiske Magt, og styrtede uden Redning ved det første, men alt længe forudseete Stød til hans skæbnelige Bygning.

2. Naar man holder sig til det Billede af Struensees Egenskaber, Tænkemaade og Charakteer, hvis Træk han selv har tegnet: da vil man, uden Hensyn til hans øvrige Personlighed, vanskeligen kunne tænke sig en Charakteer, med slettere, mere farlige og fordærvelige Betingelser til at spille en Statsmands, en regierende, enemægtig Ministers Rolle. — Han beherskedes, som afgjort Materialist og Sensualist, af Forestillinger om den menneskelige Tilværelse, der allene vare grundede paa den Overbeviisning: at Mennesket var en dyrist, men høiere organiseret Maskine,³⁵⁾ med hvis Liv og Virken det var forbi, naar dens Organisme, der engang var sat i Bevægelse ved en skjult, uforklarlig Kraft, standsedes ved Døden. Han tænkte sig denne Maskine begavet med en Frihed i Villien; men en saadan, hvis Uttring i Menneskets frie Handlinger kun bestemtes ved Nervekraftens eller Følelsens Virkninger. (Münter. S. 10. 15—21.) Han antog derfor, at Handlingers Moralitet hverken havde noget Pligtbud, eller noget Bærd i og for sig selv; men kun for saa vidt som de havde gode eller onde Følger for det menneskelige Selskab. (S. 10.) I sig selv var Alt, hvad Mennesket kunde handle og virke, ligegyldigt.

³⁵⁾ „Jeg holdt mig ikke for meer end et Dyr, og troede ikke at være forskjellig fra dem i Art, men kun i Grad.“ (Struensees Belehrungsgesch. von B. Münter. Abh. 1772. Erste Ausg. som her overafl anføres. S. 57.)

Gud, eller det høieste Væsen, hvilket Struensee tænkte sig som Skabningens Aarsag og Ophav, uden at have videre grublet over dette Væsens Natur, endseede ikke de menneskelige Handlinger og Foretagender. Naar Mennesket allene kunde være Herre over detses Følger, og forebygge, at de bleve skadelige for Samfundet, da havde Ingen Ret til at kræve ham til Regnskab derfor.³⁶⁾ Hvorfra han, i et saadant System, vilde udlede det ene Pligtbud, og den ene Indskrænkning af de menneskelige Handlingers Ligegyldighed, at deres Virkninger maatte være uskadelige for Samfundet: har Struensee ingensteds hos Münter forklaret, og vilde havt vanskeligt ved at giøre det. — Hans hele Klogskabsmoral var uden Principer, eller bygget paa usle, skrøbelige Erfaringsætninger. Da Münter saaledes engang spurgte ham: hvad han troede, der vilde blive af det menneskelige Selskab, naar Alle vilde leve som han? — svarede han: at han havde indbildt sig, at Verden kunde meget godt bestaae derved. „Han vidste jo, at mange Store i England og Frankrige føre et saadant, ganske ubundent Liv.“ (S. 62.) Overhovedet havde han ogsaa i Danmark bedømt Folkets Tænkemaade og Tilbøieligheder efter sine egne; og „forestillet sig, at Enhver, ligesom han selv, holdt Fornøielse og et Liv uden al Evang, for det høieste Gode i Verden.“ (S. 73.) Men hvis hans Grundsætninger og Handlinger endog laastedes, eller ikke behagede Andre: da var dette ingen Grund for ham selv til at forandre dem: „Jeg har altid troet, at jeg slet ikke behøvede at bryde mig om den offentlige Mening.“ (Münter. S. 58.) En mærkværdig Grundregel hos en Minister, som nogle Demokrater, endog i vore Dage, vilde giøre til deres Helt og Martyr!

Disse Struensees Befiendelser indbefatte endnu mange flere

³⁶⁾ Münter J. F. Struensees Befehringsgesch. S. 10, 11, 38, 39, 57.

Træk, som fuldende det frastødende, modbydelige Billede af en Mand, som Naturen havde begavet med ikke ringe Anlæg og Gaver; men som havde slovet disse ved Lædighed, Uvirkelighed og Bøllyst; som fra sin tidlige Ungdom havde ladet sig beherske af Drifter og Lidenskaber, der fra Grunden af tilintetgjorde hans Moralitet, og fordærvede hans Sæder. Struensee tilstod for Münter ikke allene den Forening af en lige ubegrændset Uergierighed og Letsindighed i Charakteren, hvormed han havde styrtet sig ind paa en politisk Bane, som han betraadte uden ringeste Forberedelse, uden al Kundskab eller Ovelse i Embedsmandens og Statsmandens Virkefæds; han tilstod den Tilfældighed og Flygtighed, hvormed han som regierende Minister havde behandlet Sager og Forretninger, uden noget Bekendtskab med Love, Sprog og Statsindretninger i Danmark; uden at give sig mindste Tid til at lære, hvad der manglede ham i flige Kundskaber. (Münter S. 71. 72.) Dette passede jo fuldkommen til en Mand, der havde en Selvtillid, en Mening om sin Forstand og Dygtighed til Alt, som ikke kunde være større. „Jeg havde været saa „daarlig, at lade mig indbilde af En, der satte stor Pris paa „mig, (Gr. Nanyau) at min Forstand var saa stor, at „den kunde fuldføre Alt, hvad der vel var mueligt „for et Menneske.“ (S. 67.) Han negtede ikke den heraf følgende Egenindighed, hvormed han saa ofte despotisk satte sin Villie igiennem, tværtimod Andres Mening, som kiendte Sagerne bedre, men bleve tvungne af Magten til at give ham Ret.³⁷⁾ (S. 67.) Han vilde ligesaa lidt frikende sig selv

³⁷⁾ Man veed af samtidsige Optegnelser, at ogsaa Justitsraad Struensee, en Mand af megen Dygtighed i Jernsøfaget, — men som heller ikke var bange for at ville nyre Jernsøfaget og Rammervæsen i Danmark, uden mindste Forbundskab til Land og Helt — ofte var uenig med Brederen, og bebrejdede ham Eftersættelse og Dereskab, uagtet han dog vilde have sin Villie, og vide alting bedre. Der fortælles,

for den Stolthed og Gaardhed, som han, fornemmelig i den sidste Tid, havde vist imod dem, der i Særdeleshed vare afhængige af ham. (S. 68.) At Struensee i sin Statsstyrelse indbragte Ligegyldighed og Ringagt for positiv Religion, offentlig Gudsdyrkelse, Kirkestik og Folkets religiøse Tro og Meninger, kunde ikke være ventet af hans egen Tænkemaade i denne Retning, som allerede før Udenlandsreisen i Kongens Følge var rodfæstet hos ham, og som Opholdet i Paris snarere har befæstet, end forandret. Han tilstod ligefrem: „at han aldrig havde lagt Skiul paa sin Mangel af religiøs Tro; at Religionen ofte havde været Gienstand for hans Spot; uden at han dog havde villet forlede Andre til at gaae over til hans egen Vantro.“ (S. 70.) Imod den Bebreidelse, „at han ikke blot havde været ligegyldig imod offentlig Sædelighed, som en Gienstand, hvormed Statsstyrelsen intet havde at giere, men endog snarere virket imod den ved Love og offentlige Indretninger“: vidste han ikke andet at sige til sit Forsvar, end „at han havde meent, det var allene Geistlighedens Sag, at vaage over Sæderne; og han havde bedømt hele Nationen efter sig selv.“ (S. 73.)

Han tilstod ligesaa aabent, at Bellyst havde været hans Hovedlidenskab, og den, som havde bidraget mest til at forværre hans moralske Grundsetninger. (Münter, S. 54.) Fra sin tidlige Ungdom havde han blindt overgivet sig til alle Slags Udsvævelser. Kun disses skadelige og farlige Følger

at denne Broder heller ikke synes at have taget sig Struensees Skiebne meget nær. Til en Officer, som 5 Uger efter Henrettelsen havde Vagt hos Justizr. Struensee, (Lieuten. Müdinger) talte han først om Broderens sorgelige Skiebne og Død. Samtalen gik over paa andre, mindre alvorlige Tildragelser fra en foregaaende Tid; begge kom derefter til at see „og jeg kan sige“ (tilfoiede Officeren) at jeg har hørt J. Raad Struensee, i mindre end et Dvartøer at tale om sin Broders Henrettelse og at see ret hierteligt.“

for hans Helbred havde bragt ham til et klogere System i Vellystens Nydelse. (S. 54. 55.) Hans Mening, sagde han, havde hidtil altid været, „at han blot var til, for at skaffe sig behagelige Fornemmelser; havde han nu og da gjort noget godt, da var det ikke skeet af Pligt, Kiærlighed, eller Lydighed imod Gud, men som et Middel til at fremme sine Fornoielser.“ (S. 54.) Gifte Koner havde ikke mindre været Dffere for hans Vellyst og Forførelser, end ugifte Piger. „Jeg vil ikke negte“ — siger han — „jeg har været en farlig Forfører, og ofte bedraget Uskyldigheden. Dgsaa anstændige, veltænkende Koner har jeg overvundet, og ved mine Grundsatninger beroliget dem over deres Feiltrin. Næsten intet Fruentimmer, som jeg vovede mig til, var i Stand til, i Længden at modstaae mig, dersom hun ikke i Tide flyede mig.“ (S. 59.) Disse Bekiendelser kunde, hos et andet Individ, være ligegyldige udenfor den biographiske Betragtning, som her ikke hører til Diemedet; men de ere ikke ligegyldige hos Cabinetsministeren Struensee, hvis hele politiske Rolle netop for største Deel havde sin Grund og Betingelse i de Egenskaber, han her selv tillægger sig. — At der ingen Moral-Lov gaves, med Hensyn til Kydsthed; at sandfælske Udsvævelser, naar de holdes indenfor visse Grændser, maatte være tilladelige for ethvert Individ, og selgelig i sig selv ei kunde være ulovlige i Samfundet, naar Ingen derved fandt sig krænkert: dette var saaledes et Resultat af Struensees Sandfælsighedsmoral, hvilket han med megen Consequens fulgte, baade for sin Person, som Dindling ved Hoffet, og som Statsmand og regierende Minister. — Han foresandt 1769 i den danske Kongeborg Clementer til et Hofliv, der i sine mindre Proportioner ikke uheldigt tog det store Versailles til Monster i Forbærvelse; men i Politur og Elegants stod betydeligt tilbage. Struensee, med sit vilde Universitetstilv i Halle, med den toillelose

„burschikose“ Naahed, hvori han havde tumlet sig i Ungdommen, og med sit senere, mere raffineret vellystige Liv i Altona, forstod vel at bruge disse Læreaar og sin Virtuositet som tydsk Roué, til at forføre Fruentimre ved det danske Hof; han forstod at fordærve Sæderne endnu meer, end de alt vare det; men ikke at forfine Tonen, som tværtimod blev flødesløs, formløs og uanstændig i en Grad, som forbanjede baade Fremmede og Indfødte, der kom ved Hoffet. Man kan da med Rette sige, at Struensees Love og Indretninger i 1770 og 1771, vedkommende Leiermaal, Hittetørn, Ægteskabsbrud og Skilsmisse, Bordeller, offentlige Lykkespil, Illuminationer og Orgier i Rosenborg Have, m. m. vare et Slags Commentar til hans eget Liv, til hans moralske Grundfætninger og hans ovenanførte Selvbeviendelser, som ikke trænger til videre Belysning.

3. Vi spørge, om Noget vil tænke sig, at en Mand, der saaledes, med Døden paa Ketterstedet for Dine, har skildret sig selv, kunde være et Redskab til at gjøre et Folk lykkeligt? — om vi kunne finde en Statsmand, udseet af Verdens usyulige heiere Styrrelse til at gribe Regieringsmagten i Danmark, i en Fremmed, der omstødte Statens Institutioner, for at behandle Nationen, dens Bæsen, Love og Indretninger som et Legetoi for sine umodne Projecter og herskelyge Planer? — Eller om hans Liv ikke snarere maa betragtes som en affkrækkende Advarsel for dem, der allene i en ærgierrig Lidenkabs Styrke og Driftighed ville finde Udkomst til at revolutionere en Stat, styrte dens Regiering, nedbryde dens Organisme, for at kunne opsvinge sig selv til den høieste Magt i Staten? — Lad dem svare herpaa, der i vore Dage have paakaldt den danske Nationalitet, det danske Folks Eiendommelighed, Selvsølelse, Selvstændighed og nationale Ære, som Folkets Helligdomme — der have erkjendt det danske Sprog for denne Nationalitets Palladium — der ville hylde Gudsfrøgt, Sædelighed,

Kydsfthed, Retfærdighed og Ortlighed, som Egenskaber, der vare og ere vort Folks Arv fra hæderlige Forfædre! — Men, om Struensee end ikke havde fornegtet, ja offentlig haanet disse menneskelige og nationale Dyder — om han ikke havde foragtet Nationaliteten og Landets Sprog, som han ikke engang forstod — om han ikke havde bragt Forførelse, Laft og Skændsel ind i Kongeborgen, og benyttet en ulykkelig Monarks legemlige Svaghed, aandelige Forvildelse og Vanmagt, moralske Slaphed og Fornedrelse, som Midler til at møtte sin Vellyst og sin vilde, brufende Vrgierrighed: saa maatte han dog ligesuldt ikke have savnet Klogskab, Kyndighed, erhvervet og i Livet prøvet Dygtighed, i det han, med en Letfærdighed og Selvtillid uden Lige, opfastede sig til regierende Herre, i en til Regjeringen udygtig Monarks Sted; eller naar han foretog sig at benytte sin ved lastværdige Midler opnaaede Magt, til at ville fra Roden af kuldkafe den danske Statsstyrelses Organisme, og sætte sin enemægtige Villie allene i den mindstfrankede Kongemagts, i Statsraadets og Regjeringscollegiers — ja i Folkemeningens, i Morallovens og den positive Lovgivnings Sted.

Struensees Statsprincip, hans eneste Idee for en Forfatning, en Regjering i den danske Stat, saaledes som den træder frem i hans Handlinger, var ikke grundet paa noget Hensyn til ældre eller nyere historiske Forhold, eller paa nogen Tanke om at indbringe et Element af virkelig Borger- eller Folkesfrihed i Staten; det var ikke engang den feueraine monarchiske Idee; men den rene, absolute Despotismus. Kiendte han ellers ikke det mindste til Landets Love, til dets indre Forfatning, eller til den af dets Konger efterhaanden indførte, hævede, agtede og fulgte Aand, Bedtægt og Etik i Regjeringen: saa havde han dog læst og inddruffet Ordene i Indledningen til Christian V. danske Lov, og antaget deres døde, bogstavelige

Udtydning som det onde Princip, hvorved han pludselig vilde forvandle en mild, human, folkekær monarchisk Styrelse, med hvilken man i Danmark længe havde været fortrolig, til et af alle guddommelige og menneskelige Love uafhængigt Tyranni. Og for dette vilde Struensee giøre Landets Konge og Arveherre til den for Gud og Folket ansvarlige og tilregnelige Navnbærer, imedens han selv, en ved usurperet Myndighed eneraadende Minister, brugte Kongens Person som et Trællerredskab til Udøvelsen af sin uhorste Magt. — Man indflæde som man vil — man besmykke paa hvilken som helst Maade hans Gjerninger, hans i Mand og Form despotiske Cabinetsregiering — man beraabe sig, saameget man vil, paa en stet Procedure, paa en i uheldige Former indklædt Action imod ham, eller paa en utilstrækkeligt motiveret Dom — man søge Formildelse for hans Straffskyldighed i hans Efterfølgeres Brug af en eller anden af hans abnorme og usurperede Former i Regieringen: det hjælper Alt intet. Hans Handlinger domme ham; deres væsentlige Natur var en Stats- og Majestætsforbrydelse; om nogen Anden havde deelt denne med ham efter hans Død, da var hans Brode derved ikke bleven udsløttet.

Struensee er ligesaa lidt fiendt af Folkets, som af Historiens Stemme. Betyngt med to Nationers almindelige Had, Foragt og Forbittrelse, gif han til Retterstedet; men det danske Folks milde, godmodige Sind affhyer blodige Dffere. Da hans Hoved faldt, sluffedes Hadet; Forbittrelsen svækkedes ved en Medlidenhed, der vist nok atter er bleven oplivet og forstærket, da man læste Skildringen af hans Fortrydelse, hans Omvendelse. Men Historien er ikke medlidende; den er sanddru og retfærdig. Den kan indskrænke sig til at fremdrage Handlinger for Lyset, til at fortælle Begivenheder i deres nøgne Sandhed. Den kan afholde sig fra Betragtninger

over deres Værd og Moralitet. Men den kan ikke dølge eller tilbageholde nogen Kiendsgierning, som er nødvendig at vide, for at Handlingen skal blive aabenbar; den kan ikke tilflere nogen Sandhed, som maa kiendes, for at en heel Række af Begivenheder ikke skal fremstille sig i en falsk Skikkelse eller Belysning.

Med denne Bevidsthed for Die maa Christian den Syvendes og Struensees Historie baade betragtes og fortælles i flere Dele anderledes, end hidtil er skeet; ikke blot anderledes, end 1772, eller 1784; men anderledes, end 1822; anderledes, end da „der høje Ungenannte“ skrev for 70, eller Dr. Høst for 30 Aar siden. Lad hvo der vil i Danmark endnu betragte Christian den Syvendes despotiske Cabinetsminister som en Folkeven, en Frihedsmartyr, eller et Statsoffer; vi kunne dog hverken bøie os for gamle eller nye Partiærs myndige Ord, for nogle paa Effect beregnede Phraser. Vi ville, med Historiens Frihed, bidrage, om end nok saa ringe en Skærv, til at lade den tale sit eget Sprog; uden at kunne fritage historiske Personer, selv i Purpur, som for meer end to Generationer siden have forladt den Skueplads, hvor de vilde raade for Millioners Skiebne, fra det Vilkaar: at deres Skikkelser, deres Handlinger, maa træde frem, saaledes som de virkelig vare. — Den Tid er forbi, da man meente, at det vel gif an, at forulempe en dansk Konge, naar han var død for et Par hundrede Aar siden (s. Ex. Christian den Fierde;) men om en Konge, som allerede 1770 ikke kunde regiere, maatte dette ikke siges efter firjindstyve Aar. Med en uroffelig Overbeviisning, at ethvert, nok saa lidet Bidrag til at fremstille historisk Sandhed, eller at restaurere den, hvor den ved Tidsbetingelser er bleven overmalet eller skiult ved falske Fremstillinger, kan have Værdi for Videnskaben: lade vi de følgende Træk og enkelte Bemærkninger, til Belysning af Struensees

Tid, fremtræde. At deres Kilder for en Deel ere utrykte Optegnelser af Samtidige, vil kunne spores. Vi maae overlade Fremtidens Kritik at afgjøre, hvorledes og med hvilken Barsomhed vi have benyttet samme; og vi maae overlade det til Brugen af rigere Materialier, som en fiernere Tid engang kan og vil bringe for Dagen, at udfylde, og videre at opklare, eller berigtige Indholdet af disse Blade.

4. Regieringen efter Christian den Syvendes Thronbestigelse kunde i sin Begyndelse kaldes en Fortsættelse af Frederik den Femtes; men blev det kun saare kort. At Hoffets Charakter maatte blive anderledes under en neppe syttenaarig Konge, med Kronprinds Christians Natur, Opdragelse og Egenskaber, kunde let forudsiges; men skøndt neppe Noget, der var bekendt med disse, haabede noget Stort og Godt, har dog Ingen kunnet ahne eller forudsee, hvorledes Alt inden 4 Aar vilde være forvandelt. En Levning af fyrstelig Værdighed ved Frederik den Femtes Hof, og af Monarkens personligt indtagende Mildhed og Venlighed, selv i hans sidste Levedage; en vis udvortes Glæde, tilligemed en vis Grad af indvortes Ro, med Skinnets af Tilfredshed, der i det mindste satte sin Trost, sit noisomme Haab, til den uforstyrrelige Folkeyndest, Frederik V. ligesom ved et Slags Tryllemiddel havde bundet til sin Person — vare for en Deel kun Illusioner; men med disse noies ogsaa Nationer til en Tid. Meer end Skinnets af en rolig og lykkelig Tilstand nød dog Landet i noget meer end den første Halvdeel af Frederik V. Regiering. Kyndige, dueelige, redelige Ministre, som Schulin, J. L. Holsten og D. Thott, virkede meget og alvorligt for Cultur, Videnskaber, Lærdom og Underviisning, ligesom til at ophjælpe Statens Finantser; men disse, og Landets Velstand gik stærkt og feleligt tilbage under Frederik den Femtes senere Regieringsaar.

Et ubetænksomt Foretagende, Salget af de fra Frederik den Tredies Tid levnede Krongodser, blev til uberegnelig Skade for Kronen, og tværtimod en falsk Beregning, til Ulykke for den danske Bondestand. De uforudseete Krigsrustninger imod Keiser Peter III., i Aarene 1761 og 1762, lagde en betydelig Grund til Finantsernes Ruin; og en Skattebyrde, der forholdsviis ikke var hei, udsugede Folket fordi det fattedes levende Kræfter til at bære den. En anden Statsmand under Frederik V., med hei Dannelse og ædle Egenskaber, H. C. Bernstorff, var, siiondt fremmed og tydsk, en redelig dansk Patriot; havde intet heiere Maal, end at fremme Landets Vore og Folkets Belfærd, og tilfattede, med en almindelig erkjendt Nøgenyttighed, en stor Deel af sin Formue i dette Niemed. Literatur, Kunst, finere Cultur, ligesom Industrie og Nationalvelstand, vare under Frederik V. endnu i deres første Opvært i Danmark; og Bernstorff, meente Nogle, kunde ikke altid finde den rette Wei til heri at have Folket, da han selv stod udenfor, eller ikke kunde fatte og tilegae sig den danske Nationalitet. Denne var dog hverken fortrykt, eller i Ringesagt, endssiiondt Hoffet var mere tydsk, end dansk, og siiondt Literaturen, tilligemed Skriftsproget, begyndte med at danne sig efter classiske Monstre og efter fransk Smag. Nu og da behøvedes disse fremmede Indflydelser og Glaringsstoffer, for at vække de indfødte Kræfter og Talenter. Uden saadan Indvirkning, paa Keiser, og ved udbredt Læsoning, havde Holberg ikke opnaaet sin univierselle Dplysning og sin Lethed i at udvikle en nyere dansk Stiil. Uden et rigt og alvorligt Studium af franske og engelske Forfattere, havde J. E. Sneedorff ikke dannet sin ædle og frie Aand, eller sit modne Talent til at rense og forædle vort Skriftsprog.

Den danske Stat og Regiering ned imidlertid under Bernstorffs Ministerium en Hgtelse og Hæder i Europa, der var ligesaa

fast, som den var udbredt. Frederik V. vandt udenlands et Navn som Beskytter for Kunst og Videnskab; hos Folket en Yndest og Popularitet, som enkelte Egenheder, elskværdige hos en Privatmand, og paa den Tid sjældne hos Fyrster, kunde skaffe ham. Som Konge havde han ingen stor Udførelse til begge Dele. Ligeom hans Forfædre siden Frederik III., var han forsømt i sin Opdragelse, uden Kundskaber, og besteg Thronen uden Bekendtskab med Regjeringsager, hvorfra Christian VI. havde holdt ham ganske fjernet; han manglede tillige en dannet og finere Smag, endog for Tonekunsten. „Han hørte heller „Trompeter og Pauker, end den bedste Musik, og sagde selv, „at hans Jagthundes Lyd behagede ham bedre, end Italienernes „Sang.“ (Suhm). Selv i hans tidligere Regjeringsstid tog han liden Deel i Forretninger; fulgte uden selvstændig Mening sine Ministre; men omgiffes dem tillige mere som en ærlig og trofast hengiven Ven, end som en Monark sine Tjenere. Hans Yndest for sin fortroligste Ungdomsven, A. G. Moltke, var uforanderlig; hans Tillid til ham maaskee alt for stor. Man har ogsaa neppe Exempel paa, at Frederik V. afskedigede en Minister eller høiere Embedsmand; og Intriguer vidste man kun meget lidt af ved hans Hof. Han var af Naturen mild, godmodig, venlig, munter, velgiørende; men hengiven til sandelig Nydelse, efterladt, uvirksom, uden høiere Stræben, Lidenskab og aandelig Kraft. Frederik V. havde en oprigtig, hiertelig Kiærlighed til sit Folk; men han elskede det som en svag, karakterløs Fader, en udygtig Husbonde, der selv ikke kan virke til sine Børns Vel, eller deeltage i deres Opdragelse; overlader Huus og Midler i fremmede Hænder; men sørger og klager, naar det gaaer Børnene ilde. Frederik V. var i sine sidste Aar tidt bekymret og bedrovet, da han hørte og mærkede, at Landets Tilstand gik tilbage, og at Almue og Middelstand sunkede under Skatters Tryk og Næringsløshed. Tidligt

havde Kongen mistet en beskyttende Genius i sin Dronning, den engelske Lovise; et Modstykke til hendes Broderdatter, der skulde dele den danske Throne med Frederik den Femtes Efterfølger. Ligesom hun hjemme var sin Families Yndling, og havde arvet sin Moders, Dronning Carolines Aand og Forstand, saaledes gjorde hun sig ved sin Skonhed, Ynde, Mildhed blandet med Alvor, og Venlighed imod Alle, og ved en Menneskefiærlighed og Belgiorenhed, hvori hun var et Monster, til den Grad elsket i Danmark, fra de høieste Folkeclasser indtil de laveste, at neppe nogen anden dansk Dronning deri har været hende liig. Paa Kongen havde hun, ved sin Skonhed og sine ædle og indtagende Egenheder, i det mindste den Indslydelse, at han til en Tid lagde noget Baand paa sine Lyster, eller dog gjorde sig nogen Umage for at skjule sin Utroskab imod Dronningen. Det kunde dog ikke dølges for hende, at Frederik V. ikke engang ved den Tilbøielighed og Hengivenhed, han uden Tvivl virkelig har følt for en ædel, høisindet og deilig Egtesælle, der havde eiet hans Ungdoms Kiærlighed, der i meer end Navnet var Moder for sine Børn, og Hustru for sin Egtemand, og hvis qvindelige Værd han (maaskee for seent) har paaskionnet, kunde afholdes fra at følge de lavere sandfælige Lyster, hvis Slave han blev til sin tidlige, ved Udsvævelser fremskyndte Død.

Dronning Lovise, der i sex Aar havde født Kongen fem Børn, var atter siette Gang frugtfuld, da hun i denne Tilstand, imod Vinteren 1751, faldt i en tærende Sygdom. „Det var (siger et Niendvidne) et bevægeligt Syn, at see nogle tusinde Mennesker hver Dag paa Slotspladsen, som paa Kne og med høie Skrig anraabte Himlen om hendes Redning. „Selv vilde hun gierne døe; thi hendes Mand's Utroskab gjorde hende Livet bittert. Man maa tilstaae, at Frederik V. er ei at undskyldes i sit ufyldte Levnet; thi Dronning

„Lovise var uden Lige; og Juliane Marie besidder, med „mindre Deilighed og Indighed, dog hendes Mildhed, Alvorlighed, Lyst til Læsning, og Fornuft i ei at blande sig „med Rigets Sager.“ (Suhm.) En for tidlig Forkøsnung med en dødfødt Søn gjorde Ende paa en Dronnings Liv, som Frederik V. selv benævned „uden Mage,“³⁸⁾ om Natten imellem den 18de og 19de Dec. 1751, da hun netop havde fyldt sit 27de Aar. Liigvers og Sørgedigte over fyrstelige Personer have kun sjelden historisk Betydning; men her kan det dog være værd at bemærke, at aldrig har man seet den Mængde af dette Slags Vreminder (være sig betalte, eller ubetalte og alvorligt meente) over en Person af Kongehuset, eller over nogen Anden i Danmark, som over Dronning Lovise.

Frederik V. gistede sig anden Gang, et halvt Aar efter Lovises Dod. Alt hvad der kun har levet i og forplantet sig ved Rygter, som først bleve til og udspredtes efter Christian VII. Thronbestigelse og Struensees Fald, om et mindre heldigt Forhold imellem Kongen og hans anden Dronning, og Virkningen, som dette skulde have havt paa Frederik den Femtes uordentlige Levnet i hans sildigere Aar: er, efter historiske Spor at domme, ligesaa ugrundet eller opdigtet, som uden Tvivl det meste, man efter 1772 har fabrikeret til Juliane Mariens Charakteristik. — Denne Konge havde, ved Siden af endeel gode, elskværdige og indtagende Egenskaber, betydelige Mangler og Feil som Regent. Han var fra sin Barndom og Ungdom uvidende, og uden Regjeringsindsigt; men han var ogsaa uden Drift og Lyst til, som Konge i sit 23de Aar, at lære

³⁸⁾ Paa det Kongelige Bibliothek bevarer en Bog (*E. Albin Histoire naturelle des Oiseaux. trad. de l'Angl. la Haye. 1750. 4. Tome I.*) der har tilhørt Dronning Louise, og formodentlig engang er afleveret fra det tidligere kongelige Haandbibliothek, der gik op i Lucer med Christiansberg Slot. Paa Titelbladet til 1ste Deel har Dronningen skrevet sit Navn: Louise 1750; og Frederik V. nedenunder de Ord: Uden Mage.

noget af alt det, han kunde behøve at vide. Neppe Nogen af de oldenborgske Konger før Frederik V. har lignet ham i Uvirkksomhed og passiv Sløvhed eller Ubetydelighed. Ligegyldig endog for Skindet af selvherskende Magt, var han det imidlertid ikke ganske for de Personer, han valgte til sine Mini-
stre og mest betydende Regjeringsmænd. Hvormegen Ind-
flydelse, endog Kongens personlige, uroffelige Hengivenhed for sin Ungdomsven, Grev A. G. Moltke, kunde give denne: saa man dog, at han ikke bragte det til, at Frederik V., der satte ham i Statsraadet og gjorde ham til Overhofmarskal, vilde give Moltke nogen egentlig Minister-Post, eller sætte ham i Spidsen for et Collegium. Formodentlig har Moltke heller ikke tragtet herefter, da han var sikker nok paa den Magt, han havde ved sin personlige Stilling til Kongen og sin Ansæelse ved Hoffet.

I Frederik den Femtes sidste Leveaar sank Kongen endnu dybere i de Maader, hvorpaa han søgte at tilfredsstille den vellystige Drift, ved hvilken han allerede længe havde fornedret sin Person; og skøndt Forholdene ved hans Hof vare andre, og en agtværdig Dronnings Personlighed paalagde ham nogen Tvang, saa var dog Frederik den Femtes uhydste Liv i Danmark egentlig ikke bedre, end Ludvig den Femtendes i Versailles. Forskiellen var kun den, at hos den franske Konge var Alt i større Maalestok; Frederik den Femtes Privatliv gjorde mindre Opsigt, især saalænge han endnu ikke til den ene Ind-
lingslast lagde en anden, hvorved han i endnu høiere Grad sløvede de Landskræfter, han havde tilbage,³⁹⁾ og ved begge i Forening vanærede sine sidste Aar, indtil han med en rædjom

³⁹⁾ „Le gout pour le vin, que *Braun*, son premier Valet de chambre, & autres lui administroit en secret, étoit devenu une habitude chez lui. Il s'enivroit rarement à table, mais il buvoit entre les repas, et en cachette.” (Saaudstr. Dyttegnelser.)

Hurtighed havde nedbrudt sit Regeme, og i en Alder, som ellers tilhører den kraftigste Manddom, svag og udtæret døde af Battersot i sit 43de Aar (14. Jan. 1766.)

Vi kunne vel ikke finde noget af det høiere tragiske Element i Frederik den Femtes Liv; men vi kunne dog ikke uden medlidende Følelse betragte den Konges Eftermæle i Historien, hvem Naturen havde givet Anlag til, som Privatmand, at blive elskværdig og lykkelig i Huuslivet; der behandlede sine Ministre og fortrolige Hoffolk som en Privatmand sine fiære Venner,⁴⁰⁾ ja der endog, som Konge, besad visse indtagende Egenstaber i saa høi en Grad, at han til Trods for et forargeligt Levnet beholdt Folkets Kiærlighed, og selv i sin skrøbelige og beklagelige Tilstand i det Høieste blev ynkset med Deeltagelse, men hverken foragtet eller hadet.⁴¹⁾ Man maatte vel beklage en Konge, der altid vilde det Gode, som han ikke havde Kraft eller Evner til at virke; der elskede Folket, uden at kunne giøre det lykkelig; og som for en Deel ved Temperament, for en Deel ved forjæmt Opdragelse og en slet og nedrig Omgivelse, forfaldt til Laster, hvorved han mest

⁴⁰⁾ Vi have fundet et herhen hørende Træk af Frederik V. der fortæller at bevares. Han var for sin Person ikke ødsel. Ved en Leilighed, da der var Tale om en Udgift af hans Particulier-Casse (hvori der ved hans Død fandtes 2 til 300,000 Rdlr.) sagde han til sine Ministre: »Jeg paalægger Dem, mine Venner! aldrig at være bange for at foreslaae mig Udgifter i et velgjørende Diemed. Det er netop for at have Midler dertil, at jeg sparer mine Penge.»

⁴¹⁾ En Diding, der levede indtil for omtrent 30 Aar siden, havde, som Student, i Frederik V. sildigste Leveaar, meer end een gang været Vidne til, at Kongen, med en af sine Hofmænd under hver Arm, efter Taffelet blev hjulpet ned fra Christiansborg, for at stige i sin Bogn, der holdt i eller udenfor Slotsporten. Saasuart han da med nogen Møie var kommen til Sæde i Bognen, tog han Hatten af, bukkede til begge Sider, og hilste med sædvanlig Mildhed gienem de aabnede Vinduer de omstaaende Folk. Man saae en og anden Bergermand trække medlidende paa Skuldrene; men hørte aldrig Noget ytre et dadlende Ord.

skadede sig selv. Frederik den Femte, der havde ulige mere Hierte, end Ludvig XV., havde dette tilfælles med en af de foragteligste franske Konger, at han uden Tvivl, ligesom denne Monark, i visse Dieblig har felt sin Ulykke og Selvfornedrelse. Der siges, at han i sine sidste Aar jævnlig havde Anfald og Anger og Tungstindighed; men han fattedes ikke dem, som hjalp ham til de Midler, hvormed han forjog mørke Tanker og bedøvede sin bedre Følelse.

5. Af alle vore oldenborgske Konger vare Christian den Anden og Christian den Syvende de ulykkeligste. Den første rammedes haardest og føleligst af Skiebnen, for en ster Deel ved egen Skyld; men han kunde i det mindste trodse den ved et stærkt Legeme; og han kunde i en, ved alle Lidelser og Savn uforstyrrelig Sundhed, opnaae en høiere Alder, end nogen Anden af hans hele Slægt. Christian den Syvendes sørgelige Tilværelse ligger endnu, skøndt allerede snart et halvt Aarhundrede vil være henrundet siden hans Død, vore Dage saa nær, at det er ufornodent at skildre dens hele Tilstand. Af de 42 Aar, hvori det danske Monarkie styredes under hans Navn, regierede han selv neppe i tre; det er disse, tilligemed de tre dernæst følgende Aar (1769—71) vi her nærmere have for Øie. — Det er ikke ualmindeligt, at man efter Uttringer, der forekomme i nogle historiske Skrifter, eller af enkelte Træk, som en allerede svag og ufuldstændig Tradition har gient, er tilbøielig til at tænke sig Christian VII., da han, endnu ikke fuldt 17 Aar gammel, besteg Thronen, begavet med ualmindelige Aandskræfter og Anlæg til at blive en selvvirkende og berømmelig Regent. En saadan Forestilling svarer dog kun lidt til det Billede af den unge Konge, som med Historiens Sandhedstræk fremgaaer af tidlige og samtidige Kilder, der imidlertid længe maatte være tause Vidnesbyrd. „Hadde man havt godt Haab, da Frederik V. steg

„paa Thronen, saa havde man derimod intet ved Christian
 „den Syvendes Tiltrædelse; han havde endnu ikke naaet sit
 „17de Aar, og var aldrig bleven underviist, enten i Politik,
 „eller i Kundskab om de Lande, han skulde regiere. I Hi-
 „storie var han maadelig underviist. I Bibelen havde man
 „ei ladet ham læse; og havde talt til ham om den med Ringe-
 „agtelse. Fransk kunde han meget godt, og Dansk bedre
 „end nogen dansk Konge i lang Tid.⁴²⁾ Tillige var han af
 „en opvakt, munter Natur, vittig, og af god Hufommelse.“
 Saaledes skrev en Mand, der kunde vide det bedre, end de
 Fleste, allerede 1771.⁴³⁾ Endskiøndt disse Træk ikke fattes en

⁴²⁾ Det hørte med til de givne Befalinger ved hans Opdragelse, at In-
 gen maatte tale andet end Dansk til Prindsen, undtagen i de tydske
 og franske Læretimer. Man kan let tænke, at en saadan Befaling
 ikke let kunde strengt overholdes, og vist heller ikke er blevet det.
 I øvrigt er det bekendt, at Tydsk var Christian VII. daglige og
 sædvanlige Taleprog indtil hans Død.

⁴³⁾ Vil man spærere helde sig til nogle fremmede Gesandters Beretnin-
 ger (især de tidligste fra Begyndelsen af 1766) da faaer man et Bil-
 lende af den unge Konge, som fra enkelte Sider er forsticelligt og mere
 fordeeltagtigt. Engelske Minister-Relationer fra 1763—64 ere i høj
 Grad til Kronprindsens Fordeel. (Fr. Raumer: Europa in d.
 Jahren 1763—1783. I. Bd. S. 116.) Den franske Minister Ogier
 skriver d. 14. Jan. 1766: „Prindsen er meget elskværdig, af et ind-
 tagende Udvortes. Han besidder Aand, Giinighed og Klogskab. Man
 har opdraget ham godt; han har lært endeel, og forstaaer fuld-
 kommen Dansk, Tydsk og Fransk, og noget Latin.“ Det be-
 kræftes, at han indtil sin Thronbestigelse havde været aldeles ube-
 kiendt med Alt, hvad der kunde danne en Regent. Nogle Dage der-
 efter (18. Januar) beretter en engelsk Diplomat: at der sagdes,
 Kongen viste stor Attraa efter at blive fortrolig bekendt med de of-
 fentlige Sager; og man haabede, „naar hans Tilid svarede til hans
 Evner“, at han i kort Tid vilde gjøre store Fremstredt. „Thi han er
 i en vis Henseende en meget haabesfuld Fyrste, af dydig Tanke-
 maade, af ypperlige Naturanlæg, af opvakt og gedigen Forstand.“
 Den 25. Jan. skriver en anden Diplomat (som det synes ligeledes
 engelsk:) „I sin Levemaade viser den unge Konge sig maadeholden
 og ordentlig. Han spiser stærkt; men drikker lidet eller ingen Viin.
 Han har et dectagende Sind, en hurtig Fatteevne, en sund, ikke

lyfere Side, sig de os endnu intet om den syttenaarige Konges Charakter og Tilboieligheder. De maa nærmere belyses og udfyldes ved det, man lærer af denne og andre Kilder om hans Opdragelse, hans Sindss og Legemsbeskaffenhed, hans Omgang, Syfter og Levemaade i hans første Regjeringsaar. Her falde allerede tidligt de mørke Skygger, som for Indviende ikke kunde love meget godt.

Christian den Syvendes Opdragelse havde man ikke saa meget forsomt med Hensyn til Underviisning, som til Valget af de Personer, til hvis Omgang i Barndommen man overlod ham, og af dem, til hvilke man overdrog at oplære ham, og i det Hele at vaage over hans Opdragelse. Den Mand, der i hans fiette Aar (1755) blev hans egentlige Lærer, og i det mindste i 10 Aar var hos ham, Bagehovmester G. Nielsen, har formodentlig ikke været mere heldigt valgt til denne Post (1755), end Kronprindsens Hofmester, Grev Ditlev

udannet Forstand, og er giennemtrængt af dydige og religiøse Grundsætninger.» (1) — «3 Ministeriet har han befolet de samme Mænd, som han foresandt; og dette kan vel ei være andet, da der i dette Land findes yderst faa Personer, stikede til saa høie Statsembeder.» — Længere hen (10. Nov. 1766:) «Uvillige Personer, der omgive Kongen, have paa nogen Tid forsogt, at svække hans Tilboielighed til selv at deeltage i Forretninger. De ville tilbringe ham Smag for alleslags Adspredelser og Forlystelser, og derved give ham Lede for Arbeide. Denne Fyrstes Natur-Anlæg ere saa langt over det Almindelige, at han nødvendig maa føle sin Overlegenhed. Dette, og hans flere Livlighed, forleder ham undertiden til offentlig at blotte de Personers Svagheder og Mangler, som han betroer Styrelsen af Statssagerne.» Noget tidligere (1. Jul. 1766) siger en fransk Diplomat (Le Scurre:) „Le Roi parait *absolu*, & cause assez d'embarras aux membres de son conseil, lorsqu'il est question de l'emener à quelque resolution.” Jøf. Kaumer: anf. St. I. Bd. S. 139—144. De hos ham meddeelte Uddrag af Minister-Relationer fra Danmark (ved de engelske har Kaumer aldrig villet nævne Referenten) lægge for Dagen, hvor stort et Udbytte de, og flere lignende til andre Høffer, ved en fuldstændig Benyttelse maa kunne give.

Reventlow.⁴¹⁾ Nielsen, en Præsteson fra Als, havde faaet sin Dannelse ved Universiteterne i Jena og Halle; og havde der bl. a. tilegnet sig den wolsfiske Philosophie, hvis logiske Deel han især skal have været meget ivrig i at indprente den unge Kongesøn. Hvad han ellers lærte ham, veed man lidet om; men derimod vel, at han fulgte Overhofmesterens Exempel i at anvende en Opdragelsesmethode, som uden Tvivl har været temmelig ny og usædvanlig i den oldenborgske Kongefamilie; nemlig ved Hugg og Slag. „Ved mindste Feil have de begge banket og pidstet ham, og Reventlow undertiden saaledes, at Graaden stod ham ud af Munden; naar han da løb hen til hans Kone (Grevinde K.) for at beklage sig, bankede hun ham endnu værre. Derfor har Kongen et saadant Had til hendes Slægt, navnlig den Rabenske, og dette er Grunden til hans nærværende Uffky til alt Arbeide; ligesom de mange Hugg have giort, at han nu er uden Selskab, baade for sig selv og andre, og at der ikke gives nogen mere frygtagtig, end han.“ (1771.) De sidste Bemærkninger ere vel historisk sande; men neppe saa rigtige i Henseende til Kilden til disse Egenstaber, som dog ikke blot kunde opstaae ved en Opdragelse med Stoffen; endskiøndt denne vel kan have hjulpet til at udvikle saadanne Charakteranlæg, som den bekiendte Mangel hos Christian VII. paa al sand og varig eller dybere Følelse. Saaledes kan ogsaa Tvang og Forkuelse have medvirket til at bibringe ham en Svaghed i Villie, en Blanding af frygtagtig Raadløshed og forstøffet Egenindighed, som han siden lagde for Dagen, og som desuden havde en Hovedgrund i tidligt begyndte, Mand og Legemskræfter lige nedbrydende Udsvævelser af enhver Art.

⁴¹⁾ Han fik desuden, da hans Postat blev indrettet (31. Marts 1755) en Overhofmester i Geheimeraad Verkentin, en brav, men ser gammel Mand, som gif af 1759, og Reventlow blev Overhofmester 1763.

I Kronprinds Christians Opdragelse herskede i øvrigt, med Hensyn til Underviisningen og de Lærere, han fik, noget saa besynderligt modsigende i Valget af Personerne, og i disses System og Læremaade, at man vanskeligen kan bringe det i Sammenhæng. Naar man saaledes læser den Instruction (dat. Fredensborg 2. Mai 1755,) der blev givet Nielsen, som Kronprindsens Lærer og Opdrager, da finder man denne om trent affattet i en Aand og Tone, som om den kunde været, om ikke et hundrede Aar gammel, saa dog i det mindste givet af Kong Christian den Siette, og ikke i hans Sønns Navn.⁴⁵⁾ Den Bigtighed, som her tillægges den religiøse Opdragelse, Dannelsen af Prindsens moralske Følelse, og Underviisningen i Historie, i Fædrelandets og de tilgrændsende Staters Geographie, m. m.; Forstriften at Læreren skulde anvende al sin Flid for at gjøre sig yndet af Prindsen og vinde hans Hengivenhed; og at han fortrinligen skulde bære Omjorg for, aldrig at lade Prindsen see eller erfare noget andet, end hvad der var dydigt, anstændigt og kristeligt — synes for det meste at staae i fuldkommen Contrast baade til Reventlows og Nielsens System og Praxis i Opdragelsen, ligesom til Prindsens Udvikling, til hans Grundsetninger og Handlemaade.⁴⁶⁾ Saaledes stode igien andre Lærere, som man gav Kronprindsen, i Aand, Væsen, Tænkemaade og

⁴⁵⁾ Dens Indhold er fuldstændigt meddeelt i Høfts Struensee's Leben. I. S. 50—52. Nyerup havde ladet den aftrykke et Sted i „Borgervennen“.

⁴⁶⁾ Hvor slet man har fulgt den Kongelige Befaling paa Papiret, at Kronprindsen „aldrig maatte see eller erfare andet, end hvad der var dydigt, anstændigt og kristeligt,“ og paa hvor lastværdig — eller rettere forbryderisk en Maade, man har forsomt Kronprindsens Opdragelse, i Henseende til den Omgivning, man betroede ham til: viser intet mere, end de Personer, der vare satte til Prindsens tielystige Kammerpage og Kammerdiener, og til hans nærmeste Opvartning. Deres Navne bør man overlade til den Foragt, hvormed Historien vil brændemærke dem.

Læremaade, aldeles i Modfætning til Reventlow og Nielsen. Den under Frederik V. fra Geneve indkaldte franske Schweizer Professor P. H. Mallet, blev Prinds Christians Lærer i fransk Sprog og Literatur, ja bibragte ham ogsaa den danske Historie efter en fransk Lærebog, („Abrégé de l'Historie de Danemarck.“ Copenh. 1760) som Mallet udgav, noget efter Begyndelsen til sit større, endnu agtede Værk over denne Historie. Mallet, en Mand af gode og ædle Grundfætninger, med sand Kiærlighed til det Land og Folk, i hvis Skieb han var optaget, var uden Tvivl den værdigste til det Kald, at danne den tilkommende Fyrste, og at virke paa hans Aand og Tænkemaade. Da han 1762, for sin Helbreds Skyld, og maaskee af flere Aarsager, forlod Danmark og drog tilbage til sit Fødeland, blev S. J. Reverdil, fra Nyon i Schweiz, (fra 1759 Professor i Geometrie ved Kunstacademiet) Mallets Eftermand som Kronprindsens Lærer i den franske Literatur.

Reverdil var en Mand, der i Forstand, Kundskab, politisk Indsigt og Dannelse vist ikke stod tilbage for sin Landsmand; men han blandede sig langt meer end denne i Statssager, havde allerede gjort sig yndet hos Kronprindsen, og steg, da denne kom paa Thronen, for siden igien at krænkes ved en gientagen Afskedigelse. Vi komme til at omtale ham i det følgende; og bemærke her kun om Reverdil, at man unegtelig seer af den Virkning, hans Underviisning havde paa Prindsen, at han maa have forstaaet at gjøre den frugtbringende, og at Naturanlæg og Siæleevner, hvis Styrke og Omfang man aldrig tilfulde kunde lære at kende, tidligt ere qvalte og nedbrudte hos Prindsen ved en sørgelig Fordærvelse baade af legemlig og aandelig Ungdomskraft. Intet af hvad man havde lært Christian VII. som Kronprinds synes at have fæstet sig ret i hans Siæl og hans Evner, undtagen Musik og fransk

Sprog og Literatur.⁴⁷⁾ Han siges at have spillet flere Instrumenter til Guldkommenhed, og i det mindste for 1772, at have til enkelte Tider faaet det Jufald at synge italienske Arier flere Timer i Træk med en Syngemester; ligesom der fortælles, at Madame Sevigne's Breve var den sidste Bog, han læste i, Aftenen før sin Død.⁴⁸⁾

Naar vi til de anførte Træk af Christian den Syvendes Ungdomshistorie lægge den Naade, hvorpaa begge hans Opdragere, eller Reventlow især, behandlede den religiøse Deel i hans Barndom og i Unglingsaarene, og i hvilke Hænder man overlod Prindsen, naar han ikke var under Læreren Dine: da maa man vel forbauses og forfærdes over, at den strafværdigste Forsømmelse af en Thronarvings Opdragelse kunde naae en saadan Grad; men kan ikke forundres over, at den hos en Natur, som Prindsens, kunde have de sorgeligste Følger. Ligesom den hele Behandling var et Bæv af Modsigelser, saaledes blev Kronprindsen fra sin Barndom med Streng-
hed holdt til at komme i Kirke hver Søndag, og efter Gude-
tjenesten skarpt examineret af sin Lærer i Prædikenens Indhold. Dette vil man tillægge en stor Deel i at Kirken blev ham et modbydeligt Sted, hvor han knap vilde sætte sin Fod, efterat han blev Konge.

⁴⁷⁾ At Kronprindsen i sin Ungdom ogsaa af Nielsen har lært noget Latin: kan man vel ikke betvivle. Hvorvidt han heri bragte det, kan neppe med Sikkerhed siges. Suhm nævner slet intet herom. En af de Olding, der viste interesse om den Tids Begivenheder, havde bl. a. fortalt en af vore Lærde, at Kongen, som ung Prinds, bragte det til at kunne med Lethed oversætte, endog vanskelige latinske Historiekrivere, f. Ex. Tacitus. Vi maae indskrænke os til at meddele et Sagn, der ved at sammenholdes med andre Omstændigheder, synes at indeholde nogen Overbeviselse.

⁴⁸⁾ Fæst Struenscees Leben. II. S. 53. Vi have mundtlig Bekræftelse herpaa (og at Kongen selv læste i Bogen) ved en Mand, der var med Regjeringen i Rendsborg 1808.

Paa den anden Side var Grev Reventlow ikke allene overhovedet en Mand, der gjerne vilde oversee og haanligt omtale Enhver, som ikke boiede sig for ham; men som især brugte at tale ilde om alle Præster (med Undtagelse af den ene Cramer), og uden Agtelse om religios Tro og kirkelig Skik. Hertil kom endnu, at det vel er uvist, hvorledes det, i dette Tilfælde, forholdt sig med Nielsens Grundsætninger; men at det i det mindste er en paafaldende Omstændighed, der fortæller om Biskop Harboe, at han sagde om Kronprindsen, da han 1765 skulde begynde at forberede ham til Confirmation: „Jeg har fundet ham recnt ufyndig i Bibelen; men vel bevandret i Tindal.“⁴⁹⁾ Man savner en nærmere Oplysning til disse mærkelige Ord af Harboe, og kan blot med Sikkerhed vide, at Prindsen vist ikke har faaet en saadan Kundskab af Reventlow. At Biskoppen har søgt at modvirke ungdommelige og ufordøiede Tindalske Indflydelser hos Kronprindsen, er vel rimeligt; men neppe, at han har udrettet noget til at vække

⁴⁹⁾ Matth. Tindal, en lærd og skarpsindig engelsk Jurist i 1ste Hævede af det 18de Aarh. (død 1733) er bleven berømt blandt de engelske Deister i hiint Aarhundrede, især ved sit Hovedværk „Christianity, as old as the creation“ (Lond. 1739) hvoraf kun 1ste Deel blev trykt. Om Nielsens egne Religionsmeninger veed man vel intet bestemt; men man har vanskeligt ved at forstaae, hvad Hensigt han har havt med at gjøre sin kongelige Lærling bekendt med Tindals Lære, eller med Ansuelser om Religion og Christendom, der vare besværgede med denne; (i Fald dette var Meningen af Harboes Ord.) En Translation tillægger ham en høj Grad af Frihed og Heterodoxie i religiøse Meninger. Man bringes herved til at erindre, at Nielsen (der tilfældt var Conferentsraad og Bibliothekar ved Kongens Haandbibliothek) selv eiede en temmelig rig Samling af engelske og andre deistiske, og med Christendommen polemiske Skrifter. De i Christiansborg Slots Brand reddede Levninger af hans egen Bogsamling købtes 1797 til det store kongel. Bibliothek. (Werlauffs Hist. af Bibl. 2. Udg. S. 274.)

Sider have været meer end almindelige, og at der hos ham er nedbrudt og fordærvet saadanne Gøner, der kunde have medtaget en langt ædlere og høiere Dannelsse for den tilkommende Regent, end en uheldig, fra den moralske og physiske Side fordærvelig Opdragelse, har givet ham: er en Mening, som ogsaa bestrækkes ved den samtidige Beretning: at Prindsen „ved sin lykkelige Hukommelse og sit gode Næmme“ i stor Hast lærte saamange Bibelsprog udenad, som Biskop Harboe forlangte; og at han derved var i Stand til, ved sin Confirmation i Paaften 1765, at udmærke sig i dette Slags offentlige Examen, til Biskoppens og Tilhørernes store Opbyggelse. „Alle Tilstedeværende (siges der) bleve rørte; Mange græd, og spaaede sig en lykkelig Regiering.“ — Saa lidt har Nogen blandt disse ahnet, at allerede et Aar derefter, vilde den kloge og skarpsynede Kiender af Mennesket finde Anledning til langt mere Frygt, end Haab.

6. Frederik den Femtes, uagtet hans Skrobelighed, uventet tidlige Død, gjorde Christian den Syvende til Envoldskonge kort før han fyldte sit 17de Aar. Det var omtrent samme Alder, som den, hvori hans Sen den 14de April 1784 antog Rigets Styrelse i sin Faders Navn; men med langt større Modenhed, og under lykkeligere Haab og Bærser, end denne. Christian den Syvende — meente, ligesom flere, ogsaa hans forrige Overhofmester — havde hverken Aar eller Kræfter til at bære den absolute Kongemagts Byrde; og Reventlow ansaae sig for den nærmeste til at lette ham denne. Et noget syndeligt Træk i den unge Fyrstes Charakter, var hans Udfærd ved Thronbestigelsen imod en Mand, der syntes at staae nærmest til at vente sig hans Gød og Unaade. Man saae dog intet Tegns til en saadan Følelse hos Kongen; det syntes snarere, som han endnu følte sig i det gamle og sædvanlige, Afhængighedens og Underkuelsens Forhold til

Overhofmesteren. Reventlow, der uden at forbedre Kronprindsens Charakter, havde mishandlet ham i Barndommen med næsten uhørt Streughed, udnævnte Christian VII. samme Dag, han blev Konge, til Overkammerherre, og kort efter (29. Jan.) til Ridder af Elefanten.

I Statsraadet (som bestod af A. G. Moltke, H. C. Bernstorff, D. Thott og D. Reventlow) var man vel omtrent af lige Mening om Kongens Mangel paa Evner til, for Alvor at sætte sig i Spidsen af Regieringen; men ingen af disse Herrer havde dog den Tanke, at blive noget af en egentlig Premier-Minister, uden Reventlow. Man har den karakteristiske Fortælling derom, at strax efter Kongens Tiltrædelse lod Reventlow indrette nogle Arkivskabe i et af sine Værelser paa Slottet; og lod paa endeel Skuffer eller Afdelinger i Skabene male Navnet Danmark, paa andre Norge, Holsten, o. s. v. Her førte han da Kongen ind, og sagde, ligesom om denne endnu stod under sin forrige Overhofmester, eller virkelig havde overdraget ham en almindelig Ministerstyrelse: „Der vil jeg have Papirerne for Danmark, der for Norge,“ o. s. v. „Kongen (siges der) taug og loe; men i Forstningen regierede Reventlow virkelig; skiondt det ikke varede længe før han gjorde sig forhadet af Alle, formedelst sin Stolthed og Grovhed. Men ligesom han vilde beherske Alle, saaledes beherskedes han igjen af sin Frue og af Grev Bernstorff; uden for deres Billie vovede han neppe at gaae et Skridt.“ I øvrigt havde Reventlow, ved Siden af endeel uroesværdige Egenheder, et Par gode; han var ærlig, og en Ven af Sparksomhed. Den sidste bidrog vel ikke til Enighed imellem ham og A. G. Moltke; men hvad der gjorde Dndt værre, var at de to Søstre, Grevinde Moltke (som var en yngre Comtesse Raben) og Grevinde Reventlow (den ældre) til den Grad stode i et fiendtligt Forhold, at de undertiden

ikke engang afholdt sig fra, offentlig at røbe det. — Den egentlige Grund og Kilde til Reventlows hastigt vundne, men ikke meget længe vedvarende Magt og Indflydelse, er vel ikke fuldkommen klar; dersom den ikke allene laae deri, at Kongens svage og u selvstændige Charakteer endnu folte Eftervirkningen af den forrige Myndighed, hvorved Reventlow i mange Aar havde imponeret ham. Den lagde imidlertid allerede for Dagen, hvad Skikkelse Christian den Syvendes Hof og Regiering vilde faae. De, som vare indviede i hans personlige Egenskaber, Tilboieligheder, Vaner og Svagheder, som kiendte, hvorledes hans Opdragelse havde været, og vidste, hvor lidt hans Charakteer havde af selvstændig Villieskraft: maatte let forudsee, at en Konge af den Natur i sit 17de Aar vilde blive Offeret for enhver Intrigue, der forstod til en Tid at fængsle hans i høieste Grad flygtige Letsindighed og Frivolitet, og hans med eet løsladte Rydelseslyst, der inden kort Tid gif over til toiseloese Uordener, for snart at udtømmes i aandelig Slovhed og fysisk Slaphed og Magtløshed.

Kongen var ved sin Thronbestigelse endnu ikke falden saa dybt; han var baade for ung og for svag til at regiere; men han var ikke uden Selvsølelse, uden Bevidsthed af sin Magt, eller uden Villie til at udøve den. Hovedsagen for ham, da han ved sin Faders Død pludselig blev Herre, og folte sig ubunden og tvangfri, var at kunne som Monark leve for sin Uafhængighed og sin Fornøielse. Han gientog ofte: at han ikke vilde vide af nogen Yndling at si; og dog lod han snart kun den ene fare, for at fængsles af en ny, som bedre forstod at more, at adsprede ham, at udsylde Tomheden i en Siæl, der ikke kiendte til nogen sand, hoi eller varm Sølelse.⁵⁰⁾ Saaledes blev meget snart hans Hof en

⁵⁰⁾ «Heretier du throne dans l'age, ou les hommes sont faits pour être gouvernés, plutôt que pour gouverner, il ne se croyoit Monarque

Stueplads for uophørlige ærgjerrige eller egennyttige Intriguer, hvis Formaal gik ud paa at opnaae og bevare Ministerposter og andre høie Embeder, eller at vinde personlig Gudest hos en Konge, hvis Ungdom, Letfærdighed, Luner og Tilbøielighed gave den enstelligste Leilighed for Lykkejægere, som vare i Stand til med de fornødne Egenstaber, at faae Udgang til Kongens Person. Vi opholde os ikke ved enhver enkelt Omstændighed i Christian VII. Hofhistorie, eller ved at nævne Enhver, som havde nogen Deel i alle de Rænkespil, der her dreves i Aarene 1766—68. Kongens egentlige Yndlinger, som vare, eller endog før hans Thronbestigelse havde bestandig været omkring ham, vare meer eller mindre ubetydelige, tildeels foragtelige, for Prindsens Moralitet fordærvelige Personer, som det kan være nok at nævne til Exempel paa, med hvilken Lethed Christian VII. kunde skifte Sind, og skille sig ved Folk, med hvilke han til en Tid stod paa den fortroligste Fod.⁵¹⁾

que pour vivre dans le plaisir & dans l'indépendance. Peu capable de gouverner par lui-même, croyant cependant de le faire, il craignoit de donner sa confiance, & la donnoit souvent aveuglement. Son cœur étoit incapable d'un vrai attachement; il ne lui fallait que des gens qui contribuèrent à ses plaisirs. L'amitié fut toujours un sentiment étranger pour lui. Il s'attachoit facilement, & se degoutoit de même; sans regret & sans retour." (Utrykte Optegnelser.)

⁵¹⁾ Saaledes J. H. Sperling, en Slægtning af Reventlow, som Subm bestyrdte for at være ikke meget bedre end Kammercieneren, Kirckhoff (hvem Reventlow havde den Fortieneste, at faae jaget bort fra Christiansborg strax efter Kongens Thronbestigelse, da han først erfarede hans infame Forbrydelse.) Sperling havde været Page hos Kronprindsen i dennes Barndom; blev 1759 Kammerpage i Grev Gustav Holst's Sted; siden Kammerjunker, Capitain i Gården (4. Jun. 1766), Oberst o. s. v. Men da Reventlow kom ud af Statsraadet, maatte ogsaa Sperling bort; Kongen sendte ham selv d. 6. Febr. 1768 som Courcer, med et Brev af stor Bigtighed, til Slesvig. Da Brevet blev aabnet, indeholdt det intet andet, end at Sperling skulde blive, hvor han var. Imidlertid blev han dog siden Amtmand under Struensee (8. Mai 1770).

Det var kun den ene, Grev Conrad Holck, som her gjør en vis Undtagelse. Han var, som de fleste Fyrsters saakaldte Yndlinger, uden andre Fortienester, end den, at behage ved sin Person; i dette Tilfælde ved en smidig Lethed i Dm-gang, en uudtømmelig og opvakt ungdommelig Munterhed, og ved den frivole Letfjndighed, hvori han stemte overeens med Kongen, eller hvorved han i det mindste i et Par Mars Tid hengav sig til, befordrede og deelte sin Herres, tilsidst alle Grandsjer overstridende udsvævende Bildskab. Holck, saameget seer man vel, var ikke den, der skulde eller kunde bringe en Natur, som Christian den Syvendes, paa bedre Veie; men det var dog neppe Holck, der oprindeligen ledede ham paa de værste Afveie, hvor han derimod ikke kunde undslaae sig for at følge ham. Kongen havde fra Barndommen været omgivet og betient af nedrige og foragtelige Personer; heri ligger vel den første Grund til den toileløse Udsjærd, han fandt Smag i, da han meente at kunne Alt, hvad han vilde. I øvrigt tillægges Holck en ikke ringe Grad af Godmodighed og virkelig Hengivenhed for Kongens Person, og en ved alle Hoffer fielden Egenskab: Uegennyttighed, ved Siden af ubestindig Odselhed. Der var ogsaa neppe nogen Anden af de Personer, som det lykkedes at sætte sig i Gunst hos Christian VII., der vandt hans personlige Tilboielighed i høiere Grad, end Grev Conrad Holck.

Deraf opstod bl. a. ogsaa den tidlige Skindsyge og Ugunst, som Caroline Mathilde kastede paa Holck, hvori hun dengang fulgte sin Overhofmesterinde, Fru Blesens Indskydelse; en

Kammerherre, Jægermester, m. m. Dmtrent ligesaa gif det Warnstedt, der 1768 blev Kammerpage, var Nat og Dag hos Kongen, og i stor Yndest. Men da han siden var stegen til at blive Reiseskaldmester og Kammerherre, og Fr. Hauch i hans Sted blev Kammerpage, brød Kongen sig slet ikke mere om Warnstedt, og denne fik Afsked d. 11. Febr. 1771.

Omstændighed, som nedenfor nærmere omtales. Her er det nok at tilføie, at Holck overhovedet holdt sig fra Deeltagelse i Hoffets Bevægelser i den høiere, politiske Sphære, og at han i Historien kun har et Navn af beklagelig og underordnet Betydning, fordi det paa en Maade knytter sig til Christian den Syvendes hele personlige Tilværelse, i hans tre første Regjeringsaar. Man har sagt om hans Ministre i denne Periode, at de gierne saae Holck hos Kongen, fordi de vare mere sikke paa at kunne regiere, naar en Yndling, der selv var uden al politisk Uegrierrighed, saa godt forstod at more ham, og at lette ham Tidens Byrde. Snarere kan man vel sige, at Ministeriet, eller en Mand som Bernstorff, der var dets egentlige Siæl, saalange Christian VII. endnu holdt paa ham, alt for vel har kunnet indsee, hvor let det kunde skee, at Kongen, i Stedet for denne Yndling, fik en endnu værre; eller, at der neppe vilde være noget at vinde ved at stille Kongen ved Holck, der, saavidt man kan skønne, synes mere at have givet efter for sin Herres Lyster og Udskielser, end egentlig at have forledet ham dertil; og som i det mindste, med alle sine Feil, hverken var undersundig, rænkesuld, eller egennyttig. En saa verdensflog Mand, som Bernstorff, maatte desuden vide, at et saadant Forhold til en Tyrste er ganske privat; og derfor saa meget mere vanskeligt og farligt at røre ved.

Det hører unegtelig til de ikke let forklarlige Besynderligheder og modsigende Omstændigheder i Christian VII. Charakter og personlige Egenskaber, at paa samme Tid som Holck var hans erklærede, uundværlige Yndling, bevarede han i flere Aar den betydelige Grad af Tillid, Agtelse og Yndest, han allerede som Kronprinds synes at have fattet for en Mand som Reverdil, hvem han ikke allene beholdt ved sit Hof, men i sin Nærhed, og kort efter sin Thronbestigelse udnævnte til sin Forelæser, og til Legationsraad; samme Aar (18. Jul.

1766) til Cabinetssecretair og Staterraad. Det er bekiendt, at Reverdil egentlig var den første, som i Theorien bestræbte sig for at udvikle og anbefale det Retfærdige og Fordeelagtige i at befrie Bondestanden i Danmark fra Bornefskabets og Stavnshaandets trykkende Nag. Han skrev (i Sept. 1767) to utrykte Forestillinger eller Memoirer paa Fransk, hvori han (uden dog at gaae ind paa alle Misbrug i Landboforholdene, som neppe have været ham tilfulde bekiendte) beviste det for Agerdyrkningen, Statens Kraft og Folkets Belfærd fordærlige i den danske Bondestands Bornefskab og i Hovriets Indretning, og foreslog den, efter hans Mening nødvendige, paa begge Sider billige Forandring af samme.⁵²⁾ Det var saaledes Reverdil, som i de Aar, da Christian VII., baade før og efter sin Thronbestigelse, ofte og næsten daglig havde ham, som sin Lærer og siden som Cabinetssecretair, undertiden i flere Timer hos sig, bibragte Kongen sine Meninger om Landboforholdene i Danmark, hvori han desuden havde en vigtig Støtte i H. C. Bernstorff, der allerede 1764 praktisk havde begyndt paa sit Gods i Sjælland at frigive sine Bønder. Det lykkedes virkelig Reverdil, hos den flygtige og letfærdige Fyrste for en Tid at vække levende Interesse for

⁵²⁾ I den første af disse Afhandlinger gennemgaaer han historisk Bondestandens Skiebue og Vilkaar, fra Christian I. Tid og den aristokratiske Periode, indtil det 18de Aarhundrede, og viser Bornefskabets og det ubestemte Hovriets unaturlige og skadelige Vilkaar. Han foreslaaer at ophæve alle siden 1730 udgaaede Love og Forordninger om Bøndernes Stavnshaand, og om Værnepligt og Udskrivningen til Krigstjeneste; dog ikke for pludselig og paa eensgang, men efterhaanden, at give Bondestanden Frihed, og indføre en anderledes ordnet Hovriforsætning, og et billigere Forhold imellem Godsseieren og Jordfæsteren. I den anden Memoire (dat. Frederiksberg, 20. Sept. 1767) udvikler Reverdil nærmere de Grundsaetninger, hvorefter Hovriet burde forvandles til Pengesgift, og Arvesætte indføres, som den før Ciere og Hæstere fordelagtigste Indretning m. m. („les baux à long temps, ou même héréditaires & perpétuels, sont les plus avantageux.”)

Bondeagen,⁵³⁾ hvorom ikke allene Oprettelsen (i Slutningen af Maret 1766) af den ældre Landvæsencommission, hvori Christian VII. selv et Par Gang mødte (i Decbr. 1766), men endog et bevaret egenhændigt Brev paa Dansk fra Kongen til Grev D. Thott (9. Sept. 1767) kan bære Vidne.⁵⁴⁾ Man kunde vel ikke vente sig nogen alvorlig Virkning heraf hos en Konge af Christian VII. svage Aandskraft og letfærdige Charakter; men det viser i det mindste, at den usykelige Monark, med en mindre fordærvelig Omgivning i hans Barndom og Ungdom, vel kunde have udviklet bedre Evner og Egenskaber, end de, han paa en sorgelig Maade lagde for Dagen. — I øvrigt maatte ogsaa Reverdil snart erfare Følgerne af at han paa den Tid i Danmark, under en Konge som Christian VII., vilde vove sig ind paa den flibrige Hofvei. Ikke længe efter at han havde udarbejdet de uslyg omtalte Forestillinger, blev han befalet at indtræde i Landbo-Commissionen (d. 27. Oct. 1767.) Enhver maatte vente, at her var aabnet ham en Vej til vedvarende gavnlig Virksomhed i Danmark, og til at udvide den heldige Indflydelse, han synes at have udøvet paa Christian VII. Ikke en Maaned derefter (den 21de Novbr.) fik han pludselig sin Afsted som Cabinetssecretair, og Statsraad Andr. Schumacher til Efterfølger. Reverdil havde, skiondt yndet og forfremmet ved Bernstorff, nærmet sig General St. Germain, ladet sig af ham overdrage Referater af hans Portefeuille til Kongen, og hjulpet til at sætte adskillige af hans Projecter igiennem. Om dette kan have bidraget til Reverdils pludselige Bortfiernelse, nogle Maaneder inden

⁵³⁾ Endnu 1771 skrives i utrykte Optegnelser: »Bondens Lærv har Kongen bestandig havt i Øyeblik; Reverdil var den, som havde bragt ham derpaa; og Tanken synes endnu i hans nærværende uheldige Tilstand ei at have reent forladt ham.»

⁵⁴⁾ Det er atrykt efter Originalen i Ny Danske Magazin. V. S. 146, og synes at have visse Præg af at være udgaac: fra Kongens egen Pen.

St. Germain (i Januar 1768) fik Afsted — eller om Holst har havt Deel i at fordrive ham: (Hofis Struensee, dansk Udg. S. 158) efterat Kongen engang havde felt sig personlig fornærmet af hans Ord — maa vi lade være uafgiort. Reversdil fik (maaskee ved Bernstorffs Indflydelse) i det mindste en mild og hæderlig Afsted; han erholdt, foruden en Gulddaase og Rejsepenge, en kongelig Gave af 10,000 Rdlr.; men forlod siebliklig (d. 23. Nov. 1767) Kiøbenhavn, og reiste hjem til sit Fædreland, hvorfra han ligesaa uventet atter blev indfaldt til Danmark 1771.

7. Vi have nævnet to af de mest modsatte Personligheder iblandt dem, som deeltog i de lidet opbyggelige Scener, der opførtes bag Coulisserne i Christian den Syvendes tidligste Regjeringsaar. Disse Scener kunde vel ikke andet, end mangengang gribe betydeligt ind i det historiske Drama, der foregik paa Skuepladsen selv, naar de vare forbundne med meer eller mindre betydende og handlende Personers Afgang eller Tilgang, som en Folge af de lønlige Hofrånker, eller den mere aabenbare Partikamp, der vedligeholdt sig i disse Aar, indtil de i Aarene 1769 og 1770, ved et overveiende revolutionært Indgreb i Monarkens Regjeringsmagt, endtes med at bringe denne udelukkende i en forvoven politisk Eventyrers Hænder. — Da det ikke saameget er den politiske, eller den egentlige Statshistorie i Aarene 1766—69, som det er Hofets, eller Camarillavæsenets Historie i Danmark, til hvis Oplysning vi her vilde meddele nogle Bidrag, inden vi komme til den Struenseeske Periode, maae vi endnu opholde os noget ved de vigtigste Optrin og Intriguer i denne Hofhistorie, og ved Personerne, som deeltog i samme, uden at de, saa længe det Bernstorffske Ministerium varede, kunde tilvende sig nogen egentlig eller betydelig Indflydelse paa Statsstyrelsen. Vel indtraadte der allerede inden et Aar var gaaet fra Kongens

Thronbestigelse, Forandringer, endog i Statsraadet, der syntes vigtige nok til at kunne gribe ind i Regjeringens Gang og System; men det viste sig dog, at de hverken vare giennemgribende eller omfattende nok til at bringe hele Statsmaskinen ud af Sporet, eller dens indre og ydre Organisme af Lave.

Et af de tidligste, uventede og temmelig overraskende Lykkesfister, om man saa vil falde det, var den pludselige Afstedigelse af Frederik den Femtes Indling og Fortrolige under 20 Mars Regjering, Grev Adam G. Moltke. Ikke saameget af Pietet, som i Følge den let forklarlige Letsindighed og Uselvstændighed, hvorved den syttenaarige Konge lod sin Faders Ministerium blive uforandret ved sin Thronbestigelse, havde han ogsaa beholdt Moltke i Conseillet, skiondt han i det høieste kun taalte ham. I de første Maaneder af hans Regjering, da Christian VII. mere søvede sig i at nyde sin Friheds og Generaadigheds Hvedebrødsdage, end i at befatte sig med nogen alvorlig Byrde af Kongemagten, gif det ham, som det undertiden gaaer andre Børn eller Unglinger i hans Alder. Han havde ingen Moder; han var kun to Aar, da han mistede hende — og med hende maaskee den Gæste i Verden, som havde kunnet holde ham tilbage fra Fordærvsens Svælg. Hans Stivmoder, den i 80 Aar bagtalte og mishandlede Juliane Marie, som, med al den lidenskabelige Herskesyge, man har tillagt hende, ikke kunde opnaae mindste Indflydelse under Frederik V., fordi hun af Grundsætninger og Klogskab altid holdt sig langt tilbage fra enhver Stræben efter politisk Indflydelse, hvilken Ingen havde Tilbøielighed til at indremme hende — fulgte det samme System, da hendes Stivson blev Konge; og blev ham ligesaa fiern og fremmed, som hun synes at have været under hans Opdragelse. Hans Farmoder, Dronning Sophie Magdalena, havde Christian VII. derimod allerede i sine Børneaar fattet et Slags Godhed for; han

havde tidt søgt Tilflugt og Trost hos hende — og hos hendes første Kammerjomfru Schumann, som var i megen Undest hos Sophie Magdalene — naar han maatte tage imod sine Dyrageres Mishandling; intet var naturligere, end at det var Bedstemoderens Glæde at faale for en Sønnesøn; og da han nu med eet blev hendes Konge og Alles Herre, havde Sophia Magdalena i sit 66de Aar ikke glemt, hvorledes hun for 30 Aar siden havde kunnet vinde Herredømmet over Christian VI. Hun fik Lyst til i sin Alderdom at faae i det mindste en Skygge af sin forrige Magt tilbage; men hun kiendte kun lidt til sin Sønnesøns Natur og Egenskaber, derfom hun har troet, at det, hun opnaaede, kunde blive alvorligt og af Varighed.

Imidlertid bemærkede man i Foraaret og Sommeren 1766, at den ældre Enkedronning virkelig havde beholdt eller vundet en Plads i den unge Monarks Tilbeielighed og Hengivenhed, som hun gjorde sig al Umage for at bevare. Det var hende ikke vanskeligt, at bringe Kongen, imedens han i Sommermaanederne sværmede omkring fra eet Lystflot til et andet, til at love Sophie Magdalena (der endog, for at fornøie Kongen, havde været med ham i Dyrehaven St. Hansdag) et Besøg paa det landlige Ballø, hvor hun (1737) havde stiftet og rigt doteret sit Frøkenkloster. Det lykkedes endog Bedstemoderen, at holde sin flygtige Sønnesøn flere Dage paa det smukke Sted, og disse benyttede hun til at lade en Mine springe, som hun en Tid lang havde forberedet. Hendes afdøde Søns Udsling var hende forhadet;⁵⁵⁾ hun brugte disse Dage til at forstærke Kongens ikke gunstige Stemning imod ham til den Grad, at han den 16de Jul. 1765 paa Balløe underskrev en

⁵⁵⁾ „La Reine croyoit avoir à se plaindre du Grand Marechal Comte de Moltke, qu'elle accusoit de lui avoir fait retrancher de ses pensions, & de l'avoir mis mal avec le feu Roi, son fils.” (Utrykte Dyrtegnelser.)

Befaling til Grev A. Moltke, at opgive alle sine Poster, (undtagen Præsidiat ved Kunst-Academiet) og strax uden Pension at forlade Hoffet.⁵⁶⁾ Det var haardt for den nylig saa mægtige Herre, at modtage Kongens Brev af Geh. Raad Victor Plejs, som Moltke havde fortrængt fra Frederik den Femte. At han den 8de Febr. 1768 igien blev Medlem af Statsraadet, skyldte han, som man mener, især Grev Bernstorffs Indflydelse.

Moltkes Afgang var mere en personlig Udmygelse for den gamle, i Hoflust og Kongeyndest opvoxede Adelsherre, end den havde nogen Folge i Statsstyrelsen. Vigtigere Personer, som allerede i de første Maanedes af Christian den Syvendes Regiering ved hans Luner ellerieblikke Stemning, ved personlig Indvirkning, eller som Folge af Andres Indskydelse, kaldtes frem paa den politiske Skueplads, for efter ikke meget lang Tid igien at forsvinde, vare den unge Prinds Carl af Hessen, og den gamle Dannefskiold. Den sidste kaldte Kongen pludseligt tilbage af en lang Uvirksomhed, efterat Dannefskiold, der under Christian VI. gialdt saa meget, havde været borte fra Hoffet under Frederik den Femtes hele Regiering, eller efterat han (18. Nov. 1746) blev affediget, og opholdt sig paa sit Gods i Jylland. Dette Indfald var ligesaa lidt, som saa mange andre, oprindelige Kongens eget; men hvortil end gav først Anledning til at fremkalde det hos Christian VII., saa blev det kun til et enkelt kort Phænomen af tilsyneladende selvvirksom Villieskraft hos Kongen. Det var som et Slags Episode i hans første Regieringsaar, der for ikke længe siden har faaet endeel originale og nye Oplysninger; i den er det egentlig den i saa lang Tid hos Dannefskiold glemte, og nu med frisk Kraft frembrydende Antipathie imod Bernstorff, som

⁵⁶⁾ Det blev endog sagt, at der, efter Dannefskiolds Tilskyndelse, var Tale om at arrestere Moltke. (Vederiana. S. 260.)

udgjør et af de mest betydende Hovedpunkter, og som den første yttre i sine Betænkninger til Kongen med saa stærke Udtryk, at man vel kan sige, de røbe, om ikke den ligesvem vedgaaede Hensigt, dog Dnsket, at kunne styrte denne Statsmand og hans System.⁵⁷⁾

Dette var hos den fortiente, patriotiske, fra flere Sider agtværdige Herre vel ikke saameget Folgen af personlig Ekinsyge, Hævngierrighed, eller Animositet imod Bernstorff; som det udrandt af meget afvigende politiske Anskuelser, og af Dannefsiolds Charakter, hvilkken selv hans Venner ikke frikiendte for Hidslighed, trætteklar Paastaalighed i Meninger, og en undertiden overdreven Strengbed.⁵⁸⁾ De interessante, for

⁵⁷⁾ Christian VII. havde viist Dannefsiold den Tillid, at meddele ham et egenhændigt Udsat til en „Ordre til Grev Bernstorff“ (formodentlig til at erklære sig over og forsvare sin Ministerstyrelse i visse Punkter;) og ved, efter Befaling at tilbagefende samme, tilskrev Grev D. Kongen det nu trykte Brev (af 5. Sept. 1766), som indeholder en formelig Anklage imod denne Minister, der sammenfattes i disse Ord: „Tilspurgt af Ederes Majestæt gav jeg tilkiende det. jeg endnu vedbliver: at jeg, saa lange jeg er dansk Patriot og tro Diener af Ederes Majestæt, ei kan tilraade at conservere en Mand, der har været Hædrenelandet til største Fordærvelse, og under hvis Ministerio det er saa yderligt forfaldent.“ Dens foregaaende og herpaa følgende Charakteristik af Bernstorff (som bl. a. her maa hedde „en snedig, soddalende Hofmand“ — og som bebreides, „at han elsker Overdaadighed, uden at agte paa Landets deraf flydende Ruin“ m. m.) er saa fiendt og bitter, midt i al dens originale og nøgne Habenhierlighed, at man neppe begriber, hvorledes begge Ministre dog endnu en Tidlang derefter kunde sidde i Statsraadet sammen. Imidlertid vil neppe Noget læse det mærkelige Udsatte, uden Forundring over, at et saadant Brev 1766 kunde komme frem ved Christian den Syvendes Hof; men heller ikke uden at finde det ensteltigt for Dannefsiold, at han, med andre gode Egenstaber, havde besiddet noget mere Humanitet og Nefærdighed, og noget mindre Genfiidighed og Partiiskbed. I øvrigt spaaede han deri fuldkommen sandt, at han inden ei Aars Tid vilde være fortreven fra Hoffet.

⁵⁸⁾ Jøfr. Fr. Dannefsiold-Samsøes Levnet af H. Treschow. 1796. S. 51, 52, 55.

nogle Aar siden bekiendtgjorte, Grev Danneskiold vedkommende originale Breve, Bemærkninger og Forestillinger⁵⁹⁾ oplyse desuden i det mindste saameget: at Greven vist ikke har manglet Attraa og ærgierrig Drift til, umiddelbart efter den unge Monarks Thronbestigelse at gjøre sig og sine Fortienester gieldende hos ham, og at aabne sig en Vej til fornyet Betydning og Virksomhed. Det var heller ikke Bernstorff allene, som Danneskiold angreb med Skarphed og Bitterhed; men baade Prinds Carls og dennes Medbeilers, Grev St. Germain's, nye Planer og Projecter til Armeens og Krigsvæsenets Omdannelse, har han i umiddelbare til Kongen indgivne Erklæringer og skriftlige Bøte behandlet uden Skaansel. — Man vil ikke uden et vist fordecelagtigt Indtryk læse disse, i en frimodig, diærv og alvorlig Tone, og i et noget gammeldags, hverken correct eller pynteligt dansk Sprog affattede Forsvarsfrister og Indlæg, der heller ikke have forfæilet at gjøre nogen Virkning hos Kongen. Det vilde dog ikke have skadet dem, om de tilslige havde været skrevne med noget mere Moderation, noget mindre Selvroes, mindre af de Lovord og Berømmelser over den Konge, i hvis Hænder de umiddelbart bleve indgivne. Heller ei vil man kunne negte, at der, ved Siden af patriotisk Midkiærhed og uforsædet Frimodighed, i disse Skrifter røbes en dadlesyg Tilbøielighed til at blande sig i fremmede Sag og Sager, og til at træde frem som Angiver og Anklager for en Fyrste, hos hvem Ingen kunde forudsætte Sindighed og Modenhed nok, til at kunne prøve og veie enhver Beskyldnings Grund eller Ugrund. Blandt andet maatte vel Danneskiolds Forslag til en „General-Land-Inquisitionss- og Revisions-Commission“, af 8—10 Membra, der skulde udnævnes for at

⁵⁹⁾ „Bidrag til Oplysning om Hr. Greve af Danneskiolds Samværs Virksomhed under Christian VII. Regiering“; meddeelte af Commandeur S. S. Garde. (Danske Mag. 3die Række. III. S. 42—71.)

undersøge det „forfærdelige Underfløb, som maa have verseret i Landets specielle og generale Oeconomie“, allene ved Navnet vække forhadte Forestillinger. For denne Commission vilde Dannekiold giere baade Regjerings-Collegier, og den enkelte Embedsmand, ansvarlige i Alt, „som kunde concernere enten Finances eller Land-Deconomie-Væsen“; ja han vilde have den bemyndiget til at modtage Angivelser af Enhver, navngiven eller uden Navns Underskrift, om Misbrug og Svig i Henseende til Statens Finantser og Pengevæsen. Angiverens Navn skulde evigt forties, og han kunde, efterat Sagen var undersøgt, vente sig efter Omstændighederne belønnet.

Christian VII. viste i disse Sager, under deres videre Fremgang, en Betænkksomhed og en til en vis Grad rigtig Domme-kraft, som i det mindste lagde for Dagen, at han i sin Regjerings Begyndelse havde Timer, hvori han kunde samle sine Mandsevner, og var i Stand til, baade selv at skielne det Rette og at handle som Regent.⁶⁰⁾ Dannekiold havde først henvendt sig til den unge Konge, allerede otte Dage efter Frederik V. Dod, og tilbudet ham sin Tjeneste ved Raad og Daad, saa vidt de Kræfter, han endnu havde tilbage, kunde vare; denne Skrivelse havde han ledsaget med en fuldstændig Udsigt over sin hele Virksomhed i forskjellige Embeds-fag, men særdeles over Alt, hvad han under Christian VI. havde udrettet for Sø-Staten og Flaaden.⁶¹⁾ Dette synes ikke strax at have havt

⁶⁰⁾ Et Nars Tid sildigere skriver H. E. Bernstorff om ham (i et fortroligt Brev af 7. Jul. 1767.) „Le Roi commence a devenir un „*peu plus sérieux*. La nature l'a fait pour être habile. Il sait fort „bien démêler le vrai du faux, le bon du mauvais. Plut au ciel, „qu'il voulut toujours faire usage de ses talents & de sa capacité; „& qu'au lieu de chercher à copier à divers égards un Monarque, „que je respecte & que je plains, il voulut faire les efforts dont „il seroit capable, pour devenir bon modèle lui-même!“ (At Bernstorff ved denne Monark, „som han ærer og beklager,“ sigter til Frederik II., kan ikke være tvivlsomt.)

⁶¹⁾ Danske Mag. anf. Sted. S. 42—52.

andre følger, end at en ny Memorial angaaende Søs-Staten, som Danneskiold (formodentlig efter Dvsfordring af Kongen) indgav den 22. Februar, blev sendt til Admiralitets- og Commissariats-Collegiets Erklæring. Udfaldet af denne Sag er bekiendt nok, og var ikke i Alt til Fordeel, enten for Danneskiolds Paastand og hans Udsættelser paa Flaadens Tilstand; eller for den af ham brugte Fremgangsmaade. Greven var i Mai Maaned reist tilbage til Jylland, og ventede sig intet meer af Kongen. Bludseligt modtog han et Par Maaneder efter ved Stafet nogle egenhændige Linier fra Kongen, (af 13. Jul. 1766) der i de naadigste Udtryk kaldte ham til Kiøbenhavn, for at tale med Kongen om „meget vigtige Sager.“ (Danneff. Levnet af H. Treschow. S. 91.) At Christian VII. fort efter ikke allene udnævnte Danneskiold til Over-Secretair og Intendant for Marinen, i Stedet for Geh. Raad Rosenfranz, og til Statsminister med 8000 Rdlr. om Aaret; men at Kongen endogsaa ved flere Leiligheder personlig har henvendt sig til ham, og forlangt at høre hans Raad og Mening, have vi allerede seet, og finde flere Beviser derpaa i den ovenanførte Samling af originale Skrivelser og Erklæringer. Deriblandt er ogsaa det Svar paa Dansk, (af 6. Sept. 1766) som Christian VII. gav paa Danneskiolds Anklage imod Bernstorff, og som, hvis det kan antages for at være udgaact fra hans egen Pen, tør være det mærkværdigste, hidtil bekiendte Brev af denne Konge.⁶²⁾ Det kunde ikke feile, at Grev Danneskiold selv maatte føle sig truffen af disse, en oplyst og retfærdig Monark ligesaa værdige, som heldigt udtrykte Ord: „Jeg er ogsaa overtydet om, at han (Bernstorff) ikke er en fuldkommen Mand; dog har han Oprigtighed, Gaver og Indsigter; naar han tager Feil i mine Grender, saa bør Greven segte imod

⁶²⁾ Danske Magazin. anf. St. S. 55.

„hans Meninger, og at tale (efter Grevens egne Ord) som
 „en ru Sømand, dog uden at beleidige ham med personalia.
 „Saa staaer det til mit eget Tykke, at vælge det Raad, som
 „synes mig at være det bedste. Mit conseil maatte kun
 „bestaae af een Geheimeraad, i Fald de alle vilde
 „og skulde tale med een Tunge.“

Denne Brevverling afbrød dog ikke det Slags mere for-
 trolige Forhold, der syntes at have dannet sig imellem Kongen
 og Grev Danneviold; man seer, at denne har vedblevet (alle-
 rede 26. Sept. 1766, ligesom i Januar, Mai, Jun. og Jul.
 1767) at indgive skriftlige Betænkninger, umiddelbart til Kon-
 gen; bl. a. imod nogle af Prinds Carls Forslag, f. Ex. at
 besætte adskillige, baade høiere, og ringere Civil-Poster med
 affedigede Officerer og Underofficerer, m. fl. Men ligesaa
 pludseligt, som han var kaldet til Hoffet, sat i Spidsen af
 Marinens Bestyrelse, og ind i Statsraadet: ligesaa hastigt og
 uventet blev han igien viist bort. Den 26de Oct. 1767 fik
 han i et fransk, af Kongen underskrevet Brev den franske
 Befaling, at fratræde disse Embeder, inden 3 Dage at forlade
 Kiøbenhavn, og forsoie sig til sit Gods, Marselisborg, med
 den Pension af 7000 Rdlr., han forhen nød. — Den al-
 mindelige Mening var, at hans egen Slægtning, den usæde-
 lige og foragtede Grev Danneviold-Laurvig — for hvem han
 i 1766 siges at have udvirket Kongens Tilladelse til at komme
 tilbage til Kiøbenhavn fra sin Forviisning til Norge — var den,
 som nu lennede sin Belgiorer med at hjælpe til at styrte ham,
 for selv at faae hans Post som Oversecretair eller Chef for Ad-
 miralitetets-Collegiet.⁶³⁾ Det sidste er maaffee mere rimeligt,

⁶³⁾ Jvf. bl. a. Treschows Levnetsbestr. S. 49. (Hofst. I. S. 132.
 133.) At man har benyttet to Memoirer af Danneviold om store
 Misbrug i Staten (bl. a. ved Forandringer i det Militaire, og
 især rettet mod St. Germain) og ved Underslæb med Stats-
 midler, som Anledning til at vække Kongens Unaade mod Grev

end det første; det var suarere Sperling, som da var i største Gunst, og havde en Forbindelse med Fru Bülow, en Datter af Grev Laurvig, der udvirkede hün Tilladelse.

8. Dette er et Par Exempler paa, hvorledes det gif til i Danmark 1766—67 med at besætte de høieste Stats= embeder, og med at affedige Ministre og Departements=Chefer. De kunde være nok til at vise, at ved Christian VII. Hof var Versailles ogsaa i den Henseende et Mønster, som fulgtes temmelig nøie i de mindre Forhold; men med den Forskiel, at hos Christian VII. traadte Dydlinger i Maitres= jernes Sted. Intriguernes hemmelige Spil ved det danske Hof kan man dog undertiden med mindre Sikkerhed angive, end ved det franske, fordi Kilderne til dette Slags Historie hos os ere fattige, ødelagte eller utilgængelige. Saaledes forholder det sig ogsaa med Dannefskiolds pludselige Dphoielse, og ligesaa pludselige Unaade, at begge Omstændigheder, endog ved en Biographie, hvortil Archivdocumenter, Grevens egne Optegnelser og Andres mundtlige Meddelelser, ere benyttede, næsten slet ikke opklares. Noget mere Lys faae disse Hof=Intriguer, hvad Dannefskiold angaaer, ved deres Forbindelse med andre, og især med Prindsen af Hessens Optræden ved Christian VII. Hof, hvor han i nogen Tid syntes bestemt til at indtage en meget betydende Plads.

— hvorom en Paategning fra ældre Tid skal være fundet paa et af disse Breve, der kun Hayes i Concepter eller Copier — er vel ikke usandsynligt (jvf. Danske Mag. anf. St. S. 68. 70.) Man vil ikke kunne negte, at det i det mindste hverken var klogt eller forsigtigt af Dannefskiold, at meddele Betænkninger og Angivelser af den Art skriftligt til en Konge, der var saa lidt at stole paa, som Christian VII. I øvrigt var vel Dannefskiolds Fald en Virkning af sammensatte Intriguer, som det vilde blive vidtløstigt at udvikle; hvis endog dette med Sikkerhed og Fuldstændighed lod sig gjøre.

Prinds Carl af Hessen-Cassel var 1756, i sit 12te Aar, tilligemed sine Brodre Wilhelm og Frederik, bleven sendt til det danske Hof, for der at opdrages, i Anledning af at deres Fader, Arveprinds Frederik, 1754 var gaaet over til den catholske Religion. Den ældste af disse tre Prindsar, Wilhelm, som blev Thronarving i Hessen ved Farfaderens Død, (31. Jan. 1760) ægtede siden (1. Sept. 1764) Frederik V. anden Datter, Wilhelmine Caroline. Prinds Frederik blev 1766 dansk Generalmajor og Oberst, fik d. 26. Marts 1767 det Danske Liv-Regiment; men forlod Landet samme Aar i October, og gik i nederlandsk Tjeneste. — Prinds Carl var allerede under Frederik V. (1764) bleven Generalmajor og Regimentschef, og 1765 Chef for Artilleriet. Efter Christian VII. Thronbestigelse modtog han i Aaret 1766 det ene Beviis efter det andet paa Kongens Yndest, blev i sit 22de Aar General-lieutenant, Commandeur for Garden til Gods, Ridder af Elefanten, Felittoimester, og Statsminister (16. Septbr.) og endelig (d. 22de Oct.) Præsident i Krigsraadet, eller Krigscollegiet for Landmagten; ja Kongen havde endog om Sommeren (4. Jul.) udnævnt ham til Vicekonge eller Stattholder i Norge; men Ministrene fik dog udvirket, at den gamle, almindeligt agtede Stattholder Benzon blev i sin Post, og Prinds Carl beholdt kun Titelen. — Alt dette var udgaaet fra Kongens personlige Gunst og Tilboielighed for den unge Prinds, med hvem han var opvokset, og hvis daglige Selskab nu i nogen Tid var blevet ham uundværligt. Prinds Carl, endskiøndt han maatte kiende Christian VII. noie nok, var den Tid for ung og ungdommelig til at han, meer end flere Andre, skulde have tænkt paa den skøbelige Tod, hvorpaa alle slige Dphøielser ved denne Konges Hof hvilede.

Prindsen benyttede imidlertid sin lykkelige Stjerne, imedens den omtrent stod paa det heieste, til at opnaae en mere sand

og varig Lykke ved Giftermaal. Frederik den Femtes Datter Louise, som den 30. Jan. 1766 fyldte sit 16de Aar, var den yngste og smukkeste af de tre Kongedøttre; yndig, livfuld, og ænlig, gienkaldte hun baade udvortes og i mange Egenskabers Billedet af sin uforglemmelige Moder. Den fem eller sex Aar ældre Prinds Carl havde tidligt fattet en stærk Tilboielighed for Prindsessen, som han havde seet opvoxe fra Barn af; han blev lykkelig nok til ogsaa at see hende dele hans Følelse; og da han netop paa den Tid stod paa det høieste Trin i Kongens Yndest, og denne Søster ikke allene deelte den med ham, men maaskee var den eneste Slægtning, for hvem Christian VII. virkelig har kunnet føle nogen Hengivenhed: saa ilede Prindsen med at betro ham sin lykkelige Kiærlighed og at bede om Prindsessens Haand. Han fik let Kongens Samtykke; men ogsaa Bernstorff maatte vindes. Maaskee kan denne Minister have anseet et andet Partie for den unge, smukke, meget lovende Kongedatter som mere politisk ønskeligt, end at to hessiske Tyrster, og det Bredre, ægtede de to Søstre. At han selv skulde have givet Anledning til dette Giftermaal, og arbeidet paa at faae det sluttet⁶⁴⁾, have vi heller ikke fundet bekræftet; derimod veed man, at en af Bernstorffs fortrolige Benner, den daværende danske Minister i Petersborg, Kammerherre v. d. Høeberg, ikke har været uden al Deel deri; hvorhos Prinds Carl dog selv har yttret, at Kongen allene var den, som bragte hans Ægteskab i Stand.⁶⁵⁾ Bernstorff

⁶⁴⁾ Suhm har optegnet dette om Prindsesse Louise, som han kalder „en Prindsesse af uordignelig Deilighed, Munterhed og Belevenhed“.

⁶⁵⁾ I et Brev fra Prinds Carl til Høeberg, dat. Frederiksborg, d. 9. Sept. 1766, siger han: „Vous êtes en partie cause de mon bonheur présent; car c'est Vous qui m'avez donné la première idée d'épouser ma chère femme, qui va faire le bonheur de mes jours; & quoique personne que le Roi lui-même n'a entamé cette affaire, & que c'est par son unique volonté qu'elle a pu réussir, cependant je n'oublierai jamais que c'est Vous, mon cher ami, qui y

enffede det i det mindste udsat, indtil Kongens eget, ligesom og den ældre Søster, Sophia Magdalenas, der i mange Aar havde været trolovet med den svenske Kronprinds, vare fuldbyrdede; og begge vare bestemte at blive det inden Aarets Udgang. Men den utaalmodige Prinds vilde ikke vente saa længe; han har vel ikke været uden al Frygt for, at en Opsættelse kunde blive ham farlig. Nu stod hans Stjerne saa høit hos Kongen, at denne gierne vilde opfylde hans Ønske. Prinds Carl vilde dog heller ikke i denne Omstændighed have Bernstorff imod sig, og Christian VII. lovede at faae ham overtalt. Prindsen skulde derfor bringe ham et egenhændigt Brev (af 30. Jul.) for at stemme Ministeren til hans Fordeel. Dette maa ikke have faldet vanskeligt for Kongen, hvis franske Billet til Bernstorff er saa simpel og ubetydelig, som den kan være det,⁶⁶⁾ og ikke engang omtaler den Sag, som Prindsen altsaa mundtlig skulde foredrage. Den forseilede dog ikke sin Virkning; der maatte sørges for Udslyr og Apanage, og allerede den 30. Aug. blev den hessiske Prinds Kongens Svoger.

Den Stilling, han derved indtog, den Tilbeielighed, Kongen havde for sin Søster, den ualmindelige Tillid, han viste Prindsen, og de Raadesbevisninger, hvorved han i saa Maaneder hævede denne til de højeste Poster, han kunde naae — Alt syntes at love Prinds Carl en glimrende Bane i Danmark. Men der forløb ikke et halvt Aar efter Brylluppet, før den hele Herlighed var forbi. Prindsen var for ung til

avez contribué par Vos souhaits." (Denkwürdigkeiten des Freiherrn A. J. v. d. Aßeturz, 1842, S. 364.)

⁶⁶⁾ Den er tilfældigviis bleven bevaret, og lyder, efter en Afskrift, saaledes: „Mon cher Mr. de Bernstorff. Le Prince Charles Vous „dira bien des belles choses de ma part. Je Vous prie d'être „persuadé de mon amitié & de toute ma confiance. Je suis & „serai Votre très affectionné & bon ami.”

Chretien.

at kunne udfylde og forsvare den Plads, hvori han var sat, nagtet han en Tid lang havde en Støtte og Ven i den dygtige og kyndige General Huth. Prinds Carl havde gjort vel i, fra Begyndelsen at slutte sig fast og alvorligt til den redelige og ædelt tænkende Bernstorff, den klogeste Raadgiver og Beileder, han her kunde finde; men det synes, som Prindsen, med al sin Agtelse og Erbødighed for Bernstorff, som han ogsaa i et afgjørende Dieblik lagde for Dagen, ikke altid har søgt eller holdt sig til hans Raad. Det var i det mindste ingen Indskydelse fra denne Side, som bragte Prindsen paa den Tanke, at bevæge Christian VII. til at kalde Dannekiold til sig; og det, som Nogle have meent, for at gjøre den danske Nation til Behag.⁶⁷⁾ Bernstorff kunde vistnok ikke 1766, efter sine Ideer og Anskuelser, som Statsmand stemme overens med Dannekiold; men han havde aldrig været ham imod; han havde tilforn givet ham flere Beviser paa den sande Hoiagtelse, han bar for hans Religiøsitet, hans strenge Sæder og hans Charakterfasthed,⁶⁸⁾ og gjorde intet Skridt for at hindre hans Indtrædelse i Christian den Syvendes Statsraad.

⁶⁷⁾ „Le Prince qui étoit continuellement avec le Roi, qui paroissoit posséder son coeur, & avoir toute sa confiance, crut faire une chose agréable à la Nation, en faisant entrer au Conseil le C. de *Dannekiold*, qui pendant le regne de Chretien VI. avoit eu tant de part aux affaires, & qui s'étoit acquis la reputation d'un vrai patriote, d'un homme intègre & d'une vertu austère.” (Utr. Oplysnelser.) At Sophia Magdalena, efterat hun havde styrket Møtke, hjalp til at faae Dannekiold, som hun altid havde yndet, kaldt tilbage, er rimeligt, og berettes hos Høft. I. 84.

⁶⁸⁾ „Mr. Bernstorff, qui aimoit & respectoit le Comte de *D.* pour sa piété, pour l'austerité de ses mœurs, & pour sa fermeté dans les disgraces — ne s'opposa pas à son entrée dans le conseil. Il avoit été le seul, qui toujours ouvertement avoit pris le parti du Comte de *D.*, qui l'avoit consolé dans ses infortunes, qui avoit adouci sa retraite en toutes occasions, & lui avoit obtenu plusieurs graces du Roi.” (Saaledes allerede 1752, da Bernstorff blev Ridder af Elefanten, udvirkede han, at Dannekiold fik Rang med Geh. Statsministre, ser at han ikke selv slutte have Rang over ham.)

Vi have seet, at Dannefskiold, langt fra at giengielde Bernstorffs Sindelag, ikke allene erklærede sig aabent imod hans politiske System og Grundsætninger; men i de stærkeste Udtryk angreb ham i fortrolige Breve til Kongen; saaledes, at det vel ikke er formeget sagt, at det var hans Hensigt at styrte Bernstorff. („a peine étoit-il au conseil, que ce pieux Comte de D. resolut de perdre Bernstorff, & se portoit clandestinement son accusateur.") Denne Beretning bekræftes fuldkomment ved de ovenanførte Breve i D. Magazin; og vi finde det aldeles ikke usandsynligt, eller stridende imod Brevenes Indhold, at Dannefskiold endog til den Grad ved sine Førestillinger havde virket paa Christian VII., at Kongen allerede skal have skrevet og undertegnet et Brev, (den 4de Septbr. 1766) som den følgende Morgen skulde forkynde Bernstorff hans Afsted. Heldigviis fik Prinds Carl Nys derom, gif om Aftenen efter Tafselet med Kongen ind i hans Cabinet, kastede sig paa Knæ, og bevidnede, at den Tanke var ham umuelig at udholde, at han selv skulde være Anledning til, at en Mand, som han skyldte saa meget, skulde falde i Kongens Unnaade. Skulde et saadant Uheld ramme Bernstorff, da var der intet andet tilovers for Prindsen, end at dele Skiebne med ham. — Kongen afbrød ham med de Ord: „Dg deres Kone?" — „Elsker hun mig", svarede han, „da vil hun ikke forlade mig." — Det lykkedes Prindsen, ved sine indstændige Førestillinger, og ved de Taarer, han ikke kunde holde tilbage, at omstemme Christian den Syvendes Sind; han rev Brevet i Stykker og brændte det. — Dannefskiolds Beskyldninger havde imidlertid vel gjort Indtryk paa Christian VII. Bernstorff, som af Prinds Carl fik at vide, hvad der var foregaaet,⁶⁹⁾ talte

⁶⁹⁾ Bernstorff modtog den 5te Sept. 1766 om Morgen en Billet (fermedentlig fra Prinds Carl), som har indeholdt disse Ord: „Die Sachen sind diese Nacht um 2 Uhr erst decidirt worden, und völlig zu Dero

fely derom til Kongen, og udbad sig den Raade, at der maatte gives ham Leilighed til at forsvare sig. Formodentlig er dette foregaaet, da Christian VII., maaskee efter Foranledning af Prinds Carl, aflagde et Besøg hos Bernstorff paa hans Gods, d. 16de Sept. (Høst. I. S. 92.) Han modtog (enten før eller efter dette Besøg) et fransk Brev fra Kongen, som indeholdt den mest ærefulde Forsikkring om Kongens Erkiendelse af hans „store Fortienester“ og om en Dverbviisning, der gjorde alt videre Forsvar overflødig. Kongen meddeelte ham imidlertid, efter hans eget Duffe d. 18de Septbr. Dannefiolds Klagepunkter, som Bernstorff den 22. Sept. besvarede paa Fransk i sin bekiendte (1772, efter Grevens Død udgivne) Apologie. Bernstorff noiedes med, at Kongen erklærede ham for retfærdiggjort; men gjorde intet Skridt for at styrte eller sjerne sin Modstander og Anklager.⁷⁰⁾

Det varede ikke længe, inden man erfarede, at Prinds Carl, skiondt han hverken fattedes adskillige gode og opvakte Anlæg, eller en Opdragelse, der maa have været bedre og mere omhyggelig, end Kongens, hverken havde Nar, Charakterfasthed, eller Klogskab til at holde sig i sin Stilling, eller at beherske den Modstand, han i den kunde vente sig. Saameget mindre var han i Stand dertil, da hans Ungdom og hans fortrolige Forhold hindrede ham i at kunne faae nogen

Satisfaction ausgeschlagen. — Det franske Brev fra Kongen til Bernstorff (som vil blive aftrykt) er uden Datum; men, som man sees, skrevet efter en senere personlig Sammenkomst.

⁷⁰⁾ „*Le Roi lui-même le declara innocent. Dans ce moment il n'auroit pas été difficile de disposer le Roi à renvoyer le Comte de D. Mr. de Bernstorff ne connoissoit pas la vengeance. Il aimoit le prince de Hesse, & ne vouloit pas detruire son ouvrage pour une cause personnelle.*“ (Vi helde os til samtidige Optegnelse, hvis Forfatter meget nøie havde kiendt Bernstorff, snarere end til Høst, som mener, det er ubekiendt, om Kongen udtrykkelig frikiendte Bernstorff. I. 97.)

moralisk Overvægt hos Christian VII. og den personlige Gunst, som han en kort Tid besad i høi Grad, har formodentlig allerede aftaget, da Prindsen efter sit Giftermaal mindre stadigt og daglig kunde være om Kongen, hvis Tilbeieligheder og hvis Sæder desuden snart toge en Bending, hvorved han mere maatte undsee sig for sin Søsters Mand, end han kunde gjøre ham deelagtig i sin Levemaade. Han havde nu desuden netop i den raske, altid lystige, overgivne, og i det mindste godmodige og uegennyttige Hold fundet Stoffet til en Yndling, der, ligesaa letfærdig, som han selv, bedre passede for Kongens Charakter og Tilbeieligheder, end en Svoger og Prinds, til hvem der, uagtet al Fortrolighed, altid maatte blive et mindre frit Forhold.

Prinds Carl, som allerede engang, (og formodentlig efter Indflydelse af Sophia Magdalena) ved at virke til Danneffolds Tilbagekaldelse, havde bragt Uro og Splid i Ministeriet, og, om endog imod sin Villie, været nær ved at give Anledning til Bernstorffs Fald: gjorde et andet, endnu mere uoverlagt Skridt, hvorved han bidrog til at hæve en af de farligste og mest fordærvede Mænd blandt dem, som optraadte ved Christian den Syvendes Hof: Grev Rantzau-Ascheberg, ved paa ny at bringe ham i en Stilling, hvor han snart vidste at skaffe sig Indflydelse. Denne længere hen i Struensees Historie endnu mere navnkundige holstenske Adelsmand (Søn af Geh. Raad og Rigsgreve Hans Rantzau, til Ascheberg, Breitenburg, Lindau m. m.) var under Frederik V. i dansk Krigstjeneste stegen til Oberst af Infanteriet og Generalmajor; men blev pludselig afskediget den 14. Jul. 1756, og begav sig til Rusland, hvor han vidste at skaffe sig Udgang til Grev Orlov og giennem ham til Keiserinden, og hvor han skal have taget et Slags Deel i Sammensværgelsen imod Peter III. Da han ikke blev lønnet og forfremmet, som han havde ventet,

(han har sandsynligen kun spillet en fiernere og underordnet Rolle i den russiske Hofrevolution) blev han i høi Grad forbitret, og forlod Petersborg som en uforsonlig Fiende af det russiske Hof. Keiserinden var vel vidende herom, og Rangau blev hende altid, som vi længere hen skulle berøre, i høi Grad utaalelig. — Ikke desmindre blev han nu, den 3. Jul. 1766, udnævnt til dansk Generallieutenant, og den 28. Aug. til Chef for Dronningens Livregiment. At Prinds Carl vilde og kunde sætte dette igiennem, imod Bernstorffs Duffe og Billie, da denne Minister bedst kiendte, hvorledes Rangau var anseet ved det russiske Hof, og selv havde været den, som under Frederik V. havde bewirket hans Afsted: viste, hvor lidt Prindsen var hjemme i den høiere Statsklogskab. Som det hedder, vilde han ved Rangau skaffe sig en Støtte imod sin Medbeiler St. Germain, der vel havde mistet sin Post, som Krigsminister, eller Chef for Krigscollegiet, men havde beholdt sin Værdighed som Feltmarskal, eller øverst commanderende General, og vedblev at være en betydende og farlig Modstander for den unge Prinds, der havde havt Driftighed nok til at fortrænge ham og indtage hans Plads.

At Rangau, der aldrig glemte hvad Bernstorff havde virket imod ham, har havt en skadelig Indflydelse paa Prinds Carl, er meer end rimeligt. At han har lønnet Prindsen med siden at slaae sig paa hans Uvenners Parti: maae vi slutte af en senere Uttring af Bernstorff.⁷¹⁾ -- Om Rangau

⁷¹⁾ I et fortroligt Brev af 20. Dec. 1767, hvori han meldte en af sine Venner, at baade Grev St. Germain, og to Mænd, som da hørte til hans Parti, Grev v. d. Görz og Grev Rangau, vare afskedigede af Kongens Tjeneste, tilføier Bernstorff: „Vous jugerez par ces peu de mots, que les ennemis les plus cruels du Prince de Hesse sont abattus; mais cet événement n'a pas relevé directement les affaires de ce prince." Forholdet imellem Prindsen og Grev Bernstorff tabte heller aldrig i gienfaldig Agtelse og Hengivenhed. Prindsens Beretning om hans

ere ogsaa alle Partiers Stemmer enige i at tillægge ham, fra Moralitetens Side, næsten enhver slet og vanærende Egenskab, man kan finde hos en Mand af hans Stand og Stilling. 3 Mandsgaver var han vel ikke af Naturen forsemt; men hos en saa fordærvet Charakter, der ikke engang havde Mod og Fasthed til at bøde paa, hvad han ved flette Anslag og Grundsatninger fordærvede, og for hvem en forræderisk Handling blev den sidste Udvei til at svinge sig op til Glands og Indskydelse, vil man vel mindst søge de Egenskaber, Statsmanden ikke maa fattes.⁷²⁾

Man mærkede, at Brindsen noget længere hen begyndte at snerpe sig mere fra Bernstorff, og at slutte sig til det Parti, som var imod Forbindelsen med Rusland, og saaledes imod den under Bernstorffs hele Ministerium fulgte Politik, ved hvilken man endelig havde tilendebragt Underhandlingen om Byttet af den Gottorpke Deel af Holsten imod Oldenborg og Delmenhorst. Dermed lykkedes det dog ligesaa lidt ham, som Danneviold, at kunne tillutetgiøre den Tillid, som Christian VII., selv under alle sine Forvildelser, naar man bragte ham til nogen Gfjertanke, vedblev at vise Bernstorff, der af alle

Afskedigelse i et Brev af 20. Sept. 1770 begynder med de Ord: „Le meilleur de mes amis, le plus digne & le plus éclairé des Ministres, vient de succomber à une cabale infernale.”

⁷²⁾ Blandt mange Skildringen af Rangan-Ascheburg er følgende forte af Suhm en af de mærkeligste, fordi den er nedskreven længe før Katastrophen d. 17. Jan. 1772. „Rangan har megen Esprit og nogen Læsning; men hverken Conduite, Mod, Religion, eller Ærlighed. Han er stelt i Modgang, fryvende i Modgang, kan smigre endog for de Redrigte, og mener det Ingen vel. Han er fremfusende, en Praler, og kan ikke tie. Hans mindste Feil ere Albydighed og Overdaadighed; han er hvad man kan kalde en *traitre*.” Man gienfinder omtrent Suhms Charakteristik af Rangan i en anden samtidig, ligesaa fort og ligesaa syndig: „Il ne tenoit ni à la religion, ni à la vertu, ni aux loix, ni aux devoirs, ni à la patrie. Il ne connoissoit pas meme l'honneur, que de bouche; il étoit lâche, avec tous ses autres défauts.”

Statsmænd og Ministre, Kongen havde om sig, bedst forstod at virke paa ham, uden at bortgive noget af sin Værdighed. — Allerede nogle Maaneder efter Prinds Carls Giftermaal, begyndte hans Undeist hos Kongen stærkt at dale; Kulden imellem Monarken og hans Svoger blev meer og mere tydelig i Wintermaanederne 1766—67; og den skal være udbrudt offentlig, i et for Prindsen fornærmeligt Optrin, der fandt Sted paa en Mafferade hos Grev Schimmelmann d. 2den Marts 1767, og som havde til Følge, at Prinds Carl strax efter Kroningen, tilligemed sin frugtsommelige Ægtefælle forlod Kiøbenhavn, efterat være tilfjædt af Kongen behandlet med uanstændig Haardhed; og begav sig til Hanau, hvor begge i et Slags Forviisning tilbragte halvandet Aar.⁷³⁾

9. Man vil saameget mindre undres over, naar Kongen saa snart blev fied af Prinds Carl, som han endnu for 8, 9 Maaneder siden ikke kunde affee nogen Dag, at han kunde blive det af den gamle Dannefskiold. I hvormange Fortienester og roesværdige Egenstaber denne Herre i øvrigt har besiddet, og hvor agtværdig han fremtræder ved sin Danstshed og sin patriotiske Iver, havde han dog hverken Evner til en Premier-Ministers Post, (hvorfra han havde Lyst til at fortrænge Bernstorff) eller overhovedet Statsmandens politiske Indsigt, Klogskab og overskuende Aand; men allermindst havde han i sin Alder, og med sine strenge Grundsætninger, Talent eller

⁷³⁾ »Strax efter Kroningen (beretter Suhm) forlod Prindsen af Hessen og hans Gemalinde Kiøbenhavn, og reiste til Hanau. Det var nu ganske ude med ham; Kongen glemte den Søster, som han for høiest havde elsket; som han saa mange Gange havde tilsvoret, aldrig at ville forlade. Hun, som var vive af Natur, foreholdt ham dette, og spurgte: om han meente, at Underaarterne vilde holde ham deres Eder, da han selv saa slet holdt sine Eder? Til Afsted kunde de ei faae Kongen i Tale; de bleve næsten udjagede, og i Forvisningen vilde han neppe tilstaae dem Pension.»

Beielighed til at kunne holde sig ved personlig og umiddelbar Indflydelse paa Christian VII. Denne Konges Charakter, saaledes som den fremtræder i denne Periode, var en Blanding af flygtig og frivøl Letfæindighed, kold Egoisme, og en lunefuldt Egenfæindighed, hvorved han til visse Tider seingede sig op til et Slags Bevidsthed om sin Magt og Heiher. Naar da undertiden Nogen havde forstaaet at vække hans Luener, og bringe ham paa den Tanke, at man betragtede ham som det, han var, et blot Redskab for Andres Willie og Intriguer:⁷⁴⁾ da kunde han let komme i et Slags opbragt Stemning, og bringes til, pludselig at udstede det Slags Lettres de cachet, hvoraf adskillige udgik egenhændig fra Christian VII. i hans tidligere Regjeringsaar, baade til Ministre og Jundlinger⁷⁵⁾. Ved et saadant blev ogsaa Dannefeldt (som vi have seet) ligesaa pludselig affædiget og bortviist, som han var bleven kaldet til Hoffet. Den paafaldende Opmærksomhed og Raade, Kongen et halvt Aars Tid skienkede ham, var formodentlig især Følgen af et Indfald, som Sophia Magdalenas og Prinds Carls Indflydelse i Forening fremkaldte hos Christian VII., og det tabte sig, ligesom Indflydelsen dalede hos begge. Den gamle Enkedronning nød kun fort sin Alderdoms Drem, at en Østerglands af Christian den Siettes Dage skulde lyse over hendes Livs Aften. Kongen viste hende vel endnu længe Opmærksomhed og en vis Ærbødighed (det var først Caroline Mathilde og Struensee, hvis Opførsel imod hende blev uanfændig og haanlig;) men med Indflydelsen var det snart

⁷⁴⁾ Christian VII. havde, formodentlig af Reverdis, lært den Sentens, som han undertiden anbragte: „Un Roi ne doit avoir autre favori, que son peuple.”

⁷⁵⁾ Saaledes bl. a. det bekiendte, til daværende Kammerjunker C. Brandt (s. nedenfor) af 4. Mai 1768, hvorefter han inden 24 Timer maatte remme Hovedsladen, og Landet inden 8 Dage. (Trykt i Hofst's Tidsskrift: „Politik og Historie“. 3. Bd. 1821. S. 118.)

forbi; og ligesom med Dronningen, gif det med den gamle Admiral: hverken hans System eller hans Person, passede til Christian VII. Hof. Dannefiold vilde, som sædvanligt, begynde sine Reformer i Søvæsenet med Omstobninger ovenfra; men kom ikke videre, end til nogle Personforandringer, da han strax tog sig for i Statsraadet at ville sætte et nyt Regieringsystem igiennem, i Stedet for først at blive færdig med Marinen.⁷⁷⁾

Man er maaffee undertiden, ved at tænke sig denne 17aarige Konge i Begyndelsen af hans Regiering, kommen til en Forestilling, der laante et og andet Træk hos hans Sø — eller var dannet efter den nærmere Grindring og det tydeligere Billede af Kronprinds Frederik, da han, omtrent i samme Alder som hans Fader, 1784 greb Statsroret. Men Uliigheden kunde ikke være større. Kronprindsen var, om ikke i Kundskaber, dog i Forstand, Alvor og Modenhed, meget forud for sin Alder; i Sæder og Levnet et Mønster for opvokende Fyrster. Hans Fader var 1766 i Alder knap en Ungling; i Aandskræfter og Adfærd halv Mand og halv Barn; i det physiske Livs Gyver og Ungdomskraft fløvet, og snart udlevet inden Livet endnu var modnet. Kunde man vente sig Alvor og Stadighed i Regieringsarbejder af en

⁷⁷⁾ Efterat Dannefiold (i Aug. 1766) var bleven Intendant over hele Sø-Staten, og tillige Over-Secretair i Rosenkrantses Sted, vilde han have Statens Collegium adskilt i to, som det tilforn havde været: Admiralitet og Commissariat. "Det var mest (siger Suhm) fordi Dannefiold har et indgroet Had til en tidligere Formand, Carl v. Holstein, som tilforn (under Frederik V.) var bleven hans Eftermand; og siden denne havde søbt begge Collegier sammen, saa skulde de nu adskilles. Det er en gammel Indbildning hos os, at Tingene forbedres ved at forandre Navn." — I Admiralitetet indfattede han Adm. Romeling og Commandeurerne Raas og Numohr. "Han forjog Schindel, som var Holstens Chef, og saate Heiersen ind igjen, som ogsaa var dueligere dertil, da den forjedes Fremhed var for stor." (Suhm.)

Monark, der fandt en barnagtig Lyst i at giøre de Statsmands Udvortes latterligt, med hvem han skulde arbejde, eller hvis Raad og Betænkning han skulde høre?⁷⁸⁾ — Han kunde jo ikke engang, ved den eneste, for den kongelige Høihed og Værdighed betydende Høitidelighed, hvor han viste sig offentlig — ved hans egen og Dronningens Kroning (1. April 1767), afholde sig fra en letsindig og og usømmelig Udfærd,⁷⁹⁾ der maaskee kunde være overseet hos en uopdragen ung Mand af privat Stand, men ikke kunde undgaae at forbause dem, der i denne Mand skulde see og boie sig for deres Gnevoldskonge.

Man har imidlertid sagt, at Christian VII. Ministre selv, i det mindste for en Deel, havde Skyld i, at Kongen tabte Lyst til Regieringsstykker, fordi deres Behandling i Statsraadet var ham for tør og vidtloftig, og fordi han egentlig ikke fandt Smag i nogen af sine Ministre. A. G. Moltke havde han, allerede som Kronprinds, ikke kunnet lide; Sophie Magdalene, Reventlow og flere, satte fremdeles ondt for ham. Denne sidste beholdt vel, som vi have seet, endnu nogen Tid Indflydelse og Autoritet hos Kongen, men var ham i Grunden ukær og ligegyldig; om ikke desuden gammelt Nag har virket imod ham. Thott's gammeldags Væsen og Alvor fandt Christian VII. latterlig; og selv Bernstorff forekom ham alt for afmaalt og underdanig i den personlige Omgang. — Men denne Fremstilling er dog eenfaldig og mangelfuld.

⁷⁸⁾ Christian VII. havde fra Ungdommen en betydelig minisk Jærdighed i at efterligne Folks Tale, Lader, Gang og udvortes Skikkelse. Da han var bleven Konge, hørte det til hans Morstab, naar han kom ud fra Statsraadet, eller ved andre Leiligheder, hos sine Høitidelige at giøre sig lystig over Ministrene og forestille deres Personer.

⁷⁹⁾ „Under Acten (beretter Suhm) førte Kongen sig meget uanfærdigt op, kunde ei et Dieblit sidde stille, gav slet ikke Agt paa Prædikenen, og legede med Scepteret, saa at det øverste af samme faldt af.“ — Intet kunde være mere skicket til at tages for et ondt Varsel; og ligesaa uheldigt var Kroningsdagen valgt: (den 1ste April.)

Naar Christian VII. i sit 18de Aar ikke fandt Smag i sin Faders Ministre, og neppe kunde udholde en Times Tid, to Gange om Ugen, at sidde i Statsraadet: saa begriber man let den sande Grund dertil. Den laae i hans egen Sindsbekaffenhed, i hans Charakter og i Mangel paa en Opdragelse, der kunde danne ham til Regent. Stadighed i alvorligt Arbeide var ikke at finde hos ham; de Samtidige, som uden Slor og uden Skaansel have nedskrevet Optegnelser om hans Ungdoms- og Regentliv, tillægge ham langt mindre Mangel paa intellectuelle Gaver og en let Opsatning indenfor visse Grændser, end uovervindelig Ulyst og Lædshed til Arbeide; en umættelig Jagt efter omskiftende Adspredelser og Forlystelser; og deriblandt undertiden saadanne, som hørte til den laveste og raaceste Art. At bringe ham til at henvende sin Opmærksomhed paa Gienstande af høiere og indvortes Værd, af offentlig Bigtighed og Mærkværdighed, var næsten ikke mueligt. En eneste Gang fik Danneviold ham til at besee Gammel- og Ny-Holm; dette berettes som noget særdeles mærkeligt; og ligesaa, at han et Par Gange var tilstede ved en Bagt-Parade. „Man saa (siger Suhm et Sted,) at Kongen ikke tænkte paa andet end at fornoie sig; og naar han engang skulde see noget alvorligt, løb han det over, som en Lynild“.

Vel har man ogsaa sagt: Ministrene vare ligegyldige ved Kongens Levemaade; de havde intet imod, at han af Letsindighed og Lædshed intet alvorligt vilde foretage sig; det gav dem saameget bedre og sikrere Leilighed til at regiere allene. Dette lader sig maaskee i det Hele anvende paa Frederik den Femtes, fra Kongens Side næsten ganske passive og uvirksomme, men stadige og rolige Regiering. Men man behøver kun at giennemløbe Christian VII. korte Regieringshistorie, før Struensee fik Magten, for at blive overbevist om, at netop Livet i en Hvirvel af Nydelser og Adspredelser gav ham i Hoffolks og Indlingers

Bold, der tidt vare Ministeriets farligste Fiender; og at dersom Kongen endog gierne overlod Noie og Arbeide til sine Ministre og Departements-Chefer, saa vilde han altid beholde Magt og Myndighed til at følge sine Yndlingers Indflydelse og sin Camarillas Intriguer, og undertiden lade en Cabinets-Ordre, med Afsted eller Forviisning, slaae ned som en Bredeestorden. Der behøvedes hos Ministrene en uafbrudt Alraaagenhed, en uafsladelig opmærksom Forsigtighed, for ikke at overraskes af Hoffets Cabaler og Kongens Luner; og hvorledes vare ikke de tre Aar, vi her have for Die (1766—68) opfyldte af Omkiftninger baade i Statsraadet, ved Hoffet, og i høiere Embedsposter? — Vi have allerede seet, at selv Bernstorff, med sin overveiende politiske Klogskab, med den uroffeligt grundfæstede Hoiagtelse, som han nød i enhver Kreds, og som endog Kongen, uagtet al sin Frivolitet, maatte dele, neppe undgik et Anslag, som truede hans høie Stilling, da han maaskee mindst ventede det. Og det var ikke det eneste. Denne Statsmands fencste Aar i det udenlandske Ministerium, under Christian VII. (1766—70) vare en næsten uafbrudt Kamp for at forsvare, ikke allene sin Stilling og sin egen Ære, men ogsaa Statens; men selv besad han, med al sin Klogskab og Siinhed, en ædel og heimodig Charakter. Han var noget for estergivende, og ikke altid forsigtig; han havde hverken den Snildhed, der kunde behøves ved et saa fordærvet Hof, som det danske blev, eller den umoraliske Egoisme, som ikke skyede noget Middel for at holde paa sin Stilling.

10. En af de tidligste Cabaler imod Bernstorff var vel af underordnet Betydning og Virkning, men af en egen og synderlig Bessaffenhed. Den kan i Forbigaaende berøres, og tiene til Exempel paa, hvorledes Intriguen blev drevet, og hvad man prøvede paa ved den unge Monarchs Hof for at styrte den eneste Mand, hvis Klogskab og Landskraft var den

overlegne Magt, der holdt Ministeriet. En vis Morin d'Heronville (formodentlig af fransk Familie, skøndt han kaldes Englænder) var bleven Bernstorff stærkt anbefalet ved en af dennes Venner i London.⁸⁰⁾ Morin kom til Kiøbenhavn, hvor Ministeriet tog sig af ham, og omsider 1763 skaffede ham en Ansættelse i det tyske Cancellie, som Secretair med Titul af Legationsraad. Man kan vist ikke rose Bernstorff for en saadan Billighed til at drage en fremmed Lykkesøger ind i Landet; men han blev ogsaa ilde lønnet af denne. Morin, der bl. A. havde levet længe i Italien, var en Mand af Forstand og udvortes Politur; manglede ikke Smidighed og Talegaver, men forbandt dermed en skiult, rænkesuld Charakter, uden Religion og uden Moralitet. Han havde vundet megen og nær Afgang til Prinds Carl, der skal have gjort ham til et Slags Fortrolig i sin Kiærlighed til Prindsesse Lovise. Formodentlig giennem Prindsen havde Morin ogsaa faaet Afgang til Christian VII. Person (maaskee endog for hans Thronbestigelse;) og han skal have bidraget meget til at styrke Kongen i den spottende Ringeagt, hvormed han altid behandlede Religion og offentlig Gudsdyrkelse. Af samme Tænkemaade var den daværende preussiske Minister i Kiøbenhavn, Baron v. Bork, (Søn af Frederik II. Stats- og Krigsminister) som ogsaa havde indsmigret sig hos Christian VII., og uden Tvivl ikke har været uden al Deeltagelse i Danneviolds Planer, idet mindste var han af dennes Parti.⁸¹⁾

⁸⁰⁾ „Mr. de Schrader, ami intime du Comte de Bernstorff, & confident du feu Prince de Galles“ (Caroline Mathildes og Georg III. Zæder.)

⁸¹⁾ Om v. Bork beretter Suhm bl. a. „Denne Mand havde megen esprit, men ingen Soliditet, og et ondt Hierte. Kongen, hvis eneste Qualitet var esprit, behagede han derfor vel. Han traf paa een Stræng med Saint-Germain, og vilde, tilligemed denne, styrte Confæillet, sigende: at en souverain Konge bør ingen Foresillinger taale. „Selv vilde han i dansk Tjeneste, og bort fra de udenlandske Affairer. — — Denne Bork havde engang villet overtale Kongen til

Med Morin skal v. Borck have overlagt en Plan, der ikke gif ud paa mindre, end at styrte det hele danske Ministerium. Dette var omtrent samtidigt med Dauneskiolds første Angivelse mod Bernstorff, hvis Uven ogsaa v. Borck var. Han skrev en tydsk Memoire, der skildrede Landets Tilstand med mørke Farver, (som heller ikke alle vegne vare falkte) og skulde bevise Nødvendigheden af en total Forandring i den danske Statsstyrelse; hvortil naturligviis horte, at de 4 Statsministre, som han forsikrede Kongen alle vare i heieste Grad forhadte hos hele Nationen, skulde give Plads for Andre. Dauneskiold blev foreslaaet til Chef for det danske Cancellie. (!) Rosenkrantz kunde man endnu i nogen Tid, paa Forsøg, lade forestaae Se-Staten. Kammerherre v. der Assenburg, som i Grev v. Ostens Sted var bleven Gesandt i Petersborg, kunde blive Minister for de udenlandske Sager (Bernstorff skulde sættes til Stattholder i Oldenborg, og hans Brodersøn, A. P. Bernstorff, sendes til Petersborg.) Den gamle Generallieutenant Ahrenstedt foresloges til Chef for Krigscancelliet; Grev Rangaus Alsheberg til Chef for Cavalleriet o. s. v. Kongen skulde derimod selv paatage sig den øverste Styrelse og Commando over hele Krigsmagten, „*ester Hans Maj. Kongen af Preussens Exempel*“ (hvilket næsten klinger satirisk). „*Endlich brauchen S. Maj. ein tüchtiges Subjectum zum Chef der Finanzen. Wen soll man aber dazu in Vorschlag bringen? Es ist niemand in Dero Diensten bekannt, welcher auch nur eine mäßige Einsicht in Finanz- und Commerz-Sachen hat. — Man würde also suchen müssen, aus fremden Diensten jemanden zu erhalten, der die Fähigkeit dazu hätte. — Die Einrichtung*

„at affkaffe baade Præster og Kirker, og giøre de sieste til Kornmagaziner; og havde man i nogle Dage Meie med at affkaffe ham (Kongen) denne Grille af Heredet.“

„der Königl. Preussischen Finanzen ist bis dato die beste, die in der „Welt bekannt ist.“ o. s. v. (Vef. „Dedeciana“ 1792. S. 225—263.)

Det var altsaa den preussiske Finants-Indretning, man i Danmark burde tage til Model; og En, som var tilstrækkelig bekendt med samme, vilde være den bedste Finants-Minister eller Intendant, man kunde vælge. Med andre Ord: Hr. v. Borch har uden Tvivl selv havt Lyst til denne Post; om han havde Evner dertil — derom veed man intet. I øvrigt gif, som man tydeligt seer, Planen ud paa, at omstyrte Statsraadet, og d e r i stemte den ganske overeens med St. Germain's Ideer. „Han søgte (siger Suhm) at giøre Conseilet mistænkt for Kongen, og kaldte det et Senat, sigende: at en souverain Konge „ei burde staae under Formynderskab. Hans Afgt var at faae „det affkaffet, for at han selv kunde være Alt i Alt.“

Det omtalte hemmelighedsfulde Skrift, hvis Indhold i flere Punkter stemmer overeens med Danneffiolds Meninger og Uttringer, maa være forfattet i en af de første Maaneder efter Christian VII. Thronbestigelse, og blev anonymt bragt i Kongens Hænder. — Endskiøndt det nu virkelig var kommet saa vidt, at Kongen, som desuden personlig yndede Hr. v. Borch, i tre Dage efter hinanden havde hemmelige Samtaler med Morin, og denne desuden stod i Forbindelse, baade med Reverdil og St. Germain: fik Bernstorff tidligt nok Underretning om dette Anslag, og hans Anseelse og Indflydelse var 1766 saa stor, at han gjorde det hele til Intet. Morin blev skicket som Legationssecrerair til Neapel, hvorhen en anden politisk Rænkesmed af mere fornem Art, Grev v. d. Osten, nylig var sendt som Minister, for at faae ham bort fra Kiebenhavn. Om det tydske Stats-Project blev der siden ikke videre Tale, end at den preussiske Minister i Anledning af samme et heelt Aar efter compromitterede sig paa en meget ubehændig Maade, ved at tilskrive Bernstorff d. 16. Marts

1767 en Note, hvori han forlangte, at man vilde skaffe ham den Fyldestgiørelse, hans diplomatiske Stilling kunde berettigede ham til, i Anledning af udsprede Rygter om, at han skulde være Forfatter til en Memoire, „rempli de machinations contre l'état, & de projects très dangereux.“ Dette Skridt, hvorved Hr. v. Borch egentlig kun gjorde sig latterlig, og snarere bestyrkede det Rygte, han vilde give sig Skin af at giendrive, havde dog til Folge, at Frederik II., da Sagen blev ham bekendt, blev utilfreds med Hr. v. Borch, som i A. 1768 tilbage kaldtes, eller tog sin Afsked som Gesandt ved det danske Hof.

Ikke bedre, end med v. Borchs og Morins Anslag, gik det med en anden Cabale, der ligeledes blev opspundet imod Bernstorff, og var et Beviis mere paa, hvorledes man dengang, ved enhver given Leilighed, benyttede Kongens Letsindeghed og svage Charakter til politiske Machinationer. Denne Gang var det en ellers ikke meget bekendt Adelsmand af hollandsk eller tydsk Familie, Kammerh. Grev Carl Fr. Görz, som ved St. Germain 1763 var bleven Oberst ved det da oprettede svenne Dragon-Regiment. I Maret 1766 kom han til Hoffet, og da han var en Mand af et smukt og behageligt Udortes, og ligesom v. Borch kunde more Kongen med frivole Spotterier over Religion og Geistlighed i Frederik den Andens Maaner: gjorde han i en kort Tid Lykke hos Christian VII., som (d. 14de Mars 1766) pludselig gav Grev Caspar Moltke (Geh. R. A. G. Moltkes tredie Son) Afsked som Commandeur for begge Livgarderne og satte Grev Görz i hans Sted. Det opdagedes imidlertid strax, at Görz stod i hemmelig Forbindelse med St. Germain og flere, hvorved det, som sædvanligt, skulde gaae ud paa, at sprænge Ministeriet, og at styrte, om ikke Bernstorff selv, i det mindste Reventlow og Rosenkrantz. Dette blev opdaget; Christian den Syvendes personlige Gunst hjalp ikke Görz, saa lidt som at han var Sviger søn af Stifts-

amtmanden, Grev Knuth. Han beholdt sin nye Post kun to Dage; „blev affat uden Pension, relegeret, og levede siden ved Frankfurt am Main.“⁸²⁾

Efter Udfaldet, iffe blot af dette tidligere Anslag, men ogsaa af det Uveir, som Grev Danneskiold var nær ved at reise imod Bernstorff, bestyrkedes denne Ministers Anseelse og Bægt i Cabinettet og Kongens Tillid til ham endnu mere, end tilforn. Det lykkedes ham saaledes omsider at slutte de Forhandlinger, som i saamange Aar havde været Gienstand for hans uafsladelige Omsorg og Bestræbelse, ved den bekiendte Forbunds- og Bytte-Tractat med Rusland af 13. Decbr. 1767, hvorved Oldenburg og Delmenhorst bleve afftaaede, og hele Hertugdømmet Holsten kom under den danske Konges Scepter. Christian VII. belønnede Baron Bernstorff ved at opheie ham og hans Slægt i den danske Grevestand; en Naadesbeviisning, som de to Statsministre Thott og Reventlow deelte med ham. Bernstorffs fortrolige, høit agtede Ven, Kammerherre v. d. Assenburg, som under Forhandlingerne havde været Gesandt i Petersborg, blev til Belønning Geheimeraad. Det var et Rygte, som findes optaget i samtidige og indholdsrige Optegnelser, (af Subm) at Bernstorff til forskjellige

⁸²⁾ Jos. Struensee von Hofst I. 67, 68, hvor han har fulgt Subms Optegnelse, i hvilke der siger om Görz, at han før den Tid havde været Gesandt i Berlin. I en anden Rilde hedder det derimod om Grev G. „Il s'insinua dans les bonnes graces du Roi, & ne negligea aucune occasion pour nuire à Mr. de B. Mais le credit de ce Ministre l'emporta sur la cabale, & Mr. de Goertz, pour s'en defaire d'une manière honette, fut nommé Envoié extraord. du Roi à Berlin, à la place du Baron de Diede, qui passa à la cour d'Angleterre. Il partit en automne pour ses terres en Allemagne; mais avant que d'être arrivé à Berlin, il eut son congé & sa demission le 7. Decbr. 1767, & son Regiment fut donné à Hans Ad. Ahlefeldt.“ Denne uden Tvivl usigtige Notice stemmer iffe overeens med ovennævnte; formodentlig er der taget feil i Tiden for Görzs Sending til Berlin.

Tider havde attraaet at gøres til dansk Statscantsler; men at ogsaa Prinds Carl af Hessen, da han stod høiest i Gunst hos Christian VII. ikke havde kunnet sætte det igiennem. Det er derimod langt mere vist, og i andre Kilder fra en meget paalidelig Haand optegnet: at baade ved denne Leilighed, og sildigere, i Anledning af Kongens Udenlandsreise, har Christian VII. villet tillægge Bernstorff en Værdighed, som han efter egen Drift, bestyret ved fortrolige Benner's Raad, frabad sig. — Vi ville ved denne Leilighed endnu berøre en Omstændighed, Bernstorff vedkommende, som flere Forfattere omtale: at Danneviold, der havde forbundet sig med denne Ministers ivrigste Fiender, og selv været hans Anklager, uden at kunne styrte ham, for sin Død forsonede sig med Bernstorff. Denne Sag forholder sig saaledes, at Danneviold, før han forlod Kiøbenhavn den 29de Oct. (1767) tilskrev Bernstorff et fransk Brev, hvori han tilbagekalder Grindringen om den gienfædige Følelse af Agtelse og Venstab, som herskede imellem dem for 30 Aar siden; forsikrer, at det kun var forskellige Principer i Henseende til offentlige Sager, som havde kolnet dette Venstab; bevidner, at han nu, da han for sit øvrige Liv siger Hovedstaden Farvel, mærker, at de samme Følelser atter opvaagne hos ham; og haaber, at Bernstorff vil troe hans Ord, at han reiste uden at medtage mindste Bitterhed (ressentiment) imod nogen m. m. Bernstorff svarede Dagen derpaa i fine og værdige Udtryk, hvori man finder mere Sandhed og Ærlighed, end hyklet og overdreven Selvfornægtelse. Hertil har formodentlig den omtalte Forsoning paa begge Sider indskrænket sig.

II. Det er bekiendt nok, hvor forskjelligt den ældre Grev Bernstorff er bleven bedømt som Statsmand, og at han i sin Tid har havt den Skiebne, at blive ligesaa fiendisk angrebet, ligesaa skarpt og eensidigt dødlet, som hans Brodersøn blev almindeligt æret, og hans Virksomhed i Staten, baade

før og efter hans Død, har vundet af den Erkiendelse og Berømmelse, som Historien altid vil tilkiende den ædle og høisindede Minister. Naar vi dybere ville undersøge begges politiske System og Handlinger, da vil det dog blive tydeligt, at Andr. P. Bernstorff, fremdraget, beskyttet og dannet af sin Farbroder, i alt Væsentligt har gaaet i hans Spor og hyllet hans Grundsætninger. Begge var giennemtrængte af en lige sand, varm og levende Kiærlighed til det Land, i hvis Styrelse de toge Deel, og hvis Monark de tjente med samvittighedsfuld og ubrødelig Trofskab. Begge havde gjort deres egen Værd, deres eget Vel uadskilleligt fra Statens. Begge kappedes om en uegennyttig og adelmodig Opoffrelse af egen Formue i Statstjenesten, som dog især hos den ældre Bernstorff fandt Sted i en sielden og ualmindelig Grad. Hvorfor er den ældre Bernstorff bleven miskiendt paa sin politiske Løbebane, og undertiden, efterat han havde maattet forlade den, og efter hans Død, betragtet med Ligegyldighed i Danmark, eller endog underkastet en nedfættende og dadlende Bedømmelse? — Bevarelsen heraf er ikke vanskelig. Grev H. C. Bernstorff har havt det Uheld, at leve nær den store Tidsgrænse, som med en uhyre Kloft skiller det 18de Aarhundrede, med det nyere Europas hele Fortid, fra Revolutionens Æra; han levede i en Periode, saa uliig flere af de efterfølgende i Danmarks seneste Historie, at man let har kunnet finde Anledning til at fremstille ham i et meer eller mindre falskt Lys, ved at betragte ham saaledes, som om han havde levet en eller to Generationer efter sin Død. Han hører til de Statsmænd, i hvis Charakteristik og Bedømmelse historiske og politiske Forfattere af en vis Art ere mere tilbøielige til at spørge: hvorfor gjorde han ikke dette eller hiint, som vi 60 eller 80 Aar efter hans Død forlange, at han skulde have gjort? — end de ville bestræbe sig for, klart at see og retfærdigt at veie

det Gode og Grefulde, han udrettede — det meget Skadelige og Fordærvelige, som han hindrede, saa længe det kunde lykkes ham, at modstaae sine Fiender og Misundere. Lad os noie betragte og gjennemskue Forholdene, som de vare ved Christian den Syvendes Thronbestigelse, og i Aarene 1766—68; og lad os da spørge: hvorledes det i disse Aar vilde have seet ud, i Fald det var lykkedes, allerede 1766 at styrte Bernstorff, og at bringe Regjeringens Toiler, under en Konge i Unglingsalderen, uden Religion, uden Alvor, uden Sæder, i Hænderne paa en Coalition af Mænd, som Rantzau-Nischeberg, St. Germain, Osten, Borch, og flere deres Lige — tilligemed en Flok af rænkfulde Fortrolige og Hjelpere paa den ene Side, og en Camarilla, af den mest umoraliske og fordærvede Art, paa den anden. Svaret kunne vi tildeels finde i Bernstorffs egen Skiebne, som den blev fra 1769, og i den stigende Vanære og Ringeaagt, der leirede sig omkring den danske Throne, efterat hans Anseelse, hans Indflydelse og Virkekraft, fra Begyndelsen af hiint Aar, Dag for Dag mere aftog.

Men, saalidt som det hører til vort Formaal, at skrive en ny Apologie for Grev Hartvig E. Bernstorff — ligesaa lidt ville vi opholde os videre ved de øvrige Cabaler og Hof-Intriguer, som spillede ved Christian VII. Hof i Aarene 1766 og 67, eller før hans Udenlandsreise. Vi have berørt nogle af de betydeligste, og for Bernstorff farligste, og ville kun endnu tilføie dette: at man vil see, det ikke overalt kunde lykkes denne Ministers Klogskab og Indflydelse hos Kongen, at overvinde enhver Modstand, som han mødte ved Hofrænker, eller ved enkelte af hans i det Skulte virkende Uvenner. Bernstorff kunde heller ikke umiddelbart blande sig i Regjeringssager, der laae ganske udenfor hans egentlige Virkefæde. Saaledes vedblev der i disse Aar at herske personlig

Strid og stridige Meninger om Militairvæsenet, snart imellem St. Germain og Prinds Carl; snart imellem den første og General Schmettau og A., hvorved Armeen og Krigsstyrelsen, i Stedet for at sættes paa en bedre og mindre kostbar Fod, blev en Skueplads for Cabaler, Projecter og idelige Forandringer, hvorved Alt gik op og ned, efter som snart det ene, snart det andet Parti havde Dverhaand. Saaledes blev den bekiendte Grev Schmettau, der ikke altid kunde enes med St. Germain, kaldt ned fra Norge, hvor han var commanderende General, og i det Hele havde erhvervet sig et agtet Navn. I hans Sted sættes Grev Ranzau, der i ni Maaneder gjorde sig saa hadet af Normændene, at man vilde stene ham i Bognen, da han kiorte ud af Christiania. Han blev i Unaade affediget, da hans Beskytter og Ven, Grev St. Germain, om sider reent maatte bukke under, og anden Gang erholdt Afsted, ikke allene som Krigsminister, men som Generalfeldtmarskal (18. Dec. 1767). Imidlertid gik det ikke for sig uden et betydeligt Dffer; St. Germain beholdt for det ringe Gavn, han havde kunnet giøre, den skammelige Bortødsling ved Salg af Armeens Materiale, som han affedkom under Form af Reduction, og den store Forvirring uden store Resultater, han ved sine Reformer havde gjort, en aarlig Pension af 14,000 Rdr.⁸³⁾ Ranzau derimod, som ogsaa i Petersborg var grundigen forhadet, blev ikke allene forviist Hoffet; men maatte ei engang komme indenfor Kiøbenhavn's Porte, da han efter sin Nedreise fra Norge (28. Jan. 1768) fik Befaling at begive sig til sine Godser i Holsteen.

Bed disse Forandringer i Ministeriet og Statsraadet kunde det vel synes, at Bernstorff's alvorligste og betydeligste

⁸³⁾ Vi maa forbeholde til et andet Sted en endnu nøiere Skildring af denne i sit Levnet meget mærkværdige Mand, der gjaldt for en god General, men var en fædelig og ødelæggende Krigs-Minister.

Modstandere vare fiernede. Om og hvorvidt han derved blev i Stand til at bringe et fuldkomment Sammenhæng, en fuldstændig Eenhed i Regieringen, tilveie; ville vi lade være næstgiort. I det mindste seer man, at endnu kort efter den Tid stod Statsraadet saa lidt paa nogen fast Fod, at der endog imellem Reventlow og Bernstorff, der ellers i Almindelighed havde holdt sammen, reiste sig (i Febr. 1768) en saa alvorlig Uenighed og Meningsforfælselighed, at een af dem maatte vige. Det var at forudsee, at Christian VII. ikke havde saa meget tilovers for Reventlow, at denne i Kongen skulde finde sit Forjvar. Han fik virkelig Afsted fra alle sine Embeder (d. 5te Februar) med 4000 Rdlrs. Pension; og hvad der for Mange maatte være ligesaa overraskende, Grev Adam G. Moltke, der nu i henved et Par Aar, havde maattet leve uden Hoffets Solskin, blev paa samme Tid kaldt tilbage; da man saa, at det virkelig var Christian den Syvendes Mening, at bruge sin Faders gamle Dindling ved Udførelsen af de Reformer i Landboforsætningen, som han selv tænkte paa. — Hvad Reventlows Afsted angik, da syntes den mere at være en Comedie, Kongen spillede med sit Statsraad og med sin forrige Overhofmester, end en alvorlig Cabinetsforandring. Baron Schimmelmann, der havde skaffet sig en betydelig Bægt i Staten, ved sin store, i Landet indførte Formue, hvoraf han her ogsaa tillsatte en stor Deel, skal have været den, der traadte ind som Mægler; og efter fiorten Dage, som man benyttede til at gjøre endeel Forandringer i Collegiernes Organisation, hvilke Reventlow vilde modsætte sig, kom han atter ind i Statsraadet.

Ligeledes har Bernstorff uden Tvivl maattet give efter for en Forandring i Kongens Stemning, eller en Indvirkning paa denne, hvorved Grev A. G. Moltkes Parti atter hævede sig, og Greven selv i Februar 1768 paa ny blev

Medlem af Statsraadet, og Præsident i den nylig oprettede Land-Commission, hvis Formaal en kort Tid syntes virkelig at ligge Christian VII. paa Hierte, og hvori man nu, tillige med Moltke, indsatte to andre Geheimeraader, Schimmelmann og J. D. Schack. Det lod endog til, at Landbosagen nu for Alvor ikke allene skulde blive sat i kraftig Gang, men saa at sige meer, end nogen anden, under Kongens egne Dine. I Stedet for en blot Commission, oprettedes d. 15. April 1768 et General-Landvæsen's-Collegium, der allene skulde staae under Kongen og umiddelbart foredrage dets Sager for ham; ligesom dette Collegium blev tillagt en aarlig Fond af 20,000 Rbd. til at fremme Forbedringer i Agerbrug og Landvæsen. Det nye Landvæsen's Departement, eller saakaldte Collegium, fik da ogsaa endel flere, tillige andenstedes ansatte Medlemmer, som uden Løn skulde deeltage i dets Arbejde; hvorimod Moltke som Præsident^{*)} lod sig tillægge Løn, der blev taget af den under Collegiet henlagte Fond. Men inden 14 Dage vare gaaede, blev det formodentlig en Følge af Moltkes umiddelbare Rejerat, at Landvæsen's-Collegiet, der ikke syntes anseeligt nok, blev udvidet til at skulle bestaae af Deputerede og Committerede. Denne Begyndelse lovede ikke meget godt; og man kan ikke sige, at Collegiet holdt meer end det lovede. Det vendte sin Virksomhed mere til den theoretiske Side, ved at udsætte Præmier for landoeconomiske Priis-spørgsmaal, forelægge Godseierne Spørgsmaal til Betænkning, m. m., end til at foretage sig at undersøge Landbosforholdene fra Grunden af, og i en alvorlig Forbedring af Bondestandens sunkne og forfomne Forsatning at søge et Middel til at hæve baade Standen og Landets nationale Velfærd, i dens vigtigste Hovedkilde. Det manglede ikke Moltke paa en god Billie til

*) Efter Hofst (Struensee: 1 Bd. S. 147) ikke mindre, end 4000 Rbd. Suhm har dog kun 2000 Rbd.

at ophjælpe baade Bondestanden og Agerbruget;⁸¹⁾ men hverken af hans Alder eller hans Stilling, kunde man vente nogen giennemgribende Virkekraft. Man kan heller ikke andet end berømme hans, saavel som Stampes og andre dygtige og kloge Mænds Grundsætninger, der ogsaa kom til at herske efter 1784: ei at nedbryde, allene for at forandre, men for virkelig at forbedre; og ikke, for at skaffe een Stand Ret, gjøre hvad Ulov og Uret er imod Andre. — Det var imidlertid først Aaret efter (1769), at det nye Collegium lod til at ville udvikle en større alvorlig Virksomhed, giennem flere kongelige Anordninger, der i deres Formaal syntes passende til at ophjælpe saavel Bøndernes Kaar, som et bedre Agerbrug. Men disse Love (s. Ex. Forordn. af 6. Mai 1769 om Hovoriets Indskrænkning; af 6. Jun. i. A. imod Bøndergaardens Nedlæggelse; af 28. Jun. om Jord-Fælleskabets Ophævelse) vare kun skrevne paa Papiret, og kom ikke meget videre, end paa dette. Reverdil, som havde Egenskab og Gaver til at virke paa Christian VII., var for længe siden borte (fra 21. Novbr. 1767). Kongen, som man troede vilde tage personlig Deel i Landbosagen og i den Commissions Virksomhed, som han 1768 oprettede, glemte den og flere alvorlige Regeringsstykker i Hoffets Sværm, og paa sin Udenlandsreise. Saaledes var den indre Statsstyrelse i Danmark paa en Fod, hvor det ikke var vanskeligt at see, at den var udsat for at gaae nye Rystelser og Omvæltninger i

⁸¹⁾ I et af de fortrinligste og grundigste Skrifter til Danmarks indre Historie i den nyere Tid, som vor Literatur eier: »Grev Chr. D. Fr. Reventlows Virksomhed som Kongens Embedsmand og Statens Borger, af A. S. Bergsøe« 1. Deel S. 51, tillægges A. G. Moltke den Berømmelse: »at hans Fortjenester af det danske Agerdyrkningsvæsen stedse bør erindres med Taknemmelighed;« og at »han havde udviist den samme Omserg for sine Bønder, ved hvilken senere en Søn og Sønnensøn af ham have udmærket sig.« Det er et Vidnesbyrd, som ikke kan mangle Vægt.

Møde; og at det, som Nogle endnu lovede sig af Kongens med Marcus vorende Modenhed, var en Forhaabning, der hvilede paa en meget svag Grundvold.

12. Med Ulyst og med uhyggelige Følelser vende vi os fra Hofcabalens og den politiske Intriges Rænkespil til den Konges Charakter og Personlighed, som i Historien maa laane Navn og Ansvar til deres Følger. Billedet, som her møder os, kan ikke let være mere dunkelt og sørgeligt; og dog har der været den Tid, da Hylleri, Egennytte, Smiger i Vers og Prosa, efter den indførte Skik og Bane, brugte de samme frydende Ord og opsvulmede Lovtaler til Christian den Syvende og om hans Regiering, som til enhver af hans Forsædte siden Frederik den Tredie. Men det kunde ikke være altid ved, at man i Historien gled hen over Tingenes og Begivenhedernes sande Skikkelse; at man med vedtaget Laushed forbigik saa meget, hvorved flere Forhold og Omstændigheder, flere betydende Personers Handlinger maatte blive næsten uforklarlige; eller hvorved det blev overladt til en historisk Fortællers vilkaarlige Smag og Mening, at sætte dem i hvilket Lys, det behagede ham. — Man kan vel forbigaae meget af en Konges Privatliv, naar det er saadanne Omstændigheder, om hvilke det er afgjort, at de ligge udenfor enhver Berøring med hans Regiering og Regentliv. Men ikke blot er denne Afgjørelse ikke let; der gives mange Træk i en Fyrstes personlige Væsen, Levemaade og Tilboielighed, som for Privatmanden ere ubetydelige; men hos Fyrsten ikke have været uden Virkning paa hans offentlige Liv eller hans Regentcharakter. Det er ogsaa alt for ofte netop saadanne Træk af Fyrsternes personlige Levnet og Hoffets „lønlige Historie,“ som Traditionen og „den forargelige Krønike“ os mere erindrer og gemmer, enten i Sagnet, eller i skrevne Optegnelser, end andre Omstændigheder, som man meget ser ønskede at kiende, og

behøvede at vide, for at kunne sige, hvormeget eller hvorlidt en regierende Fyrste virkelig selv har regieret.

Christian VII. var i fire Aar (1766—69) ikke ganske uden Selvvirksomhed som Regent; men allerede af det foregaaende vil Enhver let sionne, hvor svag, usikker, ustadig, for en Deel endog stadelig, hans active Deeltagelse i Stats- og Regieringsager har været. Aarsagen dertil laae uheldigvis ligesaa meget i hans Naturanlæg og Charakter, som den maa søges i hans uheldige Opdragelse og slette Omgivning fra meget tidlige Aar. En ligesaa tidlig begyndt Svækkelse af den physiske Kraft, i Forening med Kongens paafølgende Levemaade, der i nogle Aar var en uafbrudt Kæde af Uorden, som hans fine Organisation i Udviklings Aar ikke kunde modstaae, har uden Tvivl allerede fra 1770 og 1771 udøvet en færgelig og forstyrrende Virkning paa hans Forstandsevner, hvilken man alt for vel forstod at benytte. I de foregaaende tre eller fire Aar var Christian VII. i en Tilstand, hvori han, med en stærkere Kraft i Villien, kunde være bragt paa en bedre Veie til endnu, baade i den physiske og aandelige Organisme, at vinde Ungdomsstyrken og en naturlig Udvikling tilbage. Men et saadant Vidunder var her allermindst at vente. Allerede før hans Thronbestigelse var der lagt Grund hos ham til en Tankemaade, hvis Ligegyldighed for al indvortes og udvortes Sædelighed, hvis Ulyst til enhver alvorlig Syssel og Higen efter uophorlig Udspredelse, hvis letfærdige Ringenagt for al religiøs Tro, ligesom for al offentlig Gudsdyrkelse, vare saadanne Træk og Egenskaber hos en Fyrste, der i sit 17de Aar fik en mindstærket Kongemagt i Hænderne, hvoraf man havde Grund til at vente sig de beklagelige Følger for ham selv og for Riget, som ikke udebleve.

Kun een Mand stod Christian den Syvendes Throne nær i disse Aar, som ved sin Aands Overlegenhed, sin høie

og fine Dannelse, og sine udvortes Gaver, længe og mere end nogen Anden var i Stand til, i mange og vigtige Tilfælde at bringe ham til at føle sin Værdighed, og at handle og virke som Konge. Dette var et Træk, som bestyrker, hvad enkelte samtidige Vidnesbyrd ikke lade os tvivle om, at saa fattig Christian VII. uden Tvivl har været i Alt, hvad der i den menneskelige Natur regnes til Hjertets og Følelsens Side, saa har derimod Forstanden netop været en Gyne, som Naturen hos ham havde bestemt til en rig og glimrende Udvikling. Under flere Aars fysiske og moralske Forsald, under en tiltagende Sløvelse og Hengivenhed til letfjendige og uværdige Udskælfelser, vedligeholdt Kongen den Agtelse for Berustorff, den Overbeviisning baade om hans Kløgskab, Retfærdighed og Siælsadel, som det kun lykkedes en Forening af flere besværende Magter at frarive ham, og det saaledes, at man vel saae, han i sig selv kun nødvingen opgav denne Minister, og ikke fornægtede sin Hengivenhed for ham endog i de sidste skriftlige Vidnesbyrd om denne.

Hvor lidt svarede Christian den Syvendes øvrige Liv i hine Aar til dette enkelte Vidnesbyrd om bedre og højere Kræfter! — Han blev, og maatte ved sine Tilboieligheder blive, et Bytte for Enhver i hans nærmere Hof-Omgivning, der var skikket til at more ham, som han vilde mores; der kunde finde paa at tilfredsstille hans Higen efter uophørlig Omskiftning i Udspredelser, hans Smag for kaad og overgiven Lystighed; der vilde give sig til Priis for hans uophørlige, undertiden uskaansomme Indfald og Luner; eller kunde tage Deel i hans ofte bidende Sarkasmer om Personer, som han fandt Lyst og Smag i at fornærme, eller at gjøre latterlige. Han kunde ikke let mangle det Slags Omgang; men havde dog sædvanlig kun een eller et Par unge Roués, som nede hans fortrolige Omgang. Andre, ældre eller mere verdensdannede

Hofmænd, som paa den Tid vilde sege Være eller Lykke i at regnes til Christian den Syvendes intime Kreds, maatte i det mindste kunne gaae ind paa, og ved egen Tænkemaade tage Deel i den irreligiøse Tone, den forargelige eller letsindige Spot med Christendom, bibelske Gienstande eller rituelle Former, som Kongen altid fandt særdeles Smag i. Hoffet, som det var 1766, og under Overgangen til 1767, i Kongens nærmeste Dmgangskreds, skildres overhovedet af Samtidige med stygge og modbydelige Træk, hvoraf vi ei engang ville gientage, hvad der alt for meget saarer Anstændighed.⁸⁵⁾ At det, der saaledes foregik i Kongens Privatliv, ikke kunde blive skjult for hans Ministre, er ikke vanskeligt at indsee. I vor Tid vil man derimod ikke saa let gjøre sig en klar Forestilling om, hvor ganske anderledes Monarkens Person, Handlinger, Svagheder, og lastværdige Egenskaber betragtedes for 80 Aar siden. Meget blev skjult for Mængden; endeel, som hørted og rygtedes, troede Folk ikke; det, man troede, var man mere tilbøielig til at delge og undskylde, end til at laste og udbrede. — Blandt Ministrene finder man kun Bernstorff nævnet som den, der stod saa fast i sin Anseelse hos Kongen, at han ved enkelte Leiligheder ikke afholdt sig fra at gjøre ham alvorlige

⁸⁵⁾ Den følgende Skildring er udkastet med Hensyn til Vinteren 1766 og 67, eller den nærmeste Periode før og efter Kongens Giftermaal: „Le Roi étoit toujours entouré de gens, dont les uns lui gatoient l'esprit par l'irreligion, & les autres le jettoient dans la debauché, ou lui facilitoient les moyens & les occasions du libertinage. Toute modestie, toute bienséance fut bannie. On courroit tout nud d'une chambre à l'autre. On ne cachoit pas même la turpitude du vice. — On affectoit publiquement une indifférence choquante pour la religion, & pour son culte. Le Roi, pour se moquer du culte Luthérien & montrer son indifférence, alla une fois à l'Eglise des Français reformés & c'étoit le dimanche après son sacre. Les Comtes de Schmettau & de Rantzau, Mr. Brandt, etc. ne négligèrent rien pour avilir la religion, & la tourner en ridicule.“

Forestillinger over hans Levemaade. Men om disse endog ikke have savnet siebliflig Indskydelse, seer man intet Spor til en varigt forbedrende Virkning. Tværtimod synes Christian VII. at have „rafet“ endnu værre efter, end før sit Giftermaal.

13. Denne Begivenhed, hvis Omstændigheder og Følger omfædder førte til Katastrophen i A. 1772, var allermindst udgaaet fra Kongens frie Villie; heller ikke fremfaldt og besluttet efter hans Thronbestigelse. Det var en af Politiken stiftet Forbindelse, som længe havde været afgjort imellem det danske og engelske Hof, hvor Forlovelsen blev fundgjort d. 18. Marts 1765. Lt Bernstorff, efter sine Grundsætninger og sin Stilling som Minister, om han ikke har været den første Stifter af Kronprindsens Trolovelse i England,⁸⁶⁾ dog har bifaldet Planen dertil: tør vi saa meget mindre tvivle om, som man ogsaa veed, at Forbindelsen imellem den danske Kronprindsesse og Sverriges Kronprinds (siden Gustav III.) var et Bærk af Bernstorffs Politik, som han fandt Leilighed til (i sin ovenfor omtalte „Apologie“) selv at oplyse og forsvare. Det vil ei heller kunne negtes, at begge disse Ægtepagter baade vare det danske Kongehuus værdige, og at de, hver paa sin Maade, syntes at love heldige Virkninger til at befæste, saavel det danske Hof's gamle venskabelige Forhold til det engelske, som den Nærmelse til det svenske, Bernstorff virkelig ønskede, naagtet hans politiske Ideer neppe heldede til at styrke Kongehusets Magt i Sverrige. Imidlertid maatte allerede Bernstorff opleve det ulykkelige Udfald af det ene kongelige Ægteffab i Danmark, der næsten var samtidigt med den danske Kongedatters Bryllup i Stockholm, hvis Frugter heller

⁸⁶⁾ Efter Regles Beretning skal den først være bragt paa Bane af Kronprindsens Overhofmester Grev Reventlow, der engang havde været Minister i London.

ikke bleve heldige. Det kunde synes, som man meer end nødvendigt, naar man seer hen til begges Alder, paaafyndte Christian den Syvendes Giftermaal med Caroline Mathilde, der nylig var bleven 15 Aar, imedens Christian VII. endnu ikke havde fyldt det 18de. At Ministrene, og navnlig Bernstorff, efter den Retning, som Kongens Adfærd og Levemaade havde taget i de Maaneder, som vare forløbne siden hans Thronbestigelse, have anseet det for betænkeligt, at udsætte hans Giftermaal, og netop have gjort sig et Haab om, at det kunde blive Veien for ham til at rive sig løs fra en slet Dmgang og endnu slettere Tilbeieligheder: tør være meer end sandsynligt. Men selv Bernstorff maa ikke noie nok have kiendt, hverken Christian VII., eller den neppe af Barnealderen udtraadte Brindsese, som han nu skulde forbindes med: hvis han virkelig har haabet paa varigt lykkelige Folger af det kongelige Ægteskab.

Caroline Mathilde er i Almindelighed betragtet og skildret allene som et tragisk Offer for Andres Forbrydelse og Gabaler. Man har af enkelte Træk fra hendes korte, mere ulykkelige, end ærefulde Høihedsstand, og fra hendes sidste Aar, da hun (som man mener) var overgivet til Anger, Nag og Siælslidelse, sammensat et romantisk Billede af denne Dronning, som uden Tvivl er temmelig langt fra at ligne. Det var enkelte Omstændigheder i hendes ulykkelige Skiebne, som især have givet hende tragisk Navnsundighed. Det var hendes store Ungdom, da hun kom til at dele en Throne; da hun noget over fem Aar derefter maatte forlade den med Folkets Lige-gyldighed, eller Enkeltens Medlidenhed ved hendes Fald; ja endnu da hun allerede efter 3 Aar lagdes i Graven — det var de sorgelige Bilkaar, hun gif ind til ved et Ægteskab, hvori hun hverken kunde love sig Ungdommens Lyst, eller Thronens og Høihedens Glands — eller det var en dunkel, og i sig selv modsigende Forestilling om, at hun, paa en qvindelig

Svaghed nær, var et Monster paa qvindelig Dyb og Udel, som efter hendes Død skaffede hende en forhoiet og næsten almindelig Deeltagelse. Men det var, i Forening med hendes Livs Romantik, netop hendes Forbindelse med Struensee, der gav dette romantiske Stof en politisk Charakter for hiint Parti, som blev styrtet tilligemed Cabinetsministeren. Ligesom det var Revolutionen i Frankrige, hvis fræffeste og nedrigste Medskaber bejudelede den i sin grændseløse Ulykke lige ophoiede Marie Antoinettes Navn og Rygte, for i hende at kunne angribe og fornedre Monarchiet: saaledes var det omvendt et politisk Parti, som hiin Minister drog med sig i sit Fald, der har villet restaurere den danske Dronnings Rygte, for saa meget lettere at kunne friffende den revolutionaire Struensee og angribe Modpartiet. -- Det behøves ikke meget dybe Undersøgelser for at blive overbevist om, at man er langt fra, af de sædvanlige historiske eller romantiske Kilder, at fiende Caroline Mathilde i hendes egentlige Charakter og Skikkelse; dertil siige disse Kilder enten alt for lidt af det Historiske, eller alt for meget af det Opdigtede. Andre, samtidige, men længe ubenyttede Efterretninger indeholde endeel mindre bekiendte Træk; i det Hele vel ikke meget, men nok til i Skildringen af Hoffet, som det var under Dronningens og Struensees Regiering, (17. Jan. 1770—17. Jan. 1772) at vise os en anden Mathilde, end den uskyldige, yndige, blufærdige Skionhed paa 15 Aar, som vi fiende af Romanerne.

Hendes Opdragelse siiges af Nogle, at have været omhyggelig; man veed i det mindste, at hendes Barndoms- og Ungdomsliv var stille og ubemærket. Hun havde ikke været seet ved nogen Cour i St. James, før den Dag, da Forlovelsen blev kundgiort; Comtrent halvandet Aar, inden hendes Biesse ved Procuration med Christian VII. foregik; den 1ste October 1766.) Om hendes Moder, Prindsesse Augusta af Wales,

der havde født hende flere Maaneder efter sin Mand's Død, veed man, at hun i det Hele nød en ligesaa almindelig Ugtelse i England, som Prindsen af Wales, ved adskillige lidet anbefalende Egenstaber, og ved et meget uheldigt Forhold til sin Fader, Kong Georg II., havde sat sig i et mindre fordeelagtigt Lys. Prindsesse Augustas, i tidlige Aar uplettede Rygte led noget i tidligere Aar ved stærk Mistanke om en Kiærlighedsforstaaelse med Lord Bute⁸⁷); men da denne fornemmelig faldt i hendes Anfesand, og blev inden for Grændserne af en meget streng Decents: tabte Prindsessen derved egentlig hverken i hendes Families eller Hoffets Ugtelse for hendes Charakter.

Om hendes yngste Datter veed man derimod vel, at naagtet den Dmhu, der sagdes at skulle være anvendt paa hendes Opdragelse og Dannelse, kunde hun ikke engang undgaae at komme saa ung til Danmark, uden at følges af Rygtets tidlige Krænkelse; men man maa lade dette beroe i den Dunkelhed, hvori det skjulte sig. — Da Georg den Tredies Søster (ikke med heldige Varsler⁸⁸) forlod sit Fædreland og optraadte i Danmark, gav hun i sit Ydre og sin Udsjærd Udseende til at blive ligesaa afholdt af Nationen, som hendes Faders Søster havde været. Men de, som ventede sig at finde den anden Dronning Lovise i Mathilde, maatte blive skuffede. Ulligheden imellem begges Charakter og Egenstaber kunde ikke være større. Caroline Mathilde var næsten ligesaa ung, som Keiser Carl V. Søster Isabella, da denne blev Dronning i Nordens tre Riger. Mathilde var, som Isabella, meget tidligt udviklet, havde gode Naturanlæg, men ogsaa Letsindighed, Sandfælg-

⁸⁷) Forat. Walpole og Grayall (Memoirs of his own Time. I. p. 431) fortælle derom. (Jvf. J. H. Jesse Memoirs of the Court of England from the Revol. 1688. III. p. 188.)

⁸⁸) En stærk Storm reiste sig, da Jagten, der skulde bringe hende til Kastlandet, var løbet ud fra Yarmouth (den 2. Oct. 1766). Først paa fjerde Dag derefter kunde hun lande i Rotterdam, den 5. October.

Lyst til Udspredelse og Nydelse, i en betydelig Grad. Uden egentlig at være regelmæssig smukt, havde hendes Ansigt den første Ungdoms indtagende Træk;⁸⁹⁾ hun var venlig og elstværdig, „naar hun vilde være det;“ og manglede ikke naturlig Forstand og god Fatterevne.⁹⁰⁾ Men i hendes Sind laae Egenskaber dybere gienste, som først længere hen yttrede sig; hun var mere heftig, tilbøielig til Had og Havn, end hendes sanguinsk-phlegmatiske Temperament lod formode. Det sidste gjorde hende vist nok i det hele ligegyldig for al egentlig politisk Interessee og Intrigue; men ikke ligegyldig for at faae sin Willie, og at herse i den Kreds, hvori hun besvægede sig. Fromhed, Blidhed og Qvindelighed vare vel

⁸⁹⁾ „La Reine (Mathilde) avoit tout ce qui falloit pour se faire aimer. Jeune, aimable quand elle vouloit l'être, elle avoit de l'esprit, aimoit les arts (?) & étoit venue en Dannemarc avec le desir de devenir aimée du Roi & de la nation. Son debut donnoit de belles esperances; Madame de Plessen ne negligoit rien pour la faire valoir.“ etc. (Mtr. Efterretn.)

⁹⁰⁾ Uldall (i sine Optegnelser om hans Samtaler med Carol. Mathilde paa Kronborg) skildrer hende saaledes: „Dronningen var behagelig; hun havde en smuk Hud; levende Pine; Munden var vel proportioneret, dog var den underste Læbe alt for stor og nedhængende. Hun var vel voksen, men alt for for efter sin Tallie, og det af Fedme. Hun talte saa godt Dansk, som jeg; item Tydsk, Fransk, Engelsk og noget Italiensk. Havde hendes Hierte været dannet ved en god Opdragelse, troer jeg, hun kunde have gjort sin Gemal og Landet (!) lykkelig. Hendes korte Levetid manglede sand Fornøielse, og ulykkeligviis søgte hun den paa Afveie. Havde hun været en privat Persons Kone, da kunde der vel siges adskilligt til at undskyldte hende.“ — Man seer i øvrigt, at hendes Defensor, der i det Hele bedømmer Dronningen med Mildhed, derimod neppe noie nok har kiendt Kongen, Forholdene ved Hoffet, eller endee af de handlende Personer. Kantzau var en af dem, han personlig og noiere kiendte, og som han ikke skaaner. Om Dronningens Charakteer yttre Uldall bl. a. at man ikke kunde troe, Alt hvad hun sagde; men „hun havde desværre været i flette Hænder; og jeg maa tilstaae, at jeg tydelig kunde mærke, naar hun fortalte mig Sandhed, og tværtimod. Hun var neppe en forkærtet Synderinde.“

ligesaa lidt Grundtræk i hendes Character, som Religiositet eller streng Agtelse for Sædelighed. Hun yttrede derimod, ved hendes Ankomst til Danmark, en, som det synes, alvorlig Lyst til at behage Kongen og at giøre sig yndet af Nationen; lærte sig snart baade det tydske og danske Sprog,⁹¹⁾ (det sidste taltes i øvrigt sielden eller aldrig ved Hoffet;) og lod sig let formaace til (om Vinteren 1766—67) at ville kiende og besee alle Kiøbenhavns Mærkværdigheder. Saaledes, fortælles der, besøgte hun efterhaanden Maleri-Galleriet, Bibliotheket, Kunst-Academiet, den botaniske Have, Doffen, Holmen, adskillige Fabriker, o. s. v. i Selskab med hendes Overhofmesterinde, hvis Klogskab naturligtviis gav Marsag og Anledning hertil. Denne Dame⁹²⁾ hvis Valg, (saa vidt vides, efter Bernstorffs Forslag) naaget Alt, hvad der er sagt om hendes Strengthed og ufloge Udsærd imod Kongen, uden Tvivl var et af de heldigste, der kunde træffes, udøvede, saa længe hun var hos hende, en betydelig og meget velgiørende Indflydelse paa Dronningen. Det var, som man havde ahnet, at Caroline Mathilde behøvede en *Camerera mayor* af noget spansk Tænkemaade, for at

⁹¹⁾ Det berettes udtrykkeligt om begge Sprog: „En peu de temps elle apprit le Danois & l'Allemand, qu' elle ignoroit en arrivant”.

⁹²⁾ Louise v. Berkentin, eneste Datter af Grev August Berkentin, Statsminister, og nogle Aar Overhofmester hos Kronprinds Christian, var født 24. April 1725, gift med Christ. Sigfrid v. Plessen, Deputeret for Gimantferne under Frederik V., som døde uden Børn i sit 40de Aar, den 26de April 1755. Hans Enke gif i sit 12de Aar, da hun tiltraadte sin Post som Overhofmesterinde hos den unge Dronning, som hun allerede efter 16 Maanedet maatte forlade. Et besynderligt Spil af Skiebnen vilde, at Fru v. Plessen netop eiede et Huus i Celle, hvor hun flyttede hen, da hun blev forviist fra Kiøbenhavn, og hvor Caroline Mathilde fik sit Opholdssted paa Slottet 1772. Forholdet imellem begge var nu saa forandret, at Fru v. Plessen hverken søgte Dronningen, eller blev anmodet om at komme til hende. Dette skal hun have fundet Sted en eneste Gang, da Caroline Mathilde kort før sin Død forlangte at see Fru v. Plessen, hvilket Dnke denne da opfyldte.

vedligeholde de Grundsætninger, hvorefter hun var opdraget, maaskee ikke uden at allerede Moderen har kiendt hendes Charakter og Tilboieligheder. Fru Plessen havde Klogskab og Erfaring nok til snart at indsee, at Dronningens store Ungdom behøvede, ved et Hof som dette, en uafbrudt alvorlig Opmærksomhed, og hun opoffrede sig ganske for at vaage over hendes offentlige og private Opførsel og Handlinger. Man skulde formode, at Caroline Mathilde ikke havde fundet Behag i at være Gienstand for en alvorlig Dames Omfarg, der kunde lægge Baand paa hendes Uafhængighed; men Fru v. Plessen vidste imidlertid ganske at vinde Dronningens Tillid og Fortrolighed. At hun desuagtet, da hun mindst ventede det, blev styrtet og i Unaade forjaget, kom ikke fra Dronningen, som i Begyndelsen tog sig det meget nær; men siden formodentlig ikke havde noget imod, at hun var borte. Det var dog ligesom hun selv havde ahnet, at neppe noget større Uheld paa den Tid kunde overgaae hende; og man har ikke uden Grund skrevet: „at, efter menneskelig Talebrug, kan det vel antages, at intet af alt det, som i den følgende Tid har gjort Dronningens og Landets Ulykker, vilde være skeet, dersom Caroline Mathilde havde beholdt sin første Overhofmesterinde.“

Hos Christian VII. kunde (som man forud maatte formode) hans Giftermaal ikke frembringe nogen varig Forandring til det Bedre i hans Tilboieligheder, eller i hans Levemaade. At han i Begyndelsen paalagde sig nogen Tvang, og viste Opmærksomhed for en ung, elskværdig Ugtefælle, der gjorde sig Umage for at behage ham: kunde ikke være uventet. Han havde, efter egen Lyst og Tilboielighed, intet imod hvad hans Hoffolk foresloge, for at fornøie og more en ung Dronning, der hjemme ikke havde kiendt noget til Hof-Forlystelser. Saaledes indførtes nu for første Gang offentlige Baller og Maffesrader ved Hoffet paa Christiansborg, hvortil Personer af begge

Rion, i de 6 første Rangclasser, og Officerer havde fri Adgang (den første Masquerade fandt Sted den 1de Decbr. 1766); ligesom ogsaa et eget Hoftheater blev med stor Bekostning indrettet ovenover en Flei af Staldbygningerne, og et fransk Skuespillerseelskab indkaldt fra Paris og antaget i kongelig Tjeneste.⁹³⁾ Dette Slags sceniske Forestillinger synes for en Tid at have i ualmindelig Grad interesseret Christian VII.; han faldt den følgende Vinter paa at ville efterligne Ludvig XIV. i at optræde som Skuespiller blandt sine Hoffolk; og gav sig virkelig Tid og Taalmodighed til at lære og udføre en Rolle (Drosman's) i Voltaires „Zaire“. Denne Tragedie blev først givet (d. 16. Marts 1768) paa et mindre Theater, indrettet i en af Salene paa Christiansborg, allene for den kongelige Familie og den fornemste Hofkreds; nogle Dage efter blev den gjentaget to Gange for et større Publicum paa Hoftheatret (den 19. og 22. Marts.) Da Meyer dil selv havde en Rolle i Tragedien, (Nereftans) har han maaskee ogsaa haft nogen Deel i Kongens Instruction til den Rolle, hvori han optraadte. Med denne sin Debut som Skuespiller var Christian VII. fornøiet, og faldt ikke paa at ville indstudere andre Roller, end den ene.⁹⁴⁾ Det vilde været heldigt for ham selv, og for flere, om det havde været Udspredelser af den Art, som havde kunnet fængsle ham; men ganske imod de Forhaabninger, som et kort Tidsrum efter Foreningen med den unge, indtagende engelske Prindsesse havde vaft hos Rogle,

⁹³⁾ De begyndte deres Forestillinger d. 22de Decbr 1766 paa Byens (danske) Theater. Fra den 29. Jan. 1767 spillede de paa Hoftheatret; (Struensee von Hofst. I. 109.) og her vedvarede de franske Comedier fra den Tid til Foraaret 1773. (J. Collin for Hist. og Statistif. II. S. 200.)

⁹⁴⁾ Suhm beretter: „Kongen havde øvet sig hele Vinteren paa at lære denne Rolle; og tilsidst agerede han offentlig paa Hoftheatret for alle Folk (?), hvor jeg selv saac ham. Men dette skeete kun to Gange; da blev han fied deraf, og gav sig ei heller siden mere af med at lære Roller; thi dertil var han for doven.“

om en betydelig Forandring til det bedre i Kongens Leve-
maade og Opførsel: blev denne i Marts 1767 med hver Maa-
ned mere vild, kaad, og uanstændig. Man kunde vel ogsaa
i dens Udbrud undertiden være tilbøielig til at see i det mindste
Forbud paa den Tilstand af en egen, ualmindelig Sindsſvag-
hed og Sindsforvirring, hvori Christian VII. efter nogle Aars
Forløb gradviis var henstunken. — Historien vender sig med
Uvillie bort fra Optrin i en Fyrstes Lernet, der fornødre
Monarchens Værdighed i hans Person; den kan overlade deres
Fortælling i alle Enkeltheder til dem, som finde Behag i det
Ellibrige og Smudsige, eller hvis Smaaahedsaaand søger sin
Næring i at opsoge og glemme det Ringeste og Ubetydeligste
af et historisk Stof, fordi de ikke kunne see eller finde det
Store og Vægtige. Men ikke altid og alievegne kan det und-
gaaes, at fremdrage enkelte Handlinger og Træk af Fyrstens
Privatliv, flette saavel som gode, naar de behøve hans Charakteer
og saadanne Egenskaber hos ham, der have havt afgjørende Ind-
flydelse paa hans Regentvirksomhed, paa Valget af hans Om-
givning, paa den Deel, som Mogle af samme fik i Regjering-
en; og overhovedet paa Statslivet og den offentlige Bølfærd.
Det vilde ogsaa i psykologisk Hensyn have været interes-
sant, og for Historien ikke uvigtigt, dersom vi havde kunnet
danne os et klart og fuldstændigt Billede af en saa besynder-
lig, abnorm, i sine Egenskaber og Modsigelser undertiden ufor-
klarlig Personlighed, som Christian den Syvendes, efter nøiere,
fuldstændigere og med streng Trostøb optegnede Efterretninger
om hans Privatliv, og om Hoffet under hans første Regie-
ringsaar. Men uheldigviis er det, vi besidde af saadant,
kun faa, afrevne Brudstykker.

Naar man, som det synes, kan antage, at Kongen i
nogen Tid, om endog blot ved Situationens Nyhed, fandt
Behag i Caroline Mathilde og i hendes Selskab: saa kan man

ikke forudtætte andet, end at hvad der mest har behaget ham hos hende, har været den ungdommelige, friske Munterhed, der laae i hendes Temperament, og hvorved hun maaskee undertiden til en vis Grad har kunnet seie sig efter, eller hengive sig til den Overgivenhed og vilde Lystighed, som Christian VII. yndede. Dette maatte dog hos Dronningen finde sin Grændse i den Blufærdigheds- og Anstændigheds-Følelse, som hendes Alder og hendes Opdragelse medførte, og som endnu ikke havde modtaget de Stød, den snart skulde faae. Allerede ved hendes Ankomst til Danmark, og i det første Aar af hendes Egetfab, vare Sæder og Tone ved Hoffet saa frie, eller med det rette Ord, saa fordærvede, at man maatte beklage den, som bragte Ungdommens Reenhed og Uskyldighed ind i en saa slet Atmosfære. Til Kongens Omgivning horte endeel yngre Hofmænd og adelige Herrer, som med deres Fruer og Elskerinder, hvoraf Nogle udmærkede sig baade ved Skionhed, Coquetterie, og Smag for Intriguer, dannede et Slags Camarilla, i hvis Omgang Kongen henstærkede endeel af sin Tid, og hvoriblandt fandtes flere Damer, som havde anvendt al muelig Kunst, baade før og efter October 1766, for at lokke Kongen i deres Garn; hvilket dog neppe synes, om ikke for nogle flygtige Dieblif, at være lykkedes Nogen. Man nævner „den smukke og vittige Geheimeraadinde Gabel“ som en af dem, Christian VII. i det mindste fandt Smag i, nogle Gange allene at besøge hjemme i hendes Huus. (Hun spillede første Gang Zaire's Rolle i Voltaires Tragoedie; siden afløste Fru Bülow hende.) — I øvrigt vendte hans Lyst sig meget snart til Udskielser af en saa anstødelig Natur, at neppe engang al den Uresfrygt for Kongemagten og Monarchen, hvoraf den daværende Slægt endnu var opfyldt, kunde befrie Christian VII. fra et Banrygte, der maatte svække saadanne Følelser, hvor stærke de endog vare.⁹⁵⁾ Foruden andre

⁹⁵⁾ Det kan imidlertid være værd at bemærke: at endog 1771, da Trykke-

Uordener, hvorved han fremdeles svækkede sin Sundhed, fandt han megen Smag i, med en eller anden af sine fortrolige Hoffolk (især Grev Holdt, og en Engländer, Lieutenant J. Osborne) at begive sig om Aftenen eller Natten i Forklædning ud i Gaderne, giøre Klammeri med Vægtere, slaae Lygter og Vinduesruder i Stykker, med flere lignende Optøier. Dette blev endog enkelte Gange drevet saa vidt, at Kongen i Selskab med Holdt sildig om Aftenen indfandt sig i berøgtede Huse, for at yppe Klammeri, mishandle Fruentimrene, sonderflaae Speile, Glas, Porcelain, med flere Sager,⁹⁶⁾ og ved Galskaber af saadan Art ikke allene at give sig og sit Rygte til Priis paa en Maade, som i vore Dage forekommer ubegribelig og utrolig; men endog at sætte Liv eller Lemmer i Fare.⁹⁷⁾

frigheden frembragte de værste og dristigste Angreb paa Struensee, og heller ikke Dronningen staaedes, blev Kongens Person ikke allene urørt, men aldrig omtalt uden sædvanlig Uderdanighed og Ærbødighed. Man fandt derfor ogsaa (som vi ovenfor have berørt) Tonen i Langebøks „Nye Prove af Skrivefrihed“ meget for dristig, for en Underfaat; ligesom heller ikke Suhms „Brev til Kongen“ med al den umaadelige Lykke, det gjorde, undgik Kritik, i Anledning af dets frie Tale til Monarken.

⁹⁶⁾ Saaledes Natten imellem d. 12te og 13de Decbr. 1767 i Gøttersgaden (hvortilentydning endog skal findes i et Dagblad.)

⁹⁷⁾ Det skeete saaledes engang (i Efteraaret 1767) ved en af Kongens og Holts natlige Excursioner, at under et Slagsmaal med en Vægter, tabte eller slap Kongen sin Kappe, som Vægteren bemægtigede sig og bragte paa Raadhuset. Kongen, som ikke undgik at faae Hugg, erobrede derimod (formodentlig ikke uden Hjelp af Holt) Vægterens Morgenstjerne, og bragte denne med sig op paa Christiansborg. Her var han saa uheldig at møde Reverdil, som ved at see Kongen brød ud i de Ord: „Le beau chemin à la gloire!“ (formodentlig med en Allusion til Christian VII. Bølgesprog: Gloria ex amore Patriæ.) Maaſtee var det dengang, at Kongen skal have svaret ham: Grognez moi tant que Vous voulez; mais ne me persiflez pas! (J. V. Mourier biograph. Esternin. ou C. S. J. Reverdil. Iris og Hebe. 1809. I. S. 313.) At Kongen har taget ham Erindringen meget ilde op, og at det blev Anledning til at Reverdil fik sin Afsted

En besynderlig Modsatning til Forhøstelser af saa uærdig Art, (som Host, I. 139, kalder „Ersehung für das Gezwungene im Hofleben, durch muntres Herumwanfen mit einigen der jungen Hofleute“) var det, at Christian VII. til en Forandring ogsaa besøgte sine Stats-Ministre. Man lagde Mærke til, at ikke blot Bernstorff, Schimmelmann og Grev Laurvig, men ogsaa Thott og Reventlow i Vinteren 1767—68 gjorde festlige Selskaber, hvor Kongen i en Cirkel af den fornemme Verden og de udenlandske Gesandter, var nærværende. Man maa erindre, at begge ovenfor berørte Omstændigheder vare samtidige med en af de saa vigtige Statsbegivenheder under Christian den Syvendes egen Statsstyrelse, den i 1767 afsluttede Bytte-Tractat om det hertugelige Holsten; ligesom med Bernstorffs derved bestyrkede Anseelse, og hans Ministeriums Fasthed. Ved Siden heraf gif imidlertid ogsaa Grev Holck's stigende personlige Yndest hos Kongen, som ikke blot derved, men ved en Levemaade, der mere og mere bragte ham paa sorgelige og forvildende Afveie, fiernede sig fra Dronningen; hvorved Grunden lagdes til en Kulde, Forstemmelse og personlig Uenighed imellem det kongelige Par, som i Tiden fik de uheldigste Følger.

Flere Samtidige have tillagt Overhofmesterinden, Fru v. Plessen, en betydelig Deel i denne Uenighed. Det var dog uden Tvivl kun for saa vidt, som denne Dame, ved Alder, Sæder, Charakter og Grundsetninger, ikke kunde eller vilde seie sig, hverken efter Christian VII. uordentlige og usømmelige Adfærd og Opførsel, eller efter Tonen i hans forærvede Hofkreds. Hun havde fra Begyndelsen indseet de Farer, som en Dronning paa 16 Aar, med Caroline Mathildes

(21. Nov. 1767), fortæller Host. (I. 135.) Urimeligt er det heller ikke, at netop den bidende Sarkasme har truffet Kongen dybt, og ikke er bleven glemt.

Egenskaber og Temperament, kunde være udfat for ved et Hof, hvor endeel af de yngre Damer, gifte og ugifte, og tildeels af hoi Stand og Fødsel, vanærede deres Rygte ved offentlig at trodse Sæder og Anstændighed. Fru von Plessen havde ogsaa selv, da Dronningens Hofstat skulde udnævnes, valgt og foreslaaet hendes øvrige Damer og qvindelige Betiening. En eneste udenlandsk Hofdame, Froken v. Gyben, gjorde heri en Udtagelse; og netop her var Valget, med Hensyn til den unge Dronning, uheldigt. Det var lykkedes Fru Plessen, som nylig er sagt, at bringe Dronningen Tilbageholdenhed og Følelse af sin Værdighed; endogsaa ved Hofballer og Mafkerader i den første Vinter formaaede hun hende til at trække sig tidligt tilbage, og holde sig fiernere fra den større Hoftræds, i ei Cabinet, hvor kun enkelte Damer og Herrer kunde nærme sig hende. At det i Længden neppe vilde lykkes Fru v. Plessen med hendes Strengheds-Princip, vilde en erfaren Hof- og Verdensmand vel have spaaet; imidlertid bliver det altid paafaldende nok, at hun bevarede Dronningens Tillid og Hengivenhed lige til den sidste Dag, hun var hos hende. — Om Marsjagen til hendes Unaade og pludselige Forviisning har man forskiellige Beretninger; og der kan have været meer end een. Christian VII., som i Begyndelsen skal have havt nogen Agtelse for Overhofmesterindens Forstand og Klogskab, skal i Vinteren 1767—68, eller i det paafølgende Foraar, have faaet personlig Uvillie imod hende; fordi han mærkede og selv maatte erfare, at Fru v. Plessens Indflydelse virkede saa meget, at Caroline Mathilde yttrede Misnoie med Kongens usædelige Liv, og undertiden viste sig kold imod ham, eller, efter hendes Raad, ikke vilde modtage ham i sit Cabinet, naar han om Aftenen eller Natten kom hjem fra sin vilde Gadesvarmen; Celler, efter Høsts Udtryk: „wenn der König von seinen muntern Abendwanderungen in der Hauptstadt

mit Hold, Osborne, u. A. zum Schlosse zurückkam, und die Königin zu sprechen verlangte.“ I. 123.) Afgiort er det, at Christian VII. fra den Tid af fattede Nag og Had til Fru Blesjen; og der fortælles, at da han, nogen Tid efterat Caroline Mathilde d. 28. Jan. 1768 havde født Kronprinds Frederik, igien begyndte at stienke hende mere Opmærksomhed, har han nogle Gange villet ydmyge og hævne sig paa Overhofmesterinden, ved i Dronningens Nærværelse at vise en Udsærd imod hende, der vidnede om en cynisk Raahed.

Herved blev det heller ikke. Fru v. Blesjen havde ved sin Forstand, sin Strengthed, sine alvorlige moralske Grundsaetninger, og Maaden, hvorpaa hun undertiden anvendte dem, gjort sig flere til Venner, end Kongen. Til dem horte især Grev Hold, som hun stod i Veien, og som ikke var uden Frygt for hendes Magt over Dronningen, for hvem Hold var utaalelig af meer end een Grund;⁹⁸⁾ dog mest af den, at hun saae, at Ingen gjaldt mere ved sin Person hos Kongen, end han. At Hold har været den, der især har bidraget til at ophidse Kongen imod Overhofmesterinden, er ikke usandsynligt; hun staaede ham ikke ved forefaldende Leiligheder og stræbte, siger man, efter at saae ham bort fra Kongen. Fru v. Blesjen skal desuden ogsaa have gjort sig den mægtige russiske Minister v. Salderu til Fiende ved hendes frie Tale, endog til Kongen selv, hvorved hun undertiden saarede Salderus Stoltshed, tilligemed hans Hofis Politik. At der i denne Intrigue har virket forenede Kræfter og Omstændigheder, som ikke ere tilfulde bekiendte, maa vel antages;⁹⁹⁾ men tillige viser det

⁹⁸⁾ Nyttet vilde vide, at Hold endog har drevet Esierligningen af sin Herres Raadhed saa vidt, at byde Dronningen usømmelige Friheder; og at han ikke havde været forvoven nok dertil, dersom han ikke af Kongens Mistanke havde faaet en Opfordring til at gjøre det paa Eksempel og til en Prøve.

⁹⁹⁾ At Høj ogsaa tillægger Bernstorffs Deel i denne Cabale, finder

sig altfor vel, at her ikke behøvedes meget for at benytte Kongens opbragte Stemning imod Overhofmesterinden. Det endelige Udfald blev, at da Kongen engang i Foraaret 1768 var reist til Frederiksborg, kom der med eet, og, som det synes, uden at Caroline Mathilde ahnede det, et af Christian den Syvendes Lettres de cachet, hvorved Fru v. Plessen befalede, siebliffelig, og uden forst at tage Afsked med Dronningen, at forlade Hoffet. Hun adled, og begav sig strax til Koffedal; imedens Dronningen forgieves satte alt mueligt i Bevægelse, for at beholde sin Overhofmesterinde. Da hun ikke kunde opnaae det, satte hun sig med saadan Alvor imod at ville taale den til Overhofmesterinde udnævnte Fru v. Berkentin, der selv skal have deeltaget i Intriguen imod Fru v. Plessen, at Kongen her maatte give efter. Men Dronningen arbejdede, uden at ville det, i Hænderne paa Grev Holdt, som havde havt en anden Plan. Efter to Dage fik imidlertid den nye Overhofmesterinde, ved Midnat den 4de Marts Kongens Befaling, endnu samme Nat at rømme Slottet; og inden 3 Dage Hovedstaden.¹⁰⁰⁾ To Dage senere blev det ligeledes befalet Fru

ingen Bekræftelse, og strider ikke blot imod denne Ministers Character, men imod al Rimelighed. Bernstorff havde selv virket til Fru Plessens Ansættelse; og har Sælden været hendes Fiende og søgt at faae hende bort, da behøvede han hertil ikke Bernstorff. Han havde selv den frieste Afgang hos Christian VII., der personligt yndede hans Dmngang.

¹⁰⁰⁾ »De fleste glædede sig herover og roste Dronningen; men naar man ret eftertænker det, seer man her det første Udbrud af hendes voldsomme og uforsønlige Sind. Fra den Tid af fattede hun ogsaa et uodeligt Had til Holdt, som endnu formeredes ved »dennes Opsørelse.« (Suhn beretter derefter det ovenanførte, (Anm. 98) og tilføier, at »Dronningen lugtede Luntten, og gav Holdt et Drefigen.«) En anden Tildragelse, som endnu forøgede Dronningens Forbitrelse med Holdt, var følgende: Hendes Broder, Hertugen af Gloucester besøgte det danske Hof i Jul. Maaned 1769. Han blev modtaget med den største Dymærksomhed, og man gjorde Alt for at mere ham; men han fandt alting st, »og han og hans Suite forte

v. Plessen, inden tre Dage at forlade Landet, uden at erholde Pension. Nu kunde Ingen hindre Holdt fra at bringe Kongen paa sin Side, og saaledes fik Dronningen efter nogle Dage den tredie Overhofmesterinde i Holdts Søster, Geheimeraadinde Margr. von der Lühe. Denne kunde hverken erstatte Fru v. Plessen, eller vinde hendes Plads i Dronningens Tillid og Fortrolighed. Caroline Mathilde glemte heller aldrig, at man paa en upassende, næsten brutal Maade havde skilt hende ved en Dame, som det vilde have været hendes Lykke at beholde. Hun glemte Hadet til Holdt længe og dybt i sit Sind; men der behøvedes over to Aar og nye Forhold, før det lykkedes at rive ham bort fra Christian VII., som neppe i sit Liv har viist Bestandsdighed imod Noget, uden mod Bernstorff og Holdt. — For en kort Tid syntes det vel, som den sidste kunde faae en farlig Medbeiler i Kammerjunker Enevold Brandt, (fra 1767 Adsesjer i Høieste Ret) der efter en Reise til Paris i Efteraaret, ved sin Hiemkomst gjorde Lykke ved Hoffet og hos Christian VII., som fandt Smag i Brandts frie og lette Munterhed. Men han var dengang, som han siden viste sig under Struensee, en opvagt men sorgløs-letfærdig, ubetydelig, i Sæder fordærvet „lystig Broder“, med den Tids ydre Politur i fransk Smag; ikke uskikket til Omgang med den lunefulde, bizarre, vildfærdede Konge, eller til de Poster, Struensee gav ham som „Grand maître de la Garderobe“, Theater-Intendant, o. s. v. Hos Christian VII. var det dengang (1768) snart forbi med Brandt; dennes Forsængelighed og Indbildninger kunde ikke taale at see Holdt som Kongens Indling, og føle sin Stilling og Indflydelse, om

sig ret grovt op.“ (Suhm.) Kongen spurgte engang Holdt: „Hvem synes Du, at Prindsen ligner?“ Holdt svarede: „en engelsk Stud.“ Prindsen var tyk og fed, og bred i Ansigtet. Derover gottede Kongen sig meget; men (tilføier Suhm) »da han er uden Esfortanke, og ikke kan tie med noget«, fortalte han det strax til Dronningen. Hun glemte Holdt det aldrig.

end hos begge indskrænket til Hoffets Sysler og Intrigueespil, langt under Holdts. Brandt var ubehændig og tactløs; han var uerfaren og ukyndig nok i Verdens Løb til at skrive et Brev (2. Mai 1768) til Christian VII., hvori han troede, ved Smiger og falske eller fantastiske Lovtaler at kunne besnære hans svage Sind, og fange hans forgængelige Gunst; imedens han var dristig nok til at angribe Kongens Dydling med de mest frænkende og saarende Beskyldninger. Hele Brevet har tillige, ved den latterlige Selvroes, hvoraf det strømmer over, en komisk Charakter; det fremkaldte derfor ogsaa en temmelig bidende Parodie, som dog neppes vilde været Christian VII. ret behagelig at læse. Det Sted i Brandts Brev, som imidlertid viser hans Mand's og hans Tænkemaades Lavhed eller Nedrigthed paa et meget dybt Punkt, ere de Linier, hvor han berører en vis Omstændighed,¹⁰¹⁾ der hører til de vanærende Sider i Christian den Syvendes Privatliv, med Udtryk, hvori den hyklede Deeltagelse er ligesaa skamlos, som Brevskriverens Ubehændighed var baade latterlig og ensfoldig; i det han vilde berøre en Stræng, der paa det dybeste maatte krænke Kongens Stolthed og Selvsølelse — eller den ringe Deel, han deraf eiede. Christian den Syvende var dog hverken saa svag imod Brevets væmmelige Smiger, eller saa blind, at han ikke kunde see Brandts taabelige og slet skjulte Egoisme og Forsængelighed. Han tog sin „Don Quixote“ (som Brandt selv siger, man gierne maatte falde ham) paa en alvorlig Fod; og et af Kongens egenhændige franske Cabinetsbreve af 4de Mai gjorde Brandt til en virkelig „Ridder af den bedrovelige Skikkelse.“

¹⁰¹⁾ „Der nogen Tid siden skilte Deres Maj. Dem med stærk Overvindelse ved en Gienstand, som var Dem meget kjær. Deres Hierte følte en levende Belymring deraf. Jeg iler til Schimmelmann, for at sende Høft til Dem. Jeg skilrer ham Deres Salling, men intet rører ham.“ v. s. v. (i Oversætt. af Brevet hos Post-Struensee og hans Ministerium, 3. Deel. S. 258.)

Han modtog deri, om Middagen da han kom fra Heisteret, sin Afsted, med Befaling at være ude af Kiøbenhavn inden 24 Timer, og Landsforvisning uden Pension.

Den nylig indtrufne Begivenhed, som Brandt var taabelig og skamløs nok til at ville benytte som Middel til at styrke Holdt, hører til dem, som Historien undseer sig ved at berøre; men som ikke kan forbigaaes der, hvor det gielder om at fremstille Billedet af Kongens Personlighed og Egenskaber. Det var den i Traditionen vel bekendte Forbindelse med et Fruentimmer af meget lav Stand og Stilling,¹⁰²⁾ som en af Kongens Løbere havde gjort ham bekendt med; og for hvem Christian VII., uagtet hendes tidligere notoriske Udydskhed og uagtet

¹⁰²⁾ Anna Catharina Beuhafen, Datter af en Underofficer i Kongens Regim., var bleven bekendt under Navn af »Mylady« (man ved ikke af hvad Grund) og af »Stifelitten-Catharine«, fordi hun og Medderen syede saadanne Uniform-Skjorter for Soldaterne. Hun blev d. 6. Jan. 1768 i Dagbrækningen i en Kærret ført ud af Byen, (ledsaget af en Courcer Meyer) og ført til Altona, hvortil hun kom den 11te Jan. 1768, og blev nogle Dage efter sat under Opføgt i Lughuset i Hamborg, hvor hun dog blev anstændigt behandlet. 1769 lod Struensee hende sætte i Frihed, og føre til Neumünster, som laa i det daværende hertugelige Pølsen; der skal være forsikret hende en aarlig Pension af 400 Rdlr. 1770 giftede hun sig med en Advocat, C. R. Maes, der boede paa Godset Dvølshötte, ved Oldenburg. Hun skrev i Febr. 1772 et langt Brev til Kongen, for at ønske ham til Lykke i Anledning af den 17de Jan., og for at bede om en lille Postamenttjeneste for hendes Mand; i det hun tilføiede, at hun oftere tilforn havde skrevet, og faaet undvigende Svar fra Struensee, som hun var vis paa, aldrig havde ladet Kongen see hendes Breve. Hun fik ligesaa lidt Svar paa dette; forløb en Tid derefter Manden, og besøgte sig i Kiel. Man var ikke uden Frygt for, at hun skulde komme til Kiøbenhavn, da man vilde have bemærket, at Christian VII. længe ikke kunde glemme hende. — I sit Forsvarsskrift (S. 135) roser Struensee sig af, at han led de Personer, som under Christian VII. vare arresterede eller forvist, give Friheden tilbage: »Man begriber neppe« (siges der et Sted) »at han ikke skammede sig ved at omtale dette.« (Disse vare nemlig, seruden den ovenfor omtalte, et Par infame Personer, som havde været blandt Kongens Betjening, og Advocaten Schade, der 1761 var ført til Christianøe. jvf. Purdorffiana. S. 4—21.)

hendes Mangel paa Clementer af en bedre og ædlere Natur, (hvis man ikke dertil vil regne den fiendne Uegennyttighed, som tillægges hende) fattede saa stærk en Tilboielighed, at man har kaldt hende „det eneste Fruentimmer, Kongen nogensinde har elsket.“ Hun var paa sin Naade det samme for ham, hvad Hold var som Yndling; men hun maatte dog have endnu langt mindre vanskeligt end Hold, ved at dese Christian VII. Tilboielighed for lave Udseelser og Uordener. Forflædt i Mandfolkedragt, ledsagede hun ham paa hans natlige Streiftog: kom i denne Forflødning paa Hofmaskerader, hvor man endog saa har seet hende demasqueret spille Pharas med Kongen,¹⁰³⁾ og modtog hjemme hos sig Kongens hyppige Besøg, der saameget mindre kunde blive skjulte, da han hos hende sundom endog lod sig jiske til at overvælde sig med stærke Drikke, hvorfor han ellers i Almindelighed ingen Tilboielighed havde. Det hændte sig da ogsaa nogle Gange, (efter Suhms Beretning) at han, endog om Morgenens, kom tilbage fra hende, i en Tilstand, der udjatte ham for haanlig Behandling, inden han til Guds kunde komme ind paa Christiansborg. Saa danne Optrin maatte endelig bringe Bernstorff til, ikke længere at synes uvidende om Kongens Fornedrelse. Efter gientagne alvorlige og bønnefulde Forestillinger, som ikke havde frugtet, fik han omsider Schimmelmann til at anvende sine overtalende Gaver og den personlige Gunst, Christian VII. havde for ham, til at forøge et alvorligt Skridt. Meget snart efter et Optrin, som det omtalte, gif denne Minister til Kongen, og brugte baade sin Klogskab og sine Talegaver til

¹⁰³⁾ „Hun spillede Pharas med Kongen, og det demasqueret. Hver Aften gif han ud med hende. Selv mødte jeg dem en Aften i Januar Kl. 11½. Foran gif Hold; et Stykke efter kom de, hver med en lang Stok i Haanden. De led Jelf paa Armene, stodte til dem, stoge Vinduer ind.“ v. s. v. (Suhm.)

at bringe ham Billedet af en, al kongelig Værdighed nedbrudende Udfærd for Dine. Schimmelmänn brugte ogsaa den almindelige Misforneielse med Kongens Dpferjel, der omfider kunde frembringe voldsomme Dptrin, som Middel til at virke paa hans bekiendte Frygtagtighed. Christian VII. optog, som der berettes, dette Skridt mindre med Uvillie og Unaade, end med saadanne Dptringer af vild Lidenfkap og Sindslidelse, som man neppe nogensinde før eller siden har feet hos ham. Det kostede Schimmelmänn to Timer, inden han kunde formaae Kongen til, næsten i Fortvivlelse, at underskrive Befalingen til eiebliflig at fkafe den eneste Maitresse, Christian VII. en kort Tid har havt, ud af Landet. Neppe var hun borte fra Kiøbenhavn eller ude af Siælland, før Kongen, om ikke havde glemt hende, dog aldrig mere nævnedde hende for Noget. Dog holdt man det, neppe uden Grund, for nødvendigt, i nogen Tid at indespærre hende, og nøie at vaage over, at det aldrig ffulde lykkes hende, igjen at komme Kongen for Dine.¹⁰¹⁾

Tildragelser, som de her omtalte, der neppe ere blevne ffulgte for Dronningen, maatte virke i høi Grad forstyrrende paa det allerede kolde, omfiftende Forhold, uden varig Tilbeielighed og Fortrolighed, som i en Deel af Aaret 1767 fandt Sted hos det kongelige Hgtepar. Christian VII., som ved sin Dmgang med en Elferinde af saadan Art hverken kunde vinde i Sædelighed eller Fiinhed, yttrede dette, og fit bittre, forstemte Lune ved Hoffet, ikke blot mundtlig ved bidende og satiriske Udfald, men paa andre ufømmelige Maader (f. Ex. ved Figurer af Sufferværk, som han lod bage hos Hofconditoren) imod de Damer, som han ikke kunde lide. Det var ogsaa i Foraaret

¹⁰⁴⁾ „Quelque temps après (1772) elle abandonna son mari, & s'établit à Kiel. Mr. Cramer souhaitoit fort de l'en éloigner; mais on lui conseilla de n'en faire rien parler au Roi, qui paroissoit toujours la regretter." (?) (Seef. Ann. 102.)

1768, at Christian VII. første Gang paa et af sine Slotte yttrede det Slags vilde Lyst ved at edelægge, hvori han før havde evet sig paa andre Steder. Under Kongens Ophold paa Frederiksborg i en Deel af Febr. og Martz, fortælles der, faldt han saaledes en Dag paa, „for Moro at staae Speile, Borde og Stole itu.“ — Hvad der ved samme Tid allerede vakte Opmærksomhed blandt Folk, var, at Caroline Mathilde, saasnart hun havde mistet Fru v. Plessen, begyndte at blive meget friere i sin Opførsel, og at gaae over til en Tone, som aldrig forhen var mærket hos hende. Fru v. d. Lühe kunde ei allene ingen Indsigelse udøve paa Dronningen; men var hende, som Guldts Søster, ubehagelig. Hun havde derimod til Uheld i Frøken v. Gyben beholdt en Hofdame, der ikke blot var fri, men berygtet i Sæder,¹⁰³⁾ og hvis Omgang skal have forberedt en Deel af det, der siden udviklede sig. I April 1768 saae man første Gang i Kiøbenhavn Caroline Mathilde at gaae til Gæds giennem Kiøbenhavns Gader og paa Bolden; hvilket, som noget, man aldrig havde seet eller vidst af om en dansk Dronning, allerede vakte megen Opsigt; men endnu mere, at hun, efterat Fru Plessen var kommen bort, viste sig paa en af de offentlige Hof=Masserader i Mandfolk=Dragt, og der talte frit med Mange, som nærmede sig hende. — Noget længere hen (mod Slutningen af April Maaned) havde en eller anden af Holcks Fiender opspundet den Cabale imod ham, hvis Udførelse man fik den ubesindige Brandt til at paatage

¹⁰³⁾ Frøken Marie Elisabeth v. Gyben havde en Tid lang Overhofmarskal Grev Moltke blandt sine lykkelige Tilbedere; og Kammerjunker Pless var igjen Grevinde Moltkes Elsker. (Struensee von Hof. I. 126.) At Struensee selv „var i nøiere Bekjendtskab med Frøken v. Gyben, end Anstændighed tillod“ (formendelig allerede fra Holsten), og at det var hende, der især gjorde sig Umage for at anbefale ham og hans Selskab hos Dronningen, (1769) beretter Udall.

sig ved sit taabelige Brev til Kongen. Det er vel neppe blevet skint for Christian VII., at Dronningen selv vidste af denne Intrigue, eller endog havde Deel deri. Man vil ikke undres over, at dette har foreget Misforstaaelsen imellem hende og Kongen; imidlertid skal hun dog have bevirket, at Grev Høld ikke længe før Kongen tiltraadte sin Udenlandsreise blev vift bort fra Hoffet og fra Kiøbenhavn, og i et Slags halv Unaade, eller til Straf, maatte begive sig til Lolland, og der opholde sig nogen Tid. Der sagdes om ham, at han havde taget sig for at paaſe paa Dronningen, for at advare Kongen om et eller andet, som kunde giøre ham mistænkelig imod hende; hvortil Christian VII. den Tid endnu var temmelig tilbøielig. Dronningen havde mærket dette, og benyttede et eller andet heldigt Dieblik til at faae denne Hævn over ham. Derimod kunde det ikke ved noget Middel lykkes hende, at bringe Kongen til at lade hende deeltage i den Reise, han vilde giøre ud af Landet. Hans Afslag af et Dufte, som hun tilsidst med Hefstighed vilde sætte igiennem, frænkede hende.¹⁰⁶⁾ Strax efter Kongens Afreise maatte hun tage ud til Frederiksborg, som blev hendes Opholdssted i Sommeren 1768, indtil hun i September igjen kom til Christiansborg. Det var dog langt fra, at hun var indskrænket til at opholde sig paa dette Slot. Der herskede endnu den Tid den bedste Forstaaelse imellem Caroline Mathilde og begge Enkedronninger (Sophie Magdalene paa Hirschholm, og Juliane Marie paa Fredensborg.) De tre Dronninger brugte hele Sommeren igiennem, hver Uge indbyrdes at aflægge Besøg hos hverandre.

¹⁰⁶⁾ »Dagen før end de reiste (6. Mai 1768) saae man Kongen og Dronningen for aabent Vindue (paa Christiansborg) og mærkede, at de skændtes heftigt. — Hun vilde endelig med paa Reisen, og han vilde ei have hende med. Den Gang tilfrev man det hendes Dufte for ham; men siden lærte man, at det var Gænsidighed og Lyst til Zernoielser.» (Sehm.)

Kongens Fraværelse havde ingen ringe Indflydelse paa at giere en saadan Dmgang behageligere, og Hofstuen bedre. Man lagde ogsaa Mærke til at begge de ældre Dronninger flyttede et Par Maaneder tidligere ind til Christiansborg, end i de to foregaaende Aar, da de havde udsat det saa langt ud paa Vinteren, som mueligt.

Tredie Afdeling.

I. Christian den Syvende, som noget efter sin Thronbestigelse havde sagt til en af sine Læger, (Chirurgen Wohlert) „at han vilde rase i to Aar“; og som efter disse Aars Forløb havde lagt for Dagen, hvor lidt han endnu tænkte paa, for Alvor at opfylde, hvad man ventet sig af en Konge: havde i en Alder af 19 Aar udtomt de sandfælige Lysters Bæger. Hans private Liv, før og under hans Regtstabs, havde været en næsten uafbrudt Række af Forvildelser, hvoraf han kun i sjældne Timer kom til Besindelse og Bevidsthed om sin ophævede Bestemmelse, og hvori han var det stadige Maal for Yndlingers og Lykkesøgers Smiger og Hofrænker. Med et ved Folger af fordærlige Udsvævelser svækket Legeme, bleve disse ham for en Tid modbydelige, eller mindre tillokkende. Han har maaskee følt en større Tomhed i den sædvanlige Kreds af Nydelse, og ofte i høj Grad uværdige og uanstændige Udspredelser, som udfyldte den største Deel af hans Liv. En eller anden af hans Dmgivning har maaskee vaakt hans Opmærksomhed paa, at han endnu ikke havde forsøgt en Udenlandsreise (hvorpaa der havde været tænkt, Aaret før Frederik den Femtes Død;) og i Foraaret 1768 satte han sig det fast i Hovedet, at han vilde besøge Tydskland, England og Frankrige. Det var i det mindste

en Beslutning, som var noget meer, end hans daglige og sædvanlige Tidsofordriv; men den kom i meer end een Henseende ubeleilig, og skal, efter en paalidelig Optegnelse, eenstemmigt være fraraadet af hans Ministre.¹⁰⁷⁾ Finantsernes Tilstand gjorde det meget vanskeligt, at udrede de betydelige Omkostninger til en saadan Reise. Kongens Graværelse vilde vel hjemme ikke standse Ministerregjeringens sædvanlige Gang; men Bernstorff kendte alt for vel Hoffets Tilstand til ikke at indsee, at det var umueligt at overlade Kongen til sig selv, eller allene til hans sædvanlige Omgivning og til nogle fornemme Hofmænds Selskab, hvorved han, foruden andre skadelige, endog politisk farlige Følger, let vilde udsættes for at vanære og beskæmme sig ved de fremmede Hoffer. Bernstorff fandt det saaledes mundgaaelig nødvendigt, at han selv maatte ledsage Kongen, hvis øvrige Rejsejelskab bestod, foruden Yndlingen Grev Holck og Kammerpagen Warnstedt, af Geh. Raad Baron Schimmelmann, der fik Titel af Skatmester, Overhofmarskal Grev C. Moltke, Kongens Gen. Adjutant og Staldmester Kammerherre C. Bülow, m. fl. Bernstorff medtog desuden Cabinetssecretairen, Conferentsraad A. Schumacher og de to Secretairer i det udenlandske Departement, Temler og Sturg. — Et Hofpræsten, J. G. Schönheider, ogsaa var iblandt det Kongelige Rejsejelskab, fik ikke den historiske Mærkværdighed, som at det i Altona blev foretaget med den bl. a. af Livlægen Berger til Rejsemedicus anbefalede Dr. J. S. Struensee, som allerede d. 5. April var udnævnt til

¹⁰⁷⁾ Bernstorff skrev i den Anledning d. 23. Mai 1766 fra Slesvig: „Nos longues incertitudes, & les puissantes oppositions que le dessein du Roi, de voir les pays étrangers, a naturellement rencontré, ont enfin été terminées le vendredi dernier. Le gout de S. M. l'a emporté; nous partons.“ (Denkwürdigk. des Freyh. v. d. Asseburg. S. 400.)

denne Post;¹⁰⁸⁾ og hvis hele paafølgende politiske Rolle havde sit første Udspring i det Behag, Kongen paa denne Reise fandt i hans Selskab, og den begyndende Indflydelse, hvortil han derved lagde Grunden.

Saaledes som Struensee i det hele beskrives i hans Udvortes, vil man ikke let tænke sig, at han derved egentlig skulde være meget skiftet til at gjøre et saa afgjort fordeelagtigt Indtryk paa Christian VII. Af de forskjellige Skildringer, man har af ham fra den Tid, ville vi afskrive en kort, hidtil utrykt, fra en upartisk, forsigtig og uoiagtig Kilde: „Struensee var, „da Kongen paa sin Udenlandsreise kom til Altona, hvor han „blev en otte Dages Tid, Stadsphysicus i denne By og Provincialmedicus i Pinneberg og Greystabet Ranzau. Han „var bekendt som Elsker af et godt Bord, som en saafaldet „Fritænder, og som en meget farlig Mand for det smukke Kion. „Han var velskabt og skulderbred (les épaules carrées;) havde „regelmæssige Træk, en meget stor Næse, store blaa Dine, „men med stirrende, stummelt Blik (mais fixes & hagards.)“¹⁰⁹⁾

¹⁰⁸⁾ Det er falskt, naar man et eller andet Sted har nævnt Bernsterff, som en af dem, der havde anbefalet Struensee til denne Post. Han havde Anbefalinger nok fra hans Cirkel i og omkring Altona, og deriblandt ogsaa fra Grev Comr. Feldt, Fru Bülow, Fru Perken tin, og fl. Der vare Andre, som gjerne vilde have forebygget hans Udnævnelse; men dem for sildt. („Ceux, qui connoissoient Str. & ses principes, craignoient avec raison, qu'il pourroit devenir dangereux près d'un prince, trop disposé déjà à ne rien croire; mais sa nomination étoit faite.“)

¹⁰⁹⁾ „Struensees Person var ei smuk, og hans Udsyn stummelt:“ siger Uldall. I Anledning af hans Ansættelse som Reifemedicus 1768 ytrer Suhm disse Ord om Struensee: „Han var maadelig i sin Kunst, og temmelig uheld, men ei uden naturlig Forstand; en stor Elsker af Kiønnet, og ingen Hader af Bün; dristig, freipostig, forvoven, ærgjerrig, og efterladt i sit Bæsen.“ — Den engelske Minister (Gunning) beskriver ham (i April 1771) som saa lidt behagelig, livelig og indtagende i hans Udvortes og i Conversationen, at alle Memorer undredes over, hvorledes og hvorved han havde

„Han var driftig og iudsmigrende i sin Tale, uden at tale meget, og sagde sjelden enten godt eller ondt om Andre. Hans Udvortes behagede Damerne, og havde gjort Lykke hos „endel.“ — Det sidste vil tildeels finde nærmere Forklaring i de Grundsætninger og Tilboieligheder, som vi ovenfor have fremstillet efter hans egen Selvsfildring. Om hans daværende Stilling og Levemaade i Altona veed man, at den første, ved en allerede udbredt medicinsk Praxis, maa have været heldig, ja næsten glimrende, naar man kan troe, hvad der fortælles: at han, som ugift, førte et Huus, som var indrettet til, at han daglig, Middag og Aften, kunde see flere Personer ved et vel besat Bord.¹¹⁰⁾ At hans Levemaade i andre Henseender var epicuræist=vellystig, af den finere Art, kunne vi ligeledes af hiin Skildring, og den nylig meddeelte Charakteristik, slutte os til. Der nævnes flere Damer, som horte til hans fortreflige Bekjendtskab; ikke til Fordeel for deres Rygte, for saa vidt dette ikke allerede knap havde noget at tabe. Blandt disse var ogsaa den alt for bekjendte Kammerherreinde Fr. Bülow, fød Comtesse Danneskiold=Laurvig, der skal have været den Dame, Struensees i sine Bekjendelser for Dr. Münster¹¹¹⁾ omtaler som „det vellystige Bekjendtskab“, der havde megen Indflydelse paa hans Bestumning, efter Tilbagekomsten

opnaaet en saa afgjorende Indflydelse paa Kongen og Dronningen. (s. nedenfor.)

¹¹⁰⁾ „Besondere Nachrichten von den Opfern der Staaten.“ ic. 1772. S. 88, 89. Dette i øvrigt ubetydelige Skrift har adskillige Eiterretninger om Struensees tidligere Aar og Ophold i Altona, der synes nogenlunde paalidelige.

¹¹¹⁾ Struensees Bekchr. Gesch. S. 251. Der fortælles ogsaa, at Falkenskiold dengang skal have været hans Rival hos denne Dame; men kunde ikke vinde hendes Gunst. Blandt hendes tidligere Tilbedere nævnes især den rige Handelsmand Fabricius, som hun skaffede Titul af Conferentsraad. Hendes Søster blev 1768 gift med Kongens bekjendte Jurist, Grev Conrad Holdt, men døde, kort efter hans Afreise med Kongen, af Børnesorger.

fra Reisen med Christian VII. at modtage Ansættelse som Medicus ved Kongens Hof og Person.

Struensees Dmgangskreds i Altona, hvor han som ung praktisk Læge gjorde Lykke, talte flere Personer, tildeels af Stand, som i Tænkemaade og Grundsætninger meer eller mindre lignede ham;¹¹²⁾ som fandt Smag i hans letsindige Wittighed, sarkastiske Indfald, og frivole Spot med det, man den Tid, hos Personer af hans Natur og Tænkemaade, kaldte Fordomme og Dvertro; hvortil, som bekiendt, ikke allene regnedes positiv Religion og kirkelig Gudsdyrkelse; men quindelig Dyd, Sædelighed og Afholdenhed hos begge Køn. Til Struensees daværende Dmgang hørte bl. a. hans senere fortrolige Ven, den ulykkelige Deeltager i hans Skiebne, daværende Højsunker Brandt; Capitain v. Falkenskiold, som havde deeltaget i Syvaarskrigen og tient i et Regiment i Norge, men taget Afsked, og siden i nogle Aar reist udenlands, inden han gik i russisk Tjeneste; den ved Christian VII. Hof, især ved hans smukke Kone, bekiendte Staldmester C. Bülow; m. fl. Ingen af disse var dog, i Henseende til Charakter og Grundsætninger, i den Grad berygtet, som den siden i Struensees Historie navnkundige Grev R a n g a u = Nischeberg, der ligeledes var iblandt hans Dmgangsvener i Altona, og paa den Tid, ligesom Faderen, den ældre Gr. Rangau, forguede Struensee for hans Wittighed og frivole Spot. Det er Rangau, som Struensee sigtede til, da han i sine Bekiendelser til Münter (Bekehr. Gesch. S. 66. 67) talte om en Mand, der satte saa stor Priis paa ham og hans Forstand, at han meente, ingen Ting i Verden var Struensee for høit; eller „at han ikke

¹¹²⁾ Det er i øvrigt et Beviis paa, at Str. maa have forstaaet, til sin Tid at stule sine Grundsætninger, at han under sit Ophold i Altona ogsaa vandt Afgang til en Mand af streng og alvorlig Religiositet, Geheimeraad Sölenhals, Administrator i Grevskabet Rangau, der var Storfader til Enevold Brandt.

var skabt til at være Læge, eller forestaae et Hospital; men snarere til, som Minister at styre et heelt Rige.“¹¹³⁾ Med en saadan Indbildning om sine Evner, og med de Anlæg og Gaver, Struensee af Naturen virkelig besad, kan man lettere forklare sig, hvorledes han forstod at benytte den Smag, Christian VII. paa Reisen fandt i hans Dmgang, og hvorledes det allerede den Tid lykkedes ham, til visse Tider at opnaae en endnu skiult Indflydelse paa en Konges lunefulde Sind, som i det Hele var tilbøielig til at hengive sig til dem, der kunde more og underholde ham. Struensee, hvis Stilling i øvrigt ikke kunde offentlig bringe ham i Monarkens nærmeste Kred, har vidst at bruge sin daglige Adgang som Læge til at indsmigre sig hos Kongen; uden at der dog endnu synes at være opsteget nogen Ahnelse hos ham om det Opsving, som hans ærgerrige Tanker kunde faae, inden et Par Aar vare forløbne; nu fandt han derimod Leilighed nok til at mætte sin Lyst til sandelig Nydelse. At Struensee paa Reisen med Kongen lagde særdeles Vind paa at besøge „Anatomickeamre, Naturalsamlinger, Bibliotheker, botaniske haver, og hvad der ellers horte til hans Fag“; ligesom paa at søge Dmgang med berømte Videnskabsmand, fortæller Høst; (1. Th. S. 202)¹¹⁴⁾

¹¹³⁾ Om Greverne Rangan-Ascheberg, og deres Dmgang med Struensee i Altona, siges: „Le père & le fils, toujours extrêmes, toujours hyperboliques, frondeurs du gouvernement, affectoient tout deux l'esprit-fort; & dans l'extase du plaisir, que *les bon-mots irréligieux & satyriques de Struensee* leur faisoient, ils se sont si souvent crié, „qu'il n'étoit pas fait pour être Médecin — *qu'il y-avoit en lui d'étoffe pour faire le ministre d'un grand Royaume*“ etc. — qu' enfin M. Struensee n' y avoit pas un mot à repliquer, & l'a cru lui-même.“ (Utr. Dyttegn.)

¹¹⁴⁾ 3 andre Efterreminger hedder det derimod om Struensee: „Pendant le voyage du Roi, il ne cherchoit qu' à s'amuser; il courroit les filles, avec les autres libertins de la suite, Mr. Holck & Mr. Sturz; mais il ne sortoit pas de son état de Médecin.“ Hvad Sturz angaaer, da er det noget uventet, at finde ham bragt i dette Selskab. Han lierte vel med Struensee paa Reisen i een Bogn, hvorved (som

uden dog at anføre nogen anden Himmel for denne Efterretning, end at Struensee selv (hos Münter, S. 231) berører en Samtale, han i Paris havde med d'Alembert.

Den 6te Mai afreiste Christian VII. fra Kiøbenhavn, for at tiltræde sin Reise, som den 6. Jun. fra Altona gik igjennem Tydskland, over Hannover og Hanau til Holland og England, hvor han landede i Dover d. 10de August. Fra London afreiste han den 13de Oct., kom den 21de Oct. til Paris, hvor han blev til den 9. Decbr., tog Hjemveien over Straßburg, Manheim, Hanau og Brunsvig til Altona, hvor han kom den 1. Januar 1769, og holdt Indtog i Kiøbenhavn den 14de Jan., som den tredie Marsdag efter hans Thronbestigelse. Vi forbigaae her alle noksom bekiendte Omstændigheder ved denne kongelige Lystreise, der paa en Tid, da Finantserne vare i en meget trykket Tilstand, kostede Staten (efter den laveste Angivelse) 4 til 500,000 Rdlr. Courant. Man kan ogsaa bemærke, at iblandt de saa kongelige Forordninger, som udgik, imedens Christian VII. reiste, vare tre eller fire, der angik Skatter og Paalæg. Hvad der, med Hensyn til Kongens Person, udgjør Reisens egentlige og største Markværdighed, er at, imod al Sandsynlighed og rimelig Forventning, det var saa langt fra, at Christian VII. ved de Hoffer, som modtog ham, i de Hovedstæder, hvor han opholdt sig, eller under de Besøg, han aflagde, f. Ex. hos Adskillige af den høieste engelske Adol, og i Universitetsstæderne Cambridge og Oxford, ved sit Udvortes, eller sin Tale og Adfærd, gjorde ufordeelagtige Indtryk, eller efterlod dertil svarende Grindringer:

Sturz selv siger) naturlig en vis Familiaritet opstod imellem dem; „saa himmelsk endog min Tænkemaade var fra hans.“ (Politik og Hist. af J. K. Hoff. IV. S. 351.) Man har villet sigte Sturz for, at han, mod Slutningen af Bernstorffs politiske Bane, ikke var denne Minister aldeles tro. Efter hans egen Fremstilling („Brudstykker af en Selvbiographie“: oversat hos Hoff anf. St.) maatte han vel anses som reifærdiggjort for en saadan Sigelse.

at man tværtimod neppe veed af nogen tidligere dansk Konge eller Prinds, som paa sin Reise i Europa har opnaaet et mere glimrende Rygte for hans Forstand, Siinhed, Vittighed og Anstand. Til noiere at oplyse og forklare dette forunderlige Phænomen, behøvedes mere fuldstændige og fortrolige Beretninger om Kongens daglige Liv paa Reisen, end man besidder. Alt der kan fradrages en god Deel fra de glimrende Beretninger om al den Lykke, Christian VII. gjorde, og den Beundring, han indhøstede baade i England og Frankrige, naar man vil komme til den Realitet, som ikke er afhængig af en Konges personlige Høihed og af den Glands, hvori man er vant til at betragte Alt, hvad der tilhører og vedkommer ham: kunne vi neppe tvivle om. Men selv under denne Forudsætning er det en historisk Kiendsgierning, at han ikke allene blev, hvad man nu vilde kalde „Dagens Love“, baade i England og i Paris; men at hans værdige og fyrstelige Holdning, Anstand og hele Personlighed, uagtet hans fine Legemsbygning og ikke høie Vært, overraskede Mange. Ved det franske Hof, hvis Forfald i Sæder og Værdighed efter Ludvig XIV. Tid dog ikke havde strakt sig til den ydre Siinhed og Politur, vakte dette saameget større Forundring, som Rygtet om hans Udseelse, og de ham stundom paa kommende Anfald af vild Lyst til at ødelægge, var gaaet forud for ham selv til dette Hof.¹¹⁵⁾ Det var ikke blot i Frankrige, hvor han gjorde Lykke ved sin frie og lette Tone, sine gode Indfald, og enkelte vel anbragte vittige, eller træffende Svar; men ogsaa hos den alvorlige, diærve, solide engelske Nation, forstod han at indrette sit Forhold saaledes, at han i det mindste i sit offentlige Liv

¹¹⁵⁾ „Allevegne var man bange for ham, og meente at han vilde slaa Meubler, Speile, o. s. v. ind. Paa Fontainebleau (hvor Kongen to Gange aflagde Besøg hos Ludvig XV.) sagde man det tydeligt til Suiten.“ (Sukm.)

ingen Anstød gav, og med tilstrækkelig Selvovertindelse gien- nemgif de Heitideligheder og ceremonielle Taster (f. Ex. i Lord Maires Pallads, og i „Gildehallen“ (Guild-Hall) i London) som anrettedes for ham. At han hos Folket i London gjorde Lykke, kan vel i Særdeleshed tilskrives den Grund, at han ved enhver Leilighed var rede til at øse Penge ud; i øvrigt har der, som man seer, i England vedligeholdt sig Traditioner, der ingenlunde vare til Kongens Fordeel.

Man kan ikke tænke sig andet, end at den totale For- andring af Opholdssted, og for en Deel af Hof- Omgivelser, det Nye paa de fremmede Steder, og en daglig Omstiftning af Gienstande og Indvirkninger, endog paa Christian den Sy- vendes slappede Natur har udøvet en baade fysisk og aande- ligt styrkende Magt. En daglig Omgang med Personer, en- ten af udmærkede Aands-gaver og andre fortrinlige Egenskaber, eller af høi Stand og fin Levemaade, maa vel ogsaa have bidraget til et Slags Forædling af Kongens Tone — om ikke af hans hele Tænke- og Levemaade. Bernstorffs daglige Nær- værelse og nærbudte Opmærksomhed har heller ikke manglet sin store og velgiørende Virkning. Endogsaa Suhm siger i den Anledning: „Man maa tilstaae, at Bernstorff gjorde heri et Mesterstykke;“ i det han ved den Leilighed bemærker, at selv adskillige Uvaner og upassende udvortes Bevægelser (f. Ex. „at slide Munden itu, at kradsse sig i Hovedet,“ m. m.) havde Christian VII. afslagt paa Reisen. En anden Forandring, som bemærkedes efter Hjemkomsten, var den, at Taffelet nu varede fra et Dvarteer til en halv Time, i Stedet for at Kongen før aldrig vilde sidde meer end 5—10 Minuter til Bords. — Om i øvrigt Christian VII. har fundet mest Smag i Opholdet i Paris, paa Grund af et Slags Forkærlighed for denne Nations Sprog og Literatur, som han paa flere Maader yttrede; eller han har fundet sig friere og mere hjemme

i England: lader sig ikke afgjøre. Man veed i det mindste, at han i dette Land, hvor han ved flere Leiligheder yttrede sin Tilfredshed og sit Bifald, (naar han talte offentlig, skeete det her paa Dansk) uden Tvivl ogsaa er bleven modtaget med den sterke Glæde og Opmærksomhed, hvortil Slægtskab med Kongehuset naturligviis maatte bidrage sin Deel; ligejtem han ogsaa i London (sefter nogle bevarede Anekdoter) ikke skal have kunnet modstaae sin gamle Tilboielighed til, i Selskab med Holck og i Forklædning, om Aftenen at besøge Sesoikenes Døkhuse, og andre ringe og for en Tykke lidet anstændige Vertshuse og Forlystelser.

2. Ved Kongens Hiemkomst til Kiøbenhavn (d. 14de Jan. 1769) var det første, almindelige Indtryk hos Alle, der kom i hans Nærhed, at han i sit Udortes og i sin hele Adfærd havde vundet; han viste mere Venlighed, Anstand og Alvor, end før Udreisen.¹¹⁶⁾ Man troede derimod tillige allerede at bemærke, at hans Sind var mere nedstemt, og at han i det Physiske syntes svagere, end før Udreisen. „Han løb vel ikke mere om paa Gaden; (siges der) besøgte ogsaa en og anden Gang Kirken; men hans Munterhed var borte; Nædhed tog reent Overhaand hos ham, saa at han slet ingen Ting mere gad bestille.“ En Mand, som Reverdil, vilde rimeligviis nu have været meget usselig i Kongens nærmeste og daglige Omgivning; men i Stedet for en saadan Mand havde han Holck — og fik snart den færlige Struensee. Denne havde med det øvrige Følge ledsaget Kongen lige til

¹¹⁶⁾ Bernstorff selv skriver nogle Uger efter, i et Brev af 7. Februar: „Le voyage a été heureux — le retour encore davantage. Le Roi se conduit avec tant de bonté, tant de décence, & tant de sérieux, que la satisfaction en est générale & inexprimable. Veuille ce même Dieu, auteur de tout bien, qui a opéré ce que nous n'osions esperer, donner de la continuation & de la solidité à des dispositions aussi favorables.“

Kiøbenhavn, og Spørgsmaalet blev nu, om han skulde bestemme sig til at blive her, eller vende tilbage til Altona. Hans Ven Prof. Berger raadede ham det sidste; men Struensee har neppe længe været i Tvivl; vi have seet, hvilken Grund der iblandt flere trak ham til Kiøbenhavn. Hoffet havde flere Tillokkelser for en Epicuræer; og det har neppe feilet, at ogsaa Struensees ærgjerrige Dnske, at gjøre Lykke, her ikke har været uden Virkning, da han vel har været sig bevidst, at han allerede paa Reisen havde vundet Christian den Syvendes personlige Velbehag. Uden endnu at have Ministeren i Hovedet — uden engang at fulde paa den bristige Tanke, at ville fordunkle eller fortrænge Indlingen Holck — lærte Struensee snart at benytte sin Stilling som Hof-Medicus, eller rettere at vedligeholde den, han allerede paa Reisen havde vundet, for at gjøre sig meer og mere uundværlig. Dette kunde han saameget bedre, som de øvrige Livlæger, der boede i Byen, kun gjorde de sædvanlige, foreskrevne Besøg hos det kongelige Hørskab; Struensee derimod, der strax havde faaet Bærelser paa Palaiet bag Slottet, hørte paa en Naade umiddelbart til Hoffet, forstod til Fuldkommenhed den Naade, hvorpaa Kongen bedst skulde omgaaes, og vidste i sine Samtaler med ham saaledes at blande Munterhed og Wittighed med et eller andet af mere belærende Indhold, at Kongen ikke blev fied af ham.¹¹⁷⁾ Han sørgede ogsaa for, idelig at have noget at læse for Kongen, der faldt i hans Smag, og det varede ikke længe, før han (i Foraaret 1769) blev udnævnt til

¹¹⁷ „Struensee, qui étoit continuellement à la Cour, eut la meilleure occasion de cultiver les bontés, que le Roi lui avoit temoigné pendant son voyage. Il étoit alors assez sage pour observer la decence; évitoit la familiarité; mettoit de l'esprit dans ses conversations avec le Roi; entretenoit souvent de choses utiles; avoit toujours quelque chose à lire, & lisoit bien.”

Kongens Forelæser, og i denne Egenskab fik til enhver Tid uhindret Adgang til Kongen. Herved, kunne vi sige, var Struensees Skiebne afgjort.

Man maatte være meget nøie bekiendt med den hemmelige Hofhistorie i 1769 for at kunne med Visshed sige, fra hvilket Tidspunkt Struensee egentlig har begyndt at blive sig den Plan, han siden udforte, bevidst, og at skride til dens Udseelse. Man seer vel, at han fra Begyndelsen af Sommeren blev meer og mere fortrolig og hjemme ved Hoffet, og allerede d. 12te Mai var han bleven udnævnt til Statsraad, for at kunne spise ved det andet Hofstæffe. Han havde neppe endnu ved denne Tid fordybet sig meget i Statsprojecter eller politiske Formaal. Hans herskende Tilbeielighed havde derimod indviet ham i et andet Slags Intriguer; og der fortælles om meer end een, hvori Struensee forekommer som Hovedperson, ved Siden af Damer af saadan Art, som Fru Bülow (s. Laurvig) og Fruen v. Gyben.¹¹⁵⁾ En ny og, som der siges, stærk Tilbeielighed skal være opstaaet hos ham for den unge, smukke, aandrige Fru Gabel (som engang havde vundet nogen Opmærksomhed hos Christian VII.) Hvorvidt Struensee, med sin bekiendte Styrke i at giøre Erobringere i den qvindelige Verden, bragte det i denne: er ikke udtryffeligt sagt. Den indtagende, elskværdige Dame („som holdt af Literatur og ikke hadede Intriguer“) maatte i sit 23de Aar forlade deres Skueplads; men Struensee der, formodentlig ikke blot som Læge, i hendes sidste Dage

¹¹⁵⁾ Om hans Levnet ved Hoffet 1769 hedder det bl. a. i samtidsige Optegnelser: „Cette année (1769) se passa de sa part en intrigues amoureuses, en jeux, & en plaisirs. Il ne respiroit que volupté; tout le reste y étoit subordonné, ou y tendoit. Pendant son voyage, à son arrivée à Copenhague, & le premier temps, qu'il passa à la cour, il n' eut pas la moindre idée de se mêler des affaires du Royaume.“

næsten ikke veeg fra hendes Dødsfeng, beholdt kun faa Maaneder til at giemme en saadan Grindring.¹¹⁹⁾

Man seer ogsaa af den Maade, hvorpaa han i sit bekiendte Forjvarskrift til Inquisitionsscommissjonen (14. Apr. 1772) omtaler Fru Gabel og hendes Stilling, at han selv tillægger hende en vis Betydenhed i Hoffets, efter Kongens Hiemkomst fornyede Intriguer og Partistrid, som i øvrigt her bevægede sig i en Camarillakreds, der endnu lidet eller intet berørte den politiske Sphære. Hun søgte, siger han, at virke paa Kongens Sind og Forstand, for at skaffe Grev Holck bort; og man kan ikke tvivle om, at hun dermed sigtede til selv at faae Indflydelse paa Kongen. Men Fru Gabel vilde ikke slutte sig til Dronningen, hos hvem Holck dog var forhadet; fordi hun ansaae sig fornærmet af Caroline Mathilde (?) m. m. Struensee derimod var uenig med Fru Gabel deri, at han (dengang) antog det for uraadeligt og unødvendigt at bortførerne Holck; men vigtigere, overhovedet at bringe Kongen til bedre og mere selvstændige Grundsatninger, o. s. v. (Sei Struensees Levnet. III. 112—13.)

Endskiøndt Struensees Skildring af hans Optræden ved Christian VII. Hof i A. 1769 er skreven med en vis Siinhed og en stor Forsigtighed i at omgaae Alt, hvad der ufordeelig kunde berøre hans egne Forhold til Kongen og Dronningen: finder man dog ogsaa her Spor til, at han har sat Priis paa Fru Gabel, og at han i det mindste havde vundet hendes Fortrolighed. Det kan heller ikke have været længe efter denne Dames Død, at Struensee har søgt og

¹¹⁹⁾ „C'étoit alors (i Herfommeren 1769) qu'il s'attacha à Mad. de Gabel, qui jeune, belle, aimable, avoit des connaissances, aimoit les belles lettres, & ne haïssoit pas les intrigues. — Tout le monde voyoit, que Struensee étoit amoureux de Mad. de Gabel. Dans sa dernière maladie il ne quittoit presque pas le chevet de son lit, & elle mourroit, pour ainsi dire, dans ses bras.” (Den 11. Aug. 1769.)

fundet Leilighed til mere umiddelbart at nærme sig Carol. Mathilde, og at bane sig en Vej til hendes Tillid og Erkiendtlighed, der snart førte ham til et langt andet Maal, end det, som han fra Begyndelsen vil tillægge sine Bestræbelser for at bringe Enighed imellem det Kongelige Par. — Alt, hvad man med nogenlunde Visshed veed om Forholdet imellem Christian den 7de og hans Dronning i Aarene 1768—69, synes at bekræfte, at det var koldt og uvenligt, da han i Mai 1768 forlod hende for at tiltræde sin Rejse; ligesom at der ikke findes Spor til en fortrolig Brevverling under hans Fraværelse, hvorved noget Slags Tilmærmelse igjen kunde være opstaaet. Da Christian VII. kom tilbage, som det synes, med noget mere Alvor og med bedre udvortes Anstand, lader det til, at han i Begyndelsen snarere har vist sig alt for ærbødig og ceremoniel, end udvortes uopmærksom imod Dronningen, hvilket Struensee søgte at bringe ham fra. I øvrigt har man i Almindelighed antaget, at det netop var denne Bærk, at der efter Kongens Hjemkomst virkelig dannede sig et bedre Forhold imellem det kongelige Ægtepar; ligesom at det var paa den Maade, Struensee banede sig Vej til begges Fortrolighed. Men det er meget vanskeligt eller umueligt, at komme til sikker Kundskab eller Forestilling om denne Omstændighed, da vi egentlig ikke have anden historisk Kilde til en saadan Kundskab, end Struensees egen Beretning. (Høft; anf. St. S. 113—16.) Efter denne skal det først have været ved Slutningen af Sommeren 1769, at han fik Leilighed til ofte at tale med Dronningen, og at hun da betroede ham den Misfornoielse, hun folte med sin Stilling; „da hun intet Haab havde om at komme til at leve lykkelig med Kongen, eller at kunne vente sig nogen Tilfredshed og Ro under de Forhold, hvori hun befandt sig.“ — En saadan Klage af en 17aarig Dronning, henvendt til en Mand af Struensees Beskaffenhed,

Tænkemaade og Dvælse i Forførelsens Konster, kunde meget let blive en Dpfordring til at prøve, til hvilken Grad Lykken, der allerede syntes at have løftet ham langt over Alt, hvad han for et Aar siden haabede eller ahnede, kunde faae i Sinde at møtte hans Lidenstaber. — I Folge Struensee skulde altsaa den Art af Forsoning, der 1769 tilveiebragtes imellem Kongen og Dronningen, først være foregaaet længere hen paa Efteraaret. Andre Efterretninger henlægge derimod denne Forandring til et tidligere Tidspunkt, allerede kort efter Kongens Hiemkomst. Struensees ovenfor anførte Betegnelse af Tidspunktet for hans tidligste, nærmere og fortrolige Bekendtskab med Dronningen, foruden andre Omstændigheder, viser os i al Fald tydeligt hen til Efteraaret og Vinteren 1769—70, som den første Periode i hans egentlig politiske Liv; dens Forberedelse eller Indledning var hans Ansættelse som Hofmedicus i Jan. 1769, og Perioden gaaer fra denne Tid indtil Holcks endelige Fald i Jul. 1770.

Saa lettsindig, uirksom, historisk ubetydelig denne Christian VII. Indling endog forekommer os, saa var det dog om at tilintetgjøre hans endnu vedvarende Indflydelse hos Kongen, at hele Hofcabalen i en stor Deel af A. 1769 og 1770 væsentlig dreiede sig. Man har sagt: at Struensee ikke var den, som først tænkte paa at skade eller styrte Holck; og dette kan, fra Begyndelsen, gjerne være sandt. Holck var iblandt hans tidligere Venner, og hørte til dem, hvis Aubesfalinge Struensee især skyldte sin Udnævnelse til Reiselæge hos Kongen. Saalænge hans ærgjerrige Tanker endnu ikke havde været sig saa høit, som de snart skulde stige, var der egentlig intet, som kunde drive ham til at arbejde paa en Mand's Fald, som havde været hans Ven, og i hvem han inarere selv fra først af kunde see en Støtte. Samtidige Bidnesbyrd siige ogsaa udtrykkeligt, at det var for Dronningens

gens Had til Guld, at Struensee især gav efter.¹²⁰⁾ -- Men det er derfor ikke mindre vist og afgjort, at hvad der kunde gielde om Struensee i Foraaret eller Sommeren 1769, gialdt ikke meer i den paafølgende Vinter. Alt¹²¹⁾ synes at vise hen til, at det netop har været i de sidste Maaneder af dette Aar, (1769) at hans nærmere Forbindelse med Dronningen og hans, baade ved hende, og ved hans eget Omgangstalent opnaaede Indflydelse paa Christian VII., har begyndt at bære sin Frugt. Vi have i ethvert Tilfælde et bestemt og tydeligt Hovedpunkt at holde os til. Struensee havde hidtil, under Hoffets Ophold i Kiøbenhavn, boet paa Palaiet bag Slottet. Den syttende Januar 1770 havde hans Skiebne udsæet til den Dag, paa hvilken han flyttede til Christiansborg, for netop i to Aar paa dette Slot at begynde og fuldende sin tragiske Bedrift. — Uden her at ville gientage enhver bekjendt Omstændighed i Hof- og Ministerhistorien — endnu mindre Alt, hvad der horer til den forargelige Kronikes Detail: indskrænke vi os nærmest til saadanne, tildeels ubekjendte Træk, der oplyse de Forhold, som have historisk Charakter og Betydning.

3. Der findes i de enkelte Efterretninger, man har om Caroline Mathilde fra 1769, kun lidt, der udtrykkeligt kunde vidne om, at hun levede i Misfornøielse og Utilfredshed; det

¹²⁰⁾ „Il paraît même, qu' à la fin Str. n' a cédé qu' à la haine, que la Reine lui portoit." Det er vel mueligt, at Struensee selv betragtede Guld som en forbrugt Jydling, der hverken (som han selv udtrykker sig; Høst. III. 116) „videre var farlig for Kongens Person", eller kunde være farlig for hans egne Planer. Men ikke desmindre har han vel følt, at han ikke kunde bruge Guld, saaledes som han brugte Brandt; og denne var derfor i Tide kaldt til Hoffet for at være tilstede i det rette Dieblis, naar Guld blev jaget bort.

¹²¹⁾ Ogsaa hans egen Korttelling i Forsvarsrædet, saa konstigt og forsigtigt den endog er dreiet. „Als ich zu Ende des Sommers 1769, und in der Folge oft Gelegenheit bekam die Königin zu sprechen" o. s. v. (Høst. III. S. 113.)

er af Struensee's Fortælling i hans Forjvarsfrift, vi skulle lære det. Man kan i øvrigt let slutte sig til, at hun var for ung, for lidt alvorlig og karakterfast, for meget overladt til sig selv, efterat Fru Plessen var borte, til at hun, endog som Dronning og Moder, kunde undgaae de fristende Indflydelser, hvoraf hun var omgivet i en saadan Stilling; eller længe, og med et Temperament, som hendes, kunde modstaae en saa øvet Forførers Kunst. — Sommeren fra Mai Maaned tilbragte Hoffet paa Frederiksberg. Hold havde bygget sig et Landsted paa Blaagaard udenfor Nørreport; Kongen morede sig endnu den Tid ved hyppige Besøg hos Indlingen; Struensee og Berger bragte ham endogfaa til, om Sommeren hos Hold at bruge en styrkende Badecuur. I Junii Maaned begyndte derimod Caroline Mathilde, der havde for meget af Kraft og Sundhed, at finde Smag i at ride; hvilket fra den Tid blev hende næsten til en daglig Bane. Allerede i sig selv var det en paa den Tid usædvanlig Ting i Danmark; men Dronningens Maade at ride paa (som der sigedes, efter Frafen Gybens Tilskyndelse) i Mandstragt, uden Tværsadel, og undertiden meget voldsomt (s. Ex. paa Barforcejagt) vakte hos Mange den største Forargelse. Denne blev endnu mere udbredt, da Caroline Mathilde, der om Sommeren kun havde redet under Opholdet paa Frederiksborg og andre Lystslotte, (paa Jagt, og ved flere Leiligheder, i Mandstragt med gule Skindburer) i Decbr. 1769 begyndte at vise sig til Hest paa Kiøbenhavns Gader. Desuden frembød Vinteren 1769—70, endnu meer end den foregaaende, en næsten daglig Afsværling af bedøvende Hof-Forlystelser, italiensk Opera, Comedier, Maskerader, Jagt, Kane-farter, Concerter og Baller; som undertiden ogsaa Hold, enkelte af Ministrene, og den russiske Gesandt lod give, og hvorved Hoffet var tilstede. „Kongen (siges der) var med ved alle sige Lystigheder; men man kunde tydeligt see, at han

„ikke fandt ret Behag deri; han gjorde det med, fordi Andre „sagde, at han maatte gjøre det. Hans Charakter blev des „uden meer og meer indolent; han skuede ethvert Arbeide, og „vidste ikke hvormed han skulde fordrive Tiden.“

Det var ogsaa i Begyndelsen af Maret 1770, under en Opera, at det bekiendte Optrin imellem den russiske Minister (General Filosofoff) og Struensee foresaldt i en Loge paa Hoftheatret,¹²²⁾ hvorved den personlige Uvillie, der allerede fandt Sted imellem begge, blev formeret til en Grad, som ikke skal have været uden Indflydelse paa Struensees upolitiske Udsærd, baade imod Ministeren og mod det russiske Hof. Denne Begivenhed, og Filosofoffs Betsværing hos Bernstorff, skal først have givet Anledning til, at baade Gesandten og Andre alvorligen foreskillede denne Minister, hvorledes Struensee allerede gennem Dronningen, om hvis tvetydige Forhold man paa den Tid (i Jan. 1770) først begyndte at yttre sig i en og anden Hofcirkel, havde vundet en Bægt og Indflydelse hos Christian VII., der kunde blive farlig; endskiøndt man dog endnu snarest betragtede ham som et Redskab, hvoraf Andre vilde betiene sig. Maafee havde det endnu paa den Tid været mueligt

¹²²⁾ Ministeren Filosofoff havde den Vane, ofte at spyte. I Logen, hvor de vare komne til at sidde ved Siden af hinanden, spyttede han af Banvare paa Struensee, der lod, som han ikke mærkede det, og tørrede sin Kiøle af i Stilhed. Noget efter spyttede Ministeren anden Gang paa ham; og da begyndte Struensee i Ord at yttre sin Uvillie. Filosofoff gjorde ham imidlertid en Undskyldning, og forklarede, at det var skeet af Banvare. Men Struensee havde nu faaet Blodet i Kege, brugte fornærmelige Udtryk; og forlod Logen, efter at have, som der siges, fordret Ministeren ud. Filosofoff henvendte sig i en Note, hvori han forlangte Betsværelse, til Bernstorff; „og denne“ (siger Suhm) bilagde Sagen paa en mig ubekiendt Maade.“ I øvrigt beretter en anden meget usiagtig Kilde, at Filosofoff (han var i sin hele Person og Udsærd noget forstyrret, og blev tilsidt virkelig sindsforvirret) kun cengang spyttede paa Struensee, og strax gjorde ham Undskyldning, i hvilken Anledning de kom i Ordstrid.

for Bernstorff, ved sin Anseelse hos Kongen (som han selv lod til at stole paa) at skaffe Struensee bort fra Hoffet ved en pludselig Cabinetsbefaling; men her viste den, i al udvortes Politik saa kloge og skarpsynede Statsmand en besynderlig godmodig og sorgløs Lemfældighed, eller en Mangel paa Fortrolighed med Forholdene ved Hoffet, hvorfor han selv kom til at bøde. Han var saa fast i sin Tillid til Kongens, hidtil ikke svigtende Agtelse og Bevaagenhed, at han troede, Struensee ikke var i Stand. til at skade ham, og sagde: „Han har aldrig gjort mig noget ondt; hvorfor skulde jeg giøre det mod ham?“ (Subm.)

Efterat Kongen med Dronningen og Hoffet i Mai 1770 havde taget Sommerophold paa Frederiksborg, modnedes omfjeder en Intrigue, der var anlagt paa at fuldende Dindlingen Holts Fald, hvorpaa der længe i Stilhed var arbejdet, og som han selv, med letfjædig Uforsigtighed, havde hjulpet til at befordre, uden at han havde kunnet see de Skyer, der trak op og bebudede ham et alvorligt truende Uveir. Holt havde begyndt at føle den trykkende Byrde af at skulle daglig leve allene for at udfylde Christian den Syvendes mange ledige Tider, ved at finde paa de saa tidt upassende, vilde, eller barnagtige Maader og Midler, ved hvilke Kongen vilde mores og adspredes. Han begyndte undertiden at forsamme Kongen, og at være flere Dage borte fra Hoffet, for at forlyste sig selv med sit Selskab af franske Actricer og Acteurer paa Blaagaard. Dette, tilligemed uforsigtige Udtryk, som Holt undertiden ikke vogtede sig for, var nok for at kunne give Dindlingen et Stød i Kongens Tilboielighed, som hans farlige Fiende, Dronningen, vidste at benytte. Han havde, efter Alt, hvad man kan see, efter Kongens Hjemkomst fra Reisen aldrig forsætlig vist Dronningen nogen Hornærmelse; han havde endog (som Struensee ikke beretter) bestræbt sig for, ved Op-

mærksomhed og Ærbødighed at overvinde hendes Uvillie imod ham; men Carol. Mathildes Had til ham var usorfuligt, og hvis man heri kan troe Struensee, var det fra hende, Anslaget imod ham udgik. Den nye Yndling kunde dog saameget mindre undlade at deeltage deri med al sin Virksomhed, da det her gialdt om hans egen politiske Betydning og Dphøielse. Til at opnaae denne, havde hans Ærgierrighed og hans Forbindelse med Dronningen allerede viist ham en Vej, paa hvilken han nu, med daglig stigende Driftighed ikke skuede nogen Hindring, som han kunde bortrydde.

Struensee var (i Januar 1770) allerede indtraadt i det fuldstændige Stadium af sin Lykkes Ruus; hans Lod var fastet af den demoniske Magt, som han havde overgivet sig til. Der var hos ham ikke mere Spørgsmaal om at tiene Kongen i en underordnet Stilling, som Læge, som Forelæser, eller Cabinetssecretair. Inden et halvt Aar var gaaet, viste det sig tydeligt, hvad han vilde, og hvilke skulte Midler han havde fundet til at opnaae det. — I Mai 1770 var en Reise til Holsteen besluttet ved Hoffet; som det hed sig for Kongens Skyld, hvem Holck (ester Andre, Caroline Mathilde) skulde have bragt paa denne Tanke, og uden at det i Begyndelsen meentes, at Dronningen skulde have ledsaget ham; men Tiden var ikke den samme, som for et Aar siden. Dronningen vilde ikke blive tilbage; og dette var et af de første Tilfælde, hvor den Magt, hun havde vundet over Kongen, viste sig. Det var ogsaa ved denne Leilighed, at Bernstorff og de øvrige Ministre første Gang skulde have overtydet sig om, „at Struensee havde faaet for stort Indpas hos Dronningen, og hun igjen hos Kongen; og nu begyndte at frygte for Følgerne.“ Frygten kom for sildigt; Tiden til et activt Angreb havde man ladet gaae forbi; et passivt Forsvar hjalp til intet mod en Revolutionsmand. — Imidlertid var den gamle Cufedron-

ning Sophia Magdalene bleven betænkeligt syg, og hvor fordærvet Tonen var bleven ved Hoffet, viste sig ogsaa ved denne Leilighed. Kun en eneste Gang under hendes Sygdom besøgte Kongen hende nogle Dieblit med Caroline Mathilde, da de fra Frederiksberg begave sig ind til Byen, for at see en fransk Comedie. En anden Gang, og det saa Dage før hendes Død, da Hoffet kom tilbage fra en Jagt, skulde Struensee spørge til Enkedronningens Befindende. Til Bedkommendes Forargelse kom han, uden at klæde sig om, i Jagt-Uniform, med Støvler og Sporer, ind i Dronningens Bærelser paa Christiansborg — ja der siges endog, ind til hende selv.¹²³⁾ — Reisen til Holsteen havde været bestemt til den 6. Junius; Sophia Magdalena døde d. 27. Mai, og nu lod det sig dog ikke gjøre, at reise for hendes Begravelse. Denne blev derfor, da Carol. Mathilde var fuld af Utaalmodighed, paaskyndet paa den uanstændigste Maade; Hofforgen indskrænket, imod al tidligere Skik, til 16 Uger, og det end og kun for Kiøbenhavn. Den 14de Junius blev Dronningen begravet, Sorgen derpaa strax afslagt ved Hoffet, og Reisen til Holsteen gik for sig den 18de Junius.

Denne Reise, uagtet den i det Hele kun var en Gienstagelse af Hoffets sædvanlige Sommeroptrin paa andre Steder, blev af langt større Bigtighed for Struensee, end den, han 1768 gjorde i Kongens Følge; eller rettere, den fuldendte, hvad der paa hiin var grundlagt. Paa Reisen til Holsteen kunde Struensee ikke blot leve i sit ene Clement, i et fordærvet Hofs sværmende og letsærdige Forlystelser, og i Nydelsen af den Bellyst, hvis Flamme han selv for længe siden havde tændt; men han fandt Leilighed til, i Forbindelse med Caroline Mathilde, at forberede og udvikle det dobbelte Anslag,

¹²³⁾ G. L. Baden om Struensees Træct af Hofst. (Archiv f. hist. Literatur, etc. af N. C. N. II. S. 199.)

hvorefter hans Plan, at svinge sig op til politisk Magt i Regieringen, allene lod sig udføre. Holdt maatte bort; ikke allene for at Dronningen kunde tilfredsstille sin Villie imod ham; men for at den eneste, der kunde hindre, at Kongen blev personlig Slave af hende og Struensee, kunde ryddes af Veien. Det var Caroline ikke om at giøre, selv at spille en politisk Rolle; „hun havde (siger Struensee) ikke mindste Tilbeielighed til at regiere, eller at blande sig i Statssager.“ Hun vilde kun regiere i og ved Struensee; og hun lagde for Dagen, endnu efter hans Katastrophe, der rammede hende selv saa dybt, at det var en anden Lidenstabs, end Uergierighed, der især herskede hos hende. I denne Lidenstabs var hun fortabt; hun vilde, som man erfarede efter denne Katastrophe, for dens ulykkelige Gienstand opoffre Alt, hvad hendes Stand og Værdighed kunde fordre af hende.¹²¹⁾ Naar Struensee characteriserer Carol. Mathilde i hendes 19de Aar som reent uden politisk Interessé og Herskelyst — naar han ligefrem aabenbarer hendes Had, hendes Modbydelighed for Holdt, hvortil Grunden for en Deel kan have ligget i en tidligere Krænkelse, af en Art, som den qvindelige Natur, og det hos en Dronning, ikke let tilgiver: da bekræftes disse Udsagn ved andre troværdige Vidnesbyrd.¹²²⁾ Men naar han derhos,

¹²¹⁾ Efter hendes Defensørs Beretning gik Caroline Mathilde, i Deeltagelsen for Struensee, da hun erfarede, at hans Død var uundgaaelig, og i sin Smerte over at skulle stilles ved sin spæde Datter, saa vidt i begge hendes Samtaler med Uldall, at hun ikke kunde gaae videre. Han førte hende imidlertid ved sine Forestillinger til fornustig Estertanke, baade i Hensende til Prindsessen, og i andre Tilfælde; s. Ex. ved at bringe hende fra den Tanke, at hun vilde tilbage til England. Uldall pynter i denne Anledning om Dronningen: „Af hendes foregaaende Forhold maatte jeg slutte, at hendes Character var heftig. Imidlertid kan jeg med Sandhed sige, at hun i Alt, hvad jeg forestillede hende, var soielig og estergivende.“

¹²²⁾ Allerede 1767 var Dronningens Villie mod Holdt saa stor, („Elle s'offensa de ses manières trop libres avec elle, & lui

ved samme Leilighed, siger: at der ikke tænkes paa andet, end „Ro og Sikkerhed ved Hoffet;“ at man ikke „harde nogen Hensigt, nogen Plan til den paafølgende Forandring i Ministeriet:“ da maae vi lade dem troe herpaa, som ville det. — Man vil ei kunne negte, at Struensees Forsvar er skrevet baade med en vis Kunst, og med et Skin af Aabenhed og kold Kølighed, der svarer til Tonen i hans Beskiendelser for Mønter; men det er desuagtet paa mange Steder let nok, i Forsvarskriftet at „læse imellem Linierne“, eller at trænge igiennem det Slør af Skuffelse, han vil faste over den historiske Sandhed, eller over Umfandigheden, han vil omgaae, som om Ingen andre vidste dem, end han selv. Ved at læse dette Skrift maa det, ved mange Leiligheder, forekomme os, som Struensee i April reent havde glemt de Beskiendelser, han den 25de Februar havde aflagt. Vi ville her kun fremdrage eet Exempel.

Naar han siger: (Forsvarskr. hos Hest. III. S. 116.) „Grev Holdt fik sin Afsted, fordi Kongen selv vilde det — dog bidroge de, som vare omkring Kongen, deres dertil“: da jeer dette ud mere som et tvetydigt Spil med Ord, end som en historisk Beretning. Nylig (S. 114) har han selv fortalt, „at Dronningens Modbydelighed og Fordom imod Holdt var saa stor, at intet kunde overvinde den;“ kort efter siger han, (S. 115) „at Yndlingens Credit var dalet for den holsteenske Reise;“ og at han havde skadet sig ved at staffe Wamstedt bort, og faae

imputoit les desagrémens, qu'elle essayoit“) at det lykkedes hende at hindre ham fra at komme i Christian VII. Folge, paa Kongens første Reise til Polseen; herpaa han i halv Unnaade tog til Galtser. Her blev han til i Septbr. 1767, da han kom tilbage til Hoffet, hvor han nu igjen ganske vandt Kongens Gudest, („par ses manières insinuantés & solatres“) og en Tid laug var uatvillig fra ham. („Dès-lors son credit augmenta au point, qu'il l'emporta sur celui de la Reine, qui en eut bien de chagrin, & ne le lui pardonna jamais.“)

Hauch i dennes Sted til Kammerpage. -- Man veed i øvrigt vel, at en betydende Grund til at Kongens Tilboielighed for Holck var felet, laae i en Forandring af hans egen Tilstand og Sindstemning. Den overgivne Lystighed og Raadhed, hvorved han forhen lod sig henrive til Udskielser og Daarskaber, ligesaa fordærvelige, som uanstændige, var borte, eller yttrede sig ikke mere saaledes, som da han i Holck fandt en Deeltager heri, der ganske passede til Kongen. Christian VII. var efter sin Udenlandsreise i Begyndelsen mere alvorlig; i det Hele mere svækket i Nervesystemet, end før 1769; og han var kommen under Indsydelser, hvorved efterhaanden hans altid svage Villiekraft endnu mere slappedes. Vi komme snart til en nærmere Skildring af Kongens Tilstand, som den var i Tidsrummet fra Efteraaret 1770 til Jan. 1772; og indskrænke os her til den Bemærkning, at allerede paa den holsteenske Reise var han fuldkommen indspunden i det Fanges Garn, som man siden fra Dag til Dag drog tættere sammen omkring ham. — Man seer da let, at Holcks Fald, som kunde være vel fortient, var undgaaeligt. Dronningen vilde have ham styrtet, og Struensee var langt fra, for Alvor at ville holde paa ham. Han havde allerede udseet Holcks Eftermand i den eengang ferviste Brandt — der nu skulde blive „Favorit par force“, eller en Yndling med Udnævnelse og Bestalling. En Plan blev lagt, hvorefter man vilde benytte den besluttede Reise til Hertugdømmerne, for, tilligemed Holck, at skaffe en og anden fra Hoffet, som meer eller mindre horte til hans Parti, eller som kunde være Dronningen og Struensee i Veien under Opholdet i Holsteen. Tvivlede Nogen endnu om, hvor høit Struensees Magt allerede var stegen, da maatte det, som videre foregik under denne Reise, overvinde enhver Tvivl.

Vi befatte os ikke med at beskrive dens ligegyldige Dv

trin af Hof-Fester og Forlystelser; til at fortælle dens forar-
gelige Scener vilde her endnu mindre være Sted. I øvrigt
maa det historisk bemærkes: at Hoffets første Ophold var paa
Gottorp hos Prindsesse Lovise og Landgrev Carl, der for-
saavidt vare tagne til Naade, at de i Julius 1769 vare komne
tilbage fra Hanau, og Prindsen havde faaet Titel af Stats-
holder i Hertugdømmerne, men uden Tilladelse at komme til
Hoffet. Nu bleve begge benaadede med Kongens og Dron-
ningens Besøg¹²⁶⁾ fra 23 Jun. til 5te Julius. Allerede paa
Gottorp viste Brandt, der 1769 om Sommeren havde faaet
en Anjættelse i den Didenborgske Regjering, sig ved Hoffet,
efter Struensees Kaldelse. Holst blev saa stærkt overrasket
ved at see ham her, at Brandt spurgte: om han troede at
see et Spøgelse? hvorpaa Holst svarede: „Jeg er ikke bange
for Spøgeser; men for Gienangere.“ (Je ne crains pas
les spectres; mais les revenants). Hans Anelse slog ikke
feil. Fra Gottorp begav Hoffet sig til Travendal. Her send-
tes pludseligt endeel af de fornemste Personer af Følget tilbage til
Kiøbenhavn, (deriblandt Holsts Søster, Overhofmeisterinden,
hans Broder Grev Gustav Holst, Overhofmarskal Moltke,
Kammerherre Lüttichau, Dronningens Hof-Chef Grev Holstein-
Lethborg, tre Hofdamer, m. fl.) uden at man lod dem vide nogen
Aarsag hertil, og saaledes i Frygt for, at der forestod dem
en Unnaade. Endelig modtog ogsaa Grev Gour. Holst sin Af-
sæd d. 30. Jul., med Befaling strax at forlade Hoffet, hvor-

¹²⁶⁾ Det er meget karakteristisk for Caroline Mathilde, der ikke
havde noget godt Ord til den smukke, elskværdige Prindsesse Lovise,
men her i Begyndelsen viste sig ganske ventlig imod hende, at det igien
blev ude med Venstabet paa Gottorp, ved en besynderlig Anledning.
Dronningen vilde, at Prindsessen ikke skulde ride i Tværsadel, men
paa Mandfolks Naade, som hun dog undslog sig for. Da Caroline
Mathilde „med al Magt vilde høre det,“ sagde Prindsessen endelig,
at hun fandt det meget uanstændigt; Dronningen blev overbragt
herover, og det var forbi med den gode Forsaaelse.

ved Kongen viste den største Ligegyldighed,¹²⁷⁾ og med en Pension af 2000 Rdlr., som Struensee 1771 fratog ham, under Raadfod af hans Odselhed, hvori han vist nok, især som Spiller, havde drevet det til en stor Oderlighed.¹²⁸⁾

4. Saaledes havde Struensee skilt sig og Dronningen ved en for ham nu lidet farlig, men altid ubegvem Medbeiler hos Kongen. Dette var, som han siger, „for at faae Fred og Ro ved Hoffet.“ Han siger intet om den Plan, som var lagt til Angreb paa en langt høiere og vigtigere Personlighed; og Struensees hele Fremstilling af Maaden, hvorpaa Bernstorff fik Afsted, og Brandt og Ransau kaldtes tilbage, hører til de Partier i Forvarsfristet, hvor man alt for tydeligt seer, at han meget let og løst glider hen over den ydre Begivenhed, men følger dens indre Drivefiedre, eller det hele Sammenhæng af dens Grunde og Anledninger. Man kan ikke tvivle om, at Bernstorff har havt flere Uvenner og Efterstræbere, end Struensee; (i Conseillet regnede man især Rosenkrantz til disse;) men Jagen i Modpartiet vilde allene været mægtig nok til at styrte ham; dertil behøvedes en Coalition, som den, i hvis Magt den svage Konge nu var falden. — Hvad enten man vil tillægge Struensee, eller Dronningen, det egentlige og sidste Skridt for at udføre den Idee, at styrte

¹²⁷⁾ Da han strax efter talte med Bernstorff, og denne berørte Høids Afsted og Forviisning, sagde Kongen ikke andet, end: „Er hatt's ja so haben wollen;“ uden at ytre den mindste Deeltagelse.

¹²⁸⁾ Da Høid fik sin Afsted, maatte han for Høids Skyld, endnu 1770, sælge de tre Herregaarde i Jyen: Krengerup, Brakesholm og Søholm, med Tiender og Strogods, hvilket Alt han havde faaet med sin første Brue, Christiane Stokketh, som døde ikke længe efter deres Bryllup 1768 af Kopper. Alle tre Godser, m. m. solgtes for 128,923 Rdlr.; ligesledes maatte han stille sig ved Blaagaard. Høid havde anden Gang giftet sig (28. Sept. 1769) med Comtesse Juliane Marie Tannestield-Laurvig, Søster til den bekendte Fru Fr. Fülow.

Bernstorff, og med ham (som man let maatte forubsee) det hele Ministerium: saa kiender man nok til Caroline Mathilde for at kunne vide, at det hverken var hans Politik, eller hans Embedsstilling som Minister, der stod Dronningen i Veien; det var hans Person, hans Charakter, som hun frygtede; „hun tvivlede ikke om, at han havde giennemskuet hendes Forhold, og hun kiendte hans Grundsætninger.“ Saaledes kunde ogsaa Struensee klart nok see, at det vilde være ham umueligt, nogensinde at realisere sine ærgjerrige Hensigter, saalænge Bernstorff beholdt sin Post, og i den Kongens Tillid og Fortrolighed. At overbevise Dronningen herom, kunde ikke falde Struensee vanskeligt; han behøvede kun at oplyse hende om, at han aldrig var sikker, saalænge Bernstorff og hans Ministerium holdt sig, for at bringe hende til at anvende den Magt, hun havde vundet over Kongen, især siden Holck var borte, til at underminere den høit fortiente Statsmands politiske Stilling.

Imidlertid fandt Struensee, at naar ogsaa Bernstorff var fjernet, og man i Brandt havde faaet et brugeligt Subject til, paa sin Maade, at træde i Holcks Sted,¹²⁹⁾ kunde han vel behøve en Støtte i en Mand af nogen udvortes Anseelse ved Navn, Byrd og Stand, der i en eller anden høiere Stilling kunde tiene til Modvægt imod det øvrige Ministerium. Ikke let kan noget bedre karakterisere Struensees Grundsætninger, og af hvad Art og Natur det Parti var, som han meente at kunne danne sig og stole paa, end det Valg, han her gjorde i Grev Raugau — formodentlig den mest fordærvede

¹²⁹⁾ Kammerherre Brandt modtog allerede den 8. Jul. fra Travendal Kongens Befaling til igjen at indtage sin Plads i Høieste-Ret; og i Førelse hermed blev han d. 4. Aug. udnævnt til Directeur eller Intendant over de franske Comedier, over Konstkammeret og Galleriet, m. m. (Høst: Struensees Leven, I. 223.)

politiske Charakter, som er optraadt ved Hoffet i Danmark i Aarene 1766—72.¹³⁰⁾ Bernstorff blev ikke mindre overrasket end forbausset ved at erfare, at man tænkte paa at falde denne erklærede Fiende af Catharina II. tilbage til Hoffet. Giennemtrængt af den stærkeste Overbeviisning om de skadelige Følger af dette Skridt, hvis Virkninger i Petersborg han klart forudsaae, fulgte han allene denne Overbeviisning og en stærk og ærlig Følelse af sin Pligt, i det han endnu engang foretog sig at advare Christian VII. imod en saa upolitisk og betænkelig Beslutning. I et fransk Brev til Kongen (Travendal, 18. Jul. 1770) skildrede han det hele Forhold, Keiserindens og hendes Ministres Uvillie imod Rangau,¹³¹⁾ dennes eget fiendtlige Sindelag imod det russiske Hof, som han bl. a. ogsaa havde yttret ved hemmelig og offentlig at arbejde imod den holsteenske Byttractat; hans gamle Forbin-

¹³⁰⁾ Foruden det allerede ovenfor anførte om Rangau (Anm. 130) kan henvises til en engelsk Minister-Relation hos Raumer, I. S. 176. „Det vilde være vanskeligt, at opvise en mere fordærvet og ryggeløs Charakter“ (a Character more profligate and abandoned.) Uæfendighed, Overvælselse, Svængierighed, Vittighed, Phantasie, og Frugtbarehed paa Projecter nævnes som Træk af hans Charakter. S. 180. S. 188. — „Grev X. er nedsmukt i den Foragt, han fortjener. Uagtet af hans Vittighed, er han uskicket til Forretninger. Han viser aabentlyst sin fordærvede Character, i det han er umoralisk uden Skam, og recent ligegyldig imod Andres Agtelse.“ 31. Aug. 1771. — „Grev Rangaus Character var meget slet; hans Figur var smuk; han besad mere Vittighed, end nogen anden af hans Staud, jeg har kendt; han talte flydende, og skrev ei ilde; var en Praler, havde tilfald sine Forældres Midler, og fordybet sig i Gield; han havde en dydig Kone; men reiste til Italien efter en Opera-Sangerinde, og holdt endnu 1772 en fransk Dandsferinde i Huset hos sig. m. m.“ Uldall.

¹³¹⁾ Man kender hidtil ikke nok Aaledningen til, at Rangau gjorde sig saa forhadet ved Hoffet i Petersborg. At det skrives sig fra Thronstøtten 1762 er velicent; det er ikke usandsynligt, at Rangau her, ligesom ved Hoffet i Danmark, har vilit sig som det, Subm kalder ham: „en traître.“

delse med Grev St. Germain, en erklæret Uven af Rusland, m. m. Bernstorff holdt sig alene til denne Side af Rangaus personlige Forhold; men søgte ved den Leilighed i de alvorligste Forestillinger, at overbevise Kongen om, i hvor høj Grad hans Ære, hans Krones Værdighed, og den danske Statsinteresse vilde lide ved, at man paa en saadan Maade fremfaldte et næsten uundgaaeligt Brud af det i højeste Grad venfskabelige Forhold imellem det danske og russiske Hof,¹³²⁾ der for ikke mange Aar siden havde afløst et ligesaa heftigt, som farligt Fiendskab. Dette Brev er et mærkværdigt Exempel paa, med hvormegen Kunst og Frimodighed Bernstorff var i Stand til, ved Siden af en intet Dieblig tilfødesat Ærefrygt og Ærbødighed, at gjøre sin Konge de alvorligste Forestillinger, som han forudsaae, neppe vilde være ham behagelige. — Men Bernstorff viste tillige i dette Tilfælde sin Charakter i et saa ædelt Lys, og lagde en saa vidt gaaende Næbenhed og Redelighed for Dagen, at man vel kunde kalde den yovelig imod en Mand som Rangau; og at neppe noget Beviis kan tale stærkere imod de Sigtelser for at have tidligere stiftet eller deeltaget i politiske Intriguer imod sine Modstandere, (s. Ex. Dannefskiold), hvorfor Mogle (endog Suhm) ikke have staaet Bernstorff.

Grev Rangau havde indfundet sig paa Travendal d. 15.

¹³²⁾ Ved at tale om alle de Banffeligheder, som det har kostet, at stifte dette Forhold, siger Bernstorff: „Cependant V. M. y a réussi, jusqu'ici à l'admiration de toute l'Europe. Vous l'emportez, Sire, sur presque tous les autres princes. Le Ministre, qui y reside de Votre part, jouit des prérogatives, de la confiance, de toutes les distinctions flatteuses, que les Ambassadeurs des plus grandes puissances de l'Europe recherchent en vain; celui de l'Impératrice en Suede a eu ordre, dans les temps les plus critiques, de suivre sans balance les instructions, que Vous donneriez au Votre; les Rois & Princes étrangers recherchent votre appui, lorsqu'ils ont besoin de celui de la Russie.“ etc.

Jul.), netop da Bernstorff havde skrevet Udfastet til det omtalte Brev til Kongen, som den Dag var fraværende paa et Besøg hos Schimmelmann paa Ahrensburg. Ranzau begav sig da strax til Bernstorff, og denne sagde ham ikke blot ligefrem sin Mening; men læste endog hele Brevet for ham. Ranzau blev overrasket, og kom noget ud af sin Fatning; men gav dog strax den Forsikring, at han aldrig vilde giøre det mindste Skridt imod Alliancen med Rusland. Han gientog siden denne Forsikring paa sit Ordsord for Kongen, og erklærede høit: „Det maatte være en Forræder imod Fædrelandet, der vilde tænke paa noget saadant.“ — Da Bernstorff anden Dagen derefter udbad sig en privat Audients hos Christian VII., talte Kongen med ham i to Timer, forsikrede, at B. havde overbevist ham, og lovede, hverken at ville give Grev Ranzau nogen Plads i Conseilet, eller stede ham til nærmere personlig Omgang og Fortrolighed; men erklærede, at han ikke kunde forandre hvad der var afgjort, eller falde det Ord tilbage, som han havde givet Ranzau, at denne skulde indtræde i Krigscollegiet. Kongen modtog ved Slutningen af Samtalen Brevet af Bernstorffs Haand, og sagde ham nogle Dage efter: at han havde læst det to Gange, og ikke skulde glemme dets Indhold.¹³³⁾ Nagtet Christian den Syvende ved disse Leiligheder ikke yttrede noget unaadigt Sind imod sin Minister, tvivlede Bernstorff fra dette Tielik af ikke længere om, at hans Fald var besluttet.

Christian VII. har neppe holdt det for nødvendigt at forklare for Bernstorff, hvorledes hine Ytringer skulde bringes i Overensstemmelse med paafølgende Handlinger. Saasnart Holdt og de ovenfor nævnte Herrer og Damer af Hofbetieningen

¹³³⁾ Originalen til dette Brev blev efter d. 17. Jan. 1772 fundet blandt Struensees Papirer. Det er trykt i „Denkwürdigkeiten des Freih. A. J. v. der Aueburg“: 1812, S. 124—129.

vare bortsendte fra Hoffet, begave Kongen og Dronningen sig med deres mindre Hofkreds til Ranzaus Gods Ascheberg, hvor flere Dage tilbragtes under glimrende Fester, Jagtpartier, Bal, Maskerade, Ringrenden, m. m. Der berettes et Sted, at Godssets Herre selv ikke var tilstede; hvilket (saa paalidelig endog Kilden er) forekommer besynderligt.¹³¹⁾ Antenstedts hedder det: at Kongen slet ikke var fornøiet paa Ascheberg, og kun ved idelige og afværende Udspredelser kunde opmuntres.¹³²⁾ Han kan maaskee, uden selv at vide det, dog have mærket noget Savn af den, som i halvtredie Aar sjelden nogen Dag havde været paa hans Side. Imidlertid havde det, og maaskee endog før Rejsen til Holsteen, ikke kunnet blive ganske skjult for Bernstorff, at hans Stjerne havde begyndt at dale. Paa Rejsen selv (hvor han var den eneste Minister i Kongens Følge) maatte det paa mange Maader blive ham endnu mere føleligt, at man kun søgte at stille sig af med ham. Hos Kongen mærkede han, efter Samtalen om Ranzau, en koldere Tone. Den imod Bernstorff forenede Ligue betiente sig endog af lave Krænkelser og Tilfidesættelser,¹³⁶⁾ for at bringe det til, at han selv skulde forlange Afsked; men baade Ure og Bligt førte ham til den Beslutning,

¹³¹⁾ „Immediatement après le depart du Comte de Holck, le Roi & la Reine étant a Ascheberg, ou ils étoient allés passer quelques jours seuls & sans le Comte de Ranzau, qui alors étoit à Glückstadt“ etc. — Hof (I. Theil. S. 229) taler om Ranzau som nærværende ved den Leilighed. (Om Ranzau's Levnetsomstændigheder, s. Hof. I. Th. S. 226—28.)

¹³²⁾ (Gaspari's) Urkunden u. Mat. Fortsæg. 1789, S. 500. (Jvf. S. 496.)

¹³⁶⁾ „Le C. de Bernstorff vit bien, que les choses ne resteroient pas là, & qu'on cherchoit à se debarasser de lui. On le negligeoit avec „affectation. Le Roi ne le voyoit, que quand il ne pouvoit s'en „dispenser.“ etc. (Utr. Opteguelser.) „Mod Bernstorff førte man sig meget uartig op, og negtede ham ofte Mad, baade ved Kongens Daffel, og i Rosen; og tilfids tilfagde man ham aldrig ved det første; Alt i Haab. at han skulde selv tage sin Afsked.“ (Suhm).

at man skulde give ham den. Bernstorff vilde, med Dverbes viisningen om sin retfærdige Sag, ikke vise sig feig ved frivillig at vige for Personer som Struensee og Rangau. Han forudsaae, at man i saa Fald længer hen vilde lægge ham til Last, at han for sin egen Skyld havde opgivet sin Stilling paa en Tid da det netop gjaldt, at en Mand som han maatte søge at holde Struensee og hans Parti Stangen; og at man da endog vilde tilregne ham, hvis det russiske Hof trak sig tilbage fra den vigtige Tractats Opfyldelse, der nu var saa nær tilstundende. — Han lod det ogsaa gaae hen, da Kongen tilligemed Dronningen, der endelig bestemte sig til at gjøre en hastig Rejse til Lüneborg for at træffe sin Moder, Enkes Brindsesjen af Wales, og sin Broder Hertugen af Gloucester, herom intet meddeelte Bernstorff; men lod ham blive tilbage i Altona. Denne Rejse havde længe været paatænkt; Kongen selv havde ønsket den;¹³⁷⁾ men den blev nu mere til et koldt Hoflighedsbesøg, der skeete med Coureer-Hast, end til en Lystrejse. Caroline Mathilde havde henstærket hele Uger paa Gottorp, Travendal og Alsheberg, i Hoflystigheder og i mere stille Glæders Lyfsalighed.¹³⁸⁾ Til at besøge sin Moder første Gang efter henved 4 Aar, havde hun ikke engang en heel Dag tilovers; og Moderen maatte, for at opnaae at see sin Datter, selv rejse fra Hannover til Lüneborg. Dronningen havde endog saamegen Frygt for denne Sammenkomst, at hun

¹³⁷⁾ »Der König soll für seine Person noch große Lust zu der Reise über die Elbe haben, und die Reise-Equipage völlig bereit seyn:« skrives i et Brev af 17. Jul. 1770. (Arkunden n. Material. 1789, S. 495.)

¹³⁸⁾ Dette finder man i »Authentische Nachrichten« S. 58 saaledes fortalt: »Die junge Königin und ihr glücklicher Rathgeber genossen ihrerseits die Früchte ihrer erworbenen Vertheile; die vertrauliche Eintracht und Ruhe, worinn sie lebten, wurde durch die angenehmsten Zerstreuungen verschönert, und ihre glücklichen Tage flossen in überirdischer Wonne dahin.« — Der til horte ogsaa, at Caroline Mathilde plejede under Opholdet paa

ikke vilde tale med sin Moder i Genrum. Denne skal dog have fundet Leilighed til, i nogle Ord at give hende sit Raad i Anledning af Bernstorff, hvis aftagende Indflydelse allerede var bekiendt.¹³⁹⁾ Det havde været berammet, at det kongelige Herfskab paa Reisen til Hannover, som den oprindelige Bestemmelse var, ogsaa skulde have besøgt den hertugelige Familie i Brunsvig; men „der glückliche Rathgeber,“ som uden Tvivl overhovedet har havt sin Deel i at paaskynde og afforte den hele Reise, fandt det ikke raadeligt for sin Stilling, at vise sig ved dette Hof, hvor han frygtede, at man ved Provverling med Enkedronning Juliane kunde vide mere om Kongen og om Caroline Mathilde, end Struensee ønskede. Endskiøndt Besøget i Brunsvig formelig var anmeldt for Hofset, blev det saaledes intet af; hvilket endnu forøgede den Opsigt, som flere Omstændigheder ved den holstenske Reise 1770 havde gjort. — Kongen og Dronningen, som den 16de Aug. om Morgenen, med et ganske lidet Følge, hvoriblandt Struensee ikke savnedes, afreiste til Lüneborg, forbleve her Natten over, og kom den 17de om Aftenen til Altona. Den 27de Aug. vare de tilbage paa Frederiksberg Slot.

5. Fra Hoffets Hjemkomst fra Holsteen, eller for at tage en mere bestemt Dag, fra den 1ste Septbr. 1770, kan man datere Struensees Regiering i Danmark, der varede ikke

Travendal, at fiøre ud Skotten 5 om Morgenen ganske allene med Struensee, uden al anden Betiening, og at komme hjem fra disse Mergentoure efter et Par Timers Tid. (Brandts og flere Vidners Udsagn.)

¹³⁹⁾ „Le 16. d'Aout ils partirent, seuls avec Struensee, incognito pour Lünebourg, ou ils ne couchèrent qu'une nuit; la Reine ne voulant pas même voir sa mère en particulier. On a raconté, que la Princesse de Galles cependant a dit à la Reine sa fille: „Faites ce que Vous voulez; mais ne touchez pas à Bernstorff; souvenez Vous combien Votre père l'aimoit, & quel cas il en faisoit.“ (Utr. Optegn.)

juldt 17 Maaneder. Bernstorff var endnu ikke borte, Statsraadet endnu ikke opløst; men den første havde Christian VII. allerede saa godt som opoffret. Det sidste Virksomhed havde alt i nogen Tid været svagere; uden Bernstorff (det forudsaae man) vilde dets Magt kun blive en Skygge, der snart maatte svinde. — Allerede den 4de Septbr. traadte Struensee pludseligt frem, ikke som „Raadgiver“ hos Kongen; men som Herre i Cabinettet — skiondt endnu i Skjul bag Forhængen, der snart faldt. Det var den Dag, der blev udmærket ved tre, i deres Art og Formaal meget forskellige Kongebud; af hvilke det ene, der angik Nedsættelse af en Commission, i Anledning af det uheldige Sætog til Middelhavet og Angreb paa Algier, (1—10 Jul.) her kan forbigaaes.¹¹⁰⁾ Det andet var en Befaling, der paalagde Collegierne, ikke at anbefale Nogen til Titler eller høiere Rang, om hvis Værdighed til saadan Raade de ikke vare saa fuldkommen overbeviste, at de derfor til enhver Tid kunde være Kongen ansvarlige. Denne Anordning horte allerede til Struensees System; den kunde baade dengang, (da Titler og Rang i Danmark ikke sjelden købtes for rede Penge), og paa enhver Tid, have været gavnlig og roesværdig; dersom den virkelig kunde være bleven overholdt — hvorom man kan have endel Tvivl. Struensee selv, der vilde stække de Danskes „houette Ambition“, lod sig i mindre end et Par Aars Tid gjøre til Statsraad, Conferentsraad, og Greve. Sa vi see endnu, at skiondt allerede Holberg for 130 Aar siden gjorde Rangsygen latterlig, har dog Rangskatten neppe nogentid indbragt mere i Danmark, end siden 1848, og er

¹¹⁰⁾ At den algierste Commission nedsattes samme Dag, som de to andre Anordninger udgik — seete vist ikke uden Hensyn til at give Bernstorff en Krænkelse mere. (Han var dog netop den, som i Statsraadet havde stemt imod Algiers Bombardement.) De tre Cabinettsbefalinger fra 4de Septbr. vare ligesom Struensees Manifest imod Bernstorff.

endnu, ligesom tilforn, en Stat, som Enhver er meget villig til at betale.

Den mærkværdigste af de tre Befalinger var den, som allene, uden al anden Udførelse, vilde have afgjort Struensees Navnkundighed: et Rescript, der ophævede al Censur, og ikke allene aabnede den meest ubundne Trykkefrihed for Alle, som vilde bruge den; men endog, kunde man sige, ved at nedbryde enhver Skranke, som Fornuft og Sædelighed forbinder med Begreb om Frihed, ligesom indbød Enhver til at misbruge Pressen. I det Struensee lod den absolute Monark sige til sine Undersaatter: „Enhver kan uden Ansvarlighed lade trykke, hvad han behager; uden at være sit Navn bekendt, uden at Forlægger eller Bogtrykker nævne sig“ — var man langt fra den Tilstand, hvori „Tankens Uttring er, som selve Tanken, fri.“ Man veed, at borgerlig Frihed, hvor den er meer end Illusion, maa have sit Sæde i Statens og Styrelsens Land, ikke i Forordningers Bogstaver paa Papiret. Men det er kun at misbruge og besudle Frihedens Navn, naar man gjør den til en lovløs Frækhed, der i Staten vil gjøre Individet uafhængigt af Lovene — det være i Pressens, eller i andre Misgjerninger. — Hvad Følgerne bleve af den Pandoras Kiste, som Struensee aabnede, for ham selv og hans Regjering: have vi ovenfor berørt. Hvilke Følger, den srankeløse Pressesfrihed, som han efter et Aar igien maatte ophæve, havde for Landet og Literaturen — er en anden Gienstand, som her ei kan undersøges. Historien vil ikke negte Struensee den Fortieneste, at have affasset Censurens altid forhadte Nag — og dermed en Mandstræng, som i Længden ikke engang kan gennemføres, men altid paa mange Maader omgaaes eller illuderes. Men ligesom det er let at see, at dette Skridt af Struensee var beregnet paa at begynde sit Ministerium med stor Effect, saaledes røbede han

tillige et meget forfynnet politisk Blik, naar han, som det synes, virkelig har indbildt sig, at Despotisme og Pressefrihed kunde ræffe hinanden Haanden.

Man behøver ikke at sige, hvor stærk den siebliffelige Virkning af Censurens Ophævelse og Pressens Frihed har været i Danmark; ikke ringere har Forundringen været over at see de tre Kongelige Befalinger udgaae fra Cabinettet, og i det tydske Sprog. Det var Struensees første Provesstykke paa den Veie; og det er i meer end een Henseende værd at bemærke, at han i sin Tid, med Hensyn til Sprog og Fædreland, endogjaa fandt danske Forsvarere. Struensee, sagdes der, var ingen Udlænding i Danmark, siden han var Stads- og Landphysicus i Altona. „At han ikke forstod Landets Sprog, var en Feil; men den kan undskyldes“: siger endogjaa den meget dansk fjædede Uldall.¹⁴¹⁾ — Det varede imidlertid ikke lang Tid, inden man blev i lige høi Grad forbittet over Christian den Syvendes, eller Struensees Cabinettsbefalinger, og over Sproget, hvori han skrev dem; og man har i hans Apologier glemt eller forbigaaet den virkelige Fortieneste, han havde: at hans egen Foragt for det danske Sprog, og den Misbrug, som under hans Ministerium blev drevet med at regiere paa Tydsk, gif saa vidt, at Ingen efter Struensee har vovet at byde Nationen noget lignende, og at en Reaction herimod har virket meget til at give det danske Sprog dets nationale Rettigheder tilbage.

Dette var altsaa, hvad Dagbladene nu vilde falde Struens-

¹⁴¹⁾ Han tilføier, som Undskydningsgrund: at heller ikke Schulin, J. S. E. Bernstorff, Berkentin, eller Schimmelmann, kunde Dansk, da de bleve Ministre. „Og hvad skal man sige om en indfødt dansk Mand, en Deputeret i Deconomie- og Commerce-Collegio, som Grev Reventlow til Christiansbæde nu er, der selv siger, at han ei kan skrive 4 Linier af sit Modersmaal i Sammenhæng?“ (Utr. Datoquæler fra 1775.)

sees „Program“: uindskrænket Frihed for Enhver, at skrive Alt, hvad han vilde; uindskrænket Magt for den tilkommende Cabinetminister, at gjøre Alt, hvad han fandt for godt. Det tør antages for ligesaa vist, at Struensee i Septbr. 1770 havde afgjort med sig selv, og sin Uergierighed, at han vilde drive det til at opnaae hiin Magt: som det er siensynligt, at den Brug, han gjorde deraf, ikke var Folge af en forud overlagt fast Stats- og Regjeringsplan. En saadan provede han først paa at udfaste i Castellet, da han, som man seer, ikke allene vilde skrive sit Forsvar, men ønskede at efterlade et Slags politisk Testament, ¹¹²⁾ hvorved han i det mindste vilde redde sin Grev som Statsmand. Han begyndte denne Bane med enkelte af sin Tid's liberale og ultra-liberale Hoved-Ideer, saante fra de franske Encyclopædister, Materialister og Deconomister; f. Ex. ubegrændset Menings- og Skrivefrihed; uindskrænket Indifferentisme og Tolerant's i religiøs Tro — eller Bantro; For-

¹¹²⁾ Saa mærkværdigt dette Udsyfte er som Bidrag til Struensees Charakteristik, saa udfordrer det dog den største Forsigtighed ved Anvendelsen som historisk Kilde; og behøver bl. a. at man med kritisk Opmærksomhed stielner imellem den virkelige Aabenbarighed i Meddelelser, og den med Kunst beregnede Fortielse og Udelukkelse af Raeta og Omstændigheder, som en godtroende Læser ikke saa let faaer Mistanke om. Vi erindre f. Ex. Stedet, hvor Struensee, i Anteceding af det, man havde lagt det foregaaende Ministerium til Last, forsikrer, „at han aldrig havde Grund til at tvivle om Paalidelighed, Oprigtighed, Uegennyttighed og patriotisk Iver hos de Personer, af hvis Meddelelser han (medens han levede i Astona) havde faaet sin Kundskab om Landets Tilstand, og Ministeriets Zeil,“ m. m. Naar man nu veed, at ved disse Personer menes Grev Rangau-Afcheberg og hans Fader — seer man først, hvad Lid man kan fæste til de Egenskaber, Struensee tillægger sine Himmelsmand. Vi maae understrive, hvad der i den Anteceding siges i en ofte benyttet Kilde: „Ce qu'il dit des raisons, qui „l'ont prevenu contre le Ministère & l'administration des affaires, „est rendu avec tant d'art, de ruse, & de subtilité, qu'il „est étonnant qu'un homme, qui (pour ainsi dire) voyoit déjà préparer son échaffaud, ait pu & voulu tant dissimuler.“

mindskning af Statsudgifter; Landbostandens forbedrede Kaa; m. fl. Men det viste sig snart, at de enkelte Skridt og Handlinger i hans Regiering fremtraadte uden systematisk Plan og Eenhed, stødvist og efterhaanden, som de udviklede sig i hans frugtbare, projectrige Hoved. — Bernstorffs Fald var det første, ubetinget nødvendige Vilkaar for Struensees egen Dyrkelse; og uden al Betænkelighed, uden Frygt for Alt hvad denne Forandring vilde ryste og bevæge i Danmarks indre og ydre Statsforhold, udførte Struensee dette Hovedskridt — i det mindste, maa man sige, med en uforfærdet Dristighed. Den redelige, uegennyttige, over hele Europa høit agtede Statsmand, der havde opoffret sine udmærkede Gaver og Mandskræfter, og 38 Aar af sit Livs Virksomhed, for Danmarks Belfærd og Hæder — uden anden Leder end sin Overbeviisning og sin Samvittighed — modtog, ved nogle egenhændige Linier paa Fransk fra Christian VII., (dat. Hirschholm 15. Sept. 1770) sin Afsted; med det Tillæg, at Kongen forbeholdt ham hans Plads i Statsraadet. Bernstorff svarede med Værdighed, og udbad sig Tilladelse, ogsaa at nedlægge denne Post, i det han tilføiede: „D. Maj. er for oplyst til ikke at se, at jeg kun til Unytte vilde beklæde den, og uden Tvivl for rejsfærdig til ikke at tilstaae mig en Hvile, som jeg hidtil allene har opoffret i det Haab, at kunne tiene D. Maj. til Behag.“ Kongen bevilgede følgende Dag ved en Cabinetskrivelse Grev Bernstorffs Dnske, med en Pension af 6000 Rdlr.¹⁴³⁾ — Under samme Datum fandt man det raadeligt, at lade Kongen i en egenhændig Skrivelse underrette Catharina II. om den afgjørende og følgerige Forandring, der var foregaaet i hans Ministerium, med Forsikkring, at den kun vedkom hans Staters indre Styrelse, og ikke vilde have nogen Indflydelse

¹⁴³⁾ Disse Breve ville med flere andre, blive meddeelte i en Samling af nogle Actstykker til Christian VII. Historie.

paa de Underhandlinger imellem det danske og russiske Hof, der saa længe havde været betroede Grev Bernstorffs Omsorg m. m. Det udførlige Svar, Christian VII. modtog fra Keiserinden, og som ganske har Præget af at være udgaaet fra hendes egen Pen, vidner om, hvor klart den aandsfulde Fyrstinde giennemskuede det hele politiske Forhold i Norden, saaledes som det havde dannet sig, siden hun kom paa Thronen; og forudsaae, hvilke farlige Mystelser det kunde være udsat for, naar man i Danmark vilde fravige den fælles Interesse, der havde knyttet begge Staters og Souverainers venkabelige og fortrolige Forbindelse, som begges Venner (især Frankrige, med Sverige til Forpost) betragtede med avindsfuldt Sind. Hun yttrede aabent den store Agtelse og uindskrænkede Tillid, hun nærede for Bernstorff, hvis Charakter og hvis Handlinger hun i en Række af 20 Aar havde fulgt og iagttaget. Stil og Tone i det hele Brev ere en Blanding af Alvor, Forstand, Klogskab og Aabenhjertighed,¹⁴¹⁾ der gjør det til et ligesaa karakteristisk, som steldent diplomatisk Meistestykke. — Ved denne Leilighed gjorde ogsaa Struensee sit første Provestykke i Diplomatiken, som faldt jammerligt ud. Med Kongens Brev sendte han Adjudanten W. v. Warnstedt, en Broder til den mere bekendte Kammerherre, (forhen Kongens Kammerpage) C. F.

¹⁴¹⁾ Her Ex. i disse Steder: „J'ai 40 ans passés, quelque expérience peut-être, beaucoup de constance, & un grand respect pour la vérité. Comme Alliée de Votre couronne, comme parente de V. M., comme Son amie, je crois du devoir de mon état, de lui dire ce que je pense. Elle pardonnera ma franchise. La vérité fait les Rois; Je Vous la dirai. Daignez lui faire accueil. Je conviens que je n'espère pas grande réussite de ma démarche.“ etc. — Og længere hen: „La confiance des peuples envers leurs Souverains n'est point soumise à un acte d'autorité; elle est la recompense d'un regne sage & prudent. Sur ces mêmes vertus se fondent aussi la confiance reciproque d'un Etat, d'une Cour vis à vis de l'autre.“ c. f. v.

v. Warnstedt, som Courcer til Petersborg, med den Befaling, at han kun maatte levere Brevet i Keiserindens egne Hænder. Dette blev, som man kunde formode, afflaaet et saadant Sendebud, der indfandt sig uden al Instruction, og uden Brev fra Nogen til den danske Minister Grev Scheel. Da nu Warnstedt, som ikke engang kunde tie i Petersborg med Formaalet for hans Sending, ikke vilde overlevere Brevet (hvilket endnu dertil var bleven beftadiget ved at lægges i Omflaget, som Keiserinden selv i hendes Svar bemærker) til Grev Scheel, havde denne stor Umage ved at tilveiebringe, giennem Geheimeraad v. Saldern, at Keiserinden omsider tillod Udenrigsministeren Grev Panin at modtage Kongens Brev af Grev Scheel, i Warnstedts Nærværelse. Den ellers godmodige Panin tog iiskoldt imod Warnstedt, og gientog til Scheel, hvad Saldern allerede havde sagt ham: „At Kongen af Danmark havde afflediget Bernstorff, for at omgive sig med Forrædere.“ (Udtryk, der upaatvivlelig nærmest sigtede til Rangau.) — Man kan sige: det var ikke høfligt talt af den russiske Minister til den danske Gesandt; men Scheel vidste vel, at det sagdes, blot for at Warnstedt skulde høre det. Det viste sig snart, at Panin havde sagt en alvorlig Sandhed. — Warnstedt reiste tilbage over Stockholm, gav sig der god Tid, og prostituerede sig ved sin ubesindige Sual i Samtaler med den russiske og engelske Minister. Rygtet herom kom til Kiøbenhavn, før han selv (26. Nov.) og Warnstedt blev arresteret paa nogen Tid, efter sin Hiemkomst.¹⁴⁷⁾

Betragter man den hele politiske Betydendeh, der laae i Bernstorffs Affledigelse, og at allerede de forudgaaede Anord-

¹⁴⁷⁾ At denne Beretning (efter samtidige Optegnelser) ikke aldeles stemmer overens med Efterretninger, der udgik fra Warnstedt selv: (Jvf. H o s t. I. Th. S. 291 flg.) giver ingen Anledning til at antage den første for mindre vaalidelig.

ninger af 4. Septbr. bebudede en radical Forandring af hele Regieringsystemet i Danmark; og overveier man, hvormegen Fasthed Christian VII., med al sin Uselfstændighed og aandelige Slaphed, endog under temmelig alvorlige Prøver, havde viist i at holde paa Bernstorff: saa indsees let, at her maatte være indtraadt et betydeligen forandret Forhold, og at en Kraft, en Indskydelse paa Kongen var sat i Virksomhed, der i hoi Grad havde omstemt den Frihed i Villien og den Beslutningssevne, Kongen endnu havde tilbage. Hvor stor denne Gyne i Efteraaret 1770 og i den paafølgende Vinter egentlig har været: lader sig vel ikke bestemt sige; tydeligt og beviisligt er kun, at den astog og blev endnu langt svagere i Aaret 1771. — I øvrigt er det høist sandsynligt, at Dronning Caroline egentlig har været den, der umiddelbart har arbejdet paa at skade Bernstorff, at svække den Anseelse, hvori han bestandig, ligesom ved en tilsvant Nødvendighed, stod hos Kongen, og at vænne denne til den Tanke at undvære ham. Man benyttede det Ugjierste Uheld, hvorover Kongen var misfornøiet, og gjorde Alt for at skyde Skylden derfor over paa Bernstorff. Struensee selv har uden Tvivl paa den Tid endnu havt saa megen Klogskab, at han tog sig noget i Agt, hvor det kom an paa at røre ved en Personlighed, der saa at sige var den eneste, som kunde imponere Christian VII. Men hans Forstaaelse med Caroline Mathilde var allerede længe saa fuldstændig, at Struensees Villie var hendes; og Dronningen behøvede saa meget mindre nogen Overtalelse til at styrte Bernstorff, som det er bekiendt, at hun bar et lønligt Fiendskab til denne Minister, hvilket maaskee dog (efter det ovenanferte) ikke har været ganske skult for hendes Moder. Den første Anledning til denne Uvillie kan neppe med Bestemthed angives. Man har jagt, „at efter al Rimelighed havde hun mere hans Værdighed og moralske Grundsætninger end hans

Person;“ og man har med Bitterhed anvendt paa Dronningen det Vers af Haller:

„Er kann das Laster nicht, noch Jhu das Laster leiden.“

Man veed ogsaa temmelig nøie, hvorledes det gik til, da Partiet troede, at Tiden var moden til at lægge den sidste Haand paa den aftalte Plan, hvis Siæl Struensee havde været, og hvis Udførelse Rantzau skal have paastyndet, i Anledning af nogle Uttringer i Statsraadet af Bernstorff. General Gähler var egentlig den, som her og ved andre Leiligheder udkastede de Anslag, hvortil Ideen blev opgivet ham; Rantzau gav siden sit Ord med i Lauget; Brandt var i dette Tilfælde den, der efterat Dronningen og Struensee havde bearbejdet Kongen, maatte faae ham til at giøre det sidste Stridt.¹⁴⁸⁾ Da Christian VII. skrev Brevet til Bernstorff, var Brandt indeluffet med Kongen;¹⁴⁹⁾ Dronningen og Struensee gif ikke ind, førend det var affendt. — Man var ikke uden Frygt for Maaden, hvorpaa Bernstorff vilde optage Kongens Brev; havde han, i Stedet for at svare skriftlig, diebliffelig begivet sig til Hirschholm, hvor man den Tid endnu ikke havde kunnet hindre ham fra at tale med Kongen: ansaaes det for ikke usandsynligt, at han vilde have omstemt Kongen, og styrtet hele Anslaget.¹⁵⁰⁾ Men vilde Christian VII. under det

¹⁴⁸⁾ „La Reine, qui pour son malheur avoit oublié les conseils de sa mère, étoit à la tête du parti, dont Struensee étoit l'ame. Elle s'étoit déjà emparé de l'esprit & de la personne du Roi. Le Gen. de Gähler formoit les plans; le C. de Rantzau les embellissoit, & le pauvre Brandt étoit destiné à veiller sur le Roi, & à les lui faire executer.“

¹⁴⁹⁾ Brandt var ussel og uferstammet nok til, at ville næste Morgen giøre Opvarming hos Bernstorff paa hans Landgods; men blev ikke modtaget.

¹⁵⁰⁾ Samme Jernmidtag (d. 15de Sepbr.) som Bernstorff, fik Grev Laurvig, (Statssecretair for Sevastenet) Grev Gustav Földt, Deputeret for Finantierne, og Hauch, Deputeret i Generalitetet, deres

Forhold, hvori han var bragt til Dronningen, have bestemt sig til at bortvise Struensee? — Vilde Caroline Mathilde ikke have sat alt mueligt i Bevægelse for at hindre det? og hvor længe vilde Bernstorff have været sikker, naar to saadanne Fiender i Forening vedbleve at virke imod ham?

Hvorledes Bernstorffs Fald blev optaget af flere, og det ikke ubetydende Personer, (man har nævnet blandt andre Stemann, Deder, Sturz) hvoraf nogle skyldte ham meget, men nu viste Ligegyldighed, eller det, som var værre, ved hans Skiebne, kunne vi forbigaae; det var ikke meer end en Be-kræftelse paa det, som er en Hverdagshistorie ved Hoffene og i den politiske Sphære. Men det var denne Statsmands Triumph, at hans Fald vakte den danske Nations almindelige Sorg og Deeltagelse i ligesaa høi en Grad, som om han selv og hans Familie havde i Aarhundreder været indfødte i Danmark. Man veed, at det var en dansk Digter, som In-ugen i hans Fædreland havde nævnt for Bernstorff, og som denne derfor neppe har kiendt, der tolfede Folkets Følelse. Det var Ewald, der sagde om H. E. Bernstorff:

„Jeg kiender ham, vort Sprog, de bedre Sæders Fader!

At i hans Nabolag

Er ingen Torn, og ingen Urt, som stader,

Dg ingen aaben Grav.“ — —

„Jors, ypperst, visest og oprigtigt i at raade

Til Landets Gavn og Lyk;

Dg stor i Guds og i Menarkens Raade,

Dg i de Danstes Pryst.“

Affæd. „Tout cela fut fait dans la même matinée. Il est impossible, que le hazard eut produit des effets si bien combinés — non plus qu'ils aient été l'affaire d'un moment. Tout a été délibéré d'avance, & exécuté à la fois; mais personne n'y paroissoit à decouvert. On avoit peur; on ne savoit pas encore, comment M. de Bernstorff le prendroit. Si au lieu d'accepter son congé, il étoit venu à Hirschholm parler au Roi, toute la Cabale couroit risque d'être renversée.“ etc. (Utr. Optegnelse.)

Det var et Barfel om bedre Dage for Danmark, at den danske Sænggudinde, endnu neppe hørte Klagerøst dog allerede led stærk, reen og klangfuld ved en ædel Statsborgeres Fald, imedens „Førrædere,“ som man kiendte bedre i Petersborg, end i Christian den Syvendes Hofkreds, triumpherede over deres Seier.

6. Hvad der fulgte paa Bernstorffs Afsted, ved Enhver: Struensee havde haft Driftighed nok til det første Skridt; han betænkte sig ikke paa at fuldende hvad der var begyndt, ved et lettere, men endnu mere forvovent Foretagende. Det hele Statsraads Afskaffelse var egentlig den umiddelbare, men kun opfatte Følge af Bernstorffs Fald. Maafee har Struensee endnu i nogen Tid villet vænne Folk til at taale det Skridt, hvorved det danske Monarkies Regieringsystem, saaledes som det havde bestaaet siden Souverainetets Indførelse, fuldkastedes; eller han har i Begyndelsen været uvis om at vælge imellem at besætte Statsraadet med Mænd af sit Parti, (Rantzau, Gähler, m. fl.) og at opløse det. Han satte det imidlertid ud af Funktion. Oplesningen blev desuden (fra Oct. til Dec. 1770) forberedt ved at afsætte endeel heiere Embedsmænd, hvilket Experiment siden temmelig uafbrudt fortsattes i det følgende Aar. — Vi forbigaae alle disse, ved blotte Magtsprog, uden at høre noget Raad, noget Forsvar af Beskommende, nogen Betænkning af Collegier eller andre Auctoriteter afgjorte, i deres Form voldsomme, baade uretfærdige og ulovlige Foretagender; ulovlige, for saa vidt som de opstillede, og i Masse udførte den Grundsetning: at Regieringen uden Undersøgelse og uheri kunde ved et saadant Cabinets-Magtsprog forjage enhver Embedsmand fra sin Post, og ved Affattelsen berøve ham de ham af Staten tillagte Indkomster, enten aldeles uden Pension, eller med en undertiden uanstæn-

digte ringe.¹⁵¹⁾ Magten dertil havde de danske Konger; dette var det eneste, Struensee vidste om Statens og Regjeringens Forsatning i Danmark; men denne Magt havde i hundrede Aar, eller siden Souverainetets Indførelse været stiltiende nedlagt, eller ikkun udøvet ved meget sjældne Undtagelser, i usædvanlige og egne Tilfælde. Hvad Virkning det nu maatte gjøre, at Struensee i nogle Maaneder affatte og forjog henved 60 høiere Embedsmænd, ligesaa Statsministre i Danmark og Statholderen i Norge, indtil Præsident, Borgmestere og Magistrat i Kiøbenhavn — behøver ingen videre Forklaring. Enhver maatte føle, at med det milde, monarkiske Herredomme, man pleiede at prise som faderligt velgørende i Danmark, var det nu forbi; det skulde afløses af Orientens Despotisme, med den afmægtige Sultan, indstuttet i sit Harem, og med den enemægtige Vizir i Spidsen for Regjeringen. Det var ikke uden Marsag, at en almindelig Skræk blev den første Folge af det nye System. I deres Forsædelse troede i Begyndelsen Mange, at et overordentligt Talent, et ubeieeligt Mod, en jernhaard Villie og jernstærk Kraft maatte være nedlagt hos den, der med en Forvovenhed uden Lige turde sætte sig paa Kongestolen, ved Siden af den souveraine Monark. Man ser af enkelte Glyveskrifter fra de tidligere Maaneder, (1770--71) at Nogle ogjaa ventede sig

¹⁵¹⁾ Et eneste, mindre bemærket og emtalt Exempel paa saadanne Affættelser kan her nævnes. I Mai 1771 fik Amtmanden og Amtforvalteren paa Kiøbenhavns Amt (som Suhm kalder »to brave Mand«) begge deres Afsted uden al Pension. Gæhler angav dem, fordi de ikke havde været i Stand til, om Vinteren at skaffe Steen nok til Veiarbejderne; og ligesom den sidste blev bestyret for at have heri været for lemskædig mod Bønderne, der skulde føre Steen til Veien; saaledes bestyret Amtmanden for at have drevet for stærkt paa dem. Den egentlige Grund til Amtforvalter Buschmanns Affættelse skal have været, at han sagdes at have skrevet et Stykke imod Struensee i et Dagblad («Magazinet».)

en virkelig Statsreform, uden at have klar Forestilling om, hvori den skulde bestaae. Men neppe et Aar var gaaet, før man lærte, at saadanne Egenskaber ikke kunde boe i en umærlig Charakter, lige behersket af Velslyst og Uergierighed, hos en Mand, der brugte sin smidige Talegave og sin Styrke i Forsorelsens Kunst, som eneste Midler til at gribe den Leilighed, Dieblikkets Forhold bød ham til at naae en uhørt personlig Magt i Staten.

Statsraadets Oplosning skeete vel først ved det af Kongen udstedte aabne Brev paa Tydsk (givet 27. Dec. 1770 paa Frederiksberg;) men den var paa en Maade bebudet ved Rescriptet af 24. September (til Statsministrene Thott, A. Moltke, Reventlow og Rosenkrantz), hvorved det blev Statsraadet strengt indskærpet, at holde sig indenfor de Sfranker, som Kongens souveraine Magt, der allene var nedlagt i hans Person, foreskrev. En Instruction om dets tilkommende Virksomhed, paalagde blandt andet enhver af Statsraadets Medlemmer, at indgive sit skriftlige Votum til Kongen; i dets Forsamlinger, som Kongen ved overordentlige Tilfælde vilde overvære, skulde ingen egentlig Votering finde Sted, og de fleste Stemmer ikke afgjøre noget; Statsraadet skulde, som hidtil, ingen Secretair have, o. s. v. Længe før dets fuldstændige Ophævelse, var Struensees hele Cabinet's regering, (hvortil Planen var lagt paa Travendal) allerede fra Septbr. Maaned af, organiseret. — Dens Indretning gif i sit Væsen ud paa at tilintetgjøre enhver collegial Indflydelse paa Regjeringens Beslutninger, og paa de fra den udgaaende Kongebud. Monarkiets i meer end 100 Aar udviklede Form, bygget paa det Grundlag, som den erholdt ved de af Frederik III. oprettede Regjeringocollegier, tilligemed et saakaldet Stats-Collegium, eller Statsraad, blev saaledes forvandlet til det mest absolute Autokratie, med den chimæriske Forudsæt-

ning: at Monarken ikke blot skulde styre Regjeringen, men ogsaa allene udøve den, ved umiddelbart fra sit Cabinet at udstede enhver Befaling, som han fik i Sindet at give; uden alt Hensyn til Betænkning eller Erklæring fra hvilket som helst Regjerings-Collegium, eller nogen anden Autoritet i Landet. Saaledes concentreredes en ganske formløs, despotisk Magt i det ene Individ, der i Følge en chimærisk Fiction, at Kongen allene betænkte, besluttede, og befalede — med eet Ord, allene regjerede — umiddelbart under Monarken indgav ham, hvad der skulde gælde for hans Billie, og skriftlig udgaae under Kongens Haand. Enhver saadan Cabinetsbefaling, undertiden med, undertiden uden Paraphering af Cabinetssecretairen, fik samme Gyldighed, som en Forordning eller et Kongeligt Rescript. — At Statsraad Schumacher i øvrigt fremdeles beholdt sin Post som Cabinetssecretair, (indtil 1771) gjorde intet til Sagen; han var nu ikke andet end Haandskriver eller Bureauchef i Cabinettet; Struensee var fra 13. Sept. 1770 den regjerende Cabinetsminister, skøndt han først d. 14. Jul. 1771 fik Titelen.

Vi forbigaae her i øvrigt alle de enkelte Omstændigheder i den ved Struensee fra Sept. 1770 til Jul. 1771 bewirkede Omvæltning i den danske Statsstyrelse, Omdannelsen af de fleste Regjerings-Departementer, og Afjættelser af de allerfleste betydelige Embedsmænd i samme, ligesom og ved Hoffet. Man finder dette fuldstændig opregnet hos Høst, i hvis Bærk man kun maa vogte sig for det blendende Lys, hvori Alt, hvad der vedkommer Struensees ministerielle Virken, er sat; ligesom for den lensfældige Berørelse af Alt, hvad Biographen ikke ligefrem tør berømme, og af de Personer, Struensee fremdrog og brugte som sine Redskaber, eller ansatte i forjagede Embedsmænds Sted. Efter Høst skulde man let komme paa den Tanke, at Cabinetsministeren heri var

udmærket heldig, fordi han beholdt enkelte duelige og mundværlige heiere Embedsmænd, og ligeledes beholdt eller forstrev enkelte, især tyske Personer (s. Gr. hans egen Broder, Deder og Sturh), hvis Kundskaber og Talenter han heldigt anvendte. Men det er derfor ikke mindre vist, at Valget af de af ham ansatte Embedsmænd mangengang, endog i betydelige Poster, var saa slet som muligt; og at Fremgangsmaaden i hans Omstobning og Endevenden af næsten alle optænkelige Auctoriteter og Grene i Bestyrelsen, undertiden kun var Nyhedshyst og Projectmageri, som enten ved Forandringen i sig selv, eller ved den pludselige Hast, hvormed det Nye skulde afløse det Gamle, medførte Forvirring og gjorde Tingene værre, i Stedet for bedre. Vi ville kun fremhæve eet Exempel paa Struensees Maade, at rydde op i Staten og afskedige Embedsmænd og hele Auctoriteter paa tyrkisk Maner; men et saadant, hvori han lagde sin hele revolutionaire, al national Aand og Vedtægt foragtede Voldsomhed og Despotisme klart for Dagen — nemlig hans Udseelse af hele Kiøbenhavns Magistrat, og Ophævelsen af denne Stads Borger-Representantskab, som den havde havt siden 1660. Dette, naar Sagen i sig selv ikke havde været saa alvorlig, ret komiske Drama, gik saaledes til.

Man fandt (og deri kunde man have Ret), at Kiøbenhavns Magistrat var alt for vidtloftig, med sine 3 Borgermestere, 6 Viceborgermestere og 11 Raadmænd — hvoraf dog de fleste ingen Len havde. I Stedet for disse 20 Personer satte Struensee en Overpræsident, to Borgermestere og fire titulaire Raadmænd, uden Len, hvoriblandt to valgtes ud af Stadens 32 Mænds Samfund, hvilket derpaa uden videre blev fordrevet; Kiøbenhavns Borger-Representation blev ophævet, og Stadens Privilegier fra Frederik III. Tid traadte under Jodder. Dette kunde Struensee giere, uden at Nogen tænkte paa den Rettighed, som disse Privilegier hiemlede Magistrat og

Repræsentanter i Kiøbenhavn, til enhver Tid umiddelbart for Kongen selv at frembære Borgerkabets Duffer eller Besværinges. Ligesaa lidt havde Statsraadets Medlemmer dristet sig til at yttre nogen skriftlig Protest, eller til personlig at henvende nogen Forestilling til Christian VII. imod Ophævelsen af Kongernes Raad, hvis Indretning, samtidig med Souveræniteten, med et Aarhundredes Himmel, betragtedes som uadskillelig fra Monarkiets Form. Kunne vi, hvor en saa passiv og frygtfuld Lydighed fandtes, undre os over, at Struensees Driftighed og Magtlyst omsider gif udenfor enhver Skranke?

Den 24. Marts 1771 blev Overpræsidenten i Kiøbenhavn Geh. Raad v. d. Lühe afsat; og den 3die April indsatte Grev H. H. Holstein sig selv til Overpræsident. Struensee meente, den Sag, at luge Kiøbenhavns Magistrat og Repræsentanter fra hverandre, behøvede ikke, som Conseilets Oplosning, et aabent Brev, men kunde afgjøres ved en Cabinetsordre til Holstein (af 23. Marts.) Denne Greve havde været Cavallerie-Officcer og General-Major hos Frederik V., siden (1764) Deputeret i Krigsdirectoriet, Krigscommissair ved den danske Armee i Mecklenborg, endelig (1767) Amtmand i Tønder, og havde allerede i Decbr. 1770 indfundet sig i Kiøbenhavn, da han især stod paa en fortrolig Fod med Brandt, som var Fru Holsteins erklærede Galan. At Manden ikke havde ringeste Kundskab til Hovedstadens Anliggender og Magistrats-Sager, betydede saaledes intet; ligesaa lidt som at han skulde styre Danmarks Hovedstad, uden at forstaae eller kunne skrive Dansk.¹³²⁾ Med en skamløs Frækhed, kan man vel sige, be-

¹³²⁾ „Mr. de Holstein, quoique petit fils d'un Chancelier de Danemarck, ne savoit pas un mot de Danois." (Samtidig Esterr.) Om denne Mand's Egenkab, Duellighed og Charakter maae vi forbigaae at sige noget afgjørende, da de ferslommende Ytringer om ham ere uilstraffelige og uoverensstemmende. (De i Gasparis „Arkunden u. Materialien" Fortsæg. 1789, S. 533—556 indførte „Lebens-Scenen"

handlede Borgerfæbets og Kiøbenhavn's hidtilværende Dyrig-
hed. Uden al Meddelelse fra Kongen, meldte Holstein i et
tydsk, allene af ham selv underskrevet Brev til Borgemeistrere
og Magistraten, til Politimesteren, Stadens 32 Mænd, o. s. v.
at Kongen havde afflediget og affkaffet dem; at de lønede
Embedsmænd skulde have en Trediedeel af Gagen i Pension; at
inden 14 Dage skulde den forrige Magistrat indgive Erklæ-
ring og Svar paa 17, den forelagte Punkter;¹⁵³⁾ Borgerne
skulde, i Stedet for 32 Repræsentanter, herefter kun have 2,
som aarlig skulde vælges; Byen skulde miste sin By- og
Raadstue-Ret, og en ny Jurisdiction (Hofs og Stads-Retten)
indføres, m. m. Denne Fremfærd vakte vel hos mange Bor-
gere en betydelig Forbauselse og Indignation; men de affkaf-
fede Auctoriteter „taug og soiede sig med en strafværdig Feig-
hed.“ („Le Magistrat & les députés s' y soumirent avec une
docilité criminelle“)

Herpaa fulgte en comist Episode. Den daværende Lands-
dommer Justitsr. Tyge Rothe, som d. 5. Jan. 1769 var
udnævnt til Committet i Commerce-Collegiet og Toldkammeret,
blev ligeledes under 3. April 1771 ved et Brev fra Holstein ind-
kaldt fra Landet til uopholdeligt at indfinde sig hos ham i
Auledning af Embedsager. Rothe blev heist overrasket, da

med Bisag, ere kun forte biograph. Noticer, formodentlig udgaaede
fra ham selv.) Suhm kalder ham „en til Forreminger usikker
Mand;“ og omtaler med stærke Udtryk hans usædelige Vænet i Kiø-
benhavn. Struensee selv fandt ham utueelig som Zinantsdepute-
ret, og satte ham ud af Collegiet efter nogle Maaneder.

¹⁵³⁾ Man havde bl. a. beflyet Magistraten for Underskab, Uordener og
stet Beskyttelse af Stadens Pengekasser. De 17 den forelagte Qua-
sitioner bleve dog alle saaledes besvarede, at der intet kunde lægges
den til Last. Efter nogen Tid bragte den nye Borgermester Suhm
Struensee Magistratens reviderede Regnskaber, og meldte ham: at
deri ei var fundet Udfattelser for 10 Rdlr. „Das hatte ich doch
nicht gedacht“: svarede Cabinetsministeren.

han kom til Kiøbenhavn, og man gratulerede ham som første Borgermester. Forgjæves indvændte han i Samtalen med Holstein, at han ganske manglede Dvølse i Magistratsforretninger, og slet ikke kiendte noget til Stadens Sager; ligesom han heller ikke kunde leve bestandig i Kiøbenhavn af 1000 Rdlr. om Aaret. Den nye Overpræsident, som vel maatte vide med sig selv, at han var endnu langt mere uvidende i disse Ting end Rothe, erklærede ham kort og godt: „at Kongen ikke agtede at paatvinge nogen Mand et Embede; men at den, som ikke vilde modtage den Post, hvortil Kongen havde beffikket ham, kunde aldrig vente sig nogen anden.“ Imod dette Argument havde T. Rothe ingen Indvending; Holstein indsatte ham i Magistraten (d. 8. April) og han fik Opsyn over Magistratens eller Stadens Jordegods, med et Tillæg af 500 Rbdlr. Saaledes syntes Sagen afgjort til begge Parters Tilfredshed. Men nu skulde den nye Overpræsident, et Par Dage efter, forestille sine Borgermestere for Kongen, for hvem Struensee, efter Livmedicus Bergers Forslag, (hvis Kone var i Slægt med Fru Rothe) havde nævnt en Landsdommer Rothe, og meent Broderen, Landsdommer, By- og Herredsfoged C. P. Rothe i Sjælland, som desforuden var anbefalet ved at have skrevet en satirisk Piece om den saakaldte „Laquaisme“: „Lovtale over Skobørsten“. Da Christian VII. saa den til Borgermester forvandlede Rothe, som ikke var Bergers Svoger, kiendte han ham strax, fordi T. Rothe havde været Lærer hos Arveprindsen, og var saaledes den første, som opdagede Feiltagelsen. Men det var engang skeet; og Struensee meente, en sjællandsk Landsdommer kunde være saa god som en jydsk. Tyge Rothe fandt sig ogsaa ganske vel i den nye Tids tydske Atmosfære og tydske Overpræsident. Struensee gjorde ham efter 7 Uger tilligemed Grev Holstein, (29. Mai 1771) til Deputeret i det nye Finants-Collegium med 3000 Rdlr. om Aaret; og 7 eller 8 Maanedes

derefter skrev samme L. Rothe „Dagen d. 17de Januar“, (j. ovenfor S. 487) hvori han udpeger og priser de fire „Folkets Mand“ (R. E. K. B. *) „Man tænke sig engang: Tyge Rothe som en Beringsskiolds Lovtaler!“ — udbryder Dr. Høst. (H. 226.) Men Struensee gjorde endnu et Mesterstykke i Anledning af Rothe. Da denne gik ud af Magistraten, vilde han have en anden lovkyndig Borgermester, og tog da, efter Holsteins Forslag, Landfoged P. Matthiesen fra Fehr, der aldrig havde sat sin Fod i Kiøbenhavn og om hvem det 1771 blev sagt „at han ikke kunde et Ord Dansk.“¹⁵¹⁾ Saaledes regerede Cabinetministeren Dr. J. J. Struensee.

Vil man have endnu et Exempel paa Struensees Talent til Reformer, hvor der skulde mere til, end det blotte Project til en Omstøbning, og paa hans Valg af de Personer, han vilde benytte som Medskabere dertil: da kunne vi tage Marinen, Admiralitetet, og Statsraad Willebrandt. Der var neppe noget andet Departement, der gav ham mere Hovedbrud og Fortrædelighed, end dette. Grev Danneskiold-Laurvig havde faaet sin vel fortiente Afsted som Statssecretair og Intendant over Sø-Staten, samme Dag, som Bernstorff (15. Sept. 1770), og i hans Sted kom den til Statsminister udnævnte Admiral Romeling. Noget derefter blev ogsaa Kammerh. og Commandeur Wolffg. Kaas, som d. 23. Mai 1768 var bleven Holmens Chef, i Stedet for den af Danne-

*) Rangau. Eichstedt. Köller. Beringsskiold.

¹⁵¹⁾ Suhm beretter dette, uden i øvrigt at sige noget om Matthiesen, der vist nok aldeles intet kendte til Kiøbenhavn, eller til Rets- og Communalvæsen i Danmark; men i øvrigt var en dannet og meget agtværdig Mand. Han havde været Privat- og Legations-Secretair hos den danske Minister Grev Bedel-Fris, i to Aar i Stockholm (1753—55) og i 8 Aar i Paris (1755—63.) Matthiesens Biograhie tilføjer: at han, baade ved at leve 7 Aar i Kpenrøde, og 10 Aar i Gr. Bedel-Frises Hus, havde lært sig Dansk, og baade talte og skrev dette Sprog. (C. P. Petersen Erinnerung aus dem Leben P. Matthiesens. Nr. 1825. S. 51.)

ffioeld 1766 ansatte Commandeur Fr. Meiersen, d. 6. Oct. 1770 affødiget af Struensee, der igien indsatte den duelige og brave Meiersen; men da denne ikke vilde søie sig efter Cabinetsministerens Indfald og Luner, blev han atter affødiget 1771, og Struensee kom nu i stor Forlegenhed for at finde Nogen til denne Post, som Comm. A. N. Fontenay kun indtil videre vilde modtage.¹⁵⁵⁾ Saaledes gif det ogsaa omtrent med de øvrige Embedsmand i de to Collegier, Sø-Krigs-Commissariatet og Admiralitetet, imellem hvilke Sø-Statens Styrelse paa den Tid var deelt; men som Struensee den 9. Marts 1770 igien forenede til eet Collegium, med 4 Departementer; under Adm. Romelig som Chef, Gr. Harthausen, Grev Joach. G. Moltke, Centre-Adm. Fisker og Just. R. Top. Et Aar derefter (den 28. Marts 1771) fik atter Romeling, Moltke og Top Afsked; og i deres Sted indsatte Struensee Contre-Admiral Hansen og en Statsraad Willebrandt, der i mange Aar havde tienst sig op i Generalitetet eller Landkrigs-Commissariatet; men ikke forstod det mindste af Søvæsenet. Struensee havde

¹⁵⁵⁾ Blandt andre havde Struensee tilbødet Grev Joach. G. Moltke, efterat denne havde saaat sin Afsked som Deputeret, Holmens Chefs-Post, som flere havde aflaaet, og som denne heller ikke vilde modtage. Struensee bad ham da, at foreslaae en Anden, og Moltke nævnte Meiersen. »Hvad? — sagde Struensee — nu igien Meiersen, og altid Meiersen? Er der da ikke et Menneske uden ham til den Post?» — Jeg kiender ingen Anden; svarede Moltke. »Og om han nu døde, hvad skulde man da gjøre?» — Ja, det kan jeg ikke sige; var Svaret. — Tilslidst tilbød Struensee Grevnen, at komme i Epidusen af Admiralitetet; men dette vilde Moltke kun modtage under det Vilkaar, at have fri Raadighed, og at kunne bringe Sagerne paa den gamle Fod, for saa vidt som han fandt det rigtigst. Dette vilde Struensee ikke gaae ind paa. — I øvrigt bemærkes det ved den Leilighed, at der ikke var nogen betydende Mand, som Struensee tog saa vel imod, og gjorde saa meget for at vinde, som Grev J. G. Moltke. Han blev da ogsaa, efter sin Afskedigelse, valgt til at sendes som overordentlig Gesandt til Stockholm, for at ønske Gustav III. til Lykke ved hans Thronbestigelse.

imidlertid, uagtet alle sine Omstøbninger, Af- og Indsættelser af Deputerede o. s. v., ikke kunnet komme nogen Veie med det gienstridige Admiralitet. Han sendte det den ene Cabinets-Ordre efter den anden; forkyndte det, at Kongen ikke vilde vide af Indvendinger, naar han engang havde befalet noget o. s. v.; men Collegiet havde næsten altid det Svar: „det var umueligt at udføre.“ Struensee vilde endelig have Tallet af Linieskibe og Fregatter indskrænket; men vilde derimod strax have bygget 8 Bombardeer-Gallioter; (uagtet Frankrig den Tid kun havde 5, til en Flaade af 70—80 store Krigsskibe.) Dette havde han sat sig saa fast i Hovedet, (han troede bl. a. at kunne true Rusland dermed i Østersøen) at her ingen Indvending hielp; disse Bombardeerskibe maatte sættes paa Stabelen, og bleve, omfider ogsaa, her til ingen Nytte, efterhaanden færdige (1771) for siden igien at affaaffes. Ried af al denne Modstand, troede Struensee endelig i den uvidende, forfængelige og selvfløge Willebrandt,¹⁵⁶⁾ som var bleven anbefalet af General Gähler til Secretair i Commissionen angaaende Toget til Ungler, at have fundet Manden, ved hvem han kunde reformere og regiere Sø-Staten efter sin Billie. Willebrandt skulde nu være eet og Alt i Admiralitetet, og blandede sig der i alle muelige Ting; men han begif sa mange Dumheder, og blev offentlig saaledes angrebet og gjort latterlig, at han efter nogle Maanedes blev forvirret i Hovedet,¹⁵⁷⁾ og man maatte den 6. Novbr. 1771 give ham

¹⁵⁶⁾ „Willebrandt er et Creatur af Gähler; ei uersaren i Landstatens Deconomie, men forhaacr intet af Sø-Staten; er derhos ond, haard, stolt, fremfusende. Han har seraudret alle Contoirerne, og sat Alt paa Land-Statens Fed. Derover er han bleven saa forhad i Sø-Staten, at der jævnlig staaes Pasquiller op over ham.“ (Suhm.)

¹⁵⁷⁾ „Il s'empara des affaires; mais y etant tout-à-fait novice, il fit tant de sottises, & fut si publiquement attaqué, hué & berné, qu'il en eut l'esprit derangé. — Le 6. Novbr. 1771 il fut dispensé de service, & eut 1000 Ecus de pension.“ (Utr. Dyctan.)

Afsked med 1000 Rdr. Pension, hvorved Willebrandt i det mindste undgik at blive inddviklet i den criminelle Undersøgelse imod Struensee.

Det viser sig her, ligesom i andre Tilfælde, hvorledes Struensee unegtelig i mange Dele virkelig har kunnet see, at der i Landets indre Forfatning var mange Misbrug at afhjælpe; i Statsstyrelsen var Mangler, som trængte til Reform og en bedre Organisation; men at det ligesaa meget hertil fattedes ham paa Indsigter, Kyndighed, Erfaring, Overlæg, Sindighed til at høre Forstandiges Raad, som han manglede Statsmandens Klogskab og organiserende Talent. Han kunde derfor vel — som Elvers siger — „med nogle Pennestrog befale at bortskaffe enkelte Ufuldkommenheder og tilveiebringe enkelte Forbedringer; men ikke afhjælpe dei Døde, der havde sin Sæde i Statens og Folkets indre Liv, hvis Basen var ham skjult;“ og man kan lægge til: for hvilket han, med sine Sæder og Grundsætninger, sin uforkammede Ringeagt for Sprog og Nationalitet, sin hovmodige Despotisme — der ikke passede til hans affecterede Borgerånd og Lighedsideer, eller til hans Fiendskab mod Adel og aristokratiske Former — altid maatte blive fremmed. — At angive ethvert Tilfælde, hvori Struensees Reformers og Projecters vare enten recent skadelige, eller umodne, overilede og mislykkede: er ligesaa overflødig, som at opregne hver enkelt Foranstaltning og Anordning, der udgik fra hans Ministerium; man kender dem noie nok, og de, som kunne kaldes nyttige og virkelige Forbedringer, og derfor vedligeholdtes, ere tilstrækkeligt fremhævede og ofte nok gientagne af hans Forsvarere. At karakterisere hans Regiering i dens Aand og væsentlige Hovedtræk, er heller ikke vanskeligt; endskiøndt der, for at gjøre dette med Fuldstændighed, bl. a. kunde behøves en Kilde, som hidtil endnu savnes; nemlig en Samling af alle Struensees endnu tilværende Cabinet-

befalinger, hvis Antal (fra Sept. 1770 til Jan. 1772) skal have udgjort over 600.

7. Naar man gienneengaaer den hele voldsomme og revolutionaire Fremgangsmaade i Styrelsen, som den var i dette Tidsrum, da seer man paa den ene Side en bestandig urolig Higen efter Omvæltning og Forandring, som unegtelig i visse Dele sigtede til at omdanne, for at forbedre; men man finder tillige, at Omdannelsen for en stor Deel kun naaede til Administrationens Former, og her omfæder ogsaa blev saa radical og voldsom, at det lod, som Struensee tænkte sig Staten som en privat Huusholdning, hvilken Husets Herre alene kunde styre ved at sidde i sin Stue, lade sine Folk komme ind, og umiddelbart give dem sine Befalinger. En fast og klogt anlagt Plan til bedre Regjerings-Indretninger, som strax kunde sættes i Stedet for de affærede, savnes ganske i Struensees revolutionaire Ministerium — fordi, siger han selv, han kom ikke videre, end til at rive ned; man vilde ikke give ham Tid til at bygge op. Men at han ikke forstod det sidste — det er netop, hvad man klart seer af ethvert Tilfælde, hvor noget stort eller betydeligt virkelig skulde udføres; og hvor det ikke var nok, at forandre Indretningen af et Collegium, eller skifte dets heiere Embedsmænd. Man seer derfor, at hvad der under Struensees Ministerium virkelig blev forbedret, det var i det Hele mere en og anden enkelt, tildeels simpel eller nærliggende Gienstand, (f. Ex. Politiet og Jurisdictionen i Kiøbenhavn) end det var store, gienneengribende og med Kraft udførte Reformer. Der foregik f. Ex. vel i Krigsvæsenet og Armeen Forandringer i Bestyrelsen og i Krigsdepartementets Personale; men man saa ingen Spor til en almindelig og grundig Forbedring af Armeens dertil høit trængende Tilstand; eller til at der tænkedes alvorligt paa at oprette, hvad St. Germain havde forstyrret og ødet. Det

gik formodentlig her, som i Marinen, at Struensee var opblæst af den Iudbldning, selv at vide Alting bedre, og derfor vilde umiddelbart befatte sig endog med det, hvori han var aldeles uvidende. Alt, hvad der skeete ved Armeen, indskrænkede sig omtrent til Struensees eller Gählers slet betænkte Indsald, at affkaffe Livgarden til Hest og til Fods — et Foretagende, hvorved Besparselsen ikke var betydelig; men hvori Struensee i sin Stilling, som han maatte erfare, handlede saa forsynet og uklogt, som det vel var mueligt. — I Landbosagen blev der talt meget, og, som Folge af Trykkefriheden, skrevet meer end nok; Handlinger saae man endnu intet til; thi det var ikke en Sag, der i et Dieblig kunde afgiores ved en Cabinetsbefaling — saaledes som at udnævne en Landvæsens-Commission, eller indsatte Botanikeren Deder og andre Medlemmer i samme. I Stedet for at angribe den ene Sag med alvorlig Villie og Kraft, hvorved Struensee kunde have vundet en betydelig Popularitet, satte han Deder ind i Finantsdepartementet, hvor denne duelige Mand blev overløst med Arbeide. Man var 1772 i sex Aar ikke kommen et Stridt videre i Landbosagen, end ved Christian den Syvendes Thronbestigelse.

Siennemgaer man Struensees Medegjorelse for det, han kalder „Kongens Bestemmelse med Hensyn til Finantsvæsenet“ i 10 Hovedpunkter,¹⁵⁸⁾ da vil Ingen negte ham, at de her opstillede Grundsætninger deels ere saa simple og naturlige, at Enhver med noget sund Forstand kan indsee deres Rigtighed, ja endog selv udfinde dem, uden at være Cabinets- eller Finantsminister; deels ere saadanne, at de vel overhovedet ere rigtige, men at Anvendelsen maa skee med fornuftig Statsklogskab, og efter prøvet Indsigt og Erfaring i Finantsvidenskab og Statsoeconomie. Saaledes var vel ogsaa hans Re-

¹⁵⁸⁾ Forsvarsskriftet indgivet til Commissionen; see Post. III. 124—25.

form af Finantsbestyrelsen i det Hele rigtig; og uden Tvivl har hans Broder, den fra Schlessen indkaldte Professor G. A. Struensee (siden preussisk Statsminister) deri havt betydelig Deel. Men først og fornemmelig maatte ogsaa her omstøbes, enhver ældre Embedsmand fordrives, og nye indsættes. Saaledes maatte den første Deputerede for Finantserne Geh. Raad Joach. D. Schack, der var agtet som en brav og redelig Mand, vige, uden al Pension, fordi han gjorde nogle Forestillinger imod Struensees overlæssende Forogelse af Finantsdepartementets Virksomhed.¹⁵⁹⁾ — Derimod fik man det Særsyn at see, at Christendommens Forsvarer, den i eet og Alt (kun ikke i Stilen) ultra-danske Tyge Nothe, der var ligesaa uvidende i Finantsvæsenet, som i Statssager, af den irreligiose Struensee, der ikke engang forstod Dansk, blev sat ind som Finantsdeputeret mellem Tydsterne Deder og Struensee, med 3000 Rdlr., om Aaret. Overhovedet syntes Finantsdepartementet, at være det Regleringsfag, som fortrinlig var i Gunst hos Struensee, men hvor han ogsaa knap vidste Ende paa Alt, hvad han vilde bringe ind under samme; maafee tildeels fordi han virkelig havde Tillid til sin Broder, og en fast Overbeviisning om hans Duellighed, og derfor ikke

¹⁵⁹⁾ Joach. Otto Schack havde været Minister i Stockholm 1760—67; blev 1762 anden Deputeret for Finantserne og 1768 Geheimeraad og første Deputeret. Han søgte og fik sin Afsked den 9. Oct. 1770, uden Pension, skient at hans Indkomst af egen Formue kun var 600 Rdlr. Rangau meente endog, at han burde straffes; »det var Crimen læsæ majestatis«, sagde han, »paa den Maade at forlade sin Post.« Grev P. A. Bernstorff tilbød Schack Pengelaan; men han modtog det ikke, pantsatte sit Solvøi i Banken, betalte sine Creditorer i Kiøbenhavn, og reiste til Jylland. Et halvt Aars Tid derefter døde hans Moder, Geheimeraadinde Nathleu, og efterlod ham sin hele Formue, Stangødsferne Nathleuddal, Gerstørslund, og flere. Den 17. Jul. 1771 fik han Bevilling til at antage Navnet Schack-Nathleu. Hans eneste Datter, Dorothea Sophia, ægtede 23. Apr. 1774 Baron G. A. Farihausen.

allene tænkte paa at gjøre ham til Finants=Controleur eller Minister; men havde givet ham Forretninger og Embedsmyndighed, som om han allerede var det.¹⁶⁰⁾ Man veed desuagtet, at Broderen havde Meie nok ved at komme til Rette med den selvloge og bydende Cabinetminister, som yderst vanskelig kunde bringes fra at ville i Alting have sin Billie, og derfor ikke stelden var i Strid med ham; heller ikke havde eller udgav han sig for at besidde mere Indflydelse hos Ministeren, end nogen anden Embedsmand; ligesom der overhovedet herskede ringe Fortrolighed imellem de to Brødre.¹⁶¹⁾ Om egentlige Resultater af Struensees Finantsreform kan lidet vare at sige, da hans Regjeringsperiode dertil var for kort. De Besparelser, han ofte førte i Munden eller i Pen=nen, havde neppe meget at betyde, naar de kun sündte have bestaaet i nogle Indskrænkninger ved Hoffet, og i endeel afsatte høiere Embedsmænds Løger. — Det er i øvrigt ikke uden af Overdrivelse, hvad der er sagt og gientaget om Norden i Finantsferne, da Struensee kom til Roret; og det tør være uvisst, om der ved hans tyranniske Skridt, i at afsætte Embedsmænd, inddrage Lønninger og Pensioner, m. m. i A. 1770 og 71, er indvundet meget meer end de 120,000 Rdlr., han paa engang lod sig og Brandt stienke af Kongen, tilligemed de betydelige Summer, som anvendtes paa franske Comedier

¹⁶⁰⁾ Just. Raad Struensee skrev selv (30. Jul. 1771) til den preussiske Kammerherre, Directeur Hofmann i Berlin: „Ich habe jetzt in der That, ob schon nicht den Rahmen nach, ganz allein die Finanzen; und alle übrige können nichts machen.“ (Hest. III. 229.)

¹⁶¹⁾ „Il-y-avoit des gens, qui voulurent paroître bien avant dans sa confiance, & ne l'étoient aucunement. Son propre frere même ne lui parloit jamais que des affaires de son departement, & refusoit à ses amis, de se charger d'aucune demande, qui n'y appartenoit pas. Le professeur Berger, que tout le monde crut son „ame damnée,“ n'avoit aucun pouvoir sur lui.“ (Utr. Optegnelser.)

og italiensk Opera, Parforcejagter og andre Høfforlystelser, hvor der ikke var Tale om at spare.

Det var bl. a. en af Struensees forstandige Finants-Ideer, at Alt, hvad der hørte til de Kongelige Indtægter, skulde flyde ind i en almindelig Statscasse; men som Elsker af den revolutionaire Vilkaarlighed, vilde han drive dette til samme Yderlighed, som vi have seet i vore Dage; eller endnu noget videre. Han udstrakte sin østerlandsk Ide om den absolute Herskers Statkammer — eller Begrebet om „kongelige Indtægter“ og om en „almindelig Statscasse“ — saa vidt, at deri skulde indbefattes og indflyde, ikke allene alle til særskilte Niemed bestemte Statsfonds; men endog alle offentlige Stiftelsers Midler og Capitaler. Han havde allerede begyndt med at inddrage i Kongens Casse den almindelige fattigcasses Fonds, Staden Kjøbenhavns Indtægter, m. fl. og var i Færd med at ville bemægtige sig Universitetets, og saa fremdeles videre.¹⁶²⁾

Ligesom Struensee paa denne Maade vilde gjøre sig til Herre over alle Samsundets Midler, vilde inddrage alle Statens Resourcer, alle offentlige Stiftelsers Indkomster i en Centralcasse: saaledes gif overhovedet hans hele Regieringsystem ud paa at centralisere al Regieringsmagt i Cabinetet, og at lade dens Udøvelse udgaae herfra. Med Statsraadet havde han affaffet den eneste

¹⁶²⁾ 3tte længe efter (1774—75) venttes herom saaledes: „On n'a besoin que d'indiquer cette mesure de Struensee, pour comprendre l'abus qui en devroit nécessairement résulter. Tout l'argent étant fondu dans la même caisse, le moindre besoin, le crédit de ceux qui sont en place, ou qui disposent des révenues, les entreprises nouvelles & dispendieuses — en un mot tout ce qu'on favorise, qu'on estime le plus pressant, absorbera & dissipera les fonds réunis, & ne laissera rien à ceux, auxquels une partie de ces fonds étoit destinée.“ Man ser, hvorledes Tidssforhold, som vende tilbage, ligne hverandre. Hvad man ser for 80 Aar siden om Struensees Plan til et almindeligt Stats- og Finantsvælg, er ingenlunde forældet.

raadgivende Auctoritet, hvis Bestemmelse og Stilling fatte den i Stand til umiddelbart og ved mundtlig Meningsyttring at træde inellem den absolute Monarks Willie og dens Udførelse, eller at indvirke paa begge. Da det, efter Bernstorffs Afstedigelse, syntes endnu ikke at være aldeles afgjort, om Struensee vilde beholde et Slags Statsraad i en svagere Stikelse: saae man, at han i den Forskrift eller Instruction, som han lod Kongen give de overblevne Ministre i Conseillet, var meget omhyggelig for at fraskrive dem al Stemmeret og Stemmegivning; men derimod paalagde dem, efter ethvert Møde af Statsraadet, at indgive hver især deres skriftlige Mening til Kongen. Det Hele var, som man veed, neppe alvorlig meent, men kun et Slags Varsel eller Forberedelse til det alvorlige, afgjørende Skridt: Opøsningen. Statsraadet var første Gang samlet den 14de Sept. 1770; den 27de Decbr. udgik det kongelige Patent, som forkyndte dets Afskaffelse; og det vilde være kommet 14 Dage tidligere, hvis man ikke havde fundet for godt at opsætte det, indtil de to svenske Prindsjer (Kronprinds Gustav, Christian VII. Svoger, og hans Broder, Hertugen af Östergötland) som havde anmeldt deres Besøg i Kiøbenhavn, vare borte.

Ligejaa lidt som i Statsraadet, vilde Struensee i Collegierne taale noget Skin af selvstændig Virksomhed, eller Deeltagelse i Magtens Udøvelse. Han overlod dem vel Forretningerne selv, der hørte til at holde Statens Maskineri i Gang; men affaar dem saavidt mueligt enhver activ Indflydelse, ligesom enhver indbyrdes Overlægning eller Samvirken. Intet Collegium skulde mere correspondere med noget andet, eller indhente Erklæring hos dette; men i ethvert Tilfælde, hvor Collegiet havde Betænkeligheder i en Sag, eller vilde gjøre Forestillinger imod en modtaget Befaling, især — tilføier Struensee ret naivt — naar en Cabinetsordre var stridende

imod en tidligere Lov, Forordning, eller kongelig Resolution“) der skulde saadanne Foresstillinger altid og ene henvendes lige til Cabinettet. Mundtligt Referat skulde aldeles ikke mere finde Sted; Alt, hvad der indkom fra Collegier, Cancellier og Departementer, skulde affattes skriftligt, enten paa Tydsk, eller med vedsojet Oversættelse, og Portefeuillerne afleveres i Cabinetscomtoret. — Lt Struensee ved sin Cabinetsregiering egentlig gjorde ethvert Collegium til ikke mere end et stort Bureau eller Departement, og sig selv til Chef for ethvert saadant: dette indklæder han (i Forsvarsstrifet) i den Phrase, at „han havde søgt at concentrere den kongelige Auctoritet i Cabinettet“ (anf. St. S. 129); at enhver kongelig Befaling skulde udgaae herfra; og at Alt sigtede derhen, at Kongen selv kunde afgjøre Altting paa den letteste og simpelpste Maade. — Man veed, hvad disse Talemaader have at betyde, naar man fiender Christian den Syvendes Lyst og Evner til at befatte sig med Regieringsforretninger, saaledes som de vare i A. 1770 og 1771. Hvor dybt de vare sunkne i Slaphed og Ligegyldighed ved at see den sidste Levning af souverain Kongemagt rives af hans Hænder: derom vidner det yderste Skridt i Usurpation, Struensee kunde vove, Cabinetsordren af 14. Jul. 1771.

Vi ville endnu berøre denne ene Handling, hvori Struensee drev sin forvorne Misbrug af Herredømmet over en svag, personlig ufelvsstændig og ufri Monark til den høieste Spidje — en Handling, hvorved han, som vi mene, bragte sin Usurpation af den eneherfende Regents Myndighed til den yderste Grad af Majestatsforbrydelse. Han vilde ei engang være tilfreds med, at han havde bevirket Ophævelsen af Statsraadet, og ladet sig som Cabinetsminister give Magt til at være Kongens eneste Raadgiver, det eneste ansvarlige Organ for den kongelige Villie. Han vilde endog, selv uansvarlig, dele

den souveraine Magt med Monarken, ved at lade denne tillægge Struensees Underskrift den samme Kraft og Gyldighed, som Kongens egen; og det, hvad vel er at bemærke, ikke (saaledes som det var Tilfældet i Kongens Cancellier) i bestemte Tilfælde og ved visse Bevillinger ad Mandatum, som udfærdiges med de Deputeredes Underskrift; men uden al Indskrænkning, for alle Cabinetsbefalinger, under hvilke Ministerens og Kongens Navn skulde gælde ligemeget. — En saadan Myndighed kunde aabenbart ingen dansk absolut Monark tillægge en Undersaat; Befalingen, hvorved den af Christian VII. blev givet Struensee, maatte statsretligen betragtes som tillistet, og folgelig ugyldig; da den ligefrem (som det i Actionen mod Struensee blev fremhævet) var den stærkeste og groveste Overtrædelse af Kongelovens 26de §. Der behøvedes, for en dansk Undersaat, kun den ene Forbrydelse, at have tilsneget sig en sliig formelig Overdragelse af kongelig Magt og Myndighed, for at afgjøre Struensees Brøde som Høiforræder. Under ingen monarklig Statsforfatning, indskrænket eller uindskrænket, kan Monarkens Myndighed gaac over til en Undersaat, som ikke er offentlig erklæret, og under lovlige Former indsat til Regent i Kongens Sted; og dette medfører da tillige, at Kongens personlige Udøvelse af Magten suspenderes, saa længe som den er overdraget til Regenten. Kongeloven har i hiin Paragraph udtrykkelig og alvorligt villet forebygge ethvert Forsøg paa en saadan Tillistelse af Monarkens Magt; den har derimod ikke udtrykkelig og bestemt tilkiendegivet, under hvilke Forhold Kongen i levende Live maatte betragtes som ude af Stand til selv at føre Regieringen. Imidlertid har den fastsat, hvorledes Regentskabet skulde være indrettet og føres i tvende Tilfælde af saadan Art; nemlig under Kongens Mindreaarighed, (§. 9—14) og i det Tilfælde, at Thronarvingen var fraværende ved hans Forgangers dødelige

Afgang (§. 23.) Det synes klart, at Kongelovens Forstrifter i disse Tilfælde om Indsættelsen af et af 7 Medlemmer bestaaende Regjeringsraad, med Foræde af *Eufedronningen*, der i dette Raad skulde have to Stemmer, eller om hun ikke fandtes, da Kongens næste Frænde blandt Prindserne af Blodet, maatte finde analogisk Anvendelse under den Tilstand af Sindssvaghed, hvori Christian VII. efterhaanden gik over, fra Vinteren 1770 og i Marts 1771. — At Struensee virkelig tilsidst havde fattet den Plan, at lade Kongen erklære for umyndig og Dronning Carol. Mathilde for Regentinde, indtil Kronprindsens Myndigheds-Alder, og at Udførelsen af denne Plan var ansat omtrent til Januar 1772: er paa staaet og forstærket som en ganske bekendt Sag; uden at man dog fandt for godt eller raadeligt, at bringe noget desangaaende ind i Actionen og Processen imod Struensee.

8. Den eneraadende Minister, der omfider, ved at lade Kongen tillægge hans Navn under enhver Cabinettsbefaling samme Gyldighed, som Kongens Underkrift, havde usurperet Monarkens hele Myndighed, og derved en Magt hos en Underjaat, som hidtil i den nyere Tid var i Formen uhørt: kunde dog ikke bruge sine Cabinettsbreve i Forhandlinger med udenlandske Magter. Han lod vel, da Bernstorff blev afskediget, de fremmede Ministre tilkiendegive fra det udenlandske Departement, at de herefter maatte henvende sig umiddelbart til Kongen (altsaa til Cabinettet) med skriftlige Noter; men Struensee maatte dog snart mærke, at denne, i nyere Tider ukjendte Fremgangsmaade ikke vilde føre til noget, og at han maatte see sig om efter en Udenrigsminister. Den eneste Mand, han kunde bruge, eller faae til at modtage denne Post under de daværende Forhold, var den af Bernstorff, som Gesandt i Neapel, bortsendte v. der Osten, der saa hastig, det kunde skee, maatte forlade Italien, kom til Kiøbenhavn den

16de Dec. 1770, og blev den 20de udnævnt til Minister for de udenlandske Sager. At karakterisere denne mere berømte, end berømte Diplomat, er et vanskeligt Foretagende, da man finder Samtidiges Skildringer af hans Gvner temmelig modsigende. Saameget synes afgjort, at han fra Characterens Side var et fuldstændigt Modstykke til Grev H. C. Bernstorff; vittig, smidig og listig, men uden Klogskab og Fiinhed; falsk, forsængelig, selvtilfreds og egennyttig; hvorfor han ogsaa, i Stedet for at tilfætte af egne Midler, som han ikke eiede, havde samlet sig en, om endog ikke betydelig, Formue, da han 1773 fik Afsked, og blev Stiftamtmand i Aalborg (siden Overpræsident i Kiøbenhavn.) Om hans Falskhed kan bl. a. følgende Træk vidne, som det er Pligt at bevare, fordi det viser Struensee (der ikke besad denne Felt) fra en bedre Side, end et af hans Creaturer og Redskaber. Reverdil, der neppe har været meget stærk i Menneskekundskab og Verdensklogskab, havde, da han 1771 atter var bleven indkaldt til Danmark, fattet megen Tillid til v. der Osten, og talte ofte med ham om Struensee, som man engang tidligere, i Sommeren 1771, havde villet forsøge paa at skaffe af Weien. Anslaget kunde ingen Fremgang faae, og Struensee sagde engang selv til Reverdil: „Osten har fortalt mig Alt hvad De har betroet ham, og hvad De har talt imod mig. Jeg har dog ikke derfor i Sinde, at gjøre Dem nogen Skade; jeg vil kun raade Dem, at De aldrig troer Osten.“

Der er vel overhovedet ikke meget at sige om denne Ministers, eller om Struensees egne Bedrifter i den udvortes Politik. Hans Uttringer herom i Forsvarskriftet (S. 139) ere reent ubetydelige, og gaae kun ud paa den Forsikkring: at han ikke var imod den russiske Alliance, skiondt han ikke „ansaae den for Danmarks eneste Resiource“; og at han heri „hverken havde fulgt Grev Rantzau eller Andres Insinuationer og

Meninger.“ Men det er bekiendt nok, at Struensee altid i Hiertet var stærkt imod Rusland; og at han i Begyndelsen endog (efter hans eget Udsagn) var ganske ligegyldig ved den holsteenske Negociation. Egentlig var Struensee uden Tvivl i dette Punkt ligesaa blottet for Talent og Klogskab, som for Kundskab og politisk Dannelse, og fulgte mere sine Indfald, sin personlige Tilbeielighed eller Uvillie, end et giennemtænkt politisk System, som han aldrig havde kunnet danne sig. Hans anti-russiske Politik havde for en stor Deel sin Kilde i at han godt vidste, hvorledes man ved dette Hof betragtede ham selv, baade først, da han kun blev anseet for et Medskab i Rantzhaus Haand; og siden, da det blev mere tydeligt og bekiendt, at Struensee giennem Dronningen allene beherskede baade Kongen, og Staten. Dette vare vel de russiske Ministre, Grev Saldern og Gen. Major Filosofoff, nogle iblandt de Første til at mærke; begge betragtede Struensee som en uforkammet, af sin Lykke opblæst parvenu. Caroline Mathilde havde derfor ogsaa for begge „en uovervindelig Modbydelighed“; og Filosofoff blev hende endnu mere forhadet, efter den allerede fortalte Begivenhed i Theaterlogen.¹⁶³⁾ Hvad der hos hende og Struensee i Begyndelsen var personlig Forbittrelse og Had, gif hos den sidste over til en Antipathie mod det russiske Hof, som Rantzau og Gähler, begge Bernstorffs Uvenner og Modstandere,

¹⁶³⁾ Den engelske Minister i Kiøbenhavn har i en Beretning af 4de Apr. 1771 ligeledes omtalt den. Han kalder Filosofoff „en Mand af megen Værd og moralsk Værdighed;“ men som ikke har nok af Berdenskundskaab, og vel megen Følelse af sin Herskerindes Høihed; heller ikke besidder den Høihed i det Herte, man kunde vente sig af en Mand i hans Stilling. — „Han gjorde sig, af Distraction og Uopmærksomhed, ved en vis Leilighed skyldig i en raa Narrighed imod Indlingen; som denne, af Egoisme og Stoltthed, vilde ansee som forsætlig. Struensee kunde ikke glemme denne formeente Krænkelte; Dronningen tog det meget ilde op; Filosofoff blev hende endnu mere forhadet, end Saldern havde været.“ o. s. v. (Maumet's Europa; 17. I. S. 157. 58.)

gjorde hvad de kunde til at bestyrke, baade hos Dronningen og hos Cabinetsministeren; i det de ved enhver Leilighed gientog Alt, hvad der lod sig sige og opfinde om det russiske Hof's Planer til at bringe Danmark under Naget, dets Stræben efter at blande sig i Statens indre Forhold, m. m. „Hvad der i Begyndelsen var Modbydelighed og Uvillie imod Gesandterne, blev ved Konst og Intrigue ledet over paa den russiske Regjering.“¹⁶⁴⁾

Grev Osten, som, med al sin Lettsindighed, Mangel paa Bærdighed, Holdning og Anstand, vel hverken var saa duellig, klog og indsigtfuld, eller saa udygtig og ubetydelig en Minister, som han fra forskjellige Sider skildres,¹⁶⁵⁾ var ogsaa

¹⁶⁴⁾ Ovenanførte engelske Ministerberetning hos Raumer. I. S. 158.

¹⁶⁵⁾ I den samme engelske Minister-Relation, der ogsaa giver en Skildring af de vigtigste Personer ved Christian VII. Hof, som det var i April 1771, siges om Osten, at han som Udenrigsminister viste baade Talent, Aabenhed og Frimodighed. „Alle, som noiere kjende ham, indrømme, at han er en Mand af mange Kundskaber, lykkelig Sukkommelse og vedholdende Arbeidsomhed. Han har læst meget, og forstaaer de fleste nyere Sprog. Man maa holde ham for vel stillet til den Post, han beklæder, ja for den ene, der er i Stand til at oprette dette ulykkelige Lands forfaldne Sager.“ (!) (Raumers Europa. I. S. 178.) — Saa overdrevet gunstig denne Bedømmelse af Grev v. der Osten synes at være, saa bekræftes den tildeels af en tidligere Beretning af 25. Sept. 1771, (uden Tvivl af Sir Rob. Keith) hvor der siges om Osten: at „han uden Tvivl besidder store Talenter, og en grundig Kundskab til Landet.“ Der tilføies: at han i største Fortrolighed havde sagt den engelske Minister, at han ansaae Struensees Magt for svagt begrundet; og at hans egne (Ostens) Interesser, Hensigter og Duster, at kunne ved sin Tjeneste gavne Kongen, vilde være spildte, dersom han skulde vedblive at arbejde under Cabinetsministeren.“ (Raumer. I. S. 185.) I de tidt anførte utrykte Optegnelser hedder det derimod bl. a. om Osten: „Il ne faisoit pas la moindre attention à ce qui se passoit dans les états voisins, & ne s'occupoit point du tout de l'avenir. Il étoit rusé, sans être fin; ce qui en faisoit un homme faux & intrigant, qui savoit fort bien faire sa fortune, & celle de ses créatures, sans être fort scrupuleux sur les moyens pour y réussir.“ — Suhm siger om Ostens Ansættelse: „Her valgte de endelig engang en duellig Mand;

langt fra ikke af samme Mening i Henseende til Forholdene til Rusland, som hans Beskytter Struensee — der, som vi ovenfor saae, i det mindste ikke var ubekendt med hans Falskhed. Osten fandt det endog raadeligt, i Sommeren 1771 at opsætte en Memoire angaaende disse Forhold, hvori han udviklede og forsvarede det forrige Ministeriums Meninger i Henseende til dette Punkt, og hvorved det lykkedes ham, for en Deel at overbevise Struensee om det farlige og skadelige for Danmark i at bryde den. Men Cabinetsministeren, der vel i Grunden ikke alt for meget troede paa Osten, og ugierne boiede sig under hans Mening, tog sig nu for at ville paa egen Haand nærme sig det russiske Hof; ja fik endog det ufloge Indfald, at ville blande sig i dets Intriguer, og at slaae sig paa det Parti, der i Petersborg var imod den meget formaaende Udenrigsminister Panin; som netop var den, der altid, ligesom hans Herskerinde Catharine II., havde viist den høieste Agtelse og Opmærksomhed for Bernstorff, og virket det meste til at bringe Underhandlingerne om det holsteenske Bytte til et for Danmark heldigt Udfald. Han udrettede herved ikke andet, end paa flere Maader at prostituere sig. Keiserinden havde sendt en af sine Staldmestere („le Brigadier *Rehbing*“) til Kiebenhavn for at kiøbe Heste af det kongelige Stutteri, hvoraf Struensee 1771 lod sælge den største Deel ved Auction. Om denne Staldmester horte han, at det var en af Grev Panins hemmelige Fiender, og bildte sig ind, at han her havde fundet en Mand, som det var værd at vinde; hvorfor han gav sig til, paa en latterlig Maade at smigre og udmærke ham. Uagtet den russiske Hofbetients temmelig underordnede Stilling, gjorde Struensee Selstaber for hans Skyld, lod ham tilstige til Kongens Taffel

men det var, fordi Bernstorff havde været ham imod.“ G. V. Baden nævner „den listige, men uvidende Osten“, ved Siden af „den retslafne, men enfoldige Braem.“ (Düss Archiv. II, 201.)

paa Hirschholm et Par Gange om Ugen, satte kongelige Heste og Bogue til hans Afbenyttelse, og lod ham indbyde hver Gang Hoffet tog paa Jagt — Alt noget, der ikke skeete for een af de fremmede Ministre; langt mindre for de andre Commissionairer, der i samme Orrende vare sendte fra Hofferne i Wien og Turin. Den keiserlige Staldmester fra Petersborg fandt sin Forsængelighed smigret; sparede ikke paa sine Ducater ved enhver Leilighed; men loe i Hiertet over Struensees Indbildning om hans Vigtighed.¹⁶⁶⁾

Omtrent paa samme Tid havde Struensee sendt Oberst Falkenskiold, som derfor blev Kammerherre, i en fortrolig Mission til Petersborg, da han tænkte sig ved ham, der selv havde tient i den russiske Armee, at kunne nærme sig Keiserinden. Formodentlig har Falkenskiold selv først bragt Sagen paa Bane. Han fik ogsaa, ligesom forhen Warnstedt, Befaling at anholde om umiddelbar Audients hos Catharina II., for at overlevere sine Depecher (om hvis egentlige Indhold vi dog intet have fundet;) men Keiserinden lod ham sige, at da Kongen af Danmark endnu havde sin Minister (Grev Scheel) ved hendes Hof, modtog hun intet uden igiennem denne. Neppe vilde hun tillade, at Scheel præsenterede Falkenskiold for hende; og Panin vilde ligesaa lidt modtage ham, uden ved Forestilling af den danske Minister. Hvad Falkenskiold selv fortæller om sin Modtagelse i Petersborg, der ikke skulde have været ufordelagtig eller ubehagelig for ham selv, men hvor man erklærede ham, at der aldrig blev noget af den holstenske Tractats Udførelse, saalænge Ranzau og Osten vare i det danske Ministerium, m. m. (Memoires de

¹⁶⁶⁾ Høft (II. Th. S. 60) anfører et Par Ord af Roman's Beg om denne Sag, hvilken han selv ikke har kendt; men forsikrer: »at Struensee vist aldrig vilde have nedladt sig til sige Midler.« Den her benyttede samtidige Kilde besyrrer imidlertid ogsaa i dette Tilfælde, at hverken Roman eller Høft have kendt Struensee og Forholdene nøie nok.

F. p. 121) lade vi staae ved sit Værd. Det er langt fra, at man har Anledning til overalt at troe ethvert af hans Ord. — For i øvrigt at faae en tydelig Forestilling om, hvorledes det forholdt sig med Rangaus og Struensees politiske Ideer og Indsigt i Forholdene, er det nok at kiende begges, fornemmelig den førstes Planer mod Rusland, saaledes som Falkenskiold selv fortæller derom. Rangau var, eller bildte sig ind at være Sielen i det anti-russiske Partie, hvortil (i Følge Falkenskiold) den svenske Gesandt sluttede sig; hvis Regiering, i det mindste efter Gustav III. Thronbestigelse, vel gierne havde seet, at kunne bringe Danmark til reent at bryde med Rusland. Rangaus latterlig-chimærisk Project var intet mindre, end at jage Rusjerne ud af Finland, og Keiserinden ud af Petersborg. Man vilde bringe det franske Hof til at deeltage i disse Chimærer ved at sende Brandt (!) til Versailles, og udnævne Oberst Sames til Gesandt i Paris. Falkenskiold skulde sendes til Petersborg, for at se sig for, og at intriguere imod Panin og Salbern, o. s. v. Men da han „vel vidste, at det ikke var saa let at styrte Catharina den Andens Ministre, som Christian den Syvendes“, søgte han i det mindste at bringe Struensee til at indsee det reent uforstandige i et Anslag, som dette: at ville ved en Angrebskrig i v i n g e en Magt som Rusland til at udføre den Holstenske Tractat. Struensee, der ikke var meget klogere i den udenlandske Politif, end Rangau, meente „at en Krig imod Rusland ikke var saa farlig; de Bombestibe og Brandere, som fandtes, eller som han lod bygge, kunde nok sætte denne Magt i Skræk for et Bombardement af Cronstadt“, o. s. v. Imidlertid kunde Falkenskiold dog giøre ham saameget begribeligt, at hverken England eller Preussen vilde blive ligegyldige ved slige Optøier i Østersøen, i Fald der virkelig var Kræfter eller Penge (Struensee meente, at Kongen kunde jo offere sit Guld- og Sølvtoi!) til en

saadan Krig.¹⁶⁷⁾ Struensee fandt vel omsider selv, at Rantzau gik for vidt i sit Praleri, og i den uforstammede og haanlige Tone, hvormed han aabenlyst talte om det russiske Hof. Forholdet imellem dem blev overhovedet mere og mere koldt efter den 14. Jul. 1771, indtil det omsider fra Rantzaus Side blev til Fiendskab og Forræderi.

Uagtet det siges hos Flere, (f. Ex. Høft. 1. Th. 260. II. 63. 173) at Struensee altid stræbte efter god Forstaaelse med Sverrige, og stod paa en venfsabelig Fod med Ministeren Baron Sprengporten, (ligesom med den franske Minister Marquis de Blosset¹⁶⁸⁾ førte dette dog ikke til nogen egentlig Nærmelse imellem det danske og svenske Hof. Man veed for vel, at Gustav III. aldrig havde meget tilovers for sin Svoger, eller for det danske Hof, hvis Forbindelser med Rusland, og hvis Politik med Hensyn til Sverrige, under Bernstorffs Ministerium, denne Konge heller ikke kunde ynde. Struensee lod imidlertid den danske Gesandt i Stockholm, Kammerh. Gregers Junck — der ikke vilde skifte Parti, da han altid havde holdt paa Senatets og Aristokratiets — tildele Afsted; (han var 1771 kommen i Besøg ned til Danmark.) I hans Sted blev Baron L. Guldencrone Minister i Sverrige; og Struensee sendte desuden Grev Joach. G. Moltke som overordentlig Gesandt, for at ønske Gustav III. til Lykke ved hans Thronbestigelse. — Det laae ham endog saa meget paa Hjertet, at Guldencrone aldeles ikke skulde virke det mindste imod Gustav III., om denne vilde foretage noget til Kongemagtens Udvidelse, at Struensee egenhændigen meddeelte Gesandten hans Instructioner fra Cabinettet; men da

¹⁶⁷⁾ Memoires de Falkenskiold. p. 113—117.

¹⁶⁸⁾ At disse to vare de eneste fremmede Ministre, som kom i Selskab hos Struensee: beretter Høft, 1. Th. S. 63. Marquis de Blosset var fransk Minister ved Christian den Syvendes Hof fra 14. Oct. 1766 til 13. Oct. 1774.

han var ligejaa novet i sige Arbejder, som i den diplomatiske Stiil, brugte han bl. a. Udtrykket: „Er hat sich in Schweden gar nicht in dortige Privat-Händel zu mischen“ om Forholdene imellem Kongen, Raadet og Stænderne. — At Gustav III. ikke skionede meget paa en saadan Opmærksomhed fra det danske Hof og fra Kongens Cabinetminister, viste i det mindste den ikke allene ubetænksomme, men meget nærgaaende, og i det mindste bittert spøgende Raade, hvorpaa han ved sit Tafsels yttrede sig om Christian VII. og Tilstanden i Danmark, til Grev Moltke, for hvem en af Gustavs klogeste Ministre (Rigsraad Scheffer) fandt det raadeligt, næste Morgen at giøre en Undskyldning.¹⁶⁹⁾ — Endskiøndt det nu vel synes, at Struensee, i Følge sin personlige Antipathie mod det russiske Hof, overhovedet helst vilde slaae sig til det franske Partie: var dog Raaden, hvorpaa han viste Kulde og Uopmærksomhed imod det engelske Hof, der ved det nærmeste Familieforhold var knyttet til Danmark i hei Grad paafaldende og uflog; ligesom den, under andre Forhold, maatte have været ikke mindre fornærmelig og krænkende for Dronningen, hvis Broder var Englands Monark. Det var ikke blot en „Beskyldning mod Struensee“, (som Høst siger, II. 63) men er en historisk Sandhed: at Struensee aldrig vilde giøre det mindste Skridt til en nærmere politisk Forbindelse, hvortil man fra Englands Side var tilbøielig; og at de engelske Ministre i Kiøbenhavn ikke allene i hans Regjeringsstid behandledes med Ligegyldighed, men med en, ved et saa nær beslægtet Hof, næsten haaulig Forjæmelse af Alustand og Fortrolighed. Disse Gesandter fandt ikke blot kun Udgang til Hoffet ved Leiligheder, hvor de ikke kunde udelukkes; men Sir Rob. Keith har endog officielt berettet, at 1771 havde Dronningen, hans Herres Søster,

¹⁶⁹⁾ Høst har forialt denne Begivenhed lige efter Suhms Beretning (Struensee I. Th. S. 62)

i fem Maaneder ikke givet ham Leilighed til at tale 10 Ord med hende.¹⁷⁰⁾ Saa lidt tænkte hun dengang paa, at hun var „en Datter af Britannia“. At Keith heller aldrig kunde opnaae en privat Audients hos Christian VII., vil vække mindre Forundring paa en Tid, da den ulykkelige Monark blev vogtet som en Fange, overalt i og udenfor sit Slot. — Vi maae i øvrigt afholde os fra enhver nøiere og fuldstændigere Skildring af danske diplomatiske Forhold under Struensee, og under Grev Ostens korte Ministervirksomhed. Dertil herte Undersøgelser af saadanne Kilder, som vi for Diebliffet hverken ere i Stand til at benytte, eller til disse Blade kunde anvende.

9. Der kan være forskiellig Mening om Struensee som Statsmand og regierende Minister; der er sagt meget til Forsvar for hans Grundsætninger og Virken i denne Retning; og den tredie Generation, der har levet efter ham, har været bevæget og stærkt nok rystet af Ideer, under hvis Magt Tiden boier sig, til at et eller andet Glimt af disse Ideer hos Struensee endnu i vore Dage kunde være i Stand til at sætte selv en rolig Betragter af hans Historie i nogen Tvivl: om han har fortient sin Skiebne? — eller om han ikke, som politisk Magthaver og Reformator i Danmark, har erhvervet sig betydelige og miskiendte Fortienester af vort Fædreland? — Hvormeget have ikke de to Ord: Pressefrihed og Bøndefrihed, bidraget til, at Mange, uden dybere Betragtning af Forholdene, ubetinget have lagt begge i Bægtssaalen til hans Fordeel, og meent at en Minister, som ophævede Censuren, og vilde have Stavnssaand, Hoveri, m. m. affaffet, derved

¹⁷⁰⁾ Hr. Raamerss Europa in d. 3. 1763—83. I. Th. S. 192. (Jvf. Memoirs and Corresp. of Sir R. M. Keith. Vol. I. p. 216, 228.) Keith kom som eng. Gesandt, i Sir Rob. Gunning's Sted, fra Dresden til Kiøbenhavn i Jun. Maaned 1771.

allene maatte være retfærdiggjort. Vi lade dette staae ved sit Vord; overtydede om, at dersom Struensee var bleven længere ved Roret, var det ikke blevet ved den Indskrænkning af Trykkesfriheden, som han allerede efter et Aar saae sig nødsaget til at giere, og tilboielige til at troe, at hvis han virkelig havde giort Alvor af at gribe fat paa Landbojagen, da vilde han rimeligviis her, ligesom overalt, med sin despotiske Voldsomhed, sin Hast og Hidsigthed, have revet meget ned, som han ikke havde forstaaet at opbygge. — Men der gives een Hovedsag i Struensees korte politiske Levnet, som er og bliver uimodsigeligt afgjort: han vandt intet Parti, hverken det Gamles Tilhængere, eller det Nyes Elskere; hverken ved Hoffet, blandt Adelen, eller hos Folket. Han roste sig selv af, at det heller aldrig havde været hans Formaal at skaffe sig et Parti; dog kan man ikke tage dette lige efter Ordene. (Sfr. Forsvarsfr. S. 112, 132. o. fl. St.) Det er ikke utydeligt, at han gierne havde seet at vinde et Slags Popularitet blandt Middelstanden, Borgerclassen, og Almuen i Hovedstaden; men den blev ham aldrig til Deel. Han havde ikke meget tilovers for Kiøbenhavn, hvis Velstand gif tilbage i den korte Tid, han regierede; og han vedkiendte sig, at han vilde have Hovedstadens Overvægt i Staten nedsat; derimod havde han intet imod at fremme Udsjællhed, og at give Mængden Smag paa Udspreddelse og Forsyftelser, som den før ikke havde kiendt; men dette, og mangen offentlig Skandal, som han befordrede og skaffede Indgang, bragte ham sin Foragt, i Stedet for Yndest. Saasnart hans System, hans Maal og Fremgangsmaade begyndte tydeligt at vise sig i deres Frugter, blev deels Frygt og Mistro, deels Had og Foragt, den almindelige og herskende Stemning imod Struensee. Enhver ærlig dansk Mand skammede sig ved at regieres af en despotisk Cabinetsminister, som lod Kongen understaae Ministerens tyske Befalinger om danske Statssager,

og for hvem enhver Meddelelse fra Collegier og Embedsmænd maatte oversættes paa Tydsk — en Minister, der vilde dække sin egen Usædelighed ved at give Loilen til sædelig Fordærvelse overhovedet, og vilde udbrede sin egen Religionsforagt ved at giøre Gudstieneste, religiøs Opdragelse, og Religionen i det Hele, til en for Staten ligegyldig Gienstand — en Minister, der vilde ydmyge Adelen (som den ofte nok havde vel fortient) og fordrev den fra Hoffet; men ikke kunde noies med mindre for sig selv og sin Fortrolige, end at opheies i den danske Grevestand — der vilde ophielppe Finantserne ved at beskære Statsstieneres Lon, og bringe en Flok Pensionister og affatte Embedsmænd i Armod; men ikke betænkte sig paa selv at giøre ublue Greb i Kongens Casse. — Om Struensee virkelig havde været det Modsatte af hvad han var — om han havde besiddet en genial Statsmands Aand, Indsigt, Erfaring og Talenter: med den Tænkemaade, med de fordærvede Grundsatninger, med den offentlige Foragt for Religion, Sæder, Anstændighed, Alvor og Rationalitet, som han i sin Regjering, i sit Hoffliv og sine private Forhold lagde for Dagen,¹⁷¹⁾ maatte han i Danmark

¹⁷¹⁾ Lottotterie; Tilløbelse til offentlige Hazardspil; nattige Skandaler i den for Publicum aabnede Rosenborg Slotsbave; Ophævelsen af Politiets Tilhva med Vertshuse og Skjenkesteder; Maastrader, undertiden endog med fri Udgang for Enhver; Tilladelsen at opføre Skuespil og andre Forlystelser om Søndagen (hidtil noget ubort i Danmark;) Forvandlingen af Frederiks-Hospitals Kirke og af Capellet ved Sollerød Slot til Sygchuuus for Veneriske; Ringeaagt for den offentlige Gudstieneste; Ophævelsen af ethvert Baand paa Vedagtighed, ved kongelige Forordninger, der affaffede al Straf for Uæstelsbrud og ugifte Fruentimres Forførelse; middelbar Befordring af en tiltagende Mængde af Bordeller i Kiøbenhavn, af hvilke over 60 bleve ødelagte eller plyndrede af Pobelen, om Aftenen den 17de Januar — disse og flere Foranstaltninger af Struensee, eller Følger af hans Styrelse, maatte vel paa den Tid være nok til at aabne Dinene hos den sunde Deel af Nationen. Kan man (med Dr. Post) tillikende en Minister, hvis Regjering, ved Siden af en og anden materiel Forbedring, bar sige Fruget, „store Fortjenester af Fædrelandet“?

blive saa hadet og foragtet, som han blev. En opmærksom Undersøgelse af Pressens Producter fra Sept. 1770 til Januar 1772, vil, ved Siden af al deres Smudsighed og Lavhed, bringe for Dagen, at en hoi Grad af moralsk Forargelse og Foragt var bleven den herskende Stemning og Mening om Cabinetsministeren, og om den Besfytterinde, han havde fundet ved Siden af Thronen.

Det var heller ingen Mistanke, ingen Forudsætning eller Formodning — det var almindelig Overbeviisning og Visshed, at Struensee ikke regierede, som han foregav, og endnu i sit Forsvarskrift vilde bringe Verden eller hans Dommere til at troe, allene i Christian den Syvendes Navn, som hans hoiest betroede Tiener — allene i Felge Kongens frie Villie og Magtfuldkommenhed. Caroline Mathilde deelte ikke allene Struensees usurperede Magt over hendes svage Egtefælle; men hun var den, igiennem hvem han væsentlig havde opnaaet denne Magt, og som i mange Tilfælde maatte understøtte den, ved Hielp af den Afhængighed, hvori hun, i Forening med Struensee, havde bragt den svage Konge.¹⁷²⁾ Saa lidt man kan være i Uvisshed om, at Struensee selv var den herskende Mand i sin Cabinetsregiering og i dens Udøvelse i Kongens Navn: saa lidt lader det sig negte, at Caroline Mathilde var Deeltager i dens statsretlige Ulovlighed; da hun maa betragtes som den hoit staaende Person, uden hvem Struensee hverken havde kunnet

¹⁷²⁾ Hvad der forefaldt den 17de Jan., Ytringer af Dronningen til Aldall, Udtryk i de engelske Minister-Relationer, m. m. giøre det end mere tydeligt, at hun og Struensee deelte Herredømmet over den villielose Fyrste. At Caroline Mathilde ingen politisk Interesse eller Uriggighed besad, kan heller ikke forstaaes saaledes, at hun var rent uvidende om Struensees Planer og Handlinger. Naaget man vel seer, at hun i Samtalerne med Aldall ikke sagde ham, hvad hun meente, kan ikke behøvede at vide: erfarer man dog bl. a. at Struensee blev Cabinetsminister imod Dronningens Raad.

tillvende sig eller udøve sin Usurpation af hele Regieringsmagten. — Saaledes kunde hun ogsaa paa en vis Maade efter hans Fald betragtes som Deeltager i hans Straffskyldighed; og man var ved det engelske Hof ikke uden al Frygt for, at hun tildeels kunde blive anseet og sat under Anklage i Danmark fra et saadant Synspunkt. Men Caroline Mathilde blev ogsaa allerede under Struensees Ministerium betragtet som den, der paa en Maade virkelig stod i Spidsen for Regieringen; f. Ex. af nogle udenlandske Ministre, naar de i deres diplomatiske Beretninger fremstillede Forholdene ved det danske Hof. — Vi komme nu til en nærmere Udvikling af disse Forhold og Hoffets Skikkelse fra Sept. 1770 til Januar 1772.

Vi kunne begynde med den engelske Ministers (maaskee Sir Walter Titeley's¹⁷³⁾ Skildring af Kongens Tilstand (i en Depeche af 4. April 1771.) „De Anlæg — siges her — og den Livelighed, han ved sin Thronbestigelse havde lagt for Dagen, have ved en ubegribelig Forandring givet Plads for Ligeegyldighed, Sløvhed og Nedstemning af Aanden“ („given place to indifference, apathy and dejection of Spirit.“) „De, som under Paaskud af at ville forbedre de forrige Ministers Fremgangsmaade, styrtede dem, og bleve deres Eftermænd, paa stode vel, at Kongen nu var givet tilbage til en fuldkommen fri Virksomhed; men i Virkeligheden holde de ham i et Slags Indskrænkning og Fangenskab, der synes mere frænkende, end noget, som forhen var vederfaeret ham. De hindre med en saa mistænksom Omsorg enhver Afgang til hans Throne, at Kongen er reent utilgængelig, og ikke udenfra kan erholde

¹⁷³⁾ Sir Rob. Gunning blev tilligemed (?) Sir Walter Titeley accrediteret som Minister-Resident og Gesandt ved det danske Hof d. 5. Febr. 1766, og tilbagekaldt d. 30. Marts 1771. Sir W. Titeley er da vel bleven i Kiøbenhavn som Chargé d'Affaires, indtil Keiths Ankomst i Jun. Maaned.

nogen anden Oplysning, end hans paapassende Bogtere finde for godt.¹⁷¹⁾ Om Dronningen (som er den eneste, hvem Gesandten ikke karakteriserer, saaledes som han har gjort ved de øvrige handlende Personer) siger han kun, „at hun nu er i Besiddelse af den mest uindskrænkede Magt, og fri fra enhver tænkelig Control;“ og at det var ønskeligt, at man fra Kongen af Englands Side vilde anvende passende Skridt og Midler, „for at bibringe hende en sand og rigtig Indsigt i Vigtigheden af en nær og varig Alliance imellem Storbritannien, Danmark og Rusland; og bringe hende fra at betragte en Forbindelse med den sidstnævnte Magt, allene fra et Synspunkt, der udgaaer fra personligt Nag og Had.“ — Man seer, at Gesandten — skøndt han derefter tilføjer, at Dronningen sætter en ubegrænset Tillid til Struensee, og at hans omfattende Indflydelse paa hende er utvivlsom — ganske har opfattet Hoffets politiske Forhold saaledes, at Dronningen ved sin Magt over Kongen var den egentlig afgjørende Personlighed, og at Struensee igjen herskede ved sin Indflydelse paa hende. Af Cabinetsministeren og „Indlingen“, giver den engelske Gesandt en Skildring, der viser, at han, baade af egen Dmgang og af gode Kilder, har kendt Struensees Egenskaber, mangelfulde Indsigter, Meninger og Charakter temmelig noie. Vi ville kun meddele nogle Træk, som for det meste bekræfte Andres Udsagn: „Da han i Tale og Dmgang ikke viser noget af den Livlighed, eller af det Indtagende, hvorved Andre

¹⁷¹⁾ Dette har faktisk en skild bestemt villet modsigge; men han tøber her, ligesom paa flere Steder, en afgjort Tilboielighed til at sætte visse Partier i Forholdene under Struensees Regjering i et mildere Lys. En engelsk Ministers Vidnesbyrd er heri langt mere afgjørende. Denne havde alt for mange Grunde til baade at skaffe sig paalidelig Kundskab om Hoffets Forhold, om Kongens og Dronningens Stilling, m. m., og at give sin Regjering rigtig Underretning herom.

have kunnet vinde Fyrsters Gunst, saa har det vaft en almindelig Ferundring, paa hvad Maade han har kunnet vinde en saa ubetinget Indflydelse baade over Kongen og Dronningen. — Hans Maade at behandle Forretninger paa er tør og ubehagelig; dog har han en klar og let Opfatning af Sagerne. En stor Selvtillid og Egegyldighed imod Andres Meninger om hans Grundsætninger og Evner, bringe ham strax uden Omvøb og Affectation til Hovedpunktet, hvorom der handles; saaledes er han i Foredraget altid forstaaelig, men ikke altid behagelig. Forsængelighed synes han ikke at have; men derimod en god Deel uforstaaet Stolthed. Man kan ikke faae noget fuldstændigere og rigtigere Begreb om denne Mand's Charakter, end naar man betragter ham som en fuldkommen Modsvæining i i Grev Bernstorff. Denne var i sin Charakter frygtløs og forsigtig; hiin er dristig, raft til Gierning, og fast. Ministeren havde en Rigdom af politiske Indsigter; Indlingen er heri meget fattig og indskrænket. Bernstorff besad den største Hiinhed i Opsættelse, forenet med en let og flydende Veltalenhed; Struensees Udsættelse er simpel, hans Maade at tale paa forlegen og uden Elegants.“ o. s. v.¹⁷⁵⁾

Saaledes finder man ligeledes Spor til, at Sir Rob. Keith, der i Jun. 1771 afløste den foregaaende Referent, ganske klart har giennemskuet Regjeringsforholdene ved det danske Hof, saa vidt mueligt fulgt Struensee i Udførelsen af hans Planer, og iagttaget baade de Personer, som han stod i Forbindelse med, eller betiente sig af som Medhjelpere, og den offentlige Stemning i Hovedstaden. Keith saae, hvorledes den fra Sommeren 1771 til Aarets Slutning blev meer og mere ugunstig og farlig for Dronningen; og endskiøndt han i sine Depecher fra dette Aar har brugt enhver, i hans Stilling

¹⁷⁵⁾ Raumers Europa u. s. w. I. Bd. S. 174—176.

nødvendig Forsigtighed i sine Ytringer om hende, modtog han dog den 1ste November fra Udenrigsministeriet i London den Instruction: at han maatte bestræbe sig for at værne om den Afgøelse, der tilkom hans Souverains Søster; men i øvrigt ikke blande sig i nogen Hof-Intrigue; dog vilde man i England gierne see, at Bernstorff atter kunde komme ind i Ministeriet. (Mauner. 1. Th. S. 188.) Allerede den 16de Jul. og senere den 27de, melder Keith den „næsten utrolige“ Maade, hvorved Kongen to Dage tilforn havde tillagt Struensees Underskrift samme Gyldighed i enhver Befaling til Collegier, eller til høiere og lavere Embedsmænd, som Kongens egen; og beretter, hvorledes dette Skridt, som man ansaae for en Overtrædelse af den 7de og 26de §. i Kongeloven, havde vaakt almindelig Forbauselse og Misfornøielse. To Maaneder tidligere skriver Ministeren, at han finder sig nødsaget til at melde, at Utilfredsheden voxer med hver Dag, og at de norske Matrosers oprørske Bevægelser, og den ustraffede Ytring af samme, som deres Tog ud til Hirschholm lagde for Dagen, har givet de Misfornøiede saa meget Mod, at de baade mundtlig og skriftlig true med Opstand. Han haaber endnu, at „slige ulovlige Foretagender ville blive afværgede og tilbørligt straffede“, og troer, „at en Omstyrning af Cabinetsministeren og hans Parti vel ikke er nær forestaaende“; men frygter, at hvis Folket blev ophidset til det yderste, vilde det allerførst tage en blodig Hævn over de mest forhadte Personer: Greverne Struensee og Brandt. (Mauner. 1. Th. S. 179—185)

Det kunde heller ikke blive skidt for Keith, at Struensee aldeles ikke var det forvorne Foretagende voren, som han havde dristet sig til at anlægge og at begynde. „Daglig erfarer man, at han ikke havde udkastet nogen fast Plan, hverken for de udvortes eller de indre Forhold. Man ventede, at

en saadan Mand's Styrelse vilde udmærke sig ved de mest afgjørende, endog i deres Driftighed rasende Skridt; men i dets Sted seer man ham kun at tage enkelte, usammenhængende Forholdsregler, der ikke føre til vigtige og varige Resultater, og uafgjorte Forretninger opdynges i enhver Autoritet." ¹⁷⁶⁾ — I en anden Depeche (18. Novbr.) skildrer han Struensee og hans Magt saaledes: „Hele Regjeringens Byrde har Kongen, hvis Helbred ikke tillader ham at varetage samme, overdraget Dronningen. Struensee var allerede ved min Ankomst hertil, (Jun. 1771) og jeg maa sige ulykkeligvis, i Besiddelse af Dronningens uindskrænkede Tiltro; og denne har givet ham en dictatorisk Magt i enhver Green af Regjeringen. Hans Mand, skiondt virksom, driftig og omfattende, er mangelfuld med Hensyn til Dommekraft og Beslutning (deficient in point of judgment and resolution.) Hans Temperament er stolt, mistænkeligt, og uden Følelse. I at erhverve sin Magt viste han List og Behændighed; i Klogskab og Fasthed under dens Anvendelse er han bleven langt tilbage, endog for deres Forventning, som havde den ringeste Mening om hans Evner. Hans Moral er bygget paa den eneste Sætning: at Mennesket selv,

¹⁷⁶⁾ Man veed, at Struensee selv var meget forsømmelig, og ever Hofsets Adspredelser, Forlystelser, og andre Omstændigheder, som oftest neppe havde et Par Timer om Dagen tilovers til at regiere og reformere i. Han modtog tidt Referater om Natten, naar han klædte sig af, og havde lagt sig: og det varede da ikke længe, før han sov ind. (Suhn.) Aldall, som dog lader ham vederfares al Ret i Henseende til enkelte gode Virkninger og Folger af hans Ministerium, siger om Struensee: „Hans flette Handlinger overbalancerede de gode. Forbovent var det af ham, der ikke kunde anvende meer end een eller to Timer af 24 til alvorlige Ting, at ville paatage sig at regiere Staten. Men Selvtillid og Belyst var hans Charakter. — Maaden, han erhvervede sig Føihed paa, var affyelsig, og hans Belyst tildrog ham Foragt; men han var ikke saa satertelig, som Justitsraad Biwet vilde gjøre ham.“ o. f. v.

og dets Pligter, ende med dette Liv. Den Svaghed hos ham, aabent at udtale en saa fiendig og farlig Lære, finder allene et Sideslykke i den Utafnemmelighed, hvormed han, i sin hovmodige og bydende Udfærd behandler Zende, som med uovervindelig Bestandighed vedbliver at overøse ham med Belgierninger og Forpligtelser. Man behøver neppe at seie hertil, at han er ligejaa uforstammet i Lykken, som han er frygtfom i Farens Tid." (Mauner. I. S. 187. 188.)

10. Det er unødvendigt, med Kundskab til de Begivenheder, der foresaldt i de sidste Maaneder af Aaret 1771, at tilføie videre Bemærkninger eller Oplysninger til de engelske Gesandters Skildring af Struensees politiske Charakter, saaledes som han fuldstændig lagde den for Dagen i sin Regjering, da han omsider havde naaet Magtens høieste Spids. Vi finde hos Sir Rob. Keith Bekræftelse paa den samme Anskuelse, som ogsaa hans Forgænger deelte: at Dronningen egentlig var den, til hvem det maatte antages, at Kongen i den Grad havde betroet sig, at det var hendes Raad og Indflydelse, han fulgte, i at lade Struensee i Gierningen dele, eller rettere allene udøve den høieste Magt. Deri ligger uden Tvivl en historisk Sandhed. Struensee havde benyttet Dronningen til efterhaanden at bringe Kongen til en saa fuldstændig Afhængighed af hendes Onsker, hendes Mening, hendes Villie, at han blindt fulgte, eller med villieløs Resignation adlød enhver Uttring af hende, der for ham var blevet en Befaling. Alt, hvad man heraf kan og maa slutte om den dybt stunkne og aftagne Sielskraft, den aandelige Slovhed, den Stappelse og Udygtighed af alle mentale Evner, som i A. 1771 var indtraadt hos Christian VII., bekræftes ogsaa ganske ved de, om end ikke mange eller fuldstændige samtidige Efterretninger om Kongens Levnet og Tilstand, og om den

Behandlingsmaade, han var underkastet i dette Aar; eller man kan sige fra den Tid, da Caroline Mathilde og Struensee saaledes havde bemægtiget sig hans Person, at endog engelske Ministre, som dog snarest maatte tænkes at see Forholdene i det mildeste og fordeeligste Lys, og at yttre sig om det kongelige Par i Danmark med forsigtig Tilbageholdenhed, ligefrem betragtede Kongen som ufri og levende i et Fangenskab. Saaledes blev ogsaa Christian VII. behandlet, og uden Tvivl vil man i Minister-Relationer til andre Cabinetter, end det engelske, finde flere og maaskee stærkere Træk af det Indtryk, disse maatte modtage af Tingenes Skikkelse, og af det, som foregik ved Christian den VII. Hof.

Struensee har meer end engang i sit Forsvarsskrift tilslagt sig det som en Fortieneste, at han havde bragt Enighed tilveie imellem Kongen og Dronningen; og Caroline Mathilde omtalte paa Kronborg for Uldall sit Forhold til Kongen paa en Maade, der ikke blot synes at bekræfte dette; men endog maa bringe os til at troe, at hun havde vidst at giere sig uundværlig for ham.¹⁷⁷⁾ Struensee sagde i en Samtale med Uldall i Castellet: „at det eneste, han endnu stolede paa, var

¹⁷⁷⁾ Hun led engang falde nogle Ord om at hun ønskede at skrive til Kongen. „Men i det samme betænkte hun sig og sagde: „Det nytter dog til intet.“ — „Der kort siden forsikrede han mig,“ sagde hun, „om sin opriktige Hengivenhed og Aarlighed. Jeg svarede ham, at jeg ei turde forlade mig saaledes dertil, at jeg jo altid frygtede for, han vilde sacrificere mig, i Fald nogen satte endt for mig hos ham; men han gientog sine Forsikringer, og erklærede, at han uden mig ei kunde leve ferndiet. Uldall tilføier, at det er vist, hun i de sidste Aar, efter det Urvortes at slutte, gjorde Alt hvad hun troede kunde behage Kongen; dette var en Politik af Struensee. „Jeg troer derfor nok, at Kongen har sagt dette; men den Dydagelse, han gjorde den 17de Januar maatte nødvendig bringe enhver ærefærdig Mand paa andre Tanker.“ — Man har vanskeligt ved at tænke sig, at den Dydagelse, her maa sigtes til, ikke skulde have været ældre hos Christian VII., end den 17de Jan. 1772.

at Kongen af Venſkab for ham ſkulde ſienke ham Livet, ſiden han havde gjort Alt hvad der ſtod i hans Magt for at gjøre ham lykkelig.“¹⁷⁸⁾ Hvorledes diſſe Uttringer maae forſtaaes, og hvorledes de ere at fortolke, ville vi ikke give os af med at udvikle. For Historien ligger det klart for Dagen, at Christian den Syvende, efterat Holdt var ſkaffet bort, blev bragt i en fuldſtændig perſonlig Afhængighed af Dronningen; og at hun havde anvendt ſin Magt over Kongen, til at faae ham til efterhaanden at overgive ſin Villie og ſin hele Myndighed ſom Regent i Struensees Hænder. At Kongen derved i høiere Grad, end nogentid tilforn ſiden hans Thronbeſtigelse, var bleven uſelvſtændig og umyndig — at dette var Folge af en ſtærkt tiltagende phyſiſk Svækkelse, Sløvhed og Dorſthed i Landskræfterne, og en til viſſe Tider indtrædende Forrykthed eller Sindsvildſe; og at Struensees hele Fremſtilling i hans Forſvarſkrift af Kongens Tilſtand, ſom om han endnu var en med Frihed og Selvbeſtemmeſe virkelig regierende Fyrſte, er ganſke falſk og forvendt, for at dække eller omgaae det ſande Forhold, og den Forbrydelse, hvori han ved ſin Uſurpation af den hele regierende Magt havde gjort ſig ſkyldig; have vi allerede viiſt eller antydet. Hertil ville vi endnu kun af Samtidiges Optegnelſer ſamle enkelte bevarede Træk, til nærmere Oplysning om Kongens Tilſtand og Behandling, og til et Billede af Hoflivet og Hoffets udvortes Skikkelse, under Struensees Ministerium. — Det vigtigſte for hans ærgierrige Plan, at ville herſke alle og uindſkrænket, var netop at vedlige-

¹⁷⁸⁾ Uldall tilføier: „Han troede ſig ſaa viſ paa at beſidde Kongens Raade, at om han kunde tænkt ſig Mueligheden af ſaaledes at overrumple, ſom ſteet var, og kunde have præveneret Kongen derom: „da vilde Hans Maj. aldrig have tilladt, at han ſkulde arreſteres. (?) „Jeg havde præveneret Kongen“, ſagde han, „om alle andre Tilfælde, ſom jeg troede at kunne hælde; men „dette havde jeg ikke tænkt paa.“

holde Forestillingen om, at Kongen baade var i Stand til at regiere, og virkelig styrede sit Cabinet. Dette udfordrede, at han maatte holdes udelukket fra enhver anden Omgang, end med de Personer, Struensee ansaae for uskadelige, eller som behøvedes for at passe paa ham, holde ham saa vidt mueligt i god Lune, og adsprede eller more ham paa de Maader, som faldt i hans Smag. Brandt, som den eneste, foruden Dronningen, der egentlig var indviet i Struensees Fortrolighed, (jvf. Forsvarsfr. S. 129.) var hans vigtigste Medskab til Kongens Bevogtning. Der var sørget for, at han daglig saameget mueligt maatte være i Kongens Nærhed, eller naar det behøvedes, i hans Selskab. Til Brandt havde Struensee paa en Maade betroet Opsynet over Christian den Syvendes Person, og deri givet ham saa strenge Forskrifter, at de tiidsøst bleve ligesaa piinlige for ham selv, som for Kongen. „Han maatte — som Brandt selv skrev til Struensee — være en Konges daglige Selskab, der fælte sig bejvaret af ham, og gjorde Alt for at blive fri for ham. Men Struensee tvang ikke allene Kongen til at leve med ham; men tvang ham selv, (Brandt) for at fylde hans Ulykkes Maal, til at behandle Kongen haardt.“

Vi kunne her ikke affriive Brandts hele Brev (fra Sept. 1771), som Høst har meddeelt oversat af Franss paa Tydsk. (II. 106—114); men vi henviser til dette Brev, som til et af de klareste Vidnesbyrd, som er bevaret for Historien om den hele Tilstand ved Hoffet, og om Maaden, hvorpaa Struensee her befalede over Alle, fra Monarken til den ringeste Hofstiener. Det er skrevet omtrent med den samme, næsten barnagtigt naive, enten enfoldige, eller tactløse Mabenhiertighed, hvormed Brandt allerede i Brevet til Christian VII. (1767) røbede sin tomme Letsindighed, sin forsængelige og svage Charakter; men her lægger denne, og sin Stilling under det Slaveaag, hvori Struensee holdt ham, endnu langt tydeligere og fuldstændigere for Dagen.

Der behøves egentlig ikke meer, end dette Brev og Struensees Svar, for at see det hele uhyggelige Billede af Cabinets-Ministerens Omgang med sin Souverain, som han offentlig vilde udgive for selvherkende Monark, men hvis Billie var lænket, og hvis Person var bevogtet, som en Statsfanges. Vi ville kun affrive de Linier, hvilke Brandt i sin usorbeholdne Dristighed, som fortrolig Medvidder, ikke frygtede for at henvende til Struensee selv: Han sagde om denne: „at han regierede kun ved Straf, og Enhver skælvede for ham. Ingen Despot havde nogensinde tiltaget sig en saadan Magt, eller udøvet den paa en saadan Maade. Kongens Bager og Bettenter skælvede ved den mindste Leilighed. Straf havde bemægtiget sig enhver i Hoffets Cirkler; man spillede og talte, man spiste og drak med Bøvelse; Angest beherskede Enhver, der kom Struensee nær — endog Dronningen selv, som ikke meer havde nogen Billie, hvad enten det var med Hensyn til hendes Børn, eller til hendes Paaklædning, og de Farver hun vilde vælge.“ Man finder her en Hentydning til det, som desuden er almindelig antaget: at det var allene fra Struensee selv, at Planen til Kronprindsens, saa at sige mere dyriske end menneskelige, i ethvert Tilfælde hos en Thronarving nansændige og forvovent eksperimenterende Opdragelsesmaade udgik. Den svarede i eet og Alt til Struensees øvrige voldsomme, revolutionaire, og tyranniske Udsærd; og blev i sin Overdrivelse dadlet baade af hans intime Ben Berger, og Andre. Suhm beretter bl. a. herom: „Kronprindsen maatte nu (i Novbr. 1771) med bart Hoved „og undertiden med bare Been gaae hele Timer udenfor Frederiksberg Slot, i det værste Veir og i den stærkeste Blæst. „Jeg saae ham selv saaledes, og tilligemed, at han gik og „græd. Ingen var hos ham, uden det ene Barn, kaldet „Tom Jones. Siden kom Morinden (Dronningens Negertinde)

„til. Paa saadan Maade vil man gjøre ham haardsjor; men „det er vist, at han er liden af Væxt, klein, svag i Knæerne, „og kan neppe gaae.“ o. s. v.¹⁷⁹⁾

„Endog Brandt selv (klager denne fremdeles) behandler Struensee med Raahed og Hovmod; ved Spillebordet, i Selskaber, overalt vil han befale, og er ikke tilfreds, uden naar han kan ydmyge enhver Anden. Og saaledes handler han imod en Ven, der altid havde elsket ham, og været ham tro — der endog saa havde roest sig af hans Venskab paa en Tid, da enhver af Brandts Dmgangsvener og Bekjendte dadlede ham, fordi han søgte Struensees Selskab — paa en Tid, da han maatte bruge al sin Kunst for at overtale

¹⁷⁹⁾ Uimindelig betiendt (stiondt forduigt) er den Tildragelse, at man en gang om Vinteren, paa Hirschholm eller Frederiksberg, havde ladet Kronprindsen faa længe allene og indelukket i hans Værelse, at man tilsidt fandt ham dvalded af Kulde. Berger fik ham lagt i en Seng hos en ung livskraftig Kone, der efterhaanden opvarmede ham, og saaledes bragte ham til Live. — Vi kunne meddele en anden optegnet Tildragelse, der ikke allene oplyser, at Caroline Mathilde, ogsaa i dette Tilfælde, maatte, ligesom Enhver, slavisk boie sin Villie under Struensees; men tillige givet et lidet eskværdigt og lidet qvindeligt Træk af hendes egen Charakter. Vinteren 1771 var meget streng. Berger havde den største Noie ved at udvirke, at der omsider blev ildet i Værelset, hvor Kronprindsen var; og det først, da han havde Froskhuller i Benene. Hans Klæder vare Sommer og Vinter af Mankin og Lerred. I denne Dragt kunde man ikke lade ham gaae i Slotsgaarden eller paa Gaden i Kiøbenhavn, og lod ham derfor daglig kiøre i en Karree, med sin Vegefælle, og ledsaget af en eneste Laquai. Denne havde streng Befaling, at lade Vinduene være aabne. En Dag, da det fros og blæste stærkt, havde Laquaien dog trukket Vinduet op paa den Side, Vinden blæste fra. Dromingen mødte Bognen, bemærkede dette, og saasnart hun kom hjem, befalede hun Hof-Intendanten Oberlieut. Wegener, at jage Laquaien bort; uden at det var ham nueligt at formilde hendes Bred. („Elle ordonna tout de suite à Mr. Wegener, de chasser le laquais. Il fit son possible d'appaiser la Reine; mais il n'y eut pas moyen, de lui faire changer de volonté.”)

Kold, og at berolige Bernstorff.“¹⁸⁰⁾ — Man vilde forbauses over et Forhold imellem to fortrolige Venner, af hvilke den ene kan giøre den anden de stærkeste og groveste Bebreidelser, ja endog minde den almægtige Cabinetminister om en Tid, da det blandt fædelige og anstændige Folk betragtedes som en Skam, eller som farligt og forførende, at omgaaes ham — hvis ikke disse to intime Venner havde været Struensee og Brandt. Den første har vistnok ikke uden blandede Følelser kunnet læse sin eneste Fortroliges Brev; men han har besvaret det paa en Maade, der er ligesaa mærkvaerdig og eiendommelig for Struensee, som Brevet fra den i sin naragtige Forsængelighed, sin qvindagtige Letsindighed og sin raadvilde Fortvivlelse ynkværdige Brandt, blotter hans Stilling og hans hele naturlige Skikkelse, uden mindste Skiul eller Sminke. Struensee har i sit udførlige Svar ikke forbigaaet et eneste Punkt i Brandts Brev, i hvor smaaligt eller latterligt det kan være. Man finder deri samme Charakter, som i hans Forsvarsfrist: en kold, selvbeherkende Kølighed, en stor udvortes Albenhed, forenet med klog og beregnet Forsigtighed. Struensee ytrer ikke den ringeste Fortrydelse over nogensomhelst, nok saa nærgaaende Dadel og Bebreidelse af sin fortrolige Ven; han besvarer enhver Beskyldning med en moraliserende Sætning eller en politisk Klogskabslære; eller og giendrriver han Brandts Paa-stand ved en modsat Fremstilling af Forholdene. Han lader ham ikke see dybere i sit Indre, eller i nogen af sine Planer og Hensigter, end han selv finder for godt, og har meget vel vidst heri at træffe det rette Maal, efter Brandts ind-

¹⁸⁰⁾ Det er tydeligt, at Brandt her sigter til en Tid, der falder under Struensees Ophold i Altona; og vi oplyses tillige om, at Brandt har medvirket til Struensees Ansættelse som Læge i Christian VII. Rejsefølge; ligesom Bernstorff har været den, eller iblandt dem, som havde Betænkkeligheder ved hans Person.

frænkede Forstand og store Indbildning om sin Vigtighed. To Punkter, hvori han, uden at indlade sig i vidtloftig Udvikling, ligefrem afviser Brandts Prætensioner og Klager, er begges Stilling ved Hoffet og hos Kongen; og dennes personlige Behandling. Struensee siger, han havde selv erhvervet sig den høieste Plads; denne kunde han hverken dele med Brandt, eller afstaae den; angaaende sin Dpførsel mod Kongen vilde han ikke høre nogen Mening eller Indvending af Brandt — „især naar han talte i en saadan Tone, som i Brevet;“ at bestemme Kongens og Dronningens Selskab, er noget, Struensee allene vilde forbeholde sig selv; det var ham, der havde givet Kongen hans Frihed tilbage (!) og som gjorde Alt for hans Lykke. o. s. v. — Begge Breve indeholde desuden adskillige Bidrag til at karakterisere Hoffet og Hoflivet i Struensees Tid, f. Ex. angaaende Comedier og Hofballer, hvorom de to Greve ikke kunde enes; og om det høie Spil, („Loup,“ som baade Kongen og Dronningen mest yndede) hvori Brandt i een Maaned havde tabt 1800 Rdlr.¹⁸¹⁾ Noget af det mest overraskende (hvis noget kunde være det i den daværende Tid, og blandt Personer af den Art) i disse Breves Indhold, er den skamløse Uæbenhed, hvormed de berøre Brandts Forhold til Fru Holstein. For hendes Skyld, siger denne, havde han taalt, hvad der ellers havde været ham uudholdeligt; Struensee derimod gjør det store Offer giældende, som han har bragt sit Vennskab, da denne Dame, som Dronningen heller ikke lider, er ham den ubehageligste og utaaleligste, som han kiender;

¹⁸¹⁾ Hos Suhm fortælles: „Paa Apartement (Jan. 1771) seer man Dronningen altid spille med Struensee, Brandt og Gähler. Kongen spiller jævnlig Loup med Brandt, Fru Gähler, Holstein og Hofdamen Groten Trolle, som siden er kommen med i dette Selskab. Han spiller slet, og man kan narre ham saameget man vil. De, som spille med ham, betiene sig brav deraf; og er det som en sat Net, at han skal tabe 1500 Rdlr. om Ugen.“

ikke desmindre har han søiet sig efter Brandt, og ikke blot taalt hende, men ogsaa hendes Mand, som kun slet har lønnet Struensee derfor. m. m.¹⁸²⁾ — Hvad man nu i øvrigt skal domme om Struensees Forstand og Klogskab, er ikke let at sige, naar han, efter dette Brev fra Brandt, endnu kunde vedligeholde sin Tillid til hans Hengivenhed, og ansee ham for stiftet til den Stilling, han havde givet ham. Har han, som det synes, baade meget ugierne villet miste ham ved Hoffet, og tillige støiet paa, at Brandt fuldkommen giengieldte Struensees Venkab og Interesse for den, hvem han havde stienket større Fortrolighed, end nogen Anden: saa viste Struensee endog her, hvor slet det stod med hans Mennefskundskab og Domme-kraft. Imedens han saaledes vedblev at forlade sig paa, at Brandt vilde holde ud med sin Ven til det Yderste, var denne (om man ellers tør stole paa Falkenfeld) svag, letsindig og trosles nok til (i Decb. 1771) at giøre baade ham og Grev v. d. Osten Forslag, der ikke gik ud paa mindre, end at man om Natten skulde bortføre Kongen fra Hirschholm til Kiøbenhavn, arrestere Struensee, og siden give ham Penge, og skaffe ham ud af Landet. At et saadant Forslag mod Struensee kunde gøres af hans fortroligste Ven til en Mand,

¹⁸²⁾ Her finde vi et glimrende Exempel paa Struensees Motiver til at befordre en Embedsmand. Han fortæller ligesom sin Fortrolige, at Grev U. A. Holstein som for hans Kones og hendes Galans Skyld, skulde være i Kiøbenhavn, som var gjort til Overpræsident og Finantsdeputeret, m. m. duer ikke til de Poster, han selv havde givet ham. "Det var saaledes ikke hans (Holsteins) Skyld, at ikke Alt i Finantsferne blev bragt i Hvirring; og Struensee havde alvorligen maattet modsætte sig den Vigtighed og Myndighed, Holstein vilde give sig." (Høst, Struensee, II. Th. S. 123.) Han kom efter nogle Maaneder ud af Finants-Collegiet. (Jvf. Urtunden u. Mat. 1789. S. 537.) Suhm siger herom: "Grev Holstein og Struensee vare bleevne Venner; men Brandt soutenerede ham for hans Kones Skyld." 3 Aften's Danm. Hist. 2. Udg. S. 556. kaldes Holstein som Deputeret i Finantscollegiet: "en udmærket ducklig og kundskabsrig Mand."

der i det mindste stod høit i hans Tillid, og til den eneste Minister, der skyldte Struensee sin Post: viser bedst paa hvad God Sagerne den Tid stode.¹⁸³⁾

Naar vi sammenholde de Træk, som den her omtalte mærkværdige Brevverling indeholder til Billedet af Christian VII. Hof, og af Struensees absolute Magt over Enhver, der omgav Kongen, ligesaa Dronningen og Brandt, indtil den ringeste Besident, med andre samtidige indenlandske Beretninger, som især efter 1784 ikke kunde vove sig for Lyset: da vilde vi finde hiint Billede, ikke udslettet, men for en Deel udfyldt, og videre udmalet paa enkelte Steder, hvor Vedkommendes Erfaring kunde trænge ind i Forhold, der vel ei kunde dølges; men som man i det mindste søgte at holde udenfor offentlig Kundskab. Man maa vel tilføie, at hvad nogle af disse Forhold angaae, f. Ex. imellem Carol. Mathilde og Struensee, da var man langt fra at paalægge sig nogen fiendelig Tvang. Fra Efteraaret 1770 var han saa at sige uadskillelig fra Dronningens Person; i Vogn og til Hest, paa Jagten, i Theatret, paa Baller, ved Spillebordet, o. s. v. Christian VII. derimod, hvis Person nu blev holdt indenfor en snever, til hans

¹⁸³⁾ Fortællingen hos Falkenskiold (Memoires, p. 252. 53; jvf. p. 153) har i sig selv Præg af Troværdighed, og sætter Brandt i et ikke mindre latterligt, end moralsk usordeceligt Lys. Paa Falkenskiolds Spørgsmaal: hvad han vilde gjøre ved Dronningen? svarede Brandt: „Hende skulde han nok sørge for; han forstod den Kunst at more Damerne; han skulde omstabe hele Hoffet, og gjøre det til et Paradis af Glæde og Munterhed.“ — Man maa bemærke (tilføier F.), at Brandt var hæslig; at hans Physiognomie havde meget mørkt; at hans Constitution og Helbred var edelagt; og at skøndt han vel havde nogen Forstand, gjorde han sig latterlig ved Zuconsequentser. Vi formode, ved meer end disse. Brandt viser sig reent ud som „un fat“ — en indbildt Nar, med udvortes Letthed og indvortes Vetsindighed, med Conversationstalent, og formodentlig ikke uden en vis Smag; men intet mindre end qualificeret til den Ære, at dømmes til samme Straf, som Struensee.

daglige Selskab og Betiening indskrænket Kreds, kiendte Folket endnu ikke i hans sande Tilstand. Denne var fra Vinteren 1770—71 uden Tvivl gaaet betydeligt tilbage, med Hensyn til intellectuelle Kræfter, Arbeidsøevne og selvstændig Virksomhed; han bragtes efterhaanden derhen, at han egentlig kun var en Maskine, der mechanisk lod sig lede af Dronningen, og ved moralsk Tvang beherske af Struensee, som ikke allene bragte ham til at underskrive Cabinetsordrer — naar der var Tid til — men undertiden endog til at affskrive Resolutioner paa Collegiernes, til Cabinettet indgivne Forestillinger,¹⁸⁴⁾ efter Struensees eller Schumachers Concepter. I øvrigt udfyldtes hans Tid ved Brandts, Kammerpagen Schacks, og de kongelige Kammertieneres Selskab ved Paaklædningen (to eller tre Gange om Dagen;) eller ved et andet Selskab, der tidt var allermest efter Kongens Smag. Man havde (i Vinteren 1770—71?) givet Christian VII. en ung Rejerdreng, som fik Navnet Moranti, til Selskab paa samme Tid, som Caroline Mathilde havde faaet sig en Rejerinde paa 12 Aar til sin Opvartning, og til sine hemmelige Vrender. Denne Dreng blev omtrent et Sidesykke til Christian den Syvendes store Yndling, Hunden „Gourmand“; ja Drengen kom til at betyde saa meget hos Kongen, at man seer af Brandts Brev, at han endog vakte en betydelig Skinsyge hos den grevelige Grand Maitre de la garderobe, o. s. v.

¹⁸⁴⁾ De maatte alle efter Befaling skrives paa brudt Papir (det horte med til Struensees Fortienester af Staten), for at Resolutionen kunde skrives ved Siden; hvilket altid skete paa Tydsk, og undertiden med Kongens egen Haand. „Man vilde bilde Folk ind, at Kongen nu arbejdede selv, for at de lettere skulde finde sig i alle Forandringer; men man fik snart at vide, at Struensee skriver, og den arme Herre kun afskriver.“ (Hvad Suhm endnu tilføjer: at Kongen ved voldsomme Midler blev tvungen heril, „naar han enten af Lædighed eller Modvillighed ikke vilde copiere“ — er formodentlig dog kun en Overdrivelse af en eller anden enkelt og tilfældig Omstændighed.)

For bedre at forstaae dette maa man nøiere kende Kongens daværende Tilstand — saa vidt det er mueligt at gjøre sig den rette Forestilling derom. Den maa have nærmet sig betydeligt den noget sildigere Udvikling af en Sindsfvagthed af eiendommelig Art, der var en idelig Afverling af Landsforvirring og Forstand, af dorst Sløvhed og Anfald af overgiven Bilskab; af mørk og stum Tungstundighed og Frembrud af Vittighed og Sarkasme — for det meste vel i en raa Form, der viduede om Forvirring og Svækkelse i Forstandsevnerne; men hvori Kongen dog i Almindelighed bevarede den ham egne Spydhed og Bitterhed, som han pleiede at lægge i Vittigheder og Indfald mod Personer, der vare ham ubehagelige. Det var ogsaa i hiin Tid, ligesom sildigere, at Christian VII. havde lysere Timer, da Manden blussede op hos ham, eller Villien blev kraftig nok til at samle den; f. Ex. ved fremmede Gesandters Audients, som i det mindste ved deres Ankomst eller Afsted ikke kunde undgaaes.¹⁸⁵⁾ — I øvrigt har man allerede fra Efteraaret 1770 (efter Hoffets Hiemkomst fra Holsteen) Beretninger, der tyde hen paa en fiendelig Forandring i Kongens Sindsstemning; hvoraf vi ville meddele nogle af de mærkeligste. Saaledes fra Oct. Maaned 1770 (hos Suhm:)

„Alle Slags Forlystelser ved Hoffet gif for sig; men Kongen syntes ingen Deel at tage deri; han er altid stille, ligesom tankefuld, seer skarpt, næsten forrykt ud. Marsagerne ere, deels det Slag, han holdes i, som han hverken har Mod eller Forstand til at afkaste — — hvorover han cengang i denne Maaned vilde drukne sig i Frederiks-

¹⁸⁵⁾ I en samtidig Rilde fortælles bl. a. om den franske Minister, Marquis de Blosset, (som havde Afstedsaudients den 13de Octbr. 1774), at han var ganske forbausset over den Forstand og Hiinbed, hvormed Kongen havde besvaret hans Tale.

„berg Have; men naar det Anfald er over, er han igien „Hans ohne Sorgen“, ligegyldig, og bedst fornøiet, naar han „kan lege med Hunde, Børn, o. s. v. Dernæst er han af Naturen „melancholisk, og har fra Barndommen havt raptus — Dette „er altid om Formiddagen; om Eftermiddagen er „han for saa vidt klog, og kan tale ret fornuftigt; men aldrig „gior han noget klogt.“

„I denne Maaned (October, 1770) har man begyndt, „at lade Folk af adskillig Stand spise ved Taffelet. Ideen „skal være, at Kongen skal lære at kiende sine Underfaatter, „og lære af dem. Cabalen blendede derved Dinene paa „Mange; men Hensigten er vist ei, at giøre Kongen klog; de „vidste saare vel, at det lidet eller intet nyttede, da han ei „taler noget, og Gæsterne sidde, som de vare slagne for Mun- „den. Selv har jeg paa Frederiksberg og i Kiøbenhavn „spist nogle Gange ved Taffelet, og har seet Kon- „gen sidde nedboiet, spise stærkt, see fæl ud, og ei tale et „Ord; Dronningen intet at spise, intet tale, og see bister „og suur ud. — Nu gaaer det saa vidt, at endog Lieutenant- „ter spise ved Taffelet. Herstabet undtaget, sætter enhver sig, „som han vil.“ — Om Hofballerne (hvor Brandt mere vilde følge Fru Holsteins Smag, end Dronningens, hvorover man af Struensees Brev seer, at Carol. Mathilde var opbragt) melder Suhm: (Jan. 1771) „Ved Baller har jeg seet Dronningen først „optage Kongen, derpaa Struensee, og saa Prinds Frederik; „og at hun ved at faste af, har saa godt som lænet sig over paa „Struensee, og seet ganske forliebt paa ham; hvorimod han „saae ligegyldig og med et Slags grov Mine paa hende.“¹⁸⁶⁾

¹⁸⁶⁾ Som Commentar hertil tiene følgende Steder af Uldall's Opteg-
nelser om hans Samtaler med Carol. Mathilde paa Kronborg og
med Struensee i Castellet: „Dronningen vilde opoffre alting for at
„redde ham. Naar hun kom paa dette Capitel, var hun iret Følsomhed.
„Hun sagde: „Havde Struensee fulgt mit Raad, i ei at

Der forekomme flere Antydninger af den under Struensæes Regiering opkomne ufine og upassende Tone og Skik ved Hoffet; især ved det flette Valg, som gjordes af Dronningens Omgang og Selskab med Personer af fordærvede Sæder, hvilket allerede i det foregaaende er berørt. Dertil hørte, som vi have seet, de meer eller mindre berygtede Damer, Grevinde Holstein, (uagtet hun var Dronningen personlig modbydelig) Kammerherrinde Bülow, (Grev Laurvigs Datter), Fru Gähler (som havde Claesjen til Galan), en vis Capitain Mallevilles¹⁸⁷⁾ Frue (der havde en Forbindelse med Wærstedt) m. fl.; for ikke

„blive Cabinetsminister, var alting gaaet bedre.“ — „Hun blev igien taktfuld [i den anden Samtale med Uldall, den 8de April 1772, da Talsen kom paa Struensæe,] og klagede, at være „Marlag i hans Ulykke. — „Naar De seer ham,“ sagde hun, „da sig „ham, at jeg er ikke vred paa ham, for hvad han har forseet sig „imod mig.“ Hun begierede to Gange, at jeg skulde sige ham dette.“ — „Hun gientog endnu engang [for Uldall tog Afsted] at jeg maatte „forsikre Str., at hun tilgav ham.“ — „Da jeg siden talte til „Struensæe derom, blev han ei kiendelig rørt derved. I „hende saae jeg den samme Elskov; i ham den mattede Belyst.“ — „Nogle Dage derefter“ [efter den anden Samtale] talte jeg forste „Gang i Verden med Struensæe i hans Arrest, (den 13de April.) „Jeg kan sige, at Dronningens Tilstand ikke rørte ham meget; men „hans egen gif ham desto nærmere. Han kunde ikke uden Bevægelse „høre mig, baade med juridiske og politiske Grunde, at bevise, at han „maatte døe. — Brandts Skiebne, næst hans egen, var det eneste, „som spntes at ligge ham om Hietet.“

¹⁸⁷⁾ Thom. Malleville, Capitain i Kongens Regiment, blev siden Commandant paa St. Thomas. Denne Officeer kan dog neppe i Jan. 1772 have været af Dronningens Parti, siden han fulgte Koller, da denne arresterede Struensæe. Koller havde befalet Malleville paa Stedet at dræbe Struensæe, hvis han selv var bleven fudt. Det var dog saa langt fra, at man fandt nogen Modstand hos Struensæe, at han endog sov for aabne Døre; hvorimod Indgangen var stærkt tillaaet hos Dronningen og hos Brandt. (Suhm). Fru Malleville hørte i A. 1769 og 1770 til Caroline Mathildes daglige Selskaber og Spillepartier; hun blev derved saa forgieldet, at Manden omsider skilte sig fra hende, og hun boede siden i et lidet Huus, i Nærheden Grev af Schulins Gaard: Frederiksdal.

tale om Dronningens egen Kammerfrøken v. Gyben, som dog i Marts 1771 fik sin Afsked med 300 Rdlr. i Pension,¹⁸⁸⁾ tilligemed Frøken Wedel.

Hvorledes det overhovedet forholdt sig med Værdighed, Anstand og Semmelighed ved det danske Hof i Struensees Tid, og det allerede i Efteraaret 1770, viser sig bedst ved en Leilighed som den, da man i November og Decbr. maatte modtage det anmeldte Besøg af de svenske Prindsen paa deres Reise til Paris (Kronprinds Gustav, og hans Broder Prinds Frederik Adolph). Uagtet den første var Christian den Syvendes Svoger, og uagtet der tales saa meget om, at Struensee vilde gjøre sig Umage for at slutte sig nærmere til det svenske Hof og dets Politik: viste han og hans Parti her den mest stødende Overtrædelse af enhver, endog den simpelpste Regel, som ikke blot politisk Klogskab, men Anstændighed, Kongens Værdighed, og hans Forhold til en nær Slægtning maatte foreskrive. Allerede Dagen efter deres Ankomst til Kiebenhavn (d. 22. Novbr.), hvor de toge Bolig hos Ministeren Grev Sprengporten, da Prindserne om Aftenen vare forestillede for det Kongelige Høstskab, og indbudne til fransk

¹⁸⁸⁾ „Hun havde foreset sig, ved at foreskille Caroline Mathilde, at hun nu gif for vidt; men fik til Svar, at hun mindst var den, der skulde bebreide Dronningen slikt; hvilket og var ganske sandt.“ (Suhm.) Om to nye Hofdamer, Frøken v. Thienen og v. Kalkreuth, som Caroline Mathilde fik i Efteraaret 1771, siger Suhm, at „de vare af samme Slags som Dronningen.“ — Udall kunde vel have Ret til at sige, om Caroline Mathilde: „Maffkaderne og hendes flette Selskab vare Hovedbefordrere til hendes Ulykke. Alt hvad der var ved Hoffet, var fordærvet.“ — Ministeren Keith skriver i et privat Brev d. 30. Oct. 1771. „De Scener, som foregaae her, ere ofte latterlige, undertiden ryggesløse (wicked) og foragtelige. Jeg har hundrede Historier at fortælle, naar jeg engang kommer hjem. Dette Hof har ikke mindste Liighed med noget andet under Solen.“ (Memoirs and Corresp. of Sir Rob. Keith, I. p. 228.)

Comedie paa Hoftheatret, anviste man for dem tilligemed de fornemste i deres Følge (Rigsraad Grev Scheffer og Grev Lieven, Kammerherrerne Ehrensværd og Taube) Plads i en Loge, ved Siden af den kongelige, som ellers benyttedes af Kongens Hoffolk. Dette stødte dem allerede meget, især da de maatte see paa, at Struensee og Brandt stode, ja endog satte sig ned, bag Kongen og Dronningen i disses Loge. Et Par Dage efter (d. 26. Nov.) var om Aftenen den sædvanlige Cour og Apartement ved Hoffet, hvortil Kongen og Dronningen kom ind fra Frederiksberg, og til Prindsernes Forundring viste sig begge i et Slags Jagt-Uniform af graat Klæde, som Carol. Mathilde havde indført; paa lige Maade vare Hofdamerne og Kongens Hofmænd klædte; og ingen andre Damer indfandt sig ved Couren. Prindserne førtes ind i Dronningens Værelse, gjorde deres Hilsen, og opholdt sig her nogle Lieblif før de traadte ud i Galeriet eller Coursalen, hvor de holdt sig nær ved Døren. Kongen og Dronningen gif dem forbi, uden at lægge Mærke til dem, og talte først nogle Ord til Prindserne, da de havde gaaet Salen rundt. Kronprindsen havde hidtil baaret Elefant-Ordenen; men da han saae, at Christian VII. til sin Jagtkjole hverken bar den danske eller svenske Orden, afslagde han Elefanten, og viste sig siden kun med Seraphimer-Ordenen. Enkedronning Juliane, Prinds Frederik, Ministrene Gr. Reventlow, Gr. Moltke, og Baron Schimmelmänn, indbøde Prindserne til Diner; ved Hoffet spiste de kun engang ved stort Taffel i Ridder salen, hvor der hverken blev budet dem Plads, eller Damer, saaledes, at de, da Kongen og Dronningen havde sat sig, selv toge Plads ved Siden af Herskabet. Endskiøndt de svenske Prindsar desuden engang bleven indbudne til Middagstafel paa Frederiksberg, og flere Gange her og paa Christiansborg til Aftentafel, fandt de hos den Kongelige Familie, eller dog hos

Kongen og Dronningen, altid en meget stiv og kold Modtagelse, og erholdt hos dem ikke en eneste fortrolig Samtale eller privat Afgang. Prindserne paa deres Side yttrede lydeligt deres Forundring og Fortrydelse over det Selskab, hvori man bragte dem ved Kongens Aften-Taffel, hvor de af Damer kun fandt Fru Malleville, som den Tid især var meget om Dronningen, Fru Gähler og Fru Holstein, (hvis Forhold til Glasen og til Brandt man kiendte) to Kiøbmandskoner, Fru Iselin og Fru Fabritius, Fru Schulz og hendes Mand, som var i Gen. Krigscommissariatet -- kort, Dronningens og Struensees daglige Selskab; uden at en eneste af Adelen eller den fornemme Stand blev tilsagt til Taffelet med Prindserne.

Hvorledes Kronprindsen (Gustav III.) overhovedet domte om hans Svoger og om det danske Hof, og hvorledes han udlod sig derom for Grev J. G. Moltke, efter sin Thronbestigelse (1771), have vi forhen omtalt; ligesom og, at Statsraadets længe besluttede Affkæffelse (1770) blev opsat, fordi man, da her fattedes en Udenrigsminister, (Grev Osten var endnu ikke kommen) dog undsaae sig ved at vise Prindserne et Hof, reent uden Ministre, og man endnu vilde lade disse, paa deres egen Befosning, beverte de høie Gæster. Reppne havde de (den 6te Decbr.) tiltraadt Reisen, eller saasnart man kunde vide, at de vare i Korsør, (den 7de Dec.), før hver af Christian VII.s fire Statsministre Dagen efter modtog en lille Affkæds-Billet fra Kongen. Det var heller ingen Hemmelighed for Prindserne, eller deres Følge. Scheffer sagde til Rogen i Kiøbenhavn: „Le Roi ne garde encore ses Ministres, que pour nous donner à manger. D'abord que nous aurons tourné le dos, ils seront congédiés.“ — Det syntes, som Struensee og Caroline Mathilde ogsaa havde ventet paa de svenske Prindsers Afreise for at udføre en Krænkelse af den mest følelige og fornærmelige Natur, som man havde tiltænkt Arveprinds Frederik.

Allerede den 7de Decbr. blev Kongens Broder, ved to Breve fra Brandt til Prindsens Cavaleer, Kammerjunker Grev Scheel, udviist af Kongens Loge i Hoftheatret, og den samme Cavaleer-Loge anvist ham, som man havde tillagt Prindserne. Ikke blot var denne Fremgangsmaade i sig selv en beskæmmende Krænkelse for Arveprindsen (og det var ikke den eneste, han maatte taale af Struensee og dennes Parti;¹⁸⁹) men Brandts Breve vare affattede i en saa uartig og uforskammet Tone, at de tilstrækkeligt vise, i hvilken Skole han nu var kommen.

II. Tidrummet fra Struensees Dphoielse til eneraadende Minister og hans Usurpation af den kongelige Myndighed i Cabinetsbefalinger, (14. Jul. 1771) indtil hans Fald, hører i det Hele til de mest bekendte Partier i hans Historie. Man saa og bemærkede allerede paa den Tid, at Struensee, i Stedet for at blive mere energisk, begyndte at vikle og ligesom at frygte sin egen tyranniske Magt. Enhver veed ogsaa, hvorledes Had og almindelig Forbittrelse imod ham voksede med hver Dag; hvorledes Misfornoielsen første Gang udbrød i en truende Skikkelse ved de norske Matrosers Tog til Hirschholm (d. 10de Sept.); hvorledes et den Tid endnu i Danmark forvovent Skridt, ikke allene gik ustraffet af, men endog havde øiebliklig Opsyldelse af de Misfornoiedes og Mishandledes billige Fordring til Folge; og at et saadant Exempel var nok til at fremkalde flere efterfølgende Optrin af samme Art: Silkevævernes Udtog til Hirschholm; den norske Livgardes Opstand („Juleastens Feide“) m. m. Man kender de Uttringer af Frygt og Feighed, hvori Dronningen

¹⁸⁹) Endnu Natten den 17de Januar modtog han den sidste. Dronningen, med Struensee, Brandt, Falkenskiold og hendes øvrige Hof, begave sig fra Bassalen ind i et Cabinet for at spise. Prinds Frederik blev ikke budet ind til Taffelet, og han maatte selv være tilfreds med, at det ikke stecte. Han vidste meer, end Noget af dem, som spiste der, apnecc.

og Struensee lagde deres Bevidsthed om en slet Sag for Dagen, og de ilde beregnede uhorste Sikkerhedsanstalter, hvorved Cabinetsministeren i Efteraaret og Vinteren 1771, under Paaflugt af at sikke Kongens Person, vilde beskytte sig selv imod en Folkeopstand; men glemte at forsvare sig mod de Færer, som vare ham nærmest, og tænkte allermindst paa, at i hans eget Parti, eller blandt dem, man regnede dertil, havde han i Grev Ranzau en af sine farligste Fiender. Denne havde Struensee, med sin sædvanlige ufloge, overmodige Stolthed, og i sin Indbildning om, at Enhver maatte bøie sig for hans Vilje, oftere stødt for Hovedet, allerede i Sommeren 1771; han glemte her, at den, som vil gjøre eet med snedige og svigfulde Folk, maa vide at tilfredsstille dem, eller opgive at stole paa dem. Ranzau havde Hoved, Forstand og List til Cabaler og Intriguer; men duede hverken til alvorlige Statsfager, eller til Foretagender, som krævede Mod og Manddom. Han saae, at Struensee, efterat han i sin Tid havde faaet Christian VII. til at troe, at Ranzau kunde erstatte Bernstorff, og efterat han for et Syns Skyld havde bragt ham ind i Generalitetet, dog foretrak Osten, da der, endskiøndt Statsraadet var ophævet, maatte vælges en Udenrigsminister; han erfarede, at Gæhler i det Hele havde mere Indflydelse, og Falkenskiold mere Udgang ved Hoffet; og at Cabinetsministeren ved flere Leiligheder var ham imod — bl. a. ved at negte ham Hielp til at redde sig for sine Creditorer. Ranzau følte ved sig selv, at Struensee, med ingen anden end en umoralisk og forbryderisk Adkomst, havde opsvinget sig til den høieste Magt og Bærdighed i Landet, uden at give ham den Deel af Byttet, hvortil han troede sig berettiget. Som Adelsmand, af en af de ældste og fornemste Familier i Riget, ærgrede det ham, at en Roturier, som Struensee, nu virkelig paatog sig det, hvortil Ranzau i Altona havde tillagt ham Duelighed: at ville styre et heelt

Rige — og styre det alle ne; uden at han selv havde opnaaet, hvad der i Travendal var givet ham Udsigt til, hvad han havde tænkt sig som et Resultat af Bernstorffs Fordrivelse. Han indlod sig da omsider virkelig i de alvorlige Planer til at styrte Struensee, der overlagedes og efterhaanden modnedes, i Efteraaret 1771 — paa samme Tid, som man saa Struensee røbe, tilligemed en feig Frygtfomhed, en ligesaa ussel Raadløshed eller Uforstandighed i de Sikkerhedsmidler, som han valgte.

At den hele Bygning af politisk Magt, som hans Uergrædighed og hans dristige Benyttelse af lastværdige Midler havde opført, begyndte at ræve og helde til sit Fald, havde i det mindste den engelske og svenske Minister mærket. Den første fortælles at have, med Hensyn til Dronningens Sikkerhed, forestillet Struensee (i Dec. 1771) det Farlige i hans Stilling, og raadet ham at forlade Landet; (Jvf. Høst. II. Th. S. 172.) men en original eller authentisk Kilde for denne Efterretning savnes dog. Man tør derimod maaskee i det Hele fæste Tid til Falkenskiolds Fortælling, hvorefter Struensee ligesaa lidt vilde høre hans Advarsler imod det optrækkende Uveir af en almindelig og stigende Misfornøielse, som han vilde følge enten Falkenskiolds, eller nogen Andens Raad.¹⁹⁰⁾ Mere uventet, og mindre sandsynligt kunde det forekomme, hvad han videre fortæller om Grev Rangaus fallende Sind, der endog bragte ham til (den 13de eller 14de Januar) at henvende sig til Falkenskiold selv, og meddele denne, som et Rygte, at farlige Anslag imod Struensee vare i Gierde; men Falkenskiold hørte dette med Kulde af en Mand, der var ham mis-

¹⁹⁰⁾ Mem. de Falkenskiold p. 151. 152. Jvf. p. 157. Hans Fortælling om, at Rangau selv, nogle Dage efter Nytaar, 1772, skal have besøgt Struensee og advaret ham for de Farer, der truede ham, hvis han vedblev i sin Stilling: berøer allene paa »Authentische Aufklärung«. S. 45—50.

tænkelig, og heller ikke denne Advarsel havde nogen Følge. Begivenheden er saameget mindre utrolig, da Vidnesbyrd og Optegnelser fra flere Sider bekræfte Sagnet om, at Ranzau endnu om Eftermidd. d. 16de Januar, enten ved et personligt Besøg, eller ved en Billet, der ikke blev læst, vilde advare Struensee ved dennes Broder imod at indfinde sig ved Hofballet om Aftenen, m. m. At opsoge Forklaring til en saa vaklende og inconsequent Handlemaade i Ranzaus Charakter: maae vi forbigaae. — I Struensees egen Udsærd, fornemmelig i Aaret 1771, og efter den for ham skiebnesfulde 14de Jul. i dette Aar, er neppe noget mindre forklarligt, end hvorledes han, under de stedfindende Omstændigheder, har tænkt sig sin Udsigt i Fremtiden, eller sin Stillings Varighed. Han maatte være (hvad han vel ogsaa i ikke ringe Grad var) forblindet og forvildet i Sindet af en til en Tid næsten fabelagtig Fremgang, for at kunne smigre sig med den Indbildning, at denne kunde vedvare; at de Forhold, hvori han levede, vare at stole paa; eller at han i Længden kunde holde sig ved saa strafværdige Midler, som de, hvoraf han havde sat sig i Besiddelse. Han var ikke uvidende om, hvorledes han i Danmark havde bragt sig i Opposition saavel til Nationen, for hvis Selvsølelse og Kræfter han havde lagt en haanende Foragt for Dagen; som til Alt, hvad der for ham havde havt politisk Magt og Indflydelse. Han vidste, hvor mangfoldige Personer af enhver Stand og Stilling han havde krænket i deres lovlige Rettigheder og Besiddelse; han havde ved sit System, sine Grundsætninger og sine Handlinger, ikke allene Kongens, Enkedronningens og Arveprindsens Parti, det hele forrige Hof, de forjagede Ministre og affatte Regieringsmænd — han havde baade Adel og Geistlighed, Kiøbenhavns Borgerstand, eller hele Hovedstaden imod sig. „Alles Haand var opleftet imod ham“; og hvad havde han at stole paa? —

Enfekte Embedsmænd, som han havde ansat, og tildeels igien maattet affætte -- men ikke en eneste kraftfuld, redelig eller ved store Talenter udmærket Raadgiver. Og hvor skulde en saadan findes, som vilde have opoffret sig for en Mand, der i sig selv ikke var meer, end hvad de Lydske kalde en af Lykken opffudt Svamp („ein Glückspilz“) og som, endskiøndt han ikke fattedes Forstand, naturlige Anlæg og Talenter, var uden aandelig Storhed og Kraft, uden snild Kløgt; men overmodig af Lykkens Gunst, hovmodig og uforskammet mod Enhver, som viste Selvstændighed.¹⁹¹⁾

Dronningen var for Diebliffet den eneste magtige Støtte, hvorpaa han stolede; men var han ikke derhos blind og indskrænket nok i Mennesekundskab, til at bygge paa Forholdet til en svagfludet, aandsoviret, underkuel Konge, som han i det ene Dieblif holdt i Ave — i det andet søgte at vinde, i det mindste ved Skinnets af personlig Hengivenhed? — Det sidste kan ikke andet, end forekomme baade usandsynligt og i Strid med Struensees hele Charakter og Dypførel. Dog har han selv et Par Dage før sin Død, i Anledning af det Brev til Kongen, hvori han havde bedet om Benaadning, brugt Udtryk til Munker, hvilke, naar man troer at kunne stole paa deres Rigtighed, maa sætte enhver i Forundring.¹⁹²⁾ Deres

¹⁹¹⁾ Suhm skriver (i et trykt Skrift:) „Ligesaa stolt, overmodig og haard, som Grev Struensee var i sin Velmagt, saa at han paa Veien aldrig hilfede Nogen, ved Af- og Paaklædning overfusede og slog sine Betiente, og truede med at lade dem sætte fast: saa feig og frygtagtig var han derimod, efter Tyranners Bids, i nogen paa-kommende Fare.“ („Til mine Landsmænd og Medborgere, af P. J. Suhm.“ Euhmiana, ved Ryerup. S. 62.)

¹⁹²⁾ Str. havde i Brevet til Kongen omtrent brugt de Udtryk: „Erlauben mir E. M. Ihnen vorzustellen, daß es vielleicht dereinst Ihnen sehr schmerzhaftes Empfindungen erwecken kann, wenn Sie einen Mann, den Sie eines so vertrauten Umgangs würdiget, und der Ihnen mit Eifer und Treue gedient hatt, diese Bitte abschlagen.“ Da Munker foresillede ham, at Udtrykket om hans „tro Tjeneste“

sandsynligste Forklaring maa vel blive den, at Struensee her har sat sig tilbage i Tiden under Kongens Udenlandsrejse, eller i en stor Deel af Aaret 1769, da hverken Christian VII. eller Struensee vare de samme, som fra Begyndelsen af 1770 til Jan. 1772. At han i dette Tidsrum, beruset af en dobbelt Eidskab, og af en udvortes Lykke, hvorpaa Historien i nyere Tider vel kun har faa Exempler, har glemt og tilside- sat ethvert andet Hensyn til Kongen, end at firkte sig hans Person og hans soielige Villie — og at hans Dpseriel imod den ulykkelige Tyrste i hiiu Tid har baaret Præg af den samme bydende Stoltthed, som han viste mod Andre — til sin Tid vel ogsaa af en Raahed i Tone og Udtryk, som kan have været Frugten af slet Dmgang og Selskab i Ungdommen, og som han ikke synes at have aflagt da han blev Herre ved Hoffet¹⁹³⁾ — derom ere i det mindste enkelte Træk bevarede, hvorfra man kan slutte til mere. Deres Paalidelighed kan ikke kaldes i Tvivl; historiske Anekdoter, ved hvilke man har erindret og samtidigt optegnet Bedkommendes egne karakteristiske Ord, vinde derved særdeles meget i Troværdighed. Nogle, som vedkomme Struens-

maafsee vilde forekomme Kongen og Andre selsomt, og stode ham: svarede Struensee: »Skulde jeg endog som Minister ikke have vilit Kongen nogen Tiensste, saa har jeg dog gjort det som Lecteur. Jeg har hele Nætter igiennem læst for ham. Jeg har sat mig ind i hans Charakteer; jeg har maattet taale hans Capriceer. Derhos elskede jeg ham saa meget, at Daarerne tidt kom mig i Sinnene, naar jeg talte med ham og saae at han var misfernoiet. »Nun haben Sie mich schon wieder lieb. Ich will das nicht haben:« pflegte Er in dergleichen Fällen zu sagen.» o. s. v. (Utrykte Esterretn.)

¹⁹³⁾ At endog Kronprindsen i en Alder af neppe 4 Aar, havde kunnet lægge Mærke til raace Udtryk af Struensee, er ved hans Dydragelsesmaade forunderligt nok. En af de første Dage, efterat han var overgivet til hans Drexhofmesterinde Fru Nummsen, (Jest d. 17. Jan.) sagde hun noget til ham, (formodentlig i Anledning af at fryde om paa Gulvet.) Derved bemærkede den lille Prinds: »Struensee sagte: Der verfluchte Junge kömmt mir immer unter den Füßen«. (Utr. Optegnelser.)

see og Hoflivet i hans Tid, ere af den Art, at vi ei kunne gientage dem. Andre, der baade kaste et Lys paa Struensees Forhold og Kongens Tilstand, bør ikke ganske forbigaaes.

Iblandt herhen hørende Tildragelser og Anekdoter (fortalte af Suhm) er følgende, som vi have fundet bekræftet i en anden utrykt Optegnelse. „I Sommeren 1771 (August Maaned) skeete det engang, at Herskabet vilde fiøre ud. Kongen kom, og vilde stige i Bognen; men Struensee stødte ham til Side, og sagde: „Ich will fahren; Sie sollen reiten;“ befalede derpaa Bülow, at bringe Kongens engelske Hest hid. Kongen satte sig paa den; men red ind i Haven (ved Hirschholm) og efterat han havde redet noget, steg han af, lod Hesten gaae hvor den vilde, gif op i Dronningens Gemakker, og slog Borde, Speile, m. m. itu.“ Denne Odelæggelseslyst var i øvrigt intet Nyt hos Kongen.

I Februar 1771 beretter Suhm: „Paa en Søndag, under Heimesfen, imedens Dronningen red paa Ridebanen, saae man et bedrøveligt Syn: Kongen, over Portalen (paa Christiansborg) til Holmens Canal, i Følge med en sort og en hvid Dreng, som nu altid ere om ham, og med dem kastede han ud paa Slotspladsen baade Brænde, Ildtænger, Skuffer, Bøger og Papirer; ja var endog paa Veie at ville udkaste sin Hund Gourmand, og den sorte Dreng. Iblandt det Udkastede var en hemmelig Fortegnelse over Flaaden og Tilstanden af hvert Skib, som en fremmed Ministers Laquai tog op. Dette Optog gjorde stor Opsigt; men siden blev man vant dertil, da det skeete adskillige Gange.“ — „I Junii Maaned (1771) slog Kongen Binduerne ud i sine og Dronningens Gemakker paa Hirschholm, brækkede Stole, Speile, Borde, Porcelain itu, og kastede ud i Slotsgraven; hertil hialp hans to Dreng ham mesterlig. Tilfammen sloge de ogsaa alle Billeder og Kar (Vaser?) itu i

Haven; hvilket vedvarede tildeels i Julio og Augusto." m. m. (Suhm.¹⁹¹) At Brandt ikke behandlede Kongen mere artig, end Struensee, forekommer her ogsaa et Exempel paa. I Jul. 1771, da Kongen en Eftermiddag efter Sædvane førte ud med Brandt, raabte han efter nogen Tids Forløb ud af Vinduet: Halt! men Brandt raabte ved den anden Side: „fahr man zu!“ „Det forstaaer sig, (tilføjer Suhm) at Brandt blev adlydt.“

Under disse Omstændigheder og en saadan Behandling lader det sig begribe, at Kongen med sin bekiendte frygtssomme Charakter, som den mindste Trudsel kunde skræmme, blev til en meer og mere villieløs Maffine. I Novbr. 1771 fortæller Suhm: „Dronningen rider nu hver Dag ud paa Harejagt; imidlertid gaaer Kongen med Schack i Frederiksberg Have. Han gaaer nu ei til Taffels, eller gjør nogen Ting, uden Struensee siger ham til“; og et andet Sted, omtrent ved samme Tid: „Om Aftenen, i deres Selskaber, siger Struensee til Kongen, naar de have siddet en Tid til Bords: „Es ist spät; Sie sollen schlafen gehen“; og den stakkels Konge maa da selv have Noie med sine Dreng, at tænde Lys.“ — At saadant nu kan forekomme os som Dverdrivelse og utroligt, gjør det ingenlunde urimeligt, naar man læser, hvad Ministeren Rob. Keith, med al den Forsigtighed, han har brugt for ikke at betro Papiret meer, end hans Stilling tillod,

¹⁹¹) Han fortæller paa samme Sted et andet Træk, som desuden er bekiendt, og som endnu levende Personer have hørt af Samtidige. Kort før end Herstabet tog paa Landet (1771), lod Christian VII. Dronningens Hund, Zephyr, en deilig Nynde, overgyde med Spiritus, og siden sætte Ild paa den. Da Hunden laae og hylede paa Gangen, gif endelig en Laquai ind for at spørge: hvad man skulde gjøre ved den? „Kast den bort!“ var Kongens Svar. — Dette hører i det mindste ikke til Tegnet paa den „lykkelige Enighed“ imellem Kongen og Carol. Mathilde, som Struensee arbejdede paa at tilbringe.

lod, har skrevet om Hoffet under Struensee og om Cabinetsministeren selv. Denne, hvis flette Politik var imod al nærmere Forbindelse med England, og som af personlige Grunde holdt Sir Robert ligesaa udelukket fra den mindste private Samtale med Dronningen, som fra enhver Udgang til Christian VII., („an exclusion, which was made general to all my colleagues“) betragtes og skildres af Keith med dyb Foragt, og i et ligesaa latterligt, som slet Lys;¹⁹⁵⁾ man seer endog af hans private Breve og uagtet en, hvad Kongen og Dronningen angaaer, stor Tilbageholdenhed i disse, hvor noie han allerede havde gjort sig bekendt med de vigtigste Forhold og Personer. Han ytrer meer end engang den store Ulyst, han følte til at blive paa en Post, hvor hans Instructioner forbød ham at blande sig i noget, der vedkom den indre Statsstyrelse. „Blev jeg befalet, at give mig i Kast med disse Karle, (Osten, Rangau og Struensee) saa føler jeg, Gud være lovet, den Overlegenhed, som Retskaffenhed har, i Berøring med lav Snedighed. Jeg er overbevist om, at havde jeg havt fri Raadighed, skulde jeg allerede have udseiet et halvt Duzin af de usselste Karle, der kan gives paa Jorden.“ („I could already have dismissed half a dozen of the most worthless fellows alive.“) Man seer, at Keith har kiendt Christian den Syvendes Hof ligesaa godt, som de russiske Ministre — og at han ikke har skaanet det meer, end disse. Carol. Mathilde omtaler han meget stelden; efter Struensees Fald nævner han i et Brev af 14de Febr. „Dronningens værste Fiender, den forrige Minister og hans Medhielpere“. („the Queens cruellest enemies, the late Minister, and his associates.“)

Man kan ikke tvivle om, at dersom Sir Rob. Keith havde kunnet bringe Dronningen til at opgive Struensee, (men

¹⁹⁵⁾ Memoires of Sir Rob. M. Keith. I. p. 223—230. (3vf. p. 254—55.)

her laae Umueligheden) vilde det ikke have været vanskeligt for Ministeren, at giøre Ende paa hans Regimente nogle Maaneder forend det stecte ved et Anslag, hvori Personer deeltog, der ikke vare bedre, end han selv. Man kan ikke finde noget større Beviis paa den blinde Selvtillid og Tryghed, eller den trodsende Tillid, Struensee satte til Dronningens Gunst, end hans ligegyldige Ringesagt for enhver Advarsel, han havde faaet (baade af Falkenskiold, Brandt, o. fl.) Det syntes næsten som han havde foresat sig, hellere at vove det Yderste, end at taale den Ydmygelse at nedlægge sin Myndighed. At han tillige har stolet paa en undertiden næsten usforklarlig Magt, han havde over Kongen, om hvem han havde den Overbeviisning, at det vilde være saa godt som umueligt, at bringe ham til at flaae Haanden af ham: synes tydeligt. Man veed, at allerede i Sommeren 1771 har der været spundet paa flere Anslag til at styrte Struensee; og der siges, at de bl. a. strandede, fordi man den Tid endnu slet ikke kunde formaae Juliane Marie til at deeltage i en saadan Plan; thi denne Dronning, langt fra at have længe næret og opspundet Planer til Struensees Fald, gif kun ind paa Andres Anslag imod ham, da hun saae, at de ogsaa uden hende kunde blive iværksatte af forvovne Sammensvorne. Det er bekiendt, hvorledes en personlig Ven af Brandt, Conferentsraad Braem, Deputeret i Generalitetet, i to franske Breve (af 8. Jul. og 19. Sept), der anonymt tilsendtes ham, (endskiøndt Forfatteren, ved Skrivemaade og Indhold, ikke kunde eller vilde være Brandt ubekiendt) havde forsøgt at virke baade paa hans Forstand, Erttanke og Samvittighed, og at lægge ham den Fare for Dine, som han udsatte sig for, ved længere at dølge, og som Medvider selv at understøtte Struensees Usurpation og Behandling af Monarken. Han gjorde Brandt i det første af disse Breve ligesvem det Forslag, at naar Christian VII. engang fra Hirsch-

holm var kommen ind til Christiansborg, skulde han lade et Par af Kongens troe og prøvede Embedsmænd falde op paa Slottet, for at oplyse ham om hans sande Tilstand, og raade ham til de fornødne Skridt; det maatte være Mænd af Fasthed, Redelighed og Erfaring; men ikke Mænd, som Gæbler og Raubau, der begge vare lige afflyede af Folket. Brevene — som høre til de mærkværdigste Actstykker og Bidrag til at skildre den almindelige Mening om Struensee, og Folke-Stemningen i Kiøbenhavn i Sommeren 1771 — gjorde vel ikke den tilføjede Virkning hos Brandt;¹⁹⁶⁾ dog meddeelte han dem ikke til Struensee; de fandtes omhyggelig glemte blandt hans hemmelige Brevskaber efter den 17. Januar; og man kan neppe tvivle om, at de have været en betydeligt medvirkende Aarsag til Brevet fra Brandt til Struensee, hvis ligesledes forfælede Virkning ovenfor er omtalt.

En anden Mand, af hvem man ogsaa forsøgte at benytte sig i disse Anslag, var Reverdil. Han havde Struensee (i Jun. 1771) ladet indkalde paa ny, for at have en Mand til Selskab for Kongen, som denne i det mindste forhen havde yndet, og som Cabinetsministeren troede at kunne stole paa. Det kan ligesaa lidt blive os klart, hvorfra han har hentet denne Overbeviisning, som hvad der har bevæget Reverdil — naar det ikke var en allerede tilforn i Danmark yttcet Tilbeielighed til at blande sig i Statsjagerne — til at ville vende tilbage til et Hof, hvor Struensee var befalende og eneraadig. Han havde imidlertid kun været her saa Uger, da han allerede maatte erfare, hvorledes Stillingen var. „Enfedronningens Parti“ (siges der, men ikke hvilke Personer) troede i Reverdil at have fundet en Mand til at rive Kongen ud af

¹⁹⁶⁾ Braems Breve til Brandt ere i Originalsproget trykte i *Roman's Memoires*, p. 64—71, hvoraf Høst har meddeelt dem i Uddrag: *Struensees Leben*, II. S. 83—87. 99—106. I den danske Udg. nævnes de kun meget kort S. 451. 52.

Struensees Bold. Forslag i den Anledning skulde være ham meddeelte af Hofslægen Professor (G. J.) Berger, uagtet denne gieldt for en af Cabinets=Ministerens Fortrolige. Reverdil synes ogsaa at være bleven temmelig overbevist om det Fordærlige i Struensees Indskydelse og System; men dog lader det til, at han ikke heri var ganske fast, og at han tillige har anseet det for umueligt, at tilintetgjøre Kongens Afhængighed af Struensee. At dennes sande Natur og Skikkelse ikke var bleven skilt for Reverdil, maae vi tildeels kunne slutte af det Billede, han gav af Struensee efter hans Død.¹⁹⁷⁾ Vil man endogjaa fæste Lid til Reverdils Forsikkring, at han vilde have efterkommet de Opfordringer, man gjorde ham, dersom Kongen havde vist ham nogen Tiltro, dersom han havde mærket den mindste Misforholdelse med hans Stilling, og dersom Kongen havde yttret et eneste Ord herom for ham: saa var det dog tillige bekiendt, at Reverdil i det mindste var ligesaa meget for Caroline Mathilde, som imod Struensee.¹⁹⁸⁾ Han blev ogsaa efter

¹⁹⁷⁾ Den bekiendte Baron Grimm, bad engang Reverdil endel Aar efter Revolutionen af 1772, at give ham en Skildring af Struensee. Reverdil svarede: „Den har allerede Tacitus givet“; og oplæste da for Grimm Stedet af Aarbøgerne, (I. 74) der paa Dansk omtrent lyder saaledes: „Ubenidlet, ubekiendt, urolig, indsmigrede han sig i Tyrstens stadelysne Sind ved hemmelige Angivelser, og snart bragte han enhver berømt Mand i Fare. Saaledes vandt han Magt hos den ene, men Had hos Alle; og gav Exempel paa, hvorledes rige Folk kunde gøres til fattige, Foragtede til frygtede; hvorved han først blev Andre, siden sig selv til Fordærvelse.“

¹⁹⁸⁾ I et samtidigt Brev hedder det om Reverdil: „À son arrivée en 1771 — on jeta les yeux sur lui, pour tirer le Roi des mains de Struensee. — — Il promit d'y faire son mieux; mais on s'aperçut, qu'il n'y avoit rien à esperer de ce côté. Il nous assura depuis: que quoique le Roi paraissoit le souffrir près de lui sans repugnance, il ne lui avoit donné aucune marque de confiance.“ Reverdil var 3 eller 4 Gange om Ugen to til tre Timer allene med Kongen i Begnen paa Kiøretoure; „mais ce Prince n'avoit jamais témoigné le moindre déplaisir de sa situation,

b. 17de Jan. anseet som en Mand, der ei var at stole paa; og han skal (efter samtidige Beretninger) have været saa usorgsamt i sine Uttringer imod Carol. Mathildes Bortfiernelse fra Kongen, at man undres over, at han ikke strax blev bortsendt. — Vi finde her et nyt Træk af den næsten uforklarlige Hensynken i Ligegyldighed og føleløs Apathie, langt meer end Harm og Uergrelse, hvormed Christian den Syvende i 1771 bar sin Tilstand; og hvori Endeel, som iagttog den, og som kiendte Forholdene, maae have fundet noget saa uforklarligt, at de bl. a. have taget deres Tilflugt til den Hypothese: at Struensee sørgede for, hver Formiddag at lade Kongen nyde en Dosis Opium, for at sløve og berolige hans Sindstemning; et Rygte, som i bemeldte Aar var meget udbredt i Hovedstaden.

12. Vi agte ei at opholde os ved at underkaste Struensees og Brandts Process den nærmere Betragtning eller Kritik, der allerede saa tidt er bleven anvendt imod dens Form, baade af Lovkyndige og af Andre, der i Processen saae et Middel til at anklage det seirende Modpartie. Hvormeget uheldigt, urimeligt og ubilligt man endog i vor Tid kan finde i Processformen, saa forandres derved ikke Sagens Resultat: at Struensee ligesuldt var en straffskyldig Forbryder. Man behøver kun med Opmærksomhed at giennemgaae hans ivrigste Forsvarers, Dr. Høsts Levnetsfildring af Struensee, for at blive overtydet om, at Ingen ærlig Mand, der kiendte dens Indhold, i en Jury vilde frikende ham; og mindst den, der tillige havde læst de Actstykker af Vigtighed, som Høst enten ikke turde bekiendtgjøre, eller hvortil han ikke har havt

ni aucune impatience d'en sortir." Ved det mindste Ord, som Kongen havde sagt ham, vilde Reverbil strax have ladet ham køre til Kiøbenhavn. c. f. v.

Afgang.¹⁹⁹⁾ Derimod vil ogsaa Giennemlæsningen af Processacterne være nok til at overbevise Enhver om, hvor yderlig ivag den over Brandt fældede Dom er i sine Motiver; og at i det mindste den Strafftydighed i Heisrødderi, der tillegdes ham som Struensees Medvider og fortroligste Ven, i en ikke ringe Grad ogsaa kunde have fundet Anvendelse paa flere Andre, s. Ex. Falkenskiold. Dennes Dom blev imidlertid forholdsviis haard nok, naar man vil jævnføre den med Gæhlers, der en Tid lang, tilligemed Kan Hau, var en af de nærmeste Deeltagere i Struensees Planer og Omstøbninger; men dog slap med at blive affødiget med Pension og forviist til Provindserne.

Struensees Proces har vel i det Hele mere lyselsat, baade Criminalister og Biographier, end Dronningens; fordi hendes Stand og Slægtskab med en mægtig Monark, foruden Forholdene i det danske Kongehus, hindrede Aeternes og Sagens Offentlighed. Dette tilligemed saa mange Fordreielser

¹⁹⁹⁾ Til de første høre især Advocat D. V. Bangs Indlæg med Carol. Mathilde, og Uldalls Forsvar for hende, tilligemed den Afdeling af Wiswets Klageskrift med Struensee, som vedkommer hans Forhold til Dronningen; ved hvis Udeladelse Actors Beviisførelse misser en stor Deel af sin Vægt og Styrke. Af de sidste ville vi her kun nævne eet vigtigt Bidrag: Uldalls Optegnelser af hans to Samtaler med Dronningen paa Kronborg, og siden med Struensee i Castellet. De ere nok til at bevise, at Uldall med stor Nidkærhed og Kunst har skrevet sit Forsvar for den ulykkelige, af Lidenskab og Temperament berøvede Dronning, uden Hensyn til de Tilstaaelser, hun gjorde sin Advocat, og hvormed hun ikke var tilbageholden. — I øvrigt findes der en besynderlig Modsigelse i Uldalls to Forsvarsskrifter. Han har i Struensees Forsvar (d. 22de April) ikke dristet sig til at benægte det Factum, som den Tilstaaelse selv havde tilstaaet, men allene taget sin Tilflugt til Benaadelsens Vej; i Forsvaret for Dronningen anvender han derimod al muelig Kunst for at fremsille det samme Factum som ubevist. (2. April). Dette lader sig vanskeligt uden juridisk Epidemistighed forene; naar man endog forudsætter, at Uldall har antaget, at Sagens Stilling var anderledes, efterat Skilsmidsedommen var falden og forkyndt Dronningen. (8. April.)

og Forfalskninger af den historiske Sandhed, af Samtidens Kundskab om Begivenhederne og dens Opfatning af de virkelige Forhold, havde til Folge, at man er gaaet til det Yderste i at tillægge det mod Struensee og Dronningen handlende Parti, endog de groveste og fræffeste Overtrædelser af Lov og Ret. Til Beviis herpaa behøves ikke meer, end den i sin Umuelighed taabeligt opdigtede Beskyldning imod Commissionen, som den 9de Marts 1772 sendtes til Kronborg for at modtage Dronningens mundtlige Udsagn og Erklæring: at da Caroline Mathilde havde begyndt at ville underskrive den hende forelagte Tilstaaelse af Vgteskabsbrudd, men kastede Pennen, da hun havde skrevet nogle Bogstaver af hendes første Navn, greb et af Commissionens fire Medlemmer Pennen, satte den imellem den haly afmægtige Fyrstindes Fingre, og ved at føre hendes Haand fuldendte Underskriften, imedens hun „ligesom forvirret i en usalig Drøm, mekanisk nedskrev sit Navn“; hvilket hun først blev vaer, da hun kom til sig selv igjen.²⁰⁰⁾ Dette skulde en hæderlig bekiendt Mand, Schack-Rathlou, kunne giere i Dverværelse og Paasyn af Commissionens tre andre Medlemmer! Mænd som Otto Thott og Henrik Stampe skulde tilstede og være Bidner til en Handling, der med Rette fortiente Navn af en nedrig Misgjerning! („ein Bubenstück.“) Man behøver ikke at spilde et Ord mere paa en Fortælling som denne, eller paa Bogen, hvori den berettes som historisk Sandhed. — At der, som Ordspøget siger, altid hænger noget ved, selv af den fræffeste Løgn, har ved denne faaet en glimrende Bekræftelse. Eventyret om Dronningens Underskrift i en Dvaledrøm, eller ubevidst Tilstand, gaar igjen i alle Romaner og romantiserede Historier om Caroline Mathilde — lige til de allernyeste danske, svenske og tyske. Dr. Høst var vel den første, som

²⁰⁰⁾ Authentische Aufklärung, ic. S. 226—228.

i det han gientager hiin Fortælling, der skulde gjøre Schack Mathlou og de øvrige Commissarer til nedrige Forbrydere, i det mindste yttre: „at skøndt den aldrig er modsagt af Bedkommende, kan den dog neppe antages for reen Sandhed.“ Videre har Høft ikke villet gaae. En simpel Betragtning af de historiske Omstændigheder ved Forhørene og af Beretningen, som Dronningen meddeelte sin egen Advocat, der efter Blikt førte hendes Forsvar med al den Varme og Styrke, som han var i Stand til at give det, lægger den plumpe Beskyldnings Løgnagtighed for Dagen.

Struensee havde allerede den 21de og 25de Februar afslagt den fuldstændigste Bekjendelse til Oplysning af hans straffylde Forhold, med Angivelse af de mindste Omstændigheder af Sted og Tid, af Forholdets Begyndelse, Fremgang og Fortsættelse; efterat det var ham meddeelt, hvorledes hans Forbrydelse allerede, ved en Mængde Vidners overensstemmende Udsagn, var bragt for Dagen. Omtrent 14 Dage sildigere (den 9. Marts) kom den omtalte Commission til Kronborg, og meddeelte Dronningen Struensees skriftlige Bekjendelse. Hun benægtede først dens Sandhed; men da man forlangte Benægtelsen skriftlig, og sagde hende, at den vilde være nok til at gjøre Cabinetsministeren skyldig i Crimen læsæ Majestatis, vaklede hun. Hendes Siæl hang ved Struensee; „paa ham (siger Uldall) var al hendes Omfjerg henvendt; naar vi talte om hans Skiebne, græd og bævede hun.“ For et Øjeblik af Haab om at redde ham, betænkte hun sig ikke paa at bekræfte hans Udsagn, uagtet hun maatte vide, at hans Brode derved ikke blev mindre. „Jeg underskrev Alt hvad man forlangte“; vare Dronningens egne Ord til hendes Advocat, i hans første Samtale med hende den 18de Marts. At Caroline Mathilde i hendes følgende Samtale med Uldall (den 8de April²⁰¹) paa en om

²⁰¹) Han var reist ud med Statsraad Horn, der skulde forkynde hende Skils-

mueligt stærkere Maade bekræftede, hvad hun i den første ikke havde negtet: staaer i Overeensstemmelse med den hele lidenskabelige Tilbøielighed for Struensee, hun endnu følte, og i disse Samtaler lagde for Dagen. Hun betragtede sig selv som Marsag i hans Død; endskiøndt hun nu vel maatte være kommen til den Erkiendelse, at hun havde meget at tilgive ham.

Der var een Side, fra hvilken den Tilregnelser, hun selv tillagde sig, havde en virkelig Grund; der var, fra et vist Synspunkt, Sandhed i Dronningens Følelse og Bevidsthed, uagtet Struensees forvovne og skammelige Forbrydelse imod hende og mod sin Konge. Dronningen maatte vide med sig selv, at Struensee aldrig havde kunnet stige til den Høide af usurperet Magt og Generaadighed, som han opnaaede, uden ved og giennem hende. Vi have bemærket, at man i England troede det mueligt, at en Proces imod Carol. Mathilde i det mindste kunde sætte hendes personlige Frihed i Fare. Den engelske Regiering, som havde erklæret, ikke at ville blande sig i Sagen, for saa vidt som den angik Kongens Ægteskab og dets Ophævelse,²⁰²⁾ og som endog uden nogen

misfødømmen, hvilket siden stæete, i Horns og Uldalls Nærvarrelse af Commandanten General Hauch. At Horn, som Dronningen ikke kiendte, havde faaet denne Befaling, var hende meget ubehageligt. Hun sagde til Uldall: »Saa han har ogsaa skullet vide, hvad der er stæet! Er min Historie bragt ud over hele Ejen? Man havde dog lovet mig, at holde alting hemmeligt!« — Uldall forfikkede hende, at Alt i Sagen var holdt saa hemmeligt, som mueligt. Han kunde dog ikke sige til Dronningen: at det var umueligt, at holde hemmeligt, hvad hun selv havde gjort offentligt. — I Alt varede denne Samtale, der cengang blev afbrudt ved Dommens Forskydelse, og under hvilken Uldall ogsaa oplæste sin „Memorial“ (Forsvars-Indlæg for Caroline Mathilde) fra Kl. 2 til Kl. 9 (?) om Aftenen. Hun hørte Oplæsningen opmærksomt, uden at vise mindste Forandring; og talte ikke et Ord derom, da Uldall var færdig. Ved den engelske Minister lod hun forlange en Afskrift af Forsvaret, og fik den.

²⁰²⁾ I London berettes i Begyndelsen af Marts 1772, at de brittiske Kronjurister skulde have afgivet den Erklæring: at en Dronning, i Kraft af hendes Ægteskab, ligesaa vel var en Undersaet i Kongeriget,

Afbrydelse i de diplomatiske Forhold,²⁰³⁾ havde fundet sig i Dronningens Arrestering og lange Fangenskab under Processen, synes derimod at have været bestemt paa, ikke at ville taale noget Skridt fra det danske Hof's Side, hvorved hun yderligere, eller endog for bestandig skulde berøves sin Frihed. Nagtet den Dunkelhed, som endnu tildeels hviler over Indholdet af de diplomatiske Underhandlinger angaaende Caroline Mathilde, der satte Sir Rob. Keith i uafbrudt Virksomhed, og fremkaldte en stærk Courcerexel imellem London og Kiøbenhavn i Januar—April 1772: findes der Grunde til at antage, at den engelske Regjering i disse Underhandlinger ikke har villet give efter til det yderste. Man seer af en Depeche og af et privat Brev fra Lord Suffolk til Keith (begge af 1ste Mai), at den første har meddeelt Gesandten en Liste over

som en Indfødt (every Queen, by virtue of her marriage, was no less a natural subject, than a native in the Kingdom;) og at Kongen af England derfor ikke vilde blande sig i de danske Love (not meddle with the laws of Denmark), som han ansaae for grundede paa Retfærdighed, eller intervenere i de nærværende Sager (interfere in the present troubles) videre, end hvad hans Krones Værdighed maatte gjøre nødvendigt. m. m. (Publ. Ledger. 3801. March, 5.)

²⁰³⁾ Den danske Minister i London, Baron Diebe, vedblev at komme til Courdagene ved Hoffet i St. James, under hele Tiden, hvori Caroline Mathilde var arresteret (hvilket oftere, s. Ex. den 17de Marts, utrykkelig berettes i Dagbladene.) Omtrent ved samme Tid holdtes i een Uge to Statsraad, hvori atter Spørgsmaalet, om England skulde intervenere i Dronningens Sag, blev forhandlet, og denne Mening foresat af Rogle. Andre holdt derimod for, at man maatte lade Sagen gaae Rettens Gang, og være yderst forsigtig med at blande sig deri: („the Laws and liberties of a Kingdom are not to be trilled with.”) Den Mening blev ogsaa gjældende, at man vilde oppebie Sagens Fremgang ved videre Oplysning og Undersøgelser, m. m. (The public Ledger. 1772. 19. March.) Med Slutningen af Marts havde Oberst Keith forlangt en privat Audients hos Christian VII. men blev paa den bestemte Dag, i Stedet for af Kongen, modtaget af nogle Herrer i Statsraadet, under Paaskud af, at Kongen ikke befandt sig vel. (Sammest. 3820. 31. March.)

Skibene i den Eskadre under Admiral Hardy's Commando, der havde Befaling at affeile til Sundet, dersom det danske Hof havde afflaaet, at sætte Dronningen i Frihed („the ships which were intended to enforce the demand of the Queen of Denmark's liberty.“) Da man havde indvilget heri, „efterat hendes Forbindelse med Danmark var opløst“, melder Lord Suffolk, at Befalingen til en Krigsflaades²⁰³⁾ Afsejling nu var tilbagefaldt; og i dens Sted skulde to Fregatter og en Krigsskib afgaae til Helsingør, for at føre Dronningen til Stade.

Det er fra et andet Standpunkt, end det historisk-politisk — eller naar man allene betragter den ulykkelige Fyrstindes Skiebne fra den almindelig menneskelige og personlige Side — at Enhver maa giennemtrænges af sørgelige og medlidende Følelser. Vi see her næsten Vint, hvad der er mueligt at tænke sig af bittre og smertelige Betingelser, forenet hos en Kongedatter, som i sit 16de Aar føres bort fra sin Moders Hiem for at dele en Throne, som efter 5 Aar forlader den i en Tilstand af dyb Idmygelse — en Konges Hustru, og en Moder, som i sit 20de Aar rives bort fra sine to Børn — og som forgieves, endog ved Fornegtelse af sin Gæ, vil købe den Trøst, at kunne beholde det ene. Der er noget for den naturlige Følelse dybt smertende, i at see en saadan Dvergang fra verdslig Høihed, Vælde og Glands til almindelige menneskelige Kaar og Lidelser, og til en Selvfornedrelse, der gik videre, end til de ydre Forhold. — Ingen Menneskekien-der vil finde det uventet, at Caroline Mathilde, ved og efter

²⁰³⁾ Memoirs and Correspond. of Sir Rob. M. Keith Vol. 1. p. 286—88.) At en Flaade udrustedes i et saadant Niemed, omtales oftere i de engelske Dagblade i April 1772; endskiøndt Regieringen holdt dens Bestemmelse hemmelig. Den var ikke ubetydelig, og skulde have bestaaet af 8 Linieskibe fra 90—60 Kanoner, 2 Fregatter, 2 Slupper, og 3 Bombeskibe. (Public Ledger. 1772. Apr. 21. Den sagdes da at skulle være færdig at gaar under Seil om 14 Dage.)

hendes Fangenskab paa Kronborg, og endnu meer efter hendes snart paafulgte, tidlige Død, blev til en i det mindste beklagelig og almindelig ynket Gienstand; endskiødt hun, som Dronning og som historisk Person, baade i Egenskaber, og i virkelig tragisk Betydning staaer langt under Marie Stuart og Marie Antoinette. Den første deelte vel med hende en broderfuld Lidenkab; men Caroline Mathilde havde intet af disse Dronningers Aand; hun manglede deres Heihed og Siælsstyrke; hendes Skiebne, hendes Egenskaber og Tilboieligheder, hendes Feil og Forseelser, sætte hende paa en vis Maade mere i en privat Dames, end i Fyrstindens Stilling og Vilkaar. Man vil dog ikke undres over, at hendes Grindring, endnu 14 Aar efter hendes Død, kunde bringe en dansk Digter til en, i det mindste paa Papiret og i Prosa udstrømmende „Tilbedelse“ — naar man veed, hvem denne Digter var, og tillige erindrer sig hans Forbindelser. Man vil maaskee snarere overraskes ved at erfare, hvorledes nylig en alvorlig og grundig Historiker,²⁰⁵⁾ uagtet han dog oftere ikke har kunnet modstaae den Sandhedskraft, der ligger i aabenbare Kiendsgierninger og autentiske Vidnesbyrd, i det Hele har behandlet Dronningens Situation og Skiebne som et Slags historisk Drama, og med en saa levende Deeltagelse, at den ikke sjelden har skadet hans kritiske Dømmeme i Brugen af adskillige af de Kilder, han benyttede. Denne Stemning hos en Forfatter, der hidtil især har viist sig som videnskabelig Forfatter og Betragter af sin Nations Historie, har ogsaa bragt noget vaklende ind i hans Behandling af et Emne, der laae ham langt fiernere. Men naar vi see, hvorledes de af Dr. Grønblad brugte Kilder ofte have ført ham ud paa romantiske Afveie og til reent falske Fremstillinger — endog i Beret-

²⁰⁵⁾ „Statshvållningen i Danmark den 17de Januar 1772, af Dr. Edw. Grønblad.“ Helsingfors, 1850. 111 S, 8vo.

ningen om Struensee: saa har dog det farlige for Sandheden, der kunde synes at ligge i en udenlandsk — man skulde mene, efter hans Stilling upartisk — Historikers stundom meget uretfærdige Dom (bl. a. over Dronning Juliane Marie²⁰⁶) faaet en betydelig Modvægt ved flere Uttringer, hvori vi see, at han selv hverken har kunnet modstaae, eller villet fornegte hiin, den historiske Sandheds Magt.²⁰⁷)

Denne Magt har endog i Maret 1772 gjort sig gjældende hos en Mand, der som Repræsentant for den engelske Konge og Regjering, under Processen imod Georg den Tredies Søster og imod Struensee, havde en i høi Grad vanskelig og kritisk Stilling. Sir Rob. Keith har ikke allene gjennemskuet Forholdene; men

²⁰⁶) Da vi her forbigaae Alt, hvad der hører til Historien af Struensees Fald, og Følgerne af samme: kunne vi heller ikke indlade os paa noget Forsvar for denne mishandlede Gyrdinde, hvis største Uheld og Skade har været de tildeels foragtelige Medstaber, af hvilke man maatte betiene sig ved Revolutionen 1772, tilligemed den voldsomme og blodige Charakter, som denne Statsforandring fik. Dersom nogen sinde Udgang maatte aabne sig til Rilder, som dertil ere uundværlige: vilde vi gierne optage en Gienstand, der meer end nogen anden har fremkaldt disse Bemærkninger.

²⁰⁷) Saaledes især, hvad der S. 63, 64 i det ovenanførte Skrift tilstaaes af Caroline Mathildes varmeste Forsvarer i den nyeste Tid. Hvad denne Forfatter, efterat have sagt: at »den strenge Moral maa domme hende skyldig«, tilføier for at formilde Dronningens Brode, vil Enhver, der ikke er uden menneskelig Følelse, gierne understrive; naar man endog hverken kan glemme, at Moralloven kun er een, eller at dens Strenghed bestaaer deri, at den ikke kender Hensyn til Stand eller Stilling. Men det kan ikke engang glemmes, at netop til dem, hvis Lob blev den ypperste og høieste blandt deres Medmennesker, gjorde denne Lov strengere Fordringer, end til nogen Anden. At ogsaa denne Forfatter henviser til Caroline Mathildes Opdragelse (men ikke til nogen nærmere Auctoritet:) er i det mindste for saavidt urigtigt, som han kun beraader sig paa, at det engelske Hof »under de sidste Stuarter og de første Georger, var berøgtet for Uædelighed og Lavhed.« Men Caroline Mathildes Moder stød i ringe Berøring med Georg den Andens Hof, hvor desuden Prindsessen af Wales, Augustas, Svigermoder, Dronning Caroline, kunde kaldes et Mønster for Gyrdinder.

han har i et Dieblif, da han i et fortroligt Brev til sin Fader veiede ethvert Ord, for ikke at sige et eneste, som Pligten forbød ham, dog udtalt een afgjort Sandhed: at den Mand, i hvem Caroline Mathilde havde seet sit Hjertes Ven, var hendes grusomste Fiende (ovenfor S: 721.) Saaledes maa Historien betragte ham; den vil aldrig ophøre, tillige at betragte Struensee som en Fiende af det Gode, af det Guddommeliges Røst i Verden, af Sædernes Reenhed, af den evige Retfærdighed, der aldrig aflader at være, ligesom den Enkeltes, saaledes Nationers og Staters Lov, under alle Forfatninger og deres politiske Omvæltninger. Enhver, der, som Struensee, vil mene, ved forbryderiske Midler at kunne trodse alle andre Love, end den, som gives af hans egen Villie, hans egne Lidenskaber, hans egen falske Indbildning om et Kald, som ikke var tildeelt ham — Enhver, der saaledes, som det uslykkelige Offer for hans største Forbrydelse, lader sig friste til at glemme, hvad den høieste Livsstilling gjør til et ligesaa høit, næstgiveligt Pligtbud: vil Historiens strenge Røst tilraabe de Ord, hvis Aldskrift ingen Tyran, ingen Revolution udsletter med Strømme af Blod og af Taarer: „Discite justitiam moniti; nec temnere Divos!“

Vi kunde her slutte. Enhver Læser vil for længe siden have seet og erfaret, at det ikke var Hensigten i disse Blade, enten at fortælle Christian den Syvendes hele Regieringshistorie fra 1766—1772; eller at skildre Struensees Ministerium. Det sidste have vi kun villet behøve paa et eller andet Punkt, hvor Bidrag dertil vare givne, og hvor tidligere Historiefrivere og Biographier hellere have forbigaaet, end benyttet Kilder, hvis Sandhed var bitter, eller i mange Aar maatte forties, fordi den ikke klang godt i Mægtiges Øren. Denne Sandhed er for længe siden hjemfalden til Historien; den kan ikke længere undertrykkes — til ingen anden Nytte eller Virk-

ning, end at give Indfødte og Fremmede Leilighed til, endnu lige dristigt og lige ubeseiet, at krænke, mishandle, med Haan og Skiendsjel overvælde historiske Personer, baade af Kongehuset og i privat¹ Stand, fordi de have havt meer eller mindre Deel i at styrte en revolutionair Usurpators Magt. Vi ere ligesaa langt fra at ville forsvare eller berømme enhver Grundsatning og Gierning, der tilhørte Magthaverne i Danmark fra 1772 til 1784, som vi ere langt fra at ville undskyldte eller besmykke ulovlig Despotisme og et umoralsk Regieringsystem hos en Minister, hvis Navn og plettede Eftermæle man har villet forgylde paa Historiens Tavler — mere fordi man troede at finde nogle af den nyere Tids Indlingsideer allerede undfangede i hans Hierte; end fordi man var i Stand til virkelig at fremvise store, ædle og glimrende Bedrifter, som han havde udrettet. — Hvad der nu herved bl. a. maa forundre enhver rolig Betragter, er at Struensee især har fundet Forsvar blandt tidligere saakaldte Friheds- eller Revolutionsvenner, og blandt vore Dages demokratiske og constitutionelle Publicister. Disse synes reent at have overseet, at jo mere de ville forsvare Struensees Handlinger, og berømme hvad der udgik fra hans Cabinetsregiering: desto mere fremstille de i ham et Argument imod deres egne Theorier. Dersom Struensees Regiering var velgiørende for Landet; dersom hans politiske Grundsatninger vare rigtige; dersom hans Ophævelse af Kongens Statsraad, hans Omstyrtning af den collegiale Organisation, var gavnlig, hans concentrerende ministerielle Absolutisme eller Generaadighed fornuftig; dersom hans Plan, at svække og tilintetgiøre ethvert aristokratisk Statsselement, at omstøde enhver historisk Udførelse, udslutte enhver bestaaende Rettighed, som kunde støde imod hans System — var retfærdig og statsklog; dersom hans egne eller hans Broders Finantseplaner vare skikkede til at ophjælpe Statens Kraft, forøge

dens Resourcer ved stigende Nationalvelstand, og ved Siden heraf lette Folkets Skattebyrde; dersom hans Stræben efter at fremme Ligegyldighed for positiv Religion, Pietet, Kirkeskik, offentlig Sædelighed og Anstændighed, havde noget til dens Forsvar og Anbefaling — dersom altsaa baade hans Principer og deres Iværksættelse kunde fortiene Berømmelse, og vidnede om, at han stod i de liberale Ideers Tjeneste, som en fremskridende Mand: da maatte han ogsaa selv være et levende og afgjørende Beviis paa, at dertil aldeles ikke behøvedes constitutionel Forsfatning og Folkerepræsentation; efterdi Struensees Regieringsform ikke allene var absolut monarkisk, men radical despotisk.

Vi afholde os fra, til Slutning selv at give nogen almindelig Charakteristik af Struensee som Statsmand; det er saameget mere ufornødent, som det ofte forhen er skeet — ikke blot af eenfaldige Alvindsmænd eller Lovtalere; men ogsaa af meer eller mindre berettigede, upartiske, retfærdige Dommere, hvilke man vil finde enige i at tilstaae Struensees Regiering enkelte gode Hensigter og gavnlige Indretninger, ved Siden af mange og store Mangler, Bildfarelser, og lastværdige Foretagender. Vi ville derimod af slige korte Skildringer meddele et Par, der udmærke sig ved Billighed og Sandhedskjærlighed, og tilhøre Forfattere, som Ingen kan frakende Adkomst til Arbeidet. For lidt over et halvt Aarhundrede siden skrev Eggers (Denkwürdigk. aus dem Leben des Staatsmin. P. A. Grafen v. Bernstorff Kbh. 1800. S. 48) saaledes om Struensee:

„Hverken kaldet ved Opdragelse, eller ved Kundskaber til Statsforretninger, fattede han det dristige Haab, at kunne svinge sig op til den høieste Magt i Staten. Han vilde overhovedet Rigets Vel og gav i adskillige Stykker den daværende Regiering sit fuldkomne Bifald. Saaledes var han en Forsvarer af Bondesfrihed, en Ven af Orden og Virksomhed i

Embedsforretninger, (men heri intet mindre, end et practisk Menſter) en Fiende af Undertrykkelſer, en for det meſte upar-
tiſt Beſkytter af Frimodighed. Danmark ſkyldte ham forſt
Preſſefriheden, der inden kort Tid ſtyrtede ham ſelv; og ſkyl-
der ham endnu enkelte gode Foranſtaltninger. Men med
alt det gjorde han ualmindelig meget ondt; og var
et lærerigt Exempel paa, at hverken Mand, eller god Willie,
ere nok til at føre Statsroret. Fordi han manglede Kund-
ſkaber, tog han mange aldeles falſke Forholdsregler, eller over-
ſaae i andre Tilfælde de Midler, uden hvilke hans Henſig-
ter ſlet ikke kunde opnaaes. I ſin blinde Herſkeſyge taalte
han ingen Modſigelse, og vilde nedtræde Enhver, der ſtod ham
i Veien, og ikke ſtrax vilde underkaſte ſig hans Willie. Hans
umaadelige Forſængelighed gav ham den Indbildning, at kunne
gøre alting allene, og bedſt; endſkiøndt hans Forſtand
(undertiden) rigtigt kunde finde den brugbare Mand, ſaa
ſtodte han ham dog fra ſig ved den mindſte Colliſion, og an-
ſaae ham for overflødig. (Dette var ſaaledes Tilfældet med
Meierſen.) Han var ſaa voldsom, at han i Regelen al-
tid foretrak de haarde Midler for de lemfældige,
og forbittede Menneſker, ſom han havde kunnet vinde: en
meget hyppig Feil hos Mand, der pludſelig og uventet opnaae
en ſtor Magt. Derhos havde han intet Hierte, in-
gen Dyd, ingen Agtelſe for Moralitet; Valget af
Midler var ham ligegyldigt, ſaaſnart det gjaaldt om at opnaae
hans ærgierrige Henſigter.“

Omtrent 40 Aar ſildigere dømte Sr. Kaumer, ſkiøndt
mindre fortrolig med Forholdene i Danmark, men bekiendt
med hidtil ubenyttede diplomatifke Kilder, ikke mindre upar-
tiſt om den uſlyffelige Cabinetſminiſter (Europa in den Zahren
1763—1783. I. S. 201): „At Struenſee væſentlig blev op-
høiet ved Dronningens Gunſt, er ingen Tvivl underkaſtet;

men det var en stor Forblindelse hos ham, ei at kunne see og føle, at denne Gunst, der skulde være hans Støtte, kunde blive Middelet til hans Fald, ja snart den gif uden for en vis Grændse. Caroline Mathilde var, som Frederik II. allerede har sagt, ikke regierende Dronning; hvad der førte Orlov, Poniatowski og Potemkin til kongelig Magt, bragte Struensee paa Retterstedet.“

„Men dette personlige Forhold var ingenlunde den eneste Grund til hans Fald. Med stor Ret vilde han vække, hvad der i Staten var nedfunket i den blotte Bedtægts Sovn, og afskaffe virkelige Misbrug. — Men paa den anden Side fattedes han ganske al uundværlig Klogskab i hans Udsæd. Med Undtagelse af Dronningen, (hvis Vrede og hvis Undskyldning Raumer fort tilførn har fremstillet) var han ikke i Stand til at vinde en eneste udmærket Mand; han fornærmede og krænkede Enhver ved al den Forsængelighed og Hovmod, som kan findes hos en parvenu; han vilde stride frem i Spring og med Vilkaarlighed, i Stedet for at udvikle efterhaanden med Blisdom; han var rasende dristig og frygtløs paa cengang; han opløste alle Bestyrelsens Former, uden at kunne sætte noget bedre i Stedet. Allerede af disse og flere Grunde kunde hans Regiering vel give et for sildigere Tider velgiørende Stød; men den havde vanskeligen kunnet føre til Maalet, om den end ikke var bleven afbrudt. — Struensee var ikke, hvad han vilde synes, en Mand, dygtig til at kunne af egen indvortes Kraft begrunde en ny Tid. Han var kun en Afspødnings af sin Tid, og havde, tilligemed dens Sandheder, ogsaa antaget alle dens Fordomme og Vildfarelser. Til de sidste hørte frem for Alt: at det blotte Talent altid maatte have Ret, og at det i sin Isolering kunde være almægtigt. Grundige Kundskaber, Erfaring, Reenhed i Charakteren, Sædelighed, Religion, gjaldt for uundværlige, ubetydelige, og latterlige; disse Egenheder skulde intet betyde overfor Modereformer, hvilke, ligesom et Slags Trolddomsmagter, skulde være i Stand til at omskabe Verden.“

Tilføiede Anmærkninger.

Til Side 503—507.

Falkenskiold. Om denne meget fort i Caroline Mathildes og Struensees Drama paa Historiens Scene fremtrædende politiske Character, er maaskee omtrent det rigtige truffet paa det anførte Sted; en og anden mindre bekendt Notice kan dog være forbigaaet; f. Ex. at det et Sted siges: at Reverdil altid var uenig med Struensee om Falkenskiold, som den første ikke yndede. At F. har været en personlig, skiondt ikke blind Tilhænger og Ven af Struensee og hans Parti (som S. 505 er sagt), er af alle Omstændigheder tydeligt; ligesom at han i sine saakaldte „Memoires“ har været tilbageholdende; og vanstelig har kunnet være fuldkommen upartisk, som en Mand, der blev mishandlet af Modpartiet. Hans Efterretninger vilde af Samtidige kunne have medtaget mangen fornøden Oplysning og Berigtigelse. Saaledes er hans Forsvar angaaende det bekendte Klagepunkt om utilbørlig og uerbødig Dødsforfel mod Arveværdigheden (p. 242) meget svagt, og afvigende fra det factiske.

Til Side 595—597.

Først efterat disse Sider vare aftrykte, ere vi komne til Kundskab om et fielsdent (pseudonymt) fransk Flyveskrift („Lettre d'un Danois impartial au Chevalier Meanwell à York, en forme de replique à un libelle infame, intitulé *Memoires d'une Reine infortunée.*“ Breda 1776.) dat. Breda 1ste Novbr. 1776, og undertegnet Christian de Lovencrone. (Loventrone?) Titelen viser allerede, at Brevet ikke er til Fordeel for Dronningen, som dog mere beklages, end dømmes; det angriber med megen Bitterhed den anførte franske Oversættelse af „Memoirs of an unfortunate Queen“ (s. ovenf. S. 500;) og fremhæver endee af dens Dumheder og Dydigtelser; men da denne Bog, der i sin Tid gjorde Dødsforfel, blev oversat i flere Sprog, og (som man sees af en „Avis du libraire“) var af Generalstaterne forbudt at sælges i Holland, for længe siden er glemt: kan det overhovedet ubetydelige Modskrift heller ikke videre interessere os. Vi ville kun, med Hensyn til Caroline Mathildes Opdragelse, hvorom Traditionen er forskiellig (jvf. Uldall's Yttring, Anm. 90) bemærke, at Brevets Forfatter tilskriver for en stor Deel Dronningens forfomte Opdragelse hendes Ulykke. Hans egne Ord herom ere disse, p. 10. 11: „L'auteur de ce libelle — s'il eut été mieux instruit, eu fait dériver de cette source (Carol. Mathildes Fødsel efter Faderens Død) tous les malheurs qui sont arrivés à la Reine, dont certainement l'éducation n'eut pas été aussi négligée, si le feu Prince de Galles, son auguste père, eut vécu. Nous en avons un exemple frappant dans la princesse héréditaire de Brunswick, sa soeur aînée, à

l'éducation de laquelle ce prince veilla lui même; *éducation différente de celle des autres enfans* (Carol. Mathildes Brodre, og hun selv) qu'une mort prématurée priva d'un père, dont la mémoire sera éternellement chère aux Anglois." Fors. tilføier, at de stærke Breidelser, man i engelske Blade har gjort imod dem, som have forestaaet Prindsen af Wales' yngre Vorms Opdragelse, aldrig ere blevene modsagte eller giendrevne; „le respect m'empêche d'entrer plus avant dans cette matière." I øvrigt bekræfter denne Forsfatter, at Caroline Mathilde ligesaa lidt forstod Tydsk, som Daust, da hun kom til Danmark. (Sv. Num. 91.)

Til S. 616.

- 3 Anledning af Christian VII. Udenlandsreise mødte den russiske Minister i Danmark, Gen. Maj. Silosoff, ved en Courcer umiddelbar Befaling fra Keiserinde Catharina II., dat. 25. Jul. 1768, at han uden alt Ophold skulde begive sig til det Sted, hvor Kongen da opholdt sig, og siden følge ham paa hans hele Reise. Blandt de Instructioner, Keiserinden derefter meddelte Ministeren, ere ogsaa tiøse, at han skulde giøre Alt for at bevare Bernstorff paa dennes Post som Udenrigsminister; og at han, baade hos B. og hos Christian VII. selv, skulde søge at virke derhen, at Kongen vilde i det følgende Aar, efter den Hensigt, han selv havde ytret, „bevare Keiseriaden med et Besøg, som det vilde være hende en stor Behagelighed at modtage.“ o. s. v.

Til S. 626.

- Chr. Carl Gabel havde været Overhofmester hos Prindsessen af Ostfrisland (fra 1761) og en kort Tid hos Prindsesse Lovise (1766) blev Deputeret i Sofrigscommissariatet (1768—70) og Geheimeraad 29. Jan. 1769. Hans anden Kone var Fruen Birgitte Sophie Rosenkrantz (Datter af Baron Rosenkrantz til Billestrup) f. 10. Febr. 1746; gift med Gabel 13. Nov. 1761; død i sit 23de Aar d. 14. Aug. 1769.

Til S. 704.

- Intet kan vel sætte den mangengang næsten ubegribelige Blindhed og Udygtighed, som Struensee robede i at bedømme de Folks Gener, som han gav Embeder og betroede sig til, end at han engang (formentlig efter Klagebrevet) tilbød Brandt Grey Ostens Ministerpost, som Brandt dog havde forstaaet nok til at afslaae; maastee dog især, ferdi han endelig vilde bort fra Hoffet. Dette var endnu galere, end Holsteins Ansættelse; man vilde neppe troe det mueligt, dersom ikke Kammer-Advocat Bang (i sit Forsvar for Brandt) havde berettet det efter dennes eget Udsagn i Forhørene. (Hofst. Struensees Levnet. III. S. 113.)